

ס פ ה

יוסף בן אהרן
ד"ר האזאנאוויטץ

חמדת שלמה

דרושים מתוקים מדבש ונופת | וחידושים עמוקים ; בהלכות
צופים . לקרב לבן | מלוקמים . על אדני
של ישראל לאביהן שבשמים . | האמת והצדק המה מיוסדים .

מכתבי קודש של רבינו הגדול הגאון האמיתי . המפורסם בתורתו
ובקדושתו . בכל קצוי תבל . רבן של כל בני הגולה . מרנא
ורבנא מהור"ר שלמה זלמן זצוק"ל . שהי' אב"ד ור"מ דק"ק ווארישא
יע"א . אשר האיר עיני ישראל בחיבוריו היקרים . אשר יצא קום בכל
הארץ . הלא המה ספר שו"ת חמדת שלמה . ושני חלקי חידושי
חמדת שלמה : זכותו יגן על כל ישראל אמן :

וגלות לזה הגהות על ש"ע אה"ע שהועתק מכתב ידו הקרושה בגליון האה"ע :

בהוצאות , ובהשתדלות , נין ונכד המחבר ;
בערוש מענדלזאהן בן לאאמיר חריר יקיר ולה"ה .

ווארישא

שנת קבל רנ"ת עמד לפ"ק

ХЕМДАСТЬ ШЛЕМО
Т. е. гомилетическое соч равина С. ЛИПШИЦА.

הספריה הלאומית

S 23 A 5797

ליפשיץ, שלמה זלמן בן יצחק אי
ספר חמדת שלמה :

C.1

1982338-10

GGI

Дозволено Цензурою
Варшава, 18 Іюня 1890 г.

Тип. Г. Ю. Рундо Варшава, Тломацкая 10.

דגרי המביא לבית הדפוס נין ונכד המחבר .

ישמחו היראים ויגילו השלימים בראותם הספר החדש אשר אבי נתן לפניהם היום . אם אמנם כבר הרוה אל"ז ר"ע את בני ישראל בספרו הבכיר שו"ת ח"ש אשר הוליד לאור בחיים שנת תקל"ו לפ"ק וכמעט לא נראה כבוסם זה . ואחרי עלות נשמתו הקדושה השמימה [ביום י"א ניסן שנת תקל"ט לפ"ק] הוליד לאור חתני זקני הרב ז"ל בשנת תרי"א לפ"ק חידושי ח"ש חלק ראשון . ושלישי לקודש חידושי ח"ש חלק שני הוליד לאור אדוני אבי מורי ורבי זללה"ה בשנת תרל"ז לפ"ק . ראו גדולים ויהללו ואל קום בכל הארץ . בכל אלה לא נדפסו עדיין דרושים בתוכחת מוסר אשר דרש להשיב רבים מעון וכתבם בכתב ידו הקדושה . ואם כי מנער הוא [כי רוב הדרשות שלפניו בנו ידיו זרים חבל וכו'] וחתני נפשינו בזה כי המה דברים יקרים יולאים מקרב ולב עמוק נכנסים ללב מבקש ה' . ולרפתי לזה חידושים מלוקטים מכתבי עמינים עמוקים כדרכו בקודש בחיבוריו היקרים . והנה במדרש פ' מקץ דרש קץ שם לחתך זמן נתן ליוסף כמה שנים יעשה באפילה כיון שהגיע הקץ וכו' ע"ש . כן הוא בהספר הנוכחי הזה אשר כיספו אופל וה' מונח בכתבי"ק לערך שמונים שנים . ונחשורתי בעזה"י לעשות אורות מאופל . כי מה מאוד גדלו גיעגועיו של אל"ז ר"ע לחידושי תורתו . כאשר שמעתי מפה אלמו"ר זללה"ה אשר אל"ז ר"ע לעת זקנתו למד בעלמו בכתבי קודש שלו בקול כלומד גמרא . ואלמו"ר מלאו הרבה פעמים בעת שלמד בכת"ק . גם שמעתי מפה דודי מורי ורבי הרה"ג מו"ה בונם זאב זללה"ה אשר בעת שהוליד אל"ז ר"ע לאור את ספרו הבכיר שו"ת ח"ש כאשר נגמר הספר ראה לדרך ברכת שהחיינו וכדי שלא יהי' מילתא דחמייהא שלח לקנות פירי חדשה . מכל אלה מובן גודל תשוקתו שידפסו חיבוריו . וכיון בזה כוונה רוממה כאשר גילם מפיו לבבו הטהור בהקדמת ספרו שו"ת ח"ש מפני שכל המלות אין ביכולת האדם לעשות רק בחיים ומת נעשה תפשי אבל מלות ת"ח מקיים גם אל"ז כי גם ברבות הימים מה שלומדים אותן החידושים מקיים הוא מ"ע של ושמחתם לבניך שדרשו בספרי אלו החלמידים :

כתבתי וזה היות ישנו הרבה כתבים מפוזרים בידי אנשים שונים ועי"ז באים לכליון לכן כתבתי לעורר אבר מי שיש בידי [הגודע לי ושאניו וודע] אף עלה אחת אחרי ראותו דברי אלה ואינו מוצא לאור אינו יולא ידי חובתו רק מחויב לשלוח לידי הח"מ כי אקוה בעזה"י להוליד לאור . לגרום נ"ר לנשמת אל"ז ר"ע בעולם העליון . וזכות תורתו ולדקתו יגן עלי ועל כל ישראל אמן :

נאום אברהם דובערוש בן לאדוני אבי מורי ורבי הרב ר' יקיר זללה"ה .
בהרב טיה צבי הירש זללה"ה חתנא דבי נשיאה המחבר וצוק"ל .

[יען כי נשאר הנייר חלק אמרתי לכתוב למזכרת] .

ואדוני אבי ע"ז הג"ל הי' חתן הרבני המנוח הוא זקני ה"ר שבתי ב"ץ ז"ל פינקלשטיין מחנעטשין בן הרב ר' דוד ז"ל משם בן הגאון מו"ה דובערוש ז"ל [שהיה חיבור נפלא על חר"מ והמה בכתובים עמדי' זכני להולידו לאור] בן הגאון מו"ה יצחק אברהם ז"ל אבד"ק פינקטשוב בעל כתר בהונה . בן הגאון מו"ה דובעריש ז"ל בן הגאון מו"ה יצחק ז"ל בן הגאון מו"ה משה ז"ל בעל הגהת נקודת הבס"פ בן לרבינו הש"ך ז"ל בן הגאון מוהר"מ ב"ץ ז"ל . וזקני הר' שבתי ז"ל הני"ל הי' חתן לונד הגאון רבינו יצחק לנדא ז"ל אבד"ק קראקא דודו של הנודע ביהודה . [ובלוחות העדות כתב עליו רבינו רבי יונתן ז"ל שהי' ראש וראשון לגאוני הזמן שאין למעלה הימנו] . ואא"ז חבתי בהונה הני"ל הי' בן ונד לאיש אלקים רבינו יצחק מפוזר ז"ל ולהגאון ר' ליב אבד"ק קראקא הנקרא הוכער רבי רבי ליב ולהגאון השר מו"ה שאול וואהל בן הגאון מהר"י מינץ בן הגאון מוהר"מ פאדווס ז"ל [ככתוב בשער הספר בטר בהונה] . וא"ז הגאון מו"ה משה בן הש"ך ז"ל הי' נכד להרמ"א ז"ל מולד אמו חוטר מגזע רש"י ז"ל שנמשך יחוסו עד דוד המלך ע"ה . זי"ע ועי"א"ס :

הסכמת לא רייתי ליקח כי גוף הספר ח"ל להסכמה . ואם כדי שלא לחזור ולהדפיסו ג"כ אין מהלוצך כי לא נחשדו ישראל לעבור על איסור הסגת גבול ומלכד זה ענש יענש ע"פ חוקי הקיר"ה :

כדי

ברי שלא להוציא הנייר חלק אצני פה דברי תורה מאחד מעבדי אא"ז המחבר וללה"ה .
והע"ס כמו כעס הכמוס :

במכות דף ו' דצ"סור שברה חף לרצח אי עמיד
מהני ח"כ צביאה מקודשת . אך מ"מ הא פסק
המרדכי בנשבע שלא למכור ומכר דאע"מ ולא
סבירא ל' כהתוס' ועי' בסמ"ע סי' ר"ח שחמה
באמת על הרמ"א דדברי המרדכי נכונים לכל
הפוסקים . גם לדעת מהרי"ט הידוע להיכא
ללא יחוקן האיסור מודה רצח ח"כ לא שייך הכא
אע"מ . אך איננו דבר מוסכם כנראה מכמה
פוסקים וכן הש"ך והנוב"י שם לא ס"ל כן ע"ש .
וא"כ דין זה אי מקודשת בקידושי ביאה תלוי
באשלי רבצני דלהתוס' והב"י והרמ"א בסו' ר"ח
מקודשת וכו' להמרי"ט . ולהמרדכי וכפי מאי
דפשיטא ל' להסמ"ע וכן להנוב"י אינה מקודשת :

ובין שזכינו לזה מיושבים דברי הרשב"א ז"ל .
דסה לקמן דף כ' מוקמינן קרא דאם
לא יחפון האיש לקחתה חפץ מייבס כל שעולה
ליבוס וכו' וכל שאינו עולה וכו' בחייבי כריתות
וקרא דיבנתו דיש לך יבמה אחת שעולה לחליצה
ואינו עולה ליבוס בחייבי לאוין ומקשי' ומאי ראי'ת
ומשני מסכתא בחייבי לאוין חפסי קידושין חיי"כ
לא חפסי קידושין ע"ש . וא"כ י"ל דהרשב"א
סובר כהמרדכי ובסברת הגוב"י ה"ל וממילא
בגדרה הגאה לא שייך שום דבר קידושין לא בכסף
ושטר ולא צביאה כ"ל וא"כ י"ל דהוי בכלל קרא
דאם לא יחפון וכו' דכל שא"ע ליבוס ח"ע
לחליצה . ואף דלפי המסקנא לקמן חייבי לאוין
עולה ליבוס מדאורייתא ורק גזרי' ביאה ראשונה
אנו ביאה שני' ע"ש . היינו בחייבי לאוין לחודא
אבל נדר הוי עשה ג"כ ככל היוצא מפיו וכמ"ש
הרשב"א בעלמנו כאן וא"כ לא שייך דעשה ידחה
דהא אין עשה דוחה ל"ת ועשה וצ"כ הא דעולם
לחליצה היינו מקרא דיבמתו וא"כ הכא דלא שייך
תפיסת קידושין כ"ל הי' ראוי להיות בכלל אס
לא יחפון וכו' ולכן הולך הרשב"א ז"ל משום
דדבר אחר גרס לה ליאסר . ועוד יש להאריך
בזה וקלר המלע מהשתרע . והוא נכון ויש
בעזרת ה' יתברך החונן לאיש "בער" :

ביבמות דף י' הקשו החוס' דליתני שש עשרה
אשת איש שפוערת לרחה בע"מ שלא
הינשאי לפלוני וכו' . ותיקן הרשב"א ז"ל כיון
דדבר אחר גרס לה חוללת והרי זה כמודרת הגאה
מייבמה דחוללת אע"פ שאינו עולה ליבוס וצ"כ
משום דדבר אחר גרס לה ע"ש . ובקשה השע"מ
דמאי ראי' הביא ממודרת הא הוא חייבי לאוין
דקי"ל דחוללת ואשת איש היא בכלל חייבי כריתות
דאינו עולה לחליצה והניח בצע"ג :

ונראה ליישב דהנה הרשב"א ז"ל בתשובה
סי' תר"ב נשאל בגדרה הגאה מאיש
ואח"כ קידשה בכסף אס מקודשת והשיב דאינה
מקודשת משום דלא יהיב לה מידי . והוצא
בסגרת הרמ"א אה"ע סי' ל"ב להלכה . רק
בקידושי שטר דעת הרמ"א דמקודשת . וכבר חמה
החמ"ח והב"ש דבפי' מבואר שם סי' תר"ג דאף
בקידושי שטר הדין כן . והנה יש לחקור איך הדין
בקידשה צביאה . ולכאורה הסברא פשוטה
דמקודשת דבשלמא בקידושי כסף ושטר כיון
דאינה יכולה ליהנות לא יהיב לה מידי אבל
בקידושי ביאה הרי עברה וניהנית . אך נראה
דאין זה פשוט כ"כ . דהנה ברית תמורה מקשי'
לרצח דס"ל כל מילתא וכו' אי עביד ל"מ
מאלמנה לכה"ג ומשני ח"ק לא יקח ולא יחלל
חילולין הוא עושה ואינו עושה ממרים ע"ש .
ולכאורה יש לתמוה למה ל' להקשות מאלמנה
לכה"ג הא קושי' זו הוא על כל חייבי לאוין
דעלמא דקי"ל קידושין תופסין בחייל' וגוי
דבכסף ושטר לא קשי' כיון דליכא עבירה מ"מ
יקשה על מוקדש חייל' צביאה . ומלאתי במודע
ציהודה מהד"ת חת"ע סי' ל' שנומד בזה וכתב
לתרץ דשאינו חייל' . דאף בקידושי ביאה לא אמרי'
אע"מ כיון דיכול להיות בהיתר ע"י כסף ושטר
וכעין סברת הש"ך בשוחט בשבת ע"ש שהאריך .
וא"כ לפ"ז בגדרה הגאה ממנו י"ל דאף צביאה
אינו מקודשת מטעם אי עביד ל"מ דהא לא יכול
להיות בהיתר כ"ל . הן אמת דלפמ"ש החוס'

חמדת שלמה

דרוש א' ראשון

יוסף בן אהרן
ד"ר תלמודאגאויטין

בסייעתא דשמיא אלול תקצ"ה רפ"ק.

דוד המלך ע"ה אמר שויתי ה' לנגדי

תמיד כי מימיני כל אמוני לכן שמח לבי ויגל פדווי אף בשני יסכון לבטח. וכו' בש"ע שכוה כלל גדול במעלות הדיקים כי אין ישיבת האדם וחושבותיו וכו' כ"ש ששים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו כמ"ש אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו מיד יגיע אליו היראה והפחד ובטחו ממנו תמיד. והנה מלת תמיד מורה לא מצינו בשעה שעוסק בחורה ובחפלה ובמלוא ד' שלא יהי' לו פני' אחרת ח"ו. אלא אפי' בשעה שעוסק בעניני עוה"ז יהי' כל גממותיו לאורך עבודת הבורא כמ"ד בש"ע סי' רל"א בכל דרכיך דעוה הפי' שכל מה שיהנה מעוה"ז לא יכיון להנאתו רק לעבודת הבורא ב"ה וב"ש ואמרו חכמים וכל מעשיך יהיו לש"ש שאפי' דברים של רשות כגון אכילה ושינה וכדומה ע"ש. וע"כ כ' הח"ה שמעשי בני אדם אינם יולאים ממנוה בו וזוהר ממנו. והנה המלות ומעשים טובים מכונים בשם ימין כדכתיב לב חכם לימינו ושאר המעשים מכונים בשם שמאל כי מהראוי לעשותם בכבדות ודרך עראי כמו דליתא בגמ' הראשונים עשו חורתן קבע ומלאכתן עראי. ואפשר לומר שזוהר ע"ש הנחת תפילין בשמאל להיות לאות על ירך שאפי' דברים המתייחסים לשמאל יהי' הכל לשם ד' :

וי"ך עדס"מ כוונת דוד המלך ע"ה שויתי

וכו'. דהנה איתא בש"ע אם נזמן לאדם רוק בשעת תפלה אסור לרוק רק מבליע בכוחו ואם הוא איסעניס ואינו יכול להבליע בכוחו יורקנו לאחריו ואם א"א יורקנו לשמאלו והקשה ה"י בסי' ז"ז משם אביו מסי' קכ"ז דליתא שם נוחן שלום לשמאלו שכוה ימין של הקב"ה ואח"כ לימינו ותיזן דכפוסע של פסיעות הוא כנגד השכינה ע"כ שמאל ידי' הוא ימין של הקב"ה משא"כ כשעומד בחפלה דלעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרם ע"כ אין השכינה כנגד המחפלה עיי"ש סי' ז"ז. ואיתא בזוהר הקדוש החכם עיניו בראשו וכי באן אחר אית לשאר אינשי עיינין אלא בני

שכוה על ראשו כי האדם לריק לקדש עלמו להיות מרכבה לשכינה. והנה דוד המלך ע"ה אמר שויתי ד' לנגדי תמיד נתן טעם ע"ז כי ראה לעשות גדר וסייג לשמאל דהיינו עניני עוה"ז שיהי' הכל לשם שמים וכדליתא בליקוט השבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך אמר דוד בכל יום אני מחשב למקום פלוני אני הולך לבית דירה פלוני אני הולך ורגלי מביאות אחי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות. וע"כ ביאר כי מימיני כל אמוני. ללד ימין הוא מקוה שלא יהי' לו התמוטטות. ע"כ הולך ירק לעשות גדר ושמידה לדברים המתייחסים לשמאל וע"כ שויתי ד' לנגדי תמיד להיות שמאלו לימין הקב"ה. וע"כ סיים לכן שמח לבי ויגל כבודי כי לב חכם לימינו. אף בשר"י עיני עוה"ז המכונים בשם תאוות הבשריות יסכון לבטח כי עיי"ז כל מעשיו לש"ש. ואיתא בגמ' דברכות דף ס"ג דרש בר קפרא איזו פרשה קטנה שכל גופי החורה תלוים בה זהו שנאמר בכל דרכיך דעוה והוא ישר אורחותיך. וע"כ העתיק הרמ"א ז"ל בתחילת הש"ע פסוק זה ודברי המורה מרבינו הרמב"ם ז"ל :

ובמה שפירשו לעיל טעם הנחת תפילין

בשמאל להיות לאות על ירך שאפי' דברים המתייחסים לשמאל יהי' הכל לש"ש. יש לפרש דברי הגמ' כל זמן שיהי' בין עיניך יהיו שמים. להורות דעיקר האות הוא מחמת התפילין של יד בשמאל דהיינו לשעבד כל עניני עוה"ז לשמו ית'. וזוהר יש לפרש לך לאות ולא לאחרים לאות כיון דדבר זה מורה להיות כל כוונתו לש"ש לא יוכל להכיר אדם זולתו ע"כ א"ש לך לאות ולא לאחרים לאות. ויש לכיון באמירת לשם יחוד כנגד הלב לשעבד תאוות ומחשבות לבניו וכו'. וזוהר י"ל פי' הפסוק חכם ירא וסר מדע ש"י הר"י אע"פ שסר מדע ירא. היינו שלא עשה דבר הרשות כוונה הר"י :

ובש"ב צימים הקדושים האלו אשר קדמוניו

ז"ל נתנו רמז אריה שאג מי לא יירא שכוה ר"ת. אלול. ר"ה. יוה"כ. ה"ר. שמחייב כל אחד לפשפש במעשיו שיהיו דרכיו נכונים ומכש"כ לעשות תשובה על עוונות. ואיתא

הדברים שעל ידם אוחזים שום דבר כמו יחזק
 נדרים. והוא אמרם הוי רץ למאזה קלה אפי'
 טרם בא המאזה לידך. ובורח מן העבירה
 שתתאמץ לכבוש היל"ה אפי' בבא העבירה
 ח"ו לידך. וזהו הפי' ילרם מסור בידם טרם בא
 דבר עבירה ח"ו לידם. ואפי' בבא דב"ע ח"ו
 לידם עכ"פ לא הם מסורים ביד ילרם שאין
 להיל"ה ד"כ כ"כ שליטה עליהם וכמו. דליתא במס'
 ע"ז לאמר ר"ע ור"י חייל אפתחא דזנות כי
 היכי דמיכיף לילין מל"ל הא דכתיב מזמנה תשמור
 עליך. גם י"ל לא הם מסורים ביד ילרם ע"ד
 אמרם יורד ומסית עולה ומסיתין וע"כ החוטא
 מסור ביד ילרו [ע"כ מלאתי]:

ישעי' סי' א' ער מה תוכו עוד תוסיפו סרה
 וכו'. י"ל עפ"י מה דליתא
 אר"ח מ"ד הודו לד' כי טוב הודו לד' שגובה
 חובתו של אדם בטובתו עשיר בשורו עני בשני
 יתום בביטחונו אלמנה בתרגולתה. והנה כל זמן
 שיש לאדם רכוש יש לאדם מקום לשלם צממו
 וכן מנינו בנגעים בתחילה נגעי בתים ואח"כ
 נגעי בגדים ואח"כ נגעי עצמו. ואם ח"ו אבד
 רכשו יש ג"כ תקנה ביסורין ח"ו כי אין צעל
 הרחמים פוגע בנפשות תחילה. וע"כ הדין
 הכביא אחרי שכבר כל הראש לחלי ומקף רגל
 ועד ראש אין בו מחוס מעשה אה ח"ו יחטאו צמה
 יהי' להם לשלם חובתם וח"ו עד לנפש יגיע.
 וזהו הפי' על מה תוכו. פי' על איזה אבר יש
 לכם מקום שחובו עליו ולא יגיע עד הנפש ח"ו
 אם עוד תוסיפו סרה אחרי שכל הראש לחלי
 וכל לבד דוי ומקף רגל ועד ראש אין בו מחוס.
 ועפמ"ש י"ל [אמר המ"ל. הקישור לריך הסבר
 ואני העתקתי כמו שמלאתי כחוב] המדרש
 השביעי במדורים הרוני לענה ופי' המדרש
 השביעי במדורים בפסח הרוני לענה צ"צ.
 ולפמ"ש י"ל הכוונה דבזמן הבית השביעי במדורים
 זהו הי' זכר לוימרדו ועכשיו צעו"ה הרוני לענה
 ע"י ט"צ בלחות הגלות וע"כ נקט תחילה מדורים
 לישנא דקרא וימררו את חייטם כלומר צוה
 הייתי שצטע מכל הלכות ועכשיו צעו"ה הרוני
 לענה צ"צ. וזהו מיושבים כמה דקדוקים שיש
 לדקדק בצוונת המדרש. ויהי רלון שיבוא הגואל
 אדק במהרה צימנו אמן סלה:

ואיתא צע"ע ספק עבירה לריך תשובה יותר
 מודאי עבירה מחמת שאין בו חרטה גמורה
 מחמת שיש לו חמתלא לומר חולי לא חטאתי.
 וע"פ מה שפי' הכ"ל כמה לא חלי ולא מרגיש
 גברא דמרי' סייעי' שאלו באחת ולא עלתה לו
 דוד בשמים ועלתה לו. עם פי' הפסוק נכסה
 פשעיו לא ילתי ומודה ועוזב ירוחם והיואל
 מדבריו מחמת הקטנות החטא ובקשות האמתלאות
 ע"כ אין כאן [חרטה] גמורה. ויש לפרש
 בזה מ"ש כי עומי אגיד אדאג מחטאתי כי עוונות
 מחודדים עליהם בלב שלם משא"כ החטא שנקרא
 שוגג ע"ז אין מחודדים וידוי גמורה:

אמר ר"י מאי דכתיב אשריכם זורעי על כל
 מים משלחי רגל השור והחמור אשריכם
 ישראל בזמן שעוסקים בתורה ומצות וג"ה
 ילרם מסור בידם ולא הם מסורים ביד ילרם
 שנאמר אשריכם זורעי על כל מים ואין זריעה
 אלא לדקה שנאמר זרעו לכס לדקה ואין מים
 אלא תורה שנאמר הוי כל זמא לכו למים. ופי'
 הע"א ע"פ פי' הפסוק היליני מטיט ואל חנובעה
 אנללה משונאי. כי שני מיני ילרם יש האחד
 טבע החומרי והשני היל"ה ר המסית והמסיתין
 וכנגד המסית אמר ילרם מסור בידם וכנגד
 טבע החומרי אמר ולא הם מסורים ביד ילרם
 כי זהו דבר הקשה להכניע טבע החומרי מכל
 וכל כמ"ש באברהם ומלאת את לבבו נאמן לפניך
 עכ"פ לא הם מסורים ביד ילרם וזהו משלחי
 רגל השור והחמור השור שהוא כינוי להיל"ה ר
 שכוונתו להזיק וחמור הוא טבע החומרי עיי"ש
 דע"ה ופח"ח:

ועוד יש לכוין ילרם מסור בידם ע"פ מ"ש
 באבות הוי רץ למאזה קלה ובורח מן
 העבירה. כי לגבי מאזה לריך זריזות גדולה
 טרם בא המאזה לפניו כי מי שרואה צעיניו
 אים עני וחסד לחם וודאי לא יאבזר לבו מליחן
 לו. אמנם אשרי משכיל אל דל ולזה לריך זריזות
 גדולה. ולגבי עבירה ר"ל הוא להיפוך כל זמן
 שאינו רואה דבר עבירה אינו חומד כ"כ וכמ"ש
 ולא תחורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם עינא
 ולבא תרי כרסורי דעבירה העין רואה והלב
 חומד וע"כ העיקר הזריזות צבא דבר עבירה
 לידו. והוא אמרם הסתכל בשלשה דברים ואין
 אתה בא ליד' עבירה. ידי"ם ממשלים לכל

דרוש ב' לארור

ב"ה שויתי ד' לנגרי תמיד . גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך :

שכל מתקומם נועה בטבעו אל המקום שלו כמו הכבדים למרכז הארץ והקלים לאויר אבל אין ננוי' לארץ למשוך הכבדים וכן האויר לשאוף הקלים אחרי שאינם חסרים במקומם אמנם בשמנת האיש הישראלי אשר הוא חלק אלהי ממעל כמ"ס הכתוב ממני פריך נמלא ואומר ועמך כולם לדיקים לעולם ירשו ארץ נור מטעי מלבד שיש להם תשוקה טבעיית למקומה החשובה ממנו דהיינו להש"י . נוסף לזה הש"י ב"ה ברוב רחמיו וברוב חסדיו למעשי ידיו יבסוף כי יותר ממה שהעגל רוצה לניק הקב"ה רוצה להניק אותו שפע קדושתו וחסן בהשלמהו למטן זכה לחיות בנועם ד' ולבקר בהיכלו כי בזה יבסוף כח בפמליא של מעלה וכמו שדרשו ע"פ חנו עוז לאלהים על ישראל גאותו כל זמן שישראל עושין ראונו של מקום מוסיפין כח בגבורה של מעלה וזהו הפי' נכספה מהקב"ה וגם כלתה נפשי אף שאין דמיון וערך לתשוקת הש"י לנו בתשוקתיו אליו אמר גם כלתה נפשי דהיינו עכ"פ אחר שגם בטבעה לבסוף להתדבק בקדושה ע"כ מיד זה נקל מאוד על האדם ללכת בדרחי ד' וע"כ לבי ובשרי ירננו לאל חי דהיינו הגשם עם הגוף :

והנה בפסוק אשר רמזו גם כן חכמיו ז"ל לר"ח אלול כתי' אני לדודי ודודי לי בתחילת תשוקת ישראל ואחר כך תשוקת השם יתברך ובאמת נראה כי תשוקת הש"י הוא קודמת בזמן ובמעלה כמ"ס למעלה בפסוק נכספה וכו' וקודם לזה כתי' ג"כ דודי לי ואני לו . אמנם זה יש ליישב ע"פ אמרם בינונים תלויים ועומדים עד יס"כ זכו נכתבים לחיים לא זכו נכתבים וכו' וקשה הא' כהני רב חסד מעט כלפי חסד ותי' לזה במוהר"י מינץ כי זה העון מכריעו לכף חוב הואיל ואינו מתעורר א"ע בעשי"ת לשון מדרכיו ראינו מזה מחמת שאינו מתעורר בתשובה בימים הראויים לזה ע"כ בטל ממנו מדת ורב חסד אשר בימים האלו הסמוכין לימי הדין . ותקנו קדמוניו ז"ל להקיע בשופר בכל החודש ע"ד אס יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו [גם י"ל שיעקר התפלה והתחנונים יהי' על גלות השכינה שאנו תוקעין רק בעיר ולא בבית המקדש] ע"כ מי שאינו נותן לבו בימים האלו מעלמו להתעוררת התשובה אף

קדמונינו ז"ל נתנו רמז וסי' להתעוררת ימים הקדושים האלו מפסוק אני לדודי ודודי לי הוא ר"ח אלול כי בחודש הזה ראוי לכל אדם להיות כל מחשבותיו פנויים להיות מוכח ד' דרכו לתקן דרכיו ומעלליו המקולקלין להיות סור מרע ועשה טוב קודם בא יום הגדול והמרחא ראש השנה אשר כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון ומי יאמר זכיתי לבי עהרתי מחטאי כל ימות השנה הנזכרות לו והשכחות ממנו . יש להקשות על הרמז הנ"ל כי מה יתן ומה יבסוף בזה זה החודש יותר משאר ימות השנה שהוא ג"כ החיוב לזכור תמיד במלות ד' כמ"ס וסיו הדברים האלה אשר אנכי מאריך היום על לבבך ודרשו חז"ל על פסוק זה בכל יום יהיו בעיניך כחדשים ויאמר פן יסורו מלבבך כל ימי חיך . גם נתנו חז"ל רמז על ר"ח אלול מזה הפסוק ומל ד' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ד' וכו' שזה ג"כ ר"ח אלול . ואני מדקדק למס נאמר לאהבה כי תחילה צריך יראה ומייראה באים למדת אהבה כמ"ס הר"ח ז"ל :

וייך עפ"מ"ס הגאון מהר"י מינץ בדרשותיו על פסוק מה ידירות משכנותיך ד' לבאות נכספה וגם כלתה נפשי לחירות ד' לבי ובשרי ירננו אל אל חי . ופי' הוא עפ"י מאי דאיתא בגמ' מרגלם צפומא דרב עוב"ב אין בו לא אכילה ולא שתי' אלא לדיקים יושבין ועטורתייהו בראשיהם ונהגים מחו השכינה הורו בזה כי השכינה עלמה הוא העדן והשכר הרוחני והתענוג הנפלא אשר אין ערוך אליו וזהו פי' פסוק את ד' אלהיך חירא ואותו תעבד וכו' מדבק פי' כי אם אותו חירא ואותו תעבד חזקה שעי"ז יהי' לך דבקות זו וזהו הפי' מה ידירות כמה יקרות וההובות משכנותיך דהיינו העבודות הנעשים במשכנותיך בבתי כנסיות ובתי מדרשות מקום שמגדלין בו תורה ויראה דהיינו תורה ותפלה ומה שזכר יחי' ע"ז אמר ד' לבאות כאמרם ז"ל עתיד הקב"ה להיות פתור בראש כל דין וכפי' הפסוק ולעיל וכו' מדבק . וע"ז סיים נכספה וגם כלתה נפשי לחירות ד' כלומר שלא תאמר הואיל והשכר גדול כ"כ וודאי הוא דבר קשה לבא למדרגה זו ע"כ סיים הפסוק ויחיר סעינין ממה שאנו רואין

ויתר הדברים המה רק עשלים והו זה שהזמן
הקב"ה יתר הדברים לאדם אשר הטיב עמו סן
רק לאכלה ולא לסחורה לבנות כל ימיו חלילה
בעניינים החומרים האלה. ע"כ הירא את דבר ד'
לרץ לראות ש"י עיקר השכלותו בענין השליחות
ומי שאינו מותן לב לזה ואבד העושר שהוא בענין
רע דהיינו כל מה שהשכל בכו"ל בענייני כי
לא ירא מאומה מזה לצינו לעו"ב וענש יענש
על אשר לא עשה ענין השליחות :

ואחר שהאדם הוא שליח בכו"ל הנה כל
שליח לרץ לידע ארבעה דברים בעסק
השליחות הא' מי הוא המשלח כי לפי יקרת ערך
המשלח לרץ מאוד ליכר ולעשות שליחותו .
והשני' גודל שכר השליחות כי לפי גודל השכר לרץ
להתאמץ יותר לעשות שליחותו וגם ע"ז אם אינו
משגיח על שליחותו ענש יענש יותר כי בזה מראה
שאינו חושש לגדולה המשלח ולגודל השכר המקום .
והשלישי' להשגיח על קטנות ערך השגיח כי נפי
פחיתותו וקלותו לרץ יותר להיות זהיר וזהיר
בענין השליחות . והרביעי' שידע מסות ענין
השליחות כי אם הוא דבר שאפשר לסגור בלי
עורר לרץ להיות נזכר יותר כי אם יתעלם יפי'
עליו עונש חזק מחמת שנפסקו טענותיו ואמחללותיו
לאשר כי השליחות הוא דבר קל לעשות . וחסר
ביאור המסורה בד' פעמים מה הכוונות בפסוקים
הא' לגדול מעלות המשלח נאמר מה אדיר שמך
בכל הארץ ולגדול ערך יקר תפארת גדולה השכר
נאמר מה רב פועל אשר לפנה ליראך ולקטנות
מעלות השליח נאמר מה אנוש כי תזכרנו ולקלות
עשיות המלות נאמר מה ד' אלהיך שואל מעמך
כי אם לירא :

והנה השלשה דברים הראשונים גלויים ופשוטים לכל
משכיל הראשון מה אדיר שמך בכל הארץ אשר
לו דומי' תהלה לתוקף דוממותו וגדלותו אין קץ ואין
חקר כמ"ס החכם תכלית שנדעו הוא אשר לא נדע
רק לדוגמא בעלמא מזכיר דברי החסיד בס' חו"ה
בסוף שער הבחינה ראוי לך אחי לדעת וכו' .
וכן לענין פחיתות האדם הוא מובן מעלמו וכי
גרוע הוא בענינו מכל הבע"ח וזאת חמלת
ד' עליו . וגדול השכר כבר אמרנו למעלה בפי'
הפסוק מה ידירות משכנותך אשר הוא בשיעור
גדול כל כך אשר אין למעלה ממנו . אמנם
קלות עשיית המלות ממנו שנאמר ועתה ישראל
מה ד' אלהיך שואל מעמך כי אם לירא הוא
לרץ ביאור היבץ פירא הוא דבר קל .
והנה

אף הקב"ה מסיר עממו השוקתו כי נתעב וגאלח
הוא לפי ד'. וע"כ רמזו שפיר אני לדודי ודודי לי
כי בימים אלו אחרי שהם קרובים ליומא דדינא
לרץ האדם להטעור מעלמו :

ובזה יש לפרש סיום הפסוק ועלי השוקתו
כי אף על פי כן הקדוש ברוך הוא משתוקק
שתחיל הוא להטעור כמו שדרשו על פסוק פתחי
לי אחותי רעיתי פתחי לי כחודש של מחט ואני
אפתח לכם כפתחו של אולם . וע"כ ברמז האחר
בפסוק ומל ד' את לבבך לא נאמר רק לאכבד
כי לענין היראה לרץ להטעור מעלמו חלילה .
וע"כ כתבו הקדמונים רמז בפרשת שופטים והיה
בקרבכם אל המלחמה וגם הכהן ודיבר אל העם
ויאמר אליהם שמע ישראל אתם קרבים היום אל
המלחמה אל ירך לבבכם אל היראו ואל תחפזו כי
ד' אלהיך וכו' עיי' צ"ע שזה רמז אל החכם
לעורר את העם בימים האלו בהיותם קרבים אל
המלחמה הגדולה והוא מלחמת הירא והו הוא
לומר להם אל ירך לבבכם מדברי הצומות וזעקתם
וכו' עיי' אל היראו שלא יקובל תשובתכם ואל
תחפזו להקדים המאוחר כי כגידות שבין אדם
לחבירו לרץ לתקן קודם ולהשיב את הגזילה וכן
החרטה ועיצת החטא ל"ל קודם הירא ואם לאו
הוא כעובל ושרץ בידו ואחר שאמר לפניהם הדרך
הראוי לתשובה וכי יש לאל ידם אמר אל תעברו
לומר אל תחזיקו עצמיכם חלילה חלילה לומר
שאינם רואים מעשיהם המכוערים בזה יגדל עוונם
כמ"ס הרבניו יונה משל לכת של וכו' ע"ש :

והנה הקדמונים ז"ל המבילו את האדם בזה
העולם לשליח ששלחו המלך לארץ מרחקים
ללמוד שם חכמה ומוסר ויחזק לו לרוד כסף בידו
ידיה לדרך והשליח הוא כבואו אל הארץ הוא
וירא והנה הוא רחבת ידיים לפניו שבה כל ענין
השליחות והוליו הממון הוא בזורכיו וקנה שם
סחורות יקרות ולא שם לבו לענין שליחותו מאומה
[ויקרא] הן רב ופי' לספינה ונטבעה ספינתו בים
ובמעט שהליל את נפשו ואבד את העושר ההוא
בענין רע ושב לצינו בבושת פנים וצביתו אין
לחם ושמלה ואת דבר השליחות שהי' לו לעשות
לא עשה ודיבר המלך אחר משפט וישם בסד רגליו
מקום אשר אכירי המלך אסורים שם . והמשל
מבואר מעלמו שזה האדם אשר שלחו ד' לעו"ל
למחי' שלחו הנה לעשות חיל בחורה ובמלות
ומע"ט כמ"ס שלמה המלך ע"ה את אלהי' ירא
ואת מלאתיו שמור כי זה כל האדם כי תכלית בריאת
האדם הוא רק לעבוק בחורה ובמלות ומע"ט

והיה צב' דברות סו"פ אין עומדין ויהא
אמר ר"ח הכל בידי שמים חוץ מיראת
שמים שנאמר ועתה ישראל מה ד' אלהיך שאל
מעמך כי אם ליראה והקבו אפו יראה מילתא
זוהרת הוא וכל אמר ר"ח אין להקב"ה בעולמו
אלא חגור של י"ש שנאמר יראה ד' הוא אורו
ומשי אין לבני משה מילתא זוהרת הוא משל
לדמ ששולטין ממנו כלי גדול ויש לו דומה
בעיני כלפי קטן ואם שולטין ממנו כלי קטן
ואין לו דומה בעיניו לגדול והתחבטו המפרשים
בתי' הגמ' דסוף סוף הקש' במקומה עומדת
אמר שמשא שאל מיראל דבר זה ובעיניהם
הוא דבר גדול והטוב בע"י חי' שמשא אמר
לכס ראו כי טלא חגי בשר ודם כמכס ואפ"ה הוא
בעיני דבר קל י"ש ע"כ כל אית ואיש אשר
קב לבו אופו לקב"ה אל המלאכה לעבודת ד'
יוכל בקלות לבא ליד יראה ד' והר"ן דדרשותיו
בארץ בתי' קש' זו ו' כי באמת האדם הוא
מורכב מנוף ונפש ומלך הנפש הוא משחוקק
אמר לעבודת ד' רק הנוף הנגוף הוא מעבד
אמנם מי שרואה בעיניו העופים החזקים לעוברי
רעו עי' חתקד המיה הנוף וחורר לסיות נקל
בעיניו יראה ד' מלך הנפש המשכלה שיש לו
ולא סיים עס אדם רואה אשר עשיתי למלכים
כי עי' הוא נקל בעיניהם לבא ליד י"ש עי"ש
ומי' בעיקרם דס"ה והרמב"ן חי' על קש' ה'
פ"ל ע"פ סיום הפסוק לפז לך כל כוונה הקב"ה
לנוח לך לא לפזנחו ח"ו ע"ד א"כ לרק מה חתן
לו ויש להסכים זה לחי' הגמ' שמאחר שהיראה
אשר שואל הש"י הוא לעוב לך וכאשר תהיה ירא
אז תבין כי בדבר נקל קמה דבר חשוב ע"ד משל
מי שאומר לאדם אמכור לך בצול אבן טוב
שמקלו ד' ליערות אמר לו בכמה אמר לו
במאה אלף אדומים אל' וכי זה הוא בצול הלא הוא
סך עוים השיב לו לעה עתה הוא בעיניך סך
עוים אמנם כשיהיה לך האבן טוב אשר תקה
עבורו ריבוי רבנות אז תראה כי מכרתו לך בצול
זה הוא הפי' לגבי משה שהבין השכר הפזי
והאמיתי המגיע מהיראה נגד זה היה היראה
בפיסו מילתא זוהרת וזוהרת אף שכל אדם הגיע
למדרגתו בצרע משה רבינו ע"ה אשר היה
מסאפק בצל שדי וכה נחיים לדבר עס ד' פא"פ
פ"ב הבין כי נגד העונג הרוחני ההוא אין נחשב
לכלום האער המעט שיש בצלות רסן התאוה
נגד הית"ר שלא למלאות תאוותו עבור יראה
ד' אף קשה דזה הוא קת ע"מ לקבל פרס

והיה צב' דברות סו"פ אין עומדין ויהא
אמר ר"ח הכל בידי שמים חוץ מיראת
שמים שנאמר ועתה ישראל מה ד' אלהיך שאל
מעמך כי אם ליראה והקבו אפו יראה מילתא
זוהרת הוא וכל אמר ר"ח אין להקב"ה בעולמו
אלא חגור של י"ש שנאמר יראה ד' הוא אורו
ומשי אין לבני משה מילתא זוהרת הוא משל
לדמ ששולטין ממנו כלי גדול ויש לו דומה
בעיני כלפי קטן ואם שולטין ממנו כלי קטן
ואין לו דומה בעיניו לגדול והתחבטו המפרשים
בתי' הגמ' דסוף סוף הקש' במקומה עומדת
אמר שמשא שאל מיראל דבר זה ובעיניהם
הוא דבר גדול והטוב בע"י חי' שמשא אמר
לכס ראו כי טלא חגי בשר ודם כמכס ואפ"ה הוא
בעיני דבר קל י"ש ע"כ כל אית ואיש אשר
קב לבו אופו לקב"ה אל המלאכה לעבודת ד'
יוכל בקלות לבא ליד יראה ד' והר"ן דדרשותיו
בארץ בתי' קש' זו ו' כי באמת האדם הוא
מורכב מנוף ונפש ומלך הנפש הוא משחוקק
אמר לעבודת ד' רק הנוף הנגוף הוא מעבד
אמנם מי שרואה בעיניו העופים החזקים לעוברי
רעו עי' חתקד המיה הנוף וחורר לסיות נקל
בעיניו יראה ד' מלך הנפש המשכלה שיש לו
ולא סיים עס אדם רואה אשר עשיתי למלכים
כי עי' הוא נקל בעיניהם לבא ליד י"ש עי"ש
ומי' בעיקרם דס"ה והרמב"ן חי' על קש' ה'
פ"ל ע"פ סיום הפסוק לפז לך כל כוונה הקב"ה
לנוח לך לא לפזנחו ח"ו ע"ד א"כ לרק מה חתן
לו ויש להסכים זה לחי' הגמ' שמאחר שהיראה
אשר שואל הש"י הוא לעוב לך וכאשר תהיה ירא
אז תבין כי בדבר נקל קמה דבר חשוב ע"ד משל
מי שאומר לאדם אמכור לך בצול אבן טוב
שמקלו ד' ליערות אמר לו בכמה אמר לו
במאה אלף אדומים אל' וכי זה הוא בצול הלא הוא
סך עוים השיב לו לעה עתה הוא בעיניך סך
עוים אמנם כשיהיה לך האבן טוב אשר תקה
עבורו ריבוי רבנות אז תראה כי מכרתו לך בצול
זה הוא הפי' לגבי משה שהבין השכר הפזי
והאמיתי המגיע מהיראה נגד זה היה היראה
בפיסו מילתא זוהרת וזוהרת אף שכל אדם הגיע
למדרגתו בצרע משה רבינו ע"ה אשר היה
מסאפק בצל שדי וכה נחיים לדבר עס ד' פא"פ
פ"ב הבין כי נגד העונג הרוחני ההוא אין נחשב
לכלום האער המעט שיש בצלות רסן התאוה
נגד הית"ר שלא למלאות תאוותו עבור יראה
ד' אף קשה דזה הוא קת ע"מ לקבל פרס

הנה יש לפרש כוונתו כי באמת קשה מדוע
עשה כזה שני חלוקות היה לו לומר אל
תשמשו את הקדוש ב"ה על מנת לקבל פרס
ואמר אל תהיו וכו' אלל וכו' ע"כ י"ל כוונתו
כזה כי בודאי תחלה קשה להרגיל את עצמו
ביראה ד' שלא ע"מ לקבל פרס דק הבא לעור
ולעבוד ד' שלא ע"מ לקבל פרס מסייעין לבא
למדרגה זו וגדולה מזו אמרו לעולם יעסוק אדם
בחורש ובמאות שלא לשמה שמתוך שלא לשמה
בא לשמה ומכ"כ מי שטובד ע"מ לקבל פרס
סייעתו ד' לבא ליד מדרגה גדולה מזו לעובדו
שלא ע"מ לקבל פרס וכן בעיני התשובה ואמר
ג"כ ומל ד' אלהיך את לבך לאהבה וכו' :

ועפ"י אמרתי לפרש מחמדם ז"ל לדיקים
נדמה להם כסר רשעים נדמה להם כחוט
השערה ע"פ אמרם יארו של אדם מתגבר
על אדם בכל יום ואלמלא הקב"ה עוזרו לא
יכול לו שני' נופש רשע לזדיק ומבקש להסיתו
ד' לא יעזבו בידו ולא ירשיעו בהשפטו כי
הש"י מסייע לבא למדרגה הגדולה שביראה וע"כ
נדמה לדיקים מה שכבשו יארו שכבשו הר
גדול וטלי עזר הקב"ה לא היה יכולתם לכבשו
ולרשעים נדמה להם כחוט השערה מה שעשו
ראון יארו ולא כבשו תאוותם לאשר כי רואים
אשר הקב"ה מסייע להבא לעור וע"כ אלו כבשו
את יארו תחילתן אף ע"מ לקבל פרס היה עזר
ד' עמדם ומדוע לא כבשו דבר קטן
כחוט השערה :

ובזה י"ל פי' הפסוק חלקי ד' אמרתי לשמור דברך
כי באמת מה שראוי לקרוא חלק האדם הוא
מאות ומע"ט כמאמר התנא שאין מלחין לו לאדם לא
כסף ולא זהב ולא אברים עובים אלא תורה ומע"ט
בלבד וזה חלקו באמת ע"כ אמר חלקי ד' אע"פ
שאני הוא העושה עכ"ז איננו נקראת חלקי רק מה
שאמרתי לשמור דברך והמעשה אינו מיוחס לעצמי
רק לד' כי לולי עזרו לא יכול לו וע"ה מהראוי
שלא יגיע לו שכר עכ"ז הוא מחמד הכבוד שמשלים לו
שכרו משלים כאילו הוא העושה את כולן :

ובזה י"ל פי' הפסוק וק' ד' אחד כי אחי
תשלים לאיש כמעשהו שהקשו כיון שמשלים
כמעשיהם מאי חסד איכא ועפ"ז אחי שפיר הפסוק
דהיינו אע"פ שבעשיית המאות ומניעות העבירות
נעשים

ועשים רק ע"י סיועה הקב"ה עכ"ל הוא משלם
כמעשהו כאילו עשה לבדו מבלי סיוע כלל וזה
הוא חסד גדול. וזוהי פי' המאור"י מייק
פסוק יגמלני ד' כדקי כבוד ידי ישיב לי
כי שמרתי דרכי ד' ולא רשעתי מאלהי.
דהיינו שיגמלני ד' כדקי כאילו אנכי בעלמי
עשיתי המלצה כי שמרתי דרכי ד' אף כי
מעשי המלצה הוא בעזר אלהים ולא רשעתי אפי'
מה שלא עשיתי עבירות הוא ג"כ מאלהי כמאמר
ז"ל יצרו של אדם מתגבר ומאחדם בכל יום
וד' לא יעזבו וכו'.

וזה י"ל מאמר אטיגנוס אל תהיו כעבדים
כלומר שאל תשאלו בהוייתן בגדר על
מנה לקבל פרס אלא הו כעבדים פי' שחראו
לכא למדריגת עבודה שלא ע"מ לקבל פרס :

וזה יש לומר שאמר משה רבינו עליו השלום
מה ה' שאל מעמך מה שאתה' אהה
העושה כמאמר ז"ל הכל בידי שמים חוץ
מ"ש. ליראה את ה' אלהיך לעוב לך אף
ע"מ לקבל פרס וממילא יעזור לך ה' להיות עובד
שלא ע"מ לקבל פרס :

והנה אחרי כל ההוצאות האלה נחפשה דרכיו
ונחקורה במה נחפשה לפני מלך
ממ"ס הקב"ס ביום הדין הגדול והנורא אשר
דין את כל העולם אם הוא ראוי להתקיים
ע"כ לריך כל אחד לחזק מוסדות עולם והם
ששה דברים אשר העולם עומד עליהם חורה
ועבודה וג"ס. עמוד התורה מודע אמרם אין
תחלת דיו של אדם אלא ע"ד תורה כי כל
העולם כולו לא נברא אלא בשביל התורה.
ואתה צנח"א אר"א ע"ה אינם חיים לעתיד לבא

וכו' עד א"ל רבי מלאחי להם חקנה מן התורה
וכו' ע"כ החיוב מוטל על כל אדם להיות לו
חלק בתורה"ק. כראשון שלמוד כ"א עד מקום
שירו מגעת אף בספרים הנדפסים בשון אשכנז
אמנם בזה אינם יולאים ידי חובת שלמוד התורה
כי ארוכה מארץ מדה ע"כ לריכים להחזקת הלומדים
ומכש"כ להחזקת לורכי צימ"ד המרובים ולהספיק
בבית הוריהם העוסקים בתורה. השני עבודה
אחרי שבעוס"ר אין לנו צימ"ק ע"כ עיקר הוא
עבודה שכלל היא התפלה וראוי מאוד לזימם
האלו לשכח על לבו ולהתפלל על תורבן
צימ"ק ושלא להיות עיקר התפלה על עיני
עוס"ר פמ"ש צימ"ק. והעמוד הג' גמילות חסדים
הכלל כל המרחם על הבניות מרחמין עליו מן
השמים והצדקה מליצי יושר מליצין טוב עליו
למעלה משל"כ מי שהוא אכזרי הרבה מקטרגים
עליו כמו דא' בחדש העולם רבי בון ה'ו
בקיסרין יומא חד פמנא דהוי מסכנא אולא ולא
אשגחי צי' אחר ודא' דינא איתחזי סכא קס
ואיל ליה. סכנא אורחים לעשות חברה פ"ו.
ז"ל הוצר תימן בשפתא דקוצ"ה רחם ליה
לבר נש משדר ליה דורנא ומאן איכו מסכנא
בגין דזכר ציו וכו' וכו' דכר ציו אמשך עליו
חוט של חסד מספר ימינו ופרים ארישא וישים
ליה בגין דכדי יתא דינא לעלמא ויהא מחבלא
וקק עיניה ואתא ל' פדן איסחליק מיניה
ואחזרה ציו וצפעתא דלינא שריא בעלמא
קצ"ס דכיר להאי לזקה דעביד וזכר פס בר
נש כמס דכתיב לזקה תליל ממוח. וכמאמר
ז"ל גדולה לזקה שמקדנה את הגאולה שנאמר
ליון במשפט חסדה תכניס בלזקה וזכר שיקים
ובא ליון גואל צי"א :

דרוש ג' לאילול

בעזרה"ת תחילת חודש אלול תקס"ד לפ"ק פ' שופטים.

ממנו כי אף השוגג לריך כפרה. ואפשר סוכו
בוונה דוד המלך ע"ה כי שני אגיד ארצ
מחפאחי פי עונות ידועים לאדם וידוע האדם
להרבות לעשות האוזה אמנם החמאים שהם
השגגות אף שאינו חמור כמו המזיד מ"מ מה
הגד הם חמורים שאין האדם יודע לעשות
תשובה

הישר"ה הקדוש כתב הרמז בשם הקדמונים
אריה שאג מי לא יירא ר"ת ארי"ה
אלול ראש השנה יו"כ ה"ר. כי צבא ימים אלו
ימי הדין הגדול והנורא מחייב כל אחד לפשט
במעשיו של כל השנה כמה פעמים הכעים לבורא
במעשים רעים הנודעים לו וכמה וכמה נשכחו

תשובה עליהם. וע"כ ניקח דהע"ה שניאות
מי יבין מנסתרות נקדי. שהחפץ על שני
דברים האחד שאני מנין גדול החטא וע"כ אין
התשובה שלימה חבו שגילות מי יבין. שמה
שאני יודע כלל. ע"ז מנסתרות נקדי כי מה
שהוא שוגג יוכל לסתם שנסתר ממני לגמרי ואני
יודעם. [גם י"ל אלא מחטאוי שהכונה על שאני
לומר הודוי במרידות כדלוי].

ועוד י"ל ע"ד מ"ש הכינה לפניהם על מאי
דא' בגמ' כמה לא חלי ולא מרגיש
בגדא דמרגא סייעי' שאלו בלחם ולא עלתם לו
דוד בפניהם ועלתם לו ולריך להבין בלחם טעמא
מאי ובי מבוא פנים ים בדבר ופי' ע"מ דכתיב
מכסה פשעיו לא ילחיה ומודה ועוזב ירוחם וק'
וכי הפלם על דפתך שיה' לו סלחנה וסול' לא
ירוחם אבל לא ילחיה אינו מקביל למודה ועוזב
ירוחם וי' הוא כי מדרך האדם אשר חטא
לכק' לרדים להקטין החטא ועי"ז תקטן התשובה
והמעט התרעה אחרי שאין החטא גדול בעיניו
וחבו כוונה הכחוש מכסה פשעיו שטעה כיסוי
לפסע שלא יהי' גדול כל ק' וסובר שעי"ז
ילחיה ובלחם לא ק' הוא רק שזריך להיחיה
הדבר כמות שהוא על פלס ומאזי המספסע לאל
דעום ה' וע"כ קאמר ומודה ועוזב ירוחם ופי'
ומודה על פשעיו ועוזב החטא כמות שהוא
ירוחם [ולעג"ד דהו כוונה בגמ' במאי דרמי
האי קרא אלא דכתיב אשרי נשוי פשע כסוי
תפלתו ובקצה הכ"ל מאי רומיא מכסה
קאי על האדם והנשי פשע הוא על הקב"ה
שמואל לו. ובה א"ש דהגמ' סוכרת דמכסה ע"כ
קאי שמכסה רק נד ב"ה דאלו סיפי' שאינו
מסודה ל"ש לומר לא ילחיה דפשיטא הלא רשע
כפוש ימות והנשי פשע כסוי חטאה ע"כ נד
ב"ה דל"כ היינו סיפי' דקרא אשרי אדם לא
יתשוב ה' לו עון] והנה מצינו בשאלו כאלה
הדעות שמואל כאלה חמל על אגג אמר כי
חמל העם על מיטב האלן להקריב לה' ובה
רזה להמעיט החטא וע"כ לא סלחיה. אבל
דפי"ה צבא אליו נהן הכחיה לא נהן התגלות
רק אמר חייב לחסם תפלתו וע"כ עלתה לו
כי עי"ז גדלה התשובה והחטא כאלה אמר חייב
הרב כסבי מעומ ומחטאיו טבירי. ומ"ש לך
לדרך חטאית וברע בעיניך עשיתי עד"מ הגונג
להתעטף עליו והכפיל דמיו מאד בוף החטא ומחממה
עשיתי וברע גמ"ש דכתיב פי נפשו. וקפ"ז ית
לבוך ג"כ אלא מחטאית כי החטאים הם קלים

בעיני אדם וע"כ אינו תשובה גמורה ובחממה
אף השוגג לריך כפרה. וע"כ תקנו לעורר
התשובה בזה החודש כמו שמוחקין לבט"ח זמן ב"ד
לראות להסתדר ללאת ידי הבט"ח. ואיחא בח"ה
ולריך שידע גמח מעשהו כי אין החולה סובל
מרידות הרפואה רק אחר שידע שהוא חולה
אבל מי שתקפה עליו מחלתו וא"י אם הוא
חולה וסובר שהוא בריא אולם אינו סובל מרידות
הרפואה. וכ' הטור חני בפרקי דר"א משם
עלה בר"ח לול לקבל לוחות האחרונות ותקנו
בשופר שלא יטעו עוד אחר ע"ז והקב"ה נחמלה
בלוחו שופר שנאמר עלם אלקים בהרועה. כי
הכלל בזמן שמתעוררין בתשובה למטה מ"היפין
כה בגבורה של מעלה ע"ד חנו עוז לאסוב על
ישראל גלותו כי רלון הצורא להראות חסדיו
הגדולים לבריות רק כשאנים כדאים ורואים לזה
אזי אינם יכולים להתגלות החסדים. וע"כ
כשישראל מעוררים למטה בתשובה מוסיפין כח
בגבורה של מעלה וע"כ תקנו לתקוע בר"ח י"ל
ובכל החודש כדי לעורר סלכנות לתשובה כדכתיב
אם יחקע שופר בעיר ועם לא יחדו כי השופר
מעורר חרדה ועי"ז עושין תשובה ופי' המפרשים
סיפי' דקרא אם תהי' רעה בעיר וה' לא
עשה. כי ע"ז שלא הי' חרדין מקול שופר
ולא עשו תשובה דמס בראשם:

ואפשר לומר הרמז אם יחקע שופר בעי"ר
עפי" מה דליחא צוה"ק כי שופר
של ר"ה הוא לעורר שופר העליון כאלה האריך
צוה"ק צה. וא"כ בר"ה עיקר התקיעה אינו
בעיר לבר אך השופר שחוקעין בחודש אלול
הוא רק לעורר הלכנות לתשובה וע"כ צא הרמז
אם יחקע בשופר בעיר על חודש אלול שאין
חוקעין רק בעיר אפי"ה לריפוס לסיוע חרידים
מאיתם הדין הגדול וסבורא. ולא לבנות זמן
חלילה בדברים בעינים ולות ההכרחי לפרנסה
ביתו וזיחר הזמן יפספס במעשיו:

והנה בהרבה מקומות מוסגין לקום בלשמות
מר"ח לומר סליחות ותפלות כמ"ש בש"ע
רק דרמ"א כ' מנהיגו אינו כן רק מנהיג לקום ביום
א' שלפני ר"ה וזה אם חל ר"ה ביום ג' מקדימין
בשבעה שלפניו. והעם כ' שטכ"פ לריך להיות
ימי הסליחות ד' ימים כמו קרבן הלריך ביקור
כי בכל קרבנות המועדים כתיב וסקרבתם עולה
ובר"ה כתיב ועשיתם לרמז שהעשו עמיכם עולה.
ורבה בלחם דין זה בד' ימים לעיקור היות
קרבן שמוע שאין בו מוס רק ליתר
שאלה

ועפ"י הקדמה זו ביאר הר"י מינן פסוק יגמלי ה' כלדקי כבוד ידי ישיב לי כי שמרתי דרכי ה' ולא רשעתי מאלהי ופי' כי מהראוי אין לחבוע שום פסול שגר כי חייבים אנחנו לעשות מצוותי' ולאחזר כולם ישרים וכוחים ועוד כי הוא אלמתי' ולאחזר עמו עשה לנו כמה נסים ונפלאות הולילנו ממלכים והעבד הקטן לרבו חייב לעבד אותו ולהשגד בכל אשר יאמרו וכלאפרו חו"ל ע"פ מ"י הקדמיני ואשלים כלום עשה מוחם עד שלא נחתי לו כגד וע"כ כלום עשה ליני' עד שלא נחתי לו כגד וע"כ השגר הוא מחסד כבודא וע"כ פי' יגמלי ה' כלדקי כאלו עשיתי לך דבר שאני מחויב ועוד חסד ית כי גודע מחשבה טובה הקב"ה מלפנים למעשה וסנה ישו שני מימי מתעבת האחד מחשבת אמונה כבודא ואהבת כבודא שכל המלוא נגמר ע"י המחשבה ועוד ית מלות שגמרים ע"י עשי' ואעפ"כ מלך הקב"ה המחשבה למעשה ליתן שגר קף על המחשבה קף שהמחשבה בעלמא אינו גוף המלוא חסד כבוד ידי ישיב לי כי צור הוא כינוי על זכות המחשבה ועוד כי השגר הוא בלתי בעל תכלית רק לפי גדולתו יסב"ש כי שמרתי [ע"ד שומר מלוא ואביו שומר את הדבר] דרכי ה' ולא רשעתי מאלהי כי לגבי העוונות אינו מעניש בחסדו הגדול עונשי בלתי ב"ה [ועי' ב"ל פי' אשרי האיש וכו' ולי גרלה לפרש עפמ"ם משלם לשונאיו דקאי על שגר של הרשעים איתן שכל תכליתן העו"ל ששכרם ג"כ העו"ל כפי דרכם אשר בחרו אבל הדין שגר נחזי וזה הפי' וכל אשר יעשה ילית שיהי' לתכלית האמיתי לא בן הרשעים שאפילו השגר שלם הוא כעון אשר הדפנו רוח וע"כ לא יקומו רשעים במשפט וחטאים בעדס לדיקים והעטם לזה כי יודע ה' דרך לדיקים שכל מגמתם לדציקת הש"י והוא שגר הגלתי ודרך רשעים תאבד כי זכו רלוס לעמרי העולם הזה]:

ובזה אני מבין ע"ש הסדרות משלם לשונאיו אל פניו להאבדו שפי' שמשלם להם אחת מלות מיטעוים שעשו בעו"ל והקבו ובי משות פנים ית בדבר הלא יפה שעס אחת של קודת רוח בעו"ל מכל חי העו"ל ואף יסולס לו השגר בעו"ל חלק העו"ל. ובה א"ם דלשונאיו אינו נוהג במדת חסדו לפיכך העונש שלם בעל תכלית ופיון שהעונש שלם בלתי ב"ה אין להם משה לקבל השגר הגלתי בעו"ל ותדברא מהראוי לזה העונש בלתי ב"ה ואף בעו"ל לא הי' להם ליתן שגר רק אעפ"כ נותן להם קלס שגר בעו"ל.

שאלה מבקרים אותו ד' ימים. אבל קרבן שהוא בעל מוס לא די לו בד' ימים רק כל זמן שהמוס בו לא ירצה לקרבן אשה לה'. ואם כך הקפידה החורה על מומי הבכמה מכש"כ על מומי האדם ובחלק המוצא דהיינו הנפש כי כל זמן שהנפש אינה מוטערת מהחטא אינו כדאי לעמוד בסיכל המלך. וע"ז סובבים כל עונשי גהנם מלבד מה שהנפש מחויב לקבל העונש ע"פ דינו האלק. ישנו ג"כ מיני עונשין לזן הנפש שיהי' מוטערת לעמוד בסיכל המלך. וע"כ הראשונים תקנו על הכלל אפי' החסיד שנחשדים לדין ביקור ד' ימים כמו הקרבן שיועטין בו שאינו בעל מוס. אבל אנו שכל איש יודע נגעי לבבו היאך יעלה על הדעת להיות לו דמיון כמו קרבן שאין בו מוס. וע"כ מחויב כל אחד לפשפש במעשיו בחודש הזה לראות שיהי' ראוי לעמוד בסיכל המלך ביום הדין הגדול והאורא ולהיות סור מרע ועסה טוב. אמנם רחמי ה' מדובים ותיקף כשמקבל עליו לעשות תשובה בלב שלם נספך לאיש אחד וכמ"ם החסיד הר"י עי"ש:

אבר במה חת' התשובה ביאר החו"ה פ"ג יעו"ש כל דבריו כי נעמו. והנס בחלק החמישי אשר כתב כי התשובה הוא רפואת מדוהו האריך בזה הבעל עיקרים ופי' הפסוק כי המלוא הוא אשר אנכי מלך היום לא נפלאה הוא ממך ולא רחוקה הוא לא מעבר לים הוא וכו' כי קרוב אלך הדבר בפך ובלבך לעשותו. והעירו למה הולך הכתוב לומר לא נפלאה משמע שיש בה קושי גדול ולמה יהיה כך. ופי' כי בלמה מלך השכל אין אנו מבינים שיהיה מוטיל תשובה לחטא וכי בתשובתו יתוקן המעשה הרע שפעל ועשה ומלבד זה מי שחטא נגד הש"י בלתי בעל תכלית הי' מהראוי שיהי' העונש ג"כ בלתי בעל תכלית כמ"ם שאלו להכמה חוטא מה חסד עליו והשיבה חטאים תרדף רעה בנפשו השיבו נפש החוטאת חמות רק הקב"ה אומר יעשה תשובה ויתכפר אבל ע"י הדיק העבדי אין מהראוי שהוטיל תשובה. ובה פי' הפסוק לך ה' החסד כי חתה השלם לאיש כמעשהו כי מלינו כמה עונשי עו"ל שהם עונשי בעל תכלית וכן עונשי גהנם משפט רשעים בגהנם י"ב חודש שהם ג"כ עונשים מוגבלים בזמן. וזה הפי' לך ה' החסד במה ששלם לאיש כמעשהו כמו שמעשיו מוגבלים כך העונש מוגבל ואין ערוך אלך להיות העונש בלתי בעל תכלית כמו מי שחטא נגד בלתי ב"ה.

זה י"ל להאכילו מחמת אכילתו שהוא אכזר
משה"ב אין לו מקום ליתן שטר :

ובזה י"ל פ' הפסוק מה רב עונך אשר לפני
ליראך פעלת לחוסים כך לגד בני אדם.
כח"ס לעיל כי בתחילה כתוב תאלמנה שפתי שקר
וה' שסוונה שדברים עתק על שרואים לדיקים
דוים וסחופים :

והנה כתב סר"י בשם המדרש משל לכה של
לפנים שהניחם בבית הסוהר חפרו בית
הסוהר וברחו להם ולא נשאר רק אחד בא שר
בית הסוהר והכזו במטה אמר ט' הרי המהמרה
החולה לפניך ולא מהרה המלט על נפשך כי בזה
הזה מראה שאיך ירא מעונשין המרים . וכמו כן
אחר שה"י ב"ה פתח לו פתח להחלט מפח מעשינו
מי שאינו עושה תשובה תכפול עונתו ר"ל . ועיקר
המניעם לעשות תשובה שלימה הוא מחמת טירדות
מו"מ ודאגה הפרנסה אחרים בעו"ס העוונות גורמים
מיטע השטט ואוסר כסף לא יתבע כסף כאמרם
ז"ל אין אדם מת וחיי תאוותו בידו . אבל באמת
צריך ליתן אל לבו כל עניי עוה"ז הכל כאמר
קאלה הכל הכלים אחד קאלה הכל הכל . ובמדרש
אלו אדם אחד אמר כן הייתי אומר שלא הכנים
שתי פרוצות מימיו אבל שלמה שכתב בו ויתן את
הכסף כאבנים לו נאה לומר הכל הכל . ובזה
פ' האה"ח פ' ראה אנכי נותן לפניכם כי המוכה
המייסר לעם להניח העוה"ז ותענוגיו ולסדק
ביראת ה' צריך שיהי לו יד ושם בשם הענינים כי
לולי זאת תאמרים מחמת שאין ביכולתו ליתן אחד
עוה"ז ע"כ ממאס עניי עוה"ז וכמו כן צריך שיהי
לו תיפח בדורה בעניי עוה"ז ומי לו גדול
ממשה רבינו ע"ה שנקבלו אליו כל הענינים עיי"ש :

ובזה י"ל מה דאיתא בגמ' אין הכוונה שורה
אלא על חכם גבור עשיר ועניו וכו' .
חמשה . והחמ"י מבורא אין מוכה שצריך דוקא כן
להי דמוכה דאין זה מעכב לחנאי הכוונה מ"מ י"ל
דאף בל"ז יוכל להסגנא . וי"ל עפ"מ"ש הר"ן
בדרשותיו דמש"ה ה' משה רבינו ע"ה כד פה דלולי
זאת היו תאמרים מחמת נעימה דבריו נכנסו דבריו
באזני השומעים ולא מאת ה' סיחה זאת . והנה
נודע דברי חכמים בנחת נשמעים ומי שהוא חכם
יכול לנעוטים הדבר ביותר . וכן עשיר כי חכמה
מסבך בזויה וגם יוכל יותר לסמאס עניי עוה"ז
כח"ס במדרש הנ"ל על שלום ע"ה . וכן גבור
כי מי שהוא חלוש המג מחמת חלישותו אינו יכול
ליהנות מעוה"ז ולרדוף אחד מותרת ע"ד שאמר
הנביא הוי גבורים לשתות יין . וכן עמו כי מי

שהוא עניו דבריו נשמעים דאיתא בגמ' הוי מאן
דיכיר אפי' אלישי . ביהא לא מייאקבל וכח"ס
האלשך והאיש משם עניו מאוד . ולפ"ז כיון
שדברים אלו גורמי' להיות דבריו נשמעים ה' ראוי
שיחסר משה רבינו ע"ה מהשלמות אלו כי עיי"ז
יהי' בידור יותר על תורה מן השמים אלא ודאי שזה
הוא מחנאי הכוונה שאי אפשר להיות בלא זה :

והנה אחד שהוא כן שזכינו לקבל החורה עיי'
רועה האמן משה רבינו ע"ה אשר העמידנו
על האמת למאס עניי עוה"ז ולבחור בצדק עוה"ז
אשר עין לא ראתה אלהים זולתך שטר נלחי רוחני
אשר אין עוז אחריו . כל אשר נוגע יראה ה'
בלבבו ראוי למעט בעסק עוה"ז רק מה שהוא
הכרחי ולחשוב תמיד בעניי עולמו כח"ס חז"ל
שוב יוס אחד לפי מיתקן ופירוש יסוד היום
שמה ימות למחר נמאס כל ימים בתשובה
ובפרט בימים הקדושים האלו להיות ירא' וחדר
לפסע ולחקן מעשיו בכל מאי לאפשר :

והנה בפרשתיו שופטים וספרים חתן לך פ'
המפרשים מה שהחיל בלשון יחד
וסיים בלשון רבים ותפנו את העם . ופ' בו
כי הממנים השופט צריכים להיות כולם אחד
חברים לכל יח' צריך השופט להחזיק וגם צריך
שימנהו השופט שלא יאמר הואיל ומימינו ראוי
לישא פני בדין ועיי"ז ותפנו את העם משפט
צדק . ולי נראה עוד לדקדק לשון לא חטה
משפט ולא חביר פנים שבי' ראוי להיות לשון
רבים . ואפשר לומר דקאי על הממנים השופט
אחרים השופט בעלמו אינו יכול להשגיח על כל
פרט ופרט ומחויב להגיד ולהזהיר מכל מכשול
ואח"כ מוטל על ראשי העם להשגיח עיי"ז . ועיי"ז
לא חטה משפט שלא יעבור הראש בעלמו על
אזהרה ולא חביר פנים :

באמת אמינא כי ה' קשה על לקבל עול
הליבור ומעורר הייתי בורח ואעפ"כ
ח"ל לא עזב ה' חסדו מעלי . דק אחרי דואי
כמה סיבות אמרתי אולי מן השמים נגזר ק'
[ע"ד שג' הכל ברצות ה' דרכי אית' . וע"כ
הנני מזהיר מאוד אחרי שזה חלק גדול לסיבה
ביאית הכס (נאשעלסק) שלא תשקוט מלגשות
מאי "לאפשר מי שאינו שומע צקול הורים
ע"כ הנני מזהיר מאוד להזהר בשמירה שבת וכן
השענקים שיעשו כחורה מבלי לבא ליד חילול
שבת . והי' מהראוי לעשות משגיחים עיי"ז כי
קשה עלי לבד להשגיח על כל זה וגם הפרנסים
עורדים ע"כ ראוי לעשות משגיחים עיי"ז :

דין

דין תורה

לחבר מאד למעט"ס. ומי שחננה כזה לריך לעשות תשובה על העבר. ובמדרש בפרשה זו אמר רבי יוחנן שמי דברים בידו של הקדוש ברוך הוא ואלו הן הנפש והדין הנפש דכתיב אשר בידו נפש כל חי והדין דכתיב ותלחה במשפט ידי. ואמר הקב"ה הנפש והדין נתונים בידי שמרו את הדין ואני אשמור נפשותיכם כיו שופטים ושופטים חתן לך. ועיקר כוונת המדרש י"ל ע"פ המדרש ועו מלך משפט אמר משה לישראל הרי נתן לכם הקב"ה את התורה את אחס עושים את הדין מוטב ואם לאו מוטב תורתו מכם. ראוי שכל התורה תלוי בדברים ובתורה כתיב כי היא חייה ואורך ימים. ולפי זה מיושב הדקדוק חתן לך לנפש כי עי"ז שומר הקב"ה את נפשותיו:

ואפשר למפרש עוד שמי דברים בידו של הקב"ה. דלכאורה תמוה וכי שני דברים בלבו בידו של הקב"ה וכלל השמים ושמי השמים הכל ומלאה בכל ביד הקב"ה. ואפשר שזה לומר שמי דברים יש להם התקשרות והתדבקות בידו של הקב"ה כאשר אנו מאלמים בני

מאמינים שהנפש אישראל הוא חלק אלפי ממשל חלום מתחת כסא הכבוד [ובזה י"ל] אם דין למטה אין דין למעלה ע"פ הש"י. שומר משפט ועו לדין וכוונת נפש כל חי י"ל דמחנה לנפש ישראל ע"פ שחרגו ויבי האדם לנפש חי' לרוח ממללא שהוא כמות שגדלם. ועי"ז כל לפל המעלות] וכן דין יש לו שורש למעלה לא כמו דיני העולם שהם רק משפט וימנעו להנהיג המדינה, אבל משפטי התורה כמה כמו שארי מלות שאין להשכל מבוטא בהם. וזה י"ל שני דברים אשר מלך השכל ההמוני הי' נראה שאין להם חיבור והתקשרות בהקב"ה ובאמת אינו כן דכתיב אשר בידו נפש כל חי וחי רומז על הדין וכן הדין דכתיב והאדם במשפט ידי שיש אחרים להמשפט בידו הגדולה שהמשפט הוא דבר קדוש שמימי וע"כ אם אחס שומרים וכו' היו שופטים ושופטים חתן לך למעלה לקיום נפשך:

ע"כ אחי ורעי שינו נא לבבכם לדבר הזה ולכל הדברים האלה ומהם לעשות תשובה שלימה ויקיים וכל לאיון גואל במהרה בימינו אמן:

דרוש ד' לראש השנה

בעזרי שויתי ד' לנגרי תמיד. דברים להזכיר קודם תקיעת שופר.
לעורר עצמי לעבודתו וראיתו ית' ש:

הקדושים ככחז בחוס"ק רק באבותיכם חשק ה' לאהבה אחס ויבחר בזרעם אחריהם. ובחירת אחריהם ה' הכוונה שחזר מעשיהם הטובים שחזרו נפש על קדושת שמו יתברך ואלך בעקבותיהם לעשות כמעשיהם בכל האפשרי וראינו ויבחר בזרעם אחריהם האוחזים מעשה אבותיהם בידיהם כמ"ש כי ביהם יקרא לך זרע ולא כל זרע יאחז רק בני יעקב נקראים זרע יאחז וכשמכיר זאת ונקבל על עצמנו לילך בדרכיהם אזי יתמלא הקב"ה רחמים עלינו ויכנינו בהשפעתו:

והנה האלשיך הקדוש הקדש כי תבנה לאמר השני הוא מיותר כי הלאמר הראשון נלמד כי הוא לאמר לאחרים לבי' אך הלאמר השני הוא מיותר. וחי' כי הכוונה בזה כי משם יבי' סדר כי די שיקהל את כל בני' ויאמר לכולם שיקבלו

בפרשת יום הקדוש הזה כתיב וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל לאמר בחודש השביעי באחד לחודש יהי לכם שבחון זכרון חרועה מקרא קודש. ואיחא במדרש פ' אמור באחד זה אברהם שנאמר ה' הי' אברהם זכרון חרועה זה יאחז שנאמר וירא וסנה איל אחר [והחרועה נעשה ג"כ בשופר של איל כדאיחא בגמ'] מקרא קודש זה יעקב שנאמר שמעו אלי יעקב מקוראי. ואיחא תהיו מזכירין זכות אבות ואחס זכין לפני בדין בחודש השביעי:

והנה כתיב להבין דברי המדרש אשר שמו כל חיה לומר על ה' משלש אבותינו הקדושים. שכוונתו בזה לאמר כי מדע שאהבה הקב"ה עם כולנו הוא רק מחמת זכות אבותינו

אך עיקר החירץ ע"ז כתיב שם אח"כ כי חדות ה' מעוררם כי אז ה' בזמן בית שני ה' אז עז וחדות במקומו. לא כן עשה בעו"ה מיום שחרב ביהמ"ק אין שמחה לפני הקב"ה וכמ"ש בגמ' על פסוק ויקרא ה' לבואו לבכי ולמספד מי איכא בכי' לפניו הא כתיב עז וחדות במקומו וחי' הא בבחי בראי הא בבחי גואי כמ"ש בקרא במסחרים חכמה נפשי :

ונזכר להמליץ דזהו כוונת הגמ' הא בבחי בראי דהיינו בזמן שביהמ"ק קיים ה' כבוד מלכותו נתגלה אף לתחתונים ה' עז וחדות במקומו. הא בבחי גואי היינו כעת שכבוד מלכותו לא נתגלה בעו"ה בשלימות רק בבחי גואי דהיינו בעולם העליון אין שמחה לפניו. ואיחא בגמ' מקום יש להקב"ה ומסחרים שמו. וכולל לפרש כוונת הגמ' בחיבות אלו דהיינו מקום יש להקב"ה לבכות דהיינו שיש לו טעם על הכבי' ומסחרים שמו דהיינו שהוא בהסתר פנים ח"ו שאין נתגלה כבוד מלכותו כעת לאחר חורבן ביהמ"ק. כאשר פי' הגאון החסיד מוה"ר זלל"ה ע"ה שאלו האומרים בחפלה מוספין גלה כבוד מלכותך עלינו דהנה איחא בגמ' דבחורבן ביהמ"ק אימנעו כפי החיות דמטיקרא כתיב שם כנפים. וכעת אין להם אלא ארבעה ופי' הוא כי על כל כנף ה' כתוב חיבה אחת מן בשכמל"ו ואיחא כי אותן שתי כנפים אשר ה' כתוב עליהן ה' כבוד מלכותו תחברו. כי כעת לא נתגלה כבוד מלכותו ע"כ אנו מתפללים גלה כבוד מלכותך עלינו :

ועפ"י דברים סג"ל נוכל לפרש מאי דאיחא בגמ' על בשכמל"ו ואמר' לא אמרו משה לא ואמר' אמרו יעקב החקינו לומר בחשאי משל לבח מלך שהריחא איקי קדירה וכו' ואריך להבין אם יעקב אמר בשכמל"ו מדוע לא אמרו משה. ומה החקינו בזה לומר בחשאי. ולהבין אם המשל סג"ל יש לו שייכות להענין סג"ל. וי"ל כיון שיעקב אמרו בעת שה' רוצה לגלות הקץ ואז יתגלה כבוד מלכותו ע"כ אמר ברוך שם כבוד מלכותו אצל משה רבינו ע"ה לא כתבו בחורה לאשר כי בחורה ניתנה לעולמי עד גם כעת ואז לא נתגלה כבוד מלכותו ע"כ לא כתב ברוך שם כבוד מלכותו ל"ו :

אך להבין מאי דחקינו בזה במה דאמר' בחשאי. יש לומר על פי מה שכתב בעל העיקרים על מאמר חו"ל למה נקרא שם אנשי כנע"ג שהחזירו עטרה ליתנה שבחורה כתיב האל הגדול הנצור והנורא אחא ירמי' לא אמר

גבור

שיקבלו על עצמם הלוויי הואת ע"כ כתיב לאמר וסייעו שאלו את אחיו יעזרו ויחזרו את חבירי ויאמר לו כי שבתון זכרון תרועה דהיינו שע"י זכרון התרועה שכתבו לבס לתשובה שיהי' ע"י התעוררת השופר יהי' לבס שבתון תרועה שישבתו מפחד החטאים כי על ידי זה יתמלא הקב"ה עליונה רחמים כמ"ש עלה אלהים בתרועה דהיינו קודם החקיעות יוצא על כסא דין וכו' בקול שופר שיתב ע"י קול שופר על כסא רחמים. וכמו שהקדש בזה הקדוש על הבעל תשובה שאריך לסיוע בהבטחה ובעצבות על עוונותיו ובאחר דעלינו לית שכינתא שריא (והוא לר"ך לעזר הס"י) וחי' כיון שידוע שעל ידי התשובה וסכנוה והעצבות הוא מתרצה א"ע לפני הקב"ה והפך לו העצבות לשמחה. וכולל לפרש בזה הפסוק עזרו את ה' ביראה וגילו ברעדה. דהיינו שיגילו ברעדה שיש להם לשד בתשובה שלימה. ועפ"י זה מתורץ מה שקשה לנאורה הלא היום הקדוש הזה ר"ה הוא י"ט כשאר י"ט הלאך מחדר לבכות בו. ועפ"י הדברים הנ"ל הבחי' בפעמוחה שמחה היא לנו שמחתאים על ידי זה להקדוש ברוך הוא :

אך על כל זה קשה הא מניין בנחמ' כתיב ויאמר נחמ' וגו' אל תחבלו ואל תבכו וגו' כי קדוש היום לאדמונו. גם כתיב שם כי חדות ה' מעוררם. אמנם לר"ך להבין פשוט הענין הא כתיב וזו תרועה יהי' לכם ומתרגמין יום יבנא יהא לבן ואסתפק לן אי גמיה גימיה אי יעלי יליל וא"כ מוכח שיעקר סרמו מהשופר הוא ענין יליל דהיינו שיעורר אותנו לבכות וכן כ' סרמב"ס אע"פ שמאות חקיעת שופר מזה ככל מלות התורה ואין אנו לריקים לדרג טעמא דקראי מ"ה רמז יש בו כלומר עורר ישימים מתרדמתם הוא רמז לבני אדם אשר ישימים שונת האולה ותוכחים האמה. מזה נראה כי עיקר מלות השופר להחריד לבות בני אדם ויכול לקיים וגילו ברעדה כנ"ל כי זהו עיקר הגילה מה שאדם זוכה ליראה ה' וכמ"ש יראה ה' חוסף ימים ופי' הר"ה שהכוונה על יראה הרעמונה כי סעו"ל הוא הבל וריק והעיקר הוא יראה הרוממות עו"ה בעו"ה וזאת יראה. ואיך יראה דהיינו שיש בני אדם שיראה בשביל שיארכון יאסון או בשביל שיחיו נמוהו אצל עיקר היראה במין שהוא רב ואלו ע"כ מי שצא לידי יראה העקבית הוא צניע גדולה שבא לו ע"י הבחי' בהתעוררת תשובה וע"כ קשה למה כתיב בנחמ' שאמר להם הכוכים אל תעלבו כי קדוש היום לאדמונו :

דומיא דעקידת ילחק . גם קשה דהלל אברהם
אע"כ עשה מעשה גדולה ונוראה מזו שהניח
להפיל עליו לכבשן האש על קידוש שמו הגדול :
אד הענין הוא כך לפמ"ס המפרשים שטיק
אהבה הקב"ה לנו הוא רק מאהבה
אבותינו הקדושים כמ"ס הכוזב רק באבותיו
חשק ה' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם
וע"כ הטיק הוא להיות אלו נמשכים אחר
הדרך שכתבו אבותינו לפמנו להיות מאובי
שמו וכמ"ס באברהם אע"כ כי ידעויו את אשר
יזוה את בניו ואת ביתו אחריו . וע"כ לריבין
הוא לזכור העקידה כדי להיות ארוחים מעשי
אבותינו בידיו לשעבד אותנו לעבודת הבורא
ית"ש בכל חי העוה"ז למען כבודו הגדול
ית"ש . וע"כ אנו חוקעין בשופר של איל
כדי [להזכיר] אותנו מעשי אבותינו ולחוקע
בלבנו יחד שלא חטאנו לאחור מעשי אבותינו
בידיו לאהוב את ה' בכל נפשינו ובכנ מאודינו
ולמסור עצמינו על קדושת שמו הגדול לכל
השפטים שבעולם וע"י קבלת זאת מעלה
הקב"ה עלינו כאילו עקדנו עצמינו . ובזה
עולה זכרוננו לפניו בשופר לעובד :

ומה שמביא לזה בזה סיום הגדול והנורא הוא
עפ"י מאי דאיתא בזה"ק ויהי היום כ"מ
שנ' ויהי היום הוא לער הוא יומא ר"ה
דינא קשיא ויבואו בני אלהים אלין בי דינא
רברבא בני אלהים והאי בנאיה דמלכא קרבין
לבני' ואינון שבעין ממנין דסחרין תדירא
למלכא ואינון חחרין דינא לעלמא להתייב על
ה' ובי על ה' קיימא אלא בשעתא דאלין
קיימא על דינא קדמא דינא קדמא דכולי'
בי' מאן הוא דלא יוקר לשמא דקוב"ה
ולאורייתא ולעבדוהי אוף הכא מאן הוא דלא
חייס על יקרא דשמא קדישא דלא יתחלל
בארעא מאן דלא חייס ליקרא מאן הוא דלא
ישוי יקר לשמא דא . עד פקיד למיתקע
בשופר בגין לאיתערל רחמי מחתא לעילא .
וכן מאי דאיתא במדרש הנעלם דאי אשתכח
קל שופרא כדקא יאות הכי קלא סליק
ומתדחין כולו מקורגי דאשתכח לעילא ולא
יכלין לקיימא . הוולא לנו מאלו המאמרים
שלשה דברים הא' כי תחלת המשפט הוא
למען שמו הגדול ומי יאמר זכיתי לבי
טבתי מחטאי וכמ"ס ר"י בגן אגא דמסגינא
ד"א וכו' . וכמו שפירשתי במקום אחר פסוק
אל תבוא במשפט וכו' . והשני דהטעם חקיעת

וע"כ שנתחייב דין זה לפי משפטי ה' :
ע"כ מי יאמר לנו שלא להוריד כחל
דמעה בידעו שנגש למשפט ואין בידו
מעש להצדק כי אפי' המעשים טובים שטעה
הלא איתא בגמ' עבירה מכבה מזה . וע"כ
אין לסמוך על המצות ומע"ט כל זמן שלא עשה
תשובה שלימה :

והנה עיקר התשובה הוא תשובה מאהבה
לא מחמת יראה רק מחמת גדולתו
ורוממותו ית"ש אשר אין שיפור וחזק לזה .
ובזה יש לפרש מ"ס דוד המלך ע"ה הקטן
בחדש שופר ואיתא במדרש הקטן בחדש חדשו
מעשיכם שופר שפרו מעשיכם . ויש לדקדק
על המדרש למה לא אמר חדשו מעשים שפרו
מעשים :

וע"כ האמור י"ל כי בא להזהיר על תשובה
מאהבה וע"י זה נעשים לו השמונה
זכיות כדאיתא בגמ' גדולה תשובה שזדונו
נעשים לו כזכיות . ובטעם הדבר י"ל עפ"י
מ"ס החו"ה כי כל אדם נריך לעבוד הבורא
ב"ה וב"ש ולהודות לו על הטובה הסוללת
והמיוחדת וכל מי אשר היטיב לו הסי"י בטובה
מיוחדת

דומיא דעקידת ילחק . גם קשה דהלל אברהם
אע"כ עשה מעשה גדולה ונוראה מזו שהניח
להפיל עליו לכבשן האש על קידוש שמו הגדול :
אד הענין הוא כך לפמ"ס המפרשים שטיק
אהבה הקב"ה לנו הוא רק מאהבה
אבותינו הקדושים כמ"ס הכוזב רק באבותיו
חשק ה' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם
וע"כ הטיק הוא להיות אלו נמשכים אחר
הדרך שכתבו אבותינו לפמנו להיות מאובי
שמו וכמ"ס באברהם אע"כ כי ידעויו את אשר
יזוה את בניו ואת ביתו אחריו . וע"כ לריבין
הוא לזכור העקידה כדי להיות ארוחים מעשי
אבותינו בידיו לשעבד אותנו לעבודת הבורא
ית"ש בכל חי העוה"ז למען כבודו הגדול
ית"ש . וע"כ אנו חוקעין בשופר של איל
כדי [להזכיר] אותנו מעשי אבותינו ולחוקע
בלבנו יחד שלא חטאנו לאחור מעשי אבותינו
בידיו לאהוב את ה' בכל נפשינו ובכנ מאודינו
ולמסור עצמינו על קדושת שמו הגדול לכל
השפטים שבעולם וע"י קבלת זאת מעלה
הקב"ה עלינו כאילו עקדנו עצמינו . ובזה
עולה זכרוננו לפניו בשופר לעובד :

ומה שמביא לזה בזה סיום הגדול והנורא הוא
עפ"י מאי דאיתא בזה"ק ויהי היום כ"מ
שנ' ויהי היום הוא לער הוא יומא ר"ה
דינא קשיא ויבואו בני אלהים אלין בי דינא
רברבא בני אלהים והאי בנאיה דמלכא קרבין
לבני' ואינון שבעין ממנין דסחרין תדירא
למלכא ואינון חחרין דינא לעלמא להתייב על
ה' ובי על ה' קיימא אלא בשעתא דאלין
קיימא על דינא קדמא דינא קדמא דכולי'
בי' מאן הוא דלא יוקר לשמא דקוב"ה
ולאורייתא ולעבדוהי אוף הכא מאן הוא דלא
חייס על יקרא דשמא קדישא דלא יתחלל
בארעא מאן דלא חייס ליקרא מאן הוא דלא
ישוי יקר לשמא דא . עד פקיד למיתקע
בשופר בגין לאיתערל רחמי מחתא לעילא .
וכן מאי דאיתא במדרש הנעלם דאי אשתכח
קל שופרא כדקא יאות הכי קלא סליק
ומתדחין כולו מקורגי דאשתכח לעילא ולא
יכלין לקיימא . הוולא לנו מאלו המאמרים
שלשה דברים הא' כי תחלת המשפט הוא
למען שמו הגדול ומי יאמר זכיתי לבי
טבתי מחטאי וכמ"ס ר"י בגן אגא דמסגינא
ד"א וכו' . וכמו שפירשתי במקום אחר פסוק
אל תבוא במשפט וכו' . והשני דהטעם חקיעת

מיוחדת לר"ך להרבות בעבודתו על מוצה
הפרימיות שלו . וע"כ אחר שהולאנו ה'
ממלכים ועשה עמנו נסים ונפלאות והראה לנו
ידו הגדולה . חייב אמתו בקבלת כל הכרי"ג
מאות רק הסכלית הוא לעובדיו לקבל שדר
על תוספת העבודה . והנה אין מוצה גדולה
ממי שמוחל לו הקב"ה על עוונותיו . ומוצה
גדולה כזו לא השיג שום לדיק שבעולם אחר
שלא חטא וע"כ חייב הנעל תשובה בתוספת
עבודה ואהבה אשר אין לה שיעור וערך .
ולאשר כי התוספת עבודה ואהבה של הנפ"ח
בא ע"י העוונות שעשה ע"כ נהפכים עוונות
לזכיות . וע"כ שפיר קאמר חז"ל מעשיכם
היינו המעשים רעים שעשייתם כבר . חראו
לחדש אותם שיהיו נהפכים מעוונות לזכיות . וגם
שפרו מעשיכם יש לפרש ג"כ דהנה המלוא
ומע"ז שפע כבר שלא היו זהירים וזכירים .
וב"כ באיוב סי' ת' אם נך וישר אהה כי
עשה יעיר עליך . ואלס נוח לדיק ואמר חז"ל
אם נך וישר היית לא נאמר אלא אם נך
וישר אהה שעשית * תשובה כי עשה יעיר
עליך עתה אחרי התשובה שעשית יעיר עליך
כל הדקות שעשית מלפנים ואשר הי' בידך
פתוח לרווחה ונטעת אשל אכסמיה כמ"ש דלתי
לאורח אפתח וקדם התשובה לא הי' לדקוחך
מגינות עליך ואחר שכן וסר עומך יעיר
זכותך ואלס נוח לדיק :

והנה כל העם מקלה בעצ"י חרדים
מאמת הדין ורואים להרבות מלוא
ולדקות ומעשים טובים . אלוהם העיקר לעשות
תשובה שלימה כי בלא תשובה עבירה מכבה
מלוא חלילה וכמ"ש במחזור תשובה ותפלה
ולדקס מעצירין את רופ הגזירה . כי קדם
התשובה כל זמן שהנשמה נפגמת מחמת העבירה
היא כמו צל מוס ולא ירע להקריב לקרבן
אשה לה . ועיקר התשובה הדרשה ועיזת
החטא . והה הוא כוונת העדרש שפרו
מעשיכם אותם הזכיות שעשייתם כבר רק שלא
היו מאירים מחמת שהעבירה מכבה מלוא
ועכשיו ע"י התשובה שפרו מעשיכם להיות
נאים וזכירים . והנעט שז"ל תשובה מאכבה
כי מחמת דליא קדמא הוא מואן דלא יוקיר
לשמה דא ולא שוי יקר לשמה דקב"ה וה'
אי אפשר לחקק רק ע"י תשובה מאכבה כי
העושה תשובה מיראה איתו עושה לכבוד הקב"ה
בדליא בנפ"ק איה יראה ואיה יראה מואן

בתהילים פ"ט לך שמים אף לך ארץ
חבל ומלואה אתה יסדתם לפון
וימין אתה בראתם תבור וחרמון בשמך ירנח
לך זרוע עם גבורה חמוץ יך תרום ימין
דק ומשפט מלון כסאך חסד ואמת יקדמו
פניך בשמן יגילון כל היום ובזקתך ירומו כי
תפארת עוזו אתה ובזקתך תרום קדמו .
נ"ל לפרש פסוקים אלו עפ"י דברי רב"ע
על מאמר חז"ל אמר הקב"ה אמרו לפני
מלכיות שחמלכתי עליכם זכרונות שיעלה
זכרונם

בשופר ואמר אח"י אשרי העם יודעי
חרושה שהדעת להם סוד החרושה דהיינו
שיעורו משנית האולה וכמ"ס הרמב"ם כלומר
עורו ישימם מחדדחכם ולשוב בתשובה שלימה
לראות את בוראיו בחרושה :

ועוד

בשופר של משיח וכמ"ס אם יתקע
שופר בעיר דהיינו בעי"ר לבד ולא בביהמ"ק
ועם לא יחדו וכו' . ע"כ התייב להחלוק
על אריכת הגלות בעי"ר וכמו שאנו חומרים
בסליחות אשמנו מכל עם בושנו מכל דור כי
כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאלו נחרב
בימיו . וע"כ מה שאנו מתאחרין בגלות
הוא לנו לבושה ולכלימה גדולה . וע"כ
מסרנו מאד להתפלל ע"י מעומקא ללבא
ובפרט קשי הפרנסה בעי"ר בדורות האלו
וידל ישראל עד מאוד וסעיף מחמת ציטול
הורס וכמ"ס הקול קול יעקב וסידים ידי
עשו דהיינו אם הקול קול יעקב בתורה .
סידים . דהיינו הפרנסה שדרך לעשות בידים .
ידי עשו היו עושים זאת עבדיו ידי עשו
כמ"ס ועמדו זרים ורעו לאונס . וגם הגאולה
מרומו בהעקדה כמ"ס הרמב"ן בפסוק כי
ברך אברהם וגו' וירש זרעך את שער תיבני
עו הבטחה שלימה על הגאולה בעתידה .
ובגורם גאולה הוא ליחוד בשמירת שבת קודש
כדאי' בגמ' אלמלא שמרו ישראל שמי שבתה
מיד נגאלין ע"כ מי שאינו משמר שבת כראוי
הוא הגורם לעבד הגאולה ונחילול השם ח"ו
אשר אין קץ ושיעור לעושה הזה ס"ו ואי-הא
בזו"ק כתיב וילאו ורלו בפגרי האנשים
הפושעים כי כי תולעתם לא תמות ואשם
לא תכבה והיו דיראון לכל בשר וכ' כי אף
שאר רשעים יש להם מנוחה בשבת אבל אותם
המחללים שבת אשם לא תכבה אפי' בשבת
מדה כנגד מדה :

ע"ב

נחום עלינו להתפלל על עבד הגאולה
ולשעור שבת כראוי ולעשות תשובה
שלימה מאהבה כדי שיעלה זכרוננו לפני
השם יתברך לטובה ומבה לשופר של משיח
ווכל לקיים הפסוק בחוללות וקול שופר ריע
לפני מלך ה' בבי"ח א"ס :

זכרונם לפני זכמה בשופר יש במאמר הזה
הרבה דקדוקים א' הלשון שתמלכו הוא כבד
יותר ה"ל לומר שתקבלו מלכותי עליכם אבל
הלשון שתמלכו משמע שהם הממליכים וזה לא
שייך לגבי הקב"ה שברא שמים וארץ תבל
ומלאה כאשר פירשו ע"י הפסוק ה' מלך
פולס ועד אבדו גוים מארצו דהיינו לפי שאינו
מלך ע"י הסכמת העמים הממליכים אותו ע"כ
הוא מלך עולם ועד אף אם אבדו גוים
מארצו כי הוא ממנה"מ הקב"ה אשר ברא
שמים וארץ ומלכותו לעדי עד . ופי' הוא
ז"ל כי זה ה' מחפד הערף ית"ש שמוהג
עמו בתמלה גדולה להכניס עמו בדרך
תכסיפי משפט כי לא מליו משפט לאב עם
בנו הקטן וכן לארון עם עבדו זולת משפט
פרפי דהיינו שימלא לעתים רחוקים שיכנס עמו
במשפט אבל לא שיה' משפט כללי בערך
השנים חלילה זולת המושל ברעון בני המדינה
שדרך להחגיג עמם במשפט וזהו בוונה
ח"ל שהקב"ה ברוב רחמי וחסדיו העלומים
תתפן לזדקו להיות זקן ומשפט מוכן כשאו
ע"כ ה' מתחדד העולם ליעץ לאותו לומר
אמר לפני בר"ה מלכיות שתמלכוני עליכם
דהיינו שיהיו אחס הממליכים אחי ואחי'
בעת הזאת מלך מזכונם וע"כ תוכלו לכתוב
למשפט ולסדר זכונם ולומר לפני זכרונות
שיעלה זכרונם לפני בשופר . וזוה יש לפרש
הפסוקים הג"ל כי דוד המלך ע"ה כשראה
להזכיר חסדיו של הקב"ה במה שגומל עמו
להכניסו בגדר המשפט ולהזדקקו בהשפעת
אוחיו . סידר מתחילה שבתו של מקום
ואמר כי מאת ה' היחס זאת היא נפלאה
בעיני גדול חסדיו . כי לך שמים אף לך
ארץ לפון וימין אחס בראשם חבור וארמון וגו'
לך זרוע עם גבורה דהיינו שהוא האב
האמיתי אשר ברא שמים וארץ ולך זרוע
עם גבורה שהוא האדון האמיתי . וע"כ
באב וארון עם בנו ועבדו לא שייך משפט
הג"ל והעפ"כ ה' מתחדד העלומים זקן
ומשפט מוכן כשאו כי חסד ואמת עשית
עמם יקדמו פיך שהוא ימליכוך מתחילה
שיאמרו לפני מלכיות כג"ל ועי"ו יוכלו לומר
זכרונות שיעלה זכרונם לטובה לפניו

דרוש ו' לראש השנה

שויתי ה' לנגדי תמיד .

רוד המלך עדה

אמר תקעו בחודש שופר
בכחא ליום חגיגו כי
חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב . הורה
לנו בזה כי יום הקדוש ר"ה הוא אשר הוכן
לשפוט בו כל יושבי תבל . והעטם אשר
הוקבע בזה היום כחב הר"ן שני טעמים
האחד למ"ד בחשירי נברא העולם ע"כ הואיל
זה היום הוא תחילת המעשה דין בכל העולם
בכללו . וע"ז פי' הב"ל היום הרח עולם
היום יעמיד במשפט כל יאורי עולמים דהול"ל
כיום יעמוד במשפט וחי' כי יעמיד הוא לשון
העמדה אם יחי' להם קיום או חלילה יאבד
העולם כי הכל לפי רוב המעשה כמ"ש הר"מ .
ועוד פי' הר"ן הואיל והוא סמוך ליוה"כ
ויוה"כ הוא יום רצון ואפשר שהקב"ה התחיל
להתראות בנ"ה . וטעם התקיעה ביום הקדוש
הזה היחא בגמ' שני טעמים ח"ר יחזק למה
חוקעין בשופר של איל אמר הקב"ה תקעו
לפי בשופר של איל כדי שאלוהי לכם עקידה
יחזק לכאורה עפ"י פשוטו הוא דבר רחוק
שיהי' טעם התקיעה בשביל זה והלא אין
שכחה לפני כסא כבודו . ופי' כי עיקר
לקבוע בלבינו ליתר בעקבות אבותינו כמו
שאברהם אע"ה וצנו יחדיו השליכו כל עניי
עו"ז ורצו לעשות רצון קונם בשמחה ובזריזות
וכמ"ס סח"ה שפיקר שנה העקידה הוא על שעשו
הדבר בזריזות ובשמחה וכך נקבע בלבינו
וע"ז זכר הש"י עקידתו ומעלה עלינו כאלו
עקדנו עצמינו . וע"כ לריך כל אדם לשום
אל לבו הדברים האלה ואחר כוונת אלב הן
הן הדברים לקבל עליו למסור נפשו בשביל
קדושת שמו ולמאוס עניי עו"ז רק ע"ז
הסברה . ויהי' בכוונה זכה כמ"ס לידוע
מחשבות בדיון :

ויעוד

אמרנו בגמרא אר"י לתה חוקעין
ומריעין כשהן עומדין וחוקעין ומריעין
כשהן יושבין כדי לערבב השטן ופי' הר"ן כי
הוא השטן הוא היח"ר וטבע השופר להחריד
וע"ז מסתלק היח"ר וכמ"ס אם יחזק
שופר בעיר ועם לא יחדו וכמ"ס הר"מ רמז
עורו ישנים מתרומתכם . וסיפי' דקרא אם

תחי' רעה בעיר וס' לא עשה . ואפשר לומר
דרך רמז וס' לא עשה שלא פעלו להספך
מדת הדין למדת הרחמים [וכוונת הכתוב שלא
עשו הוי"ה] . והמפרשים פי' כי ע"י שלא
חדדו לקול שופר ע"כ אם תחי' רעה חלילה
אין להם להתרעם על ה' כי דמם בראשם .
ואלי מדקדק כי לפי' זה לא ילדק סו' של
וה' כי הוא ו' התמיהו ולפי' זה הי' ליכתוב
וה' לא עשה :

ואפשר

לומר עפ"י מאי דאיתא בזהר ויהי
היום כ"מ שנאמר ויהי היום איהו
בנצח ויהי היום יומא דאית בי' לער דא
הוא ר"ה יומא דאית ביה דינא קשי' ויבואו
בני אלהים חילן ב"ד רברבא קריבן לגבי' ואילן
שבטן ממזין דסחרין תדירא למלכא וכו' להחייב
על ה' וכו' על ה' קיימא אלא בשעתן דאילן
קיימא על דינא דינא קדמאה הוא מאן דלא
יורק לשמא דקב"ה ולא יורק לאורייתא וכו'
אלא מיימינן לזכות וכו' . ואיתא ברעיא
מהימנא יומא דר"ה הוא יומא דדינא ומלכא
יחי' בבורסא דדינא וכו' פקיד למיחזק בשופר
בגין לאיתעדרא רחמי מתתא לעילא בזהאי שופר
וכו' . ואיתא במדרש הנעלם בזהאי יומא דינא
מיחזק בעלמא וכו' ובמה בשופרא דאי
איתתכח קל שופרא דקא יאות האי קלא סליק
ומיתדחין קמי' כולכו מקפרגין וכו' . ומאי
דאמר דאי איתתכח קל שופרא דקא יאות היינו
בהתעוררת גדול על המשפט הגדול והנורא כי
מי יאמר זכיתי לבי טהרתי מחטאי כדאי' בגמ'
שלשה ספרים נפתחים בנ"ה לדיקים גמורים
וכו' ופי' המפרשים הקדמונים כי לדיק בדיון
זה קאמר דהרי אנו רואים כמה לדיקים מתים
ורשעים חיים רק בדיון זה קאמר והכל לפי
שיקול אל דעות ה' . וע"כ מי יאזכר לבו
ולא יוריד כנחל דמעה ביודעו כי יחי' נגש
למשפט ואף אם הוא בעיניו לדיק גמור
לריך להיות חרד מאימת הדיון כי אינו יכול
לידע שיקול אל דעות ה' . ומכש"כ
צינונים וכו' :

ויינץ

לרמז ג"כ כי השופר צעצעו לריך
להיות בו ליחות ולשופרו במים כך יוכל
להיות

מי גוי גדול אדם שיש לו דין וכו' וישראל
אוכלים ושותים ולובשים לבנים והיו חרתי דסחרי .
ועיי' יפ"ת ושל"ה . והנה האלשיך פי' ספרי
מתים ע"ל הגלגול וזהו ספי' אבל אחריו
ואבותיו חטאו וזהו ספי' לדיק ועוב לו
לדיק בן לדיק ועיי"ש שם בזה ירדנו לסוף
דעת מסדרי החפלה בימים הנוראים אחס זכר
מעשה עולם ופוקד כל יאורי קדם להזכר
מעשים רבים עיי"ש . ולדעתו י"ל דקאי להיות
העולם מידון בר"ה אם יהי' קץ חמון הגאולה
ואז יהי' תחיית המתים והנה אין ספק שזכר
המתים מימות העולם מלפניו לפלס מאורי הספספס
אשר ביד ה' אם יהי' עת רלון ויקליו וירננו שוכני
עפר והנה הסוף כתבו שלשינוי המלך לדיק זכות
גדול . ומכש"כ לתחיית המתים . וע"כ י"ל
סחירה הג"ל דמה שיקרה לאדם שהוא בדרך
העצב קרוב הדבר להיות מתקון ע"י תשובה
משא"כ שינוי העצב הוא דבר גדול והקב"ה
חפץ חסד ורואה להניב להחיות מתים וכיון
שגם זה נשפט בר"ה ע"כ אין אומרים שירם :
ג י"ל ספרי מתים וכו' עפ"י מ"ש הכ"ע
על ענין לדיקים גמורים נכחבים לאלתר
לחיים ואזו רואין בעו"ה זכו' והחירץ הוא
שאוהבם ויפאחם מזל המזל אינם בכלל זה .
והנה חף דבזכות גדול אפשר להשמות המזל
מ"מ יכול להיות לדיק גמור ואעפ"כ אינו
כדאי להשמות המזל וכדאי' בגמ' בנעמה בר"ה
בן פדת יחא לי' דליחרב עלמא וכו' . והנה
מי שזמנו וכו' אין לו הפסד ממחמת יום הדין
ואעפ"כ הש"י הוא חפץ חסד וע"כ אינו רואה
אז בהלל הואיל וספרי מתים פתוחים לפניו .
ע"כ יש לאדם להרבות בתשובה ומעשים
טובים מאי דאפשר :

היום יעמיד במשפט כל יאורי עולמים אם
כמים אם כעבדים . היינו שחוקק
המשפט הוא כ"כ שאין אחד ביאורי עולמים
שיודע אם הוא בגדר בן או בגדר עבד כי בזמן
שעושין ראונו של מקום קריים בנים וכו' וזהו
מוסר גדול . גם י"ל לפי' יעמיד במשפט כי
הוא לפי שיקול דעתו אם כמים או כעבדים .
וגם י"ל לפי פי' האלשיך באתה זוכר דקאי
על הגלגול אחי ג"כ שפיר אם כמים שאינו
יודע מהגלגול האחר וע"כ הוא התעוררות גדול
וראוי לשום לב גם לזה :

ראוי כי הש"ן והתקע עם כי בעו"ה אבדה
חכמת חכמו לכין בסודות החקיעה
והחפלה

לסיום הדמ' להוריד כנחל דמעה להיות קול שאון
מעיר ועיי"ז באור פניך יהלכון כמ"ש הקדמונים
כי בעשות העבירה הולך הללם הקדוה ונחקקו
עבירות במאור כמו שהיו כמה אנשי מעשה
מכירין ע"י חכמת הפרלוק ועיי"ז שידעין לרלות
בחדושה באור פניך יהלכון :

והנה באמת מלינו סמך להיות שריו בשמחה
בזה היום כמ"ש בנחמתי אל תעלבו
כי חדות ה' מעוזכם . אמנם י"ל כך לפרש
בזה שבתון זכרון תרועה וקשה דנפרשה
המועדות לא כחייב רק זכרון תרועה רק בפ'
פנתם כחייב יום תרועה וחי' הגמ' נודע . אך
י"ל ע"פ קושי' הוזהר על בעל תשובה הלא
באחר דעליב לית תמן שכינתא שרי' דכתיב עוז
והדוה במקומו . והחי' ע"ז דהשמחה העקריית
הוא ע"י התשובה שזוכה להיות מרואה לפני
הקב"ה וא"כ אין זה בגדר עצבות מה שזכר
על עוונותיו כי זהו השמחה העקריית . וזהו
פי' הספוק עבדו ה' ביראה וגילו ברעדה
דחינו מחמת היראה יהי' גילה וכדומה שראיתי
אח"כ שהג"ע פי' כן . וזה יוכל להיות
הפי' שבתון זכרון תרועה כי ע"י זכרון
תרועה יהי' שבתון כמ"ש האר"י ז"ל כי מי
שאינו נוכח בר"ה ויהי' אין לו נשמה קדושה
[המסורה זכרון תרועה אין זכרון לראשונים
אין זכרון לחכם עם הכסיל] :

היוצא מה כי בזה היום באים של
ב"ד זכא מעלה לתבוע יקרא
דקדשה בריך הוא ויבא גם השטן בתוכם
והקב"ה ברוב רחמיו נתן לנו עזה לתקוע
בשופר וע"כ אין לו כח לקטרג כי עוב
והי' ה' ע"כ יורה חטאים בדרך . והנה
והחי' חף מלכות של חסד אם אינם שומעים
לעצמו שמתן ודחי שאינו מתנהג בחדש .
ע"כ זהו הפי' אם רעה יהי' בעיר וזה לא
עשה כי כ"ע וד' הוא וב"ד ע"כ ל"ה שהי'
ע"י קיערוג: מז"ד רק זה הוא מחמת שלא
שמע לעצמו הקב"ה . ע"כ אחינו ב"י נחפשה
דרכינו ונקבל עלינו באמת ובלב שלם לקדש
שמו הגדול . ועוד מעטמי השופר לזכר
ולשום על לב שופר של משיח ולהוריד כנחל
דמעה על גלות השכינה יתקוף ד' וירא ויקבץ
דחינו בב"י חמון כלם :

י על אמרם ספרי חיים וספרי מתים
פתוחים לפני וישראל אומרים שירם .
והקושי' ממ"ש הסוד אמר רב סימון כתיב כי

והתפלה בפרט שהמה סודות ועלמים עכ"ל ואם הו"ה . ויש להמתיק סדר לזיוה כי ראוי להתעורר על עיקר לכון להיות כי שם ה' מורם על חידוש סו"ה לעשות בהתקידם נאמר הכל בשם אלהים המורה על מדה הדין המוחלטת ומיוחסת ללחך אבינו עד שנעקד ע"ג מזבח שנאמר ויקרא מלאך הו"ה אל אברהם שניה ואמר כי תכעתי

דרוש ו' לעשרת ימי תשובה

שויתי ה' לנגדי תמיד . נל עיני ואביטה גפלאות מתורתך .

הימים האיומים הקדושים האלם אשר שמש נחה להם להיות וקראים עשרת ימי תשובה ודודאי אחר שהקבע להם זה השם ראוי ומחויב לכל אדם לפיות חפשיהם במעשיו שלא להיות אצלו כשאר ימי השנה . ימי נוס לא חיקרי ימי תשובה חיקרי . כמ"ס הרבינו יונה . וכמה מאלו האלהים ההמוניים קיוולאים לעבודתם עדי ערב ולא יעלה מורא על ראשם לדמות בנפשם אלו כי להם משפט לפי מלך בוד' שלא ימחו ולא יקובו מלעין בעין כנוגע למשפט ומכ"ס לפי זה יום הגדול והמורא . ובימים חללים ועומדים עד יו"כ כדאיתא בגמ' . ומי יערב אל לבו לומר וזיתי לבי פהרתי מחטאי להיות יודע בנפשו כי הוא נמנה עם הצדיקים גמורים . ומכ"ס לפי מה שפי' הראשונים על הא דשלתם ספרים נפתחים לדיוק ורשע לדין בדין זה קאמר כי אל דלות ה' ולו נחמנו עלילות :

עב החיוב מעל על כל אחד לפשט במעשיו ולעשות תשובה על עוונותיו . וסגי'א הו"ע אחר שזכר ישראל עד ס' אלהיך כי בשלת בעויןך ופי' במדרש ששאלה לעשות תשובה כ"ל שהקדוש ברוך הוא מחנה עמך במדה השם יתברך שהוא רחמים ולא חמדין חלילה עד שי"ה ס' אלהיך שיחנה עמך במדה הדין [גם י"ל ע"ד עבירה מכנה מזה ע"כ לראות שיחירו הזכיות] :

ובזה י"ל דברי הגמ' דאמר ר"ל גדולה תשובה שזונוה נעשין לו כזכיות שנאמר שוכה וכו' כי בשלת בעויןך עון מזיד הוא וקרי' ל' ממשל ומקשה והא ח"ל גדולה תשובה שזונוה נעשין לו כזכיות ש' ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וזקקס ח' יחי' ל"ס כאן מאהבה כאן מיראה [ו"ל טעם תשובה מאהבה וזונוה נעשים כזכיות . עד"מ מי שנתחייב למלך על כמה פעמים ששט כנגדו ויהי היום סמך ס' לדין לילך באחד הימים והי' נפך שם וכו']

הימים האיומים הקדושים האלם אשר שמש נחה להם להיות וקראים עשרת ימי תשובה ודודאי אחר שהקבע להם זה השם ראוי ומחויב לכל אדם לפיות חפשיהם במעשיו שלא להיות אצלו כשאר ימי השנה . ימי נוס לא חיקרי ימי תשובה חיקרי . כמ"ס הרבינו יונה . וכמה מאלו האלהים ההמוניים קיוולאים לעבודתם עדי ערב ולא יעלה מורא על ראשם לדמות בנפשם אלו כי להם משפט לפי מלך בוד' שלא ימחו ולא יקובו מלעין בעין כנוגע למשפט ומכ"ס לפי זה יום הגדול והמורא . ובימים חללים ועומדים עד יו"כ כדאיתא בגמ' . ומי יערב אל לבו לומר וזיתי לבי פהרתי מחטאי להיות יודע בנפשו כי הוא נמנה עם הצדיקים גמורים . ומכ"ס לפי מה שפי' הראשונים על הא דשלתם ספרים נפתחים לדיוק ורשע לדין בדין זה קאמר כי אל דלות ה' ולו נחמנו עלילות :

ויש לסו'יה זה שמחויב כל אדם לפשט במעשיו ולסגל מזה ומע"מ בימים הקדושים האלו מה דאפשר . עפ"י מה שהקדו למי בימים חללים ועומדים הלא רב חסד מנה בלפי חסד [באמת לפ"מ ש' הר"ן לק"מ דהתם במחלה זכיות . והכי מיידי במשפט המעין ע"פ הקב"ה ואין לדמות זה לה] . אמנם ח' הר"י מינן בזה דבימים אלו אחרי שאינו מחקן מעשיו להיות רוב זכיות זה הוא חסד גדול וע"כ מכדיעו לחוב חלילה . ובה יחא לשון זכו ולא זכו דלכאורה קשה כיון שהמשפט מעין למה יחזק למיחה ובה יחא אחרי שאינו מחקן נפשו דבר זה גורם

הגדול ועצב ספינתו בים ושכ לביתו בנזות
הפנים . ובשנה לבית המלך תבנו המלך על
אדמות השליחות ולא הי' בידו מאומה ע"כ דברו
אחו משפטים וישימהו מקום אשר אחורי המלך
שם אכורים . והנמשל כי האדם למחי' שלחו ה'
הנה לעשות מלוא ומע"ט מעי"ז יוכה לרצ טוב
הנשון ללדיקים והואיל שאי' אפשר בזה העולם לסגל
מלוא ומע"ט רק על ידי איברים הנשמיים ע"כ
שלחו ה' הנה וחננו דעה בענה והשכל לפשות מלוא
ומע"ט וגם העולם נתן בלגם להביא עורף לביחס
מע"ט . אמונתו יוכלו לעשות מלוא ומע"ט והשכל
שוכח עיקר שליחותו ועוסק בכל גופו ומאודו הכל
בעיניו עוב"ז ושוכח אחריותו ולבסוף בנא חליפתו
לא ישא מאומה בעמלו ויבזת ויכלס על אשר לא
עשה שליחותו וענש יענש :

עב האדם הגלגל יראה למעט צמחי העו"ט
ולעשות העיקר ממלוא ומע"ט ולא יפנה
לעמי העו"ט רק ע"ל ההכרה . והנה הקדוש
כרמב"ן הביט כל המעשרת תחת מלוא קדושים
חביו . ועם זה יש לפרש יעוצב רשע מה שהוא
דרב' אפי' מה שהוא דרך בני אדם אפי' יוכל
לקדוש עי"ז רשע ובמ"ש לעיל שהלדיק הנמור יוכל
להיות רשע גדול [ויותר כוונ' לפרש כי העיקר
שצריך האדם לעשות משמרת לכל יסוב לבסוף
ע"כ צריך למונע מהדרכים המביאים לידי פצירה
עיין בהר"מ כל' תשובה ג' שמפרש כמ"ש] וע"כ
נחפשה לדבירו ותשובה אל ה' אחרי אשר הגביר ה'
חסדו עלינו ובצניח לקבל תשובתינו :

ואחרי אשר דמננו לשלוח בעו"ט לריבין אנו
נשים על לבנו להבין עמק השליחות
כי כל שליח צריך להשיג על ד' דברים .
האחד גודל ערך המשלה . ופחיתות השליח .
וקלות עשיית השליחות . וגודל השכר על השליחות
כי עי"ז תגדל השוה חלילה בעבור על השליחות
ולא ישים לבו לכל הדברים האלה . ועם זה
ביאר הע"ז ד' פעמים מה הנמלא בעיניו זה הא'
ה' אדוניו מה אדיר שמך בכל הארץ . והב' מה
אנוש כי חזקנו . ומש רב עונך . וענה מה ה'
אלהיך שואל מעמך . המורים על ארבעה ענינים
הנ"ל . ומשה רבינו ע"ה בסיום דברי השירה אמר
שימו לבבכם וגו' לשמור ולפשות כי לא דבר רק
הוא מכס וי' הוא חייכם ונדבר הזה תאריכו
ימים . ופי' רש"י על שימו לבבכם צריך האדם
לכוין עיניו ולבדו ואזינו לד' . ועל כי הוא חייכם
פי' לא לאדם אדם יגיעים כי הרבה שכן חלו'
בם כי הוא חייכם . והאזן מוהר"י מינן פי'
בזה

והוא לגדל אסנתו אף שידע כרחוקו אעפ"כ
אסנתו בלי שום נפי' לקבל גמול . ויש להעשים
הדבר ע"פ אמרם מוטב שלא נכרה משכבדא
וכ' האדם קם דה דוקא לבינוקים אבל ללדיקים
גמורים אפרי' להם גמרי דורסין וכן הו"ל הדיור
סכניא שיעשו תשובה מיראה ולמה לא סוהרים
על תשובה מארבה . ולפי המדרש י"ל דס"ק
שובה ישראל עד ה' קודם ספוט כי זהו נקרא
תשובה מארבה ולא תמחין עד אלהיך ואז
תענה תשובה מיראה ועי"ז יי' כשלת בענין
ועי"ז הדיור הנביא שיעשו תשובה קודם יראה
ספוט . ופמ"ש על פסוק דרשו ה' בהמלאו כל
ומן שמי' עדיין כך ולא תמחין חלילה עד
שיסחיר ה' את פניו ממך ומאלף חלילה לרוב
רבות ובעות . ובגמ' דרשו ה' בהמלאו אלו
עשרת ימי תשובה שהתשובה מועלת אפי' ליחיד
[ואפשר לומר דרשו ה' בהמלאו פי' ע"ש משה
אדם החליט להכריז את עבדך כי עי"ז נשא
לב להשקלל אחרי שהראה לו חסדיו העומים
עמו . כן אמרו מנבקים על שראינו שהוא נמלא
אחו צדקת י' ימים הקדושים ע"כ נשא לבנו
לדור אנו סליחה ומחילה על חטאתינו] :

ויצא יצא רשע דרבו ע"ד הנ"ל דקשה דהי"ל
לומר יעוצב רשע עומדו . אך באמת
לפמ"ש המפרשים לדיק והשפ' המד' צ"ה
לדיק צדין זה קאמר . והנה ודאי מי שהוא צדיק
גמור . קשה הלא יצא לקדושו רשע . אמנם
תגיו סק"ה מדקדק עם הלדיקים כחוט השערה
כחו קדושו על וסביבו השערה מאד . והנה
מכלל יראה שמים הוא למעט צמחי העו"ט עניני
גופו מאי לאפשר אפי' תהאק המותר . וי"ל עי"ז
דאי ספי' עושה מעשים רעים צריך לפרוש עצמו
אפי' מפניסם המאורים ולעשות צדקות ומעשים
טובים לכפר הפחיתות כמ"ש בתחבולות תעשה כך
מלחמה אם עשית חבילות עבירות . עשה חבילות
טובות . על כן יראה כל אדם למעט צמחי
העולם הזה רק מה שהוא מלך ההכרה וידע
פי לא ישא בעמלו :

ומשלו הקדמונים בזה למלך ששלח שליח
אחד למדינה רחוקה ונתן לו
הרבה ממון לידה לדרך ולעשות שליחותו והשליח
הוא צווא למדינה ההוא ראה אותה רהבת
ידים וכל מיני סחורות והשתדל כל ימי היותו
שם באספות סחורות והוציא כל ממנו בסחורות
הסמה ופכה השליחות העיקרי ששלחו המלך
וכאשר אסף הרבה סחורות ופי' בספינה לים

וע"כ לא נתבאר בחורם שכן העוס' וכו' ש' הרמב"ן
פ' אחרי :

ואפשר לבין עוד בפי' הפסוק עפ"י מה
שנאמר דהע"ה תורת ה' תמימה וכו'
עדות ה' וכו' הנחמדים וכו' גם עבדך מהר בזה
בשמרם עקב רב . ופי' רש"י בשמרם בשביל עקב
רב . והוא ז"ע לכאורה דהא הוי ע"מ לקבל פרס .
ואפ"ל עפ"מ דאמר דהע"ה ולך ה' תחמד כי
אחש השלם לאיש כמעשהו וכבר נאמרו בזה
פי' רבים :

והנ"ל עכשיו די"ל כך עפ"י מה שפי' הראש"ח
ע"פ אשרי חמימי דרך ההולכים בתורת ה'
ופי' הוא כי נודע לפוס לערל אגרא ואפי' הליכה
למלוא הוא מלוא רבה לא כן בעסק העוס' כי
אין חילוק מי שנוסע עם סחורה עשרה פרסאות
או מאה פרסאות אין משלמין על הירוד לזה
יותר מלזה לא כן בעשיית מלוא דאפי' שכן
פשיעו ים כדאי' בש"ע שמלוא יותר לילך לביהכ"נ
רחוקה . וזהו פלס דרכיך נעו מעגלותי' לא חדע .
שיש פלס אפי' להדרכים המגיעים להמלוא ע"כ
אי אפשר לכתוב בפרטיות שכן המלוא כי לפוס
לערל אגרא . וע"כ אשרי לבני הכפרים אם הולכין
להתפלל כדין בני שום מקבול עבירה עלולו
והואלס תחומין ח"ו שכרם גדול מאוד . ולזה אמר
אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה' אפי' על
הסליכה הם מאושרים :

ויי"ש להמשיך הפסוקים גם עד"ז על הפלגת שכן
ב"ה וב"ש . אשרי מזרי עדותיו אף שכל
לב ידרשוהו כמ"ש הראש"ח דע"ז ל"ג בחירם
ואפ"ס הם מאושרים . אף לא פעלו עולם בדרביו
הלכו כמ"ש האלשיך על אמרם ישב אדם ולא
עבר עבירה נוחין לו שכן כעושה מלוא . אחש
לוי' פיקודיך לשמור מאוד . כי זה מלוא בפ"ע
לשמור מאוד . אחלי יכוני דרכי לשמור חוקיך אז
לא אבוש בהבימי אל כל מזותיך כי אף שקשה
על האדם לקיים כמו מלוא התלויס בדרך וכדומה
מ"מ עי"ז שהאדם משתוקק ורואה לקיים המלוא הוי
כאלו קיים . וכאמרם כל העוסק בפ' עולה . וגם
שאר הפסוקים אפשר להמשיך עד"ז . היואלס מזה
כי בעסק המלוא השכר הוא לפי החריצות
וההשתדלות . ועם זה פי' האלשיך ועבדכם את
ה' אלהיכם ובירך את לחמך ואת מימך כי השכר
לכל יחיד בפ"ע לפי זכות לבו בהמלוא ולפי חריצותו
וההשתדלותו ולפי עזרתו כי אינו דומה יגיעת אדם
בעל כח לחלושי כח וחזקים וכדומה בחינות שונות
זה מזה והכל ע"פ אל דעות ה' ולו נאמרו עלילות :

ובזה

בזה ענין נאות כי ישנו הרבה מעלות בעניני
חכמה וכדומה כגון חכמת הפילוסופיא וחכמת
החשבון וכדומה או שאר מימי מעלות בעושר
וגבורה וכדומה ובכולן אף מי שאינו בעל מעלה
זו אעפ"כ מתואר בשם אדם משא"כ בשמירת החורה
מי שאינו שומר החורה חלילה אינו אדם כי אחס
קרוים אדם וכו' [גם י"ל ע"ד אמרם כי רמ"ח מ"ע
נגד חיבתיו של אדם ושם"ה מלוא ל"ת נגד גידין של
אדם וכמ"ש סוף דבר הכל נשמע וכו' כי זה כל
האדם] ורשעים בחייהם קרוים מחים וע"כ אמר
כי לא דבר רק הוא מכס פי' שאין זה כמו
שארי מעלות שיכול להיות בלא זה לא כן שמירות
החורה והמלוא שאי אפשר לכם להיות בגדר אדם
בלא הם וכדבר הזה תאריכו ימים פי' שלא
תדאגו בעסקכם במלוא ומע"ט שלא תוכלו להשיג
מחייתכם כי תדרבא בדבר הזה תאריכו ימים
ובכלל אריכות ימים בכלל הכל . גם י"ל ע"ד
אמרם לזיקים יושבים ועטרוהו בראשיהן ופי'
הרמב"ם שטעמוהיהם הוא הנעשה ממלוא ומע"ט
כי מכל מלוא נברא מלאך כנודע וע"ד אמרם אם
יש מלאך מליך אחד ממי אלה וכו' הב"ל על אמרם
אפי' תשעים ותשעה בואו מלאך לחוב ולא לזכות
דבינו שעשה המלוא שלא לשמה רק כוונה מועטת
הי' לשמה וע"כ המלאך הנברא מאותו מלוא
הוא מפורכ טוב ורע . וכ"פ על ויקרא יעקב
שם המקום שהוא מחנים על שני מימי מלאכים
שהי' לו אז וע"ז אמרו וישלח ויעקב מלאכים
לפניו עיי' בבור החיים :

ובזה נתבאר החילוק שיש במהות השכר של מלוא
ומע"ט למהות המשתדל בעניני עוס' ו
עד"מ מי שנוסע על הירוד . מהגוף הדבר שעושה
אין לו שום הנאה רק שהוא גורם להנאה וע"כ
ראוי לעשות זה בכבדות . לאפוקי המלוא ומע"ט
המה בעצמם העצירות וע"כ ראוי לעשותם בשמחה
יתירה . וע"ד משל שנים שנוסעים בעת הקור זה
נוסע על דרך פיוול נוסע בהשקות גדול והשני
שנוסע בשכר מחנוגה בכבדות . וע"כ אמר
אשר תאם את בניכם לשמור ולעשות ע"ד ואביו
שמר את הדבר שראוי לכל י"ש להיות לו חשקה
גדול לומר מתי יבא מלוא לידי ואקיימנו וכמ"ש ר"ע
כל ימי הייתי מאטער וכו' ומחויב כל איש ישראלי
להיות חזק בדעתו למסור עצמו על קידוש שמו
הגדול וקיים בזה כי לא דבר רק הוא מכס שלא
יבי' לכם חשקה להמלוא בעצמותו כי בדבר הזה
תאריכו ימים כי המלוא בעצמה נוחתה השלימות

ה' ולא רשעתי מאלהי שהכוונה יוכל להיות
 שסיפר מרוב טוב הקדוש ברוך הוא שהקדוש ב"ה
 גומל לו כלדקו בעשיות זדק על שמיות דרכי
 ה' אפי' ע"י הדרכים לבד כמ"ש הראנ"ח ע"פ
 אשרי תמימי דרך . ולא רשעתי מאלהי י"ל
 ע"ד מחשבה רעה אין הקב"ה מורפה למעשה
 [ועוד י"ל יגמלני ה' כלדקי ע"ד אמרם הבא
 לפרה מסייעין אותו ופירש המהרש"א דע"י
 הכוונה טובה נברא מלאך המסייעו לעשות
 המלואה . ולפ"ז לא ה' ראוי לשלם לו שכר
 על העשוי . אף שבאמת אינו לא שמרתי דרכי
 ה' ועי"ז סייע לי המלאך ואף מה שלא רשעתי
 הוא מאלהי כי לולי הקב"ה עוזרו א"י לו .
 וי"ל עוד כי שמרתי דרכי ה' ע"ד אמרם הדבק
 במדותיו ואחרי שאנו רואים שהם מדותיו של
 הקב"ה פשיטא שראוי לנו להסגוג בזה ואפי"ה
 גומל ה' עי"ז כלדקי כאלו אני מעמלי הייתי
 עושה כן והוא פי' נ' כן וזה יוכל להיות כוונת
 דוד הע"ה גם עבדך מאד בהם בשמרם ולא
 אמר בעשותם רק בשמרם כי אפי' על השמירה
 יש עקב רב שכר הרבה . וזה י"ל הפי' שימו
 לבבכם לשמור ולעשות כי לא דבר רק הוא מכס
 כי אפי' שמירה לעשות מלבד עש"י הוא דבר
 גדול . נמצא מזה רואין גודל הפלגת מעשה המלואה :
ואחרי אשר כרחם אב על בנים ריחם ה'
 עליו אף לא נבזש ולא נכלם על
 עבדיו על מלכותו ואוי לבן שגלה מעל שלחן
 אביו וע"כ נחפשה דרכיו ונחקרה ונשובה אל
 ה' . כמאמר הנביא שובה עד ה' אלהיך כי
 כשלת בעוונך קחו עמכם דברים . פי' דהיינו
 ויודיו דברים ומודה יעוצ ירוחם . כי ג' דברים
 המה עיקרי התשובה . החרטה . והוידוי . ועזיבת
 החטא . והעיקר לומר הוידוי בכוונה להבין כל
 מלה ומלה ולריך להיות מודה ועוזב ולקבל עליו
 שלא ישוב לכסלה . והנה חז"ל תיקנו לומר הוידוי
 ע"ד א"ב וראוי לכל אדם היודע נגעי לבבו לפרט
 ביו לבין עולמו החטא שחטא כי עי"ז ישוב לבו
 בקרבו והמם ימם בזכרו אשר מרד במלך מה"מ
 הקב"ה אשר בידו נפש כל חי והוא מטיב עמו בכל
 רגע כמשל הח"ה במלך ששלח שר א' ומסר לו
 עבדו לשמשו וכו' . ואף לא חרד עייניו פלגי מים
 בשים זאת על לב . וכו' החסיד רבינו יונה כי
 מעיקרי התשובה הארבע והיגון כמאמר הנביא
 בושתי וגם נכלמתי להרים פני אליך כמ"ש רגוז
 ולא גורו . ואיחא במדרש בזכות עשר נסיונות
 שנתנסה ארע"ה זכו בניו לעשי"ת היות הימים
 האלו

ובזה נתיישב גם דר"ה בר"ה כל באי עולם
 עובדים לפניו כבני מרון מאי כבני מרון
 חמי כבני אומרי ופירש"י ככוונה לאן למעשר
 שאינו מניח שמים ללאת שעושה להם פתח קפון
 רש"ל אומר כמעלות בית חורון ופירש"י שהדרך
 קצר ואין שנים יכולים לעלות ביחד . והדבר תמוה
 מאי דמיון הזה . והנה על כבני אומרי הייתי
 מפרש שאין הקב"ה רוצה לדין שנים ביחד למען
 לא יוכל אחד להתגלל שלמנו מחבירו לעשות כן
 וע"כ דן כ"א בפ"ע כי דברי הרב ודברי תלמיד
 דברי מי שומעין . גם י"ל עפמ"ש לעולם יראה אדם
 עלמנו מהנה זכות וכו' ע"כ החיוב על כל אחד כמו
 דאי' במשנה כפרו שניהם כאחת שניהם חייבין .
 ואידך יש לומר דמפרש שאין יכולים לכוון
 פירות אף שעשו מלוא ביחד זה כזה או עבירות
 חלילה אפילו הבא אין השכר והעונש שזה
 כי הכל לפי בחינות העושה . ומדוקדק בזה
 היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם [ועי'
 תוי"ט בר"ה מ"ש בזה בשם הר"מ] וכמ"ש
 הב"ל ע"פ ראיתי אני תחת השמש מקום
 המשפט שמה הרשע ומקום הצדק שמה הרשע
 אמרתי אני בלבי את הלידק ואת הרשע
 ישפטו אלהים כי עת לכל חפץ ועל כל המעשה
 שם יעיי"ש דבריו כי נעמו . וע"כ אמר כמעלות
 בית חורון שאין שנים יכולים ללאת בפתח אחד
 לפי שיקול אל דעות ה' :

המתבאר מכל זה כי תשלום גמול הוא
 לפי בחינות העושה . והנה
 אנו רואים לפי מנהג העולם שאין משלמים
 יחד עבור הסחורה למי שהי' מפריח בו יותר
 וכן אינו מתנים שכר לפועל חלוש והטעם כי
 מי שקונה סחורה כוונתו על לרבי הסחורה
 וכן השוכר פועל כוונתו על לרבו למלאכה ההוא
 וע"כ אינו משגיח על הפועל העושה אמנם
 הקב"ה ב"ה וב"ש נשא ומרומם מלהיות לריך
 אל דבר וכל המלוא הוא רק לטובותיו להיות
 זוכים על עשיית רצונו ב"ה לרב טוב הלפון
 ללדיקים וע"כ אינו משגיח אל הפעולה בלבד
 רק על הפועל לפי בחינתו . והנה אחרי
 שהמתבאר מזה כי הקב"ה א"צ לעבודותיו רק
 רק עולם אחד יבנה יפה אמר דוד הע"ה
 ולך ה' החסד כי אהה תשלם לאיש כמעשהו .
 פי' שתשלם לאיש פרטי כפי מעשהו . ובזה
 מדוקדק תיבת לאיש לשון יחד :

ובזה יש לפרש גם כן יגמלני ה' כלדקי
 כבור ידי ישיב לי כי שמרתי דרכי
 4

גמורה שמסבף עלמו תמורת ההנאה שהי' לו
כי עי"ז מתחרט מעיקרו כי אלו הי' ידע
שצריך לסבף לא הי' עושה . והאומר אחת
ואשוב ל"מ זה . אמנם אם עושה יותר מחשובה
המשקל י"ל שפיר דהוי חרטט גמורה אמנם
אם אף בפעם שני' אמר כן שרואה בעצירה
יותר מכל חשובה שבעולם וע"כ אין מהפיקין
בזו לעשות חשובה :

וזהו הפי' שובה ישראל עד ה' אלהיך ול"ת
אין אפשר לעשות חשובה כקו' סב"ע
לזה אמר כי באמת כשלת בעוונך שלא עשית
בדעת שלימה ול"ה רק מכשול ע"י חשובה
גמורה . וה' יקבילו בחשובה שלימה וישלח
לנו הגואל זרק כמאמרם גדולה חשובה שמקרב
אם הגולה שואמר וזא לזין גואל אמן :

כתבתי וסיימתי ערב ר"ה חס"ד לפ"ק ימי
רצח שהי' הצא עלינו שנת רצון ועת
גאולה וישועה ויארץ ימי וכו' א"ס :

האלו מסוגלים להיות הש"י נמצאו לקבל שבים אפי'
ליחיד . ובענין החשובה צריך כל א' לדעת כי
כפי גודל החטא צריך להרבות בחשובה יותר כמו
בגד המלוכלך לפי הליכלוך צריך כיבוס יותר
[אמר המ"ל . כאן האריך מארי זקני נ"ע
בחוכמת מוסר ופרט כמעט כל המ"ע והל"ת אין
איום מהרים ולא העתקתים] וליזהר מאוד מעון
המר והנמהר לשון הרע דאיתא בגמ' חנא דבי
ר' ישמעאל כל המספר לשם"ר מגדיל עוונות
כנגד שלש עבירות ע"ז וג"ע וש"ד . ובירושלמי
א' ד' דברים נפרטין מן האדם בעוה"ז והקדן
קיימת לעוה"ב ואלו הן ע"ז ג"ע ש"ד ולה"ר :
והנה הב"ע כ' בטעם החשובה דהוי מתחרט
מעיקרו ונמצאו שהי' מועטה כי אין
אדם חוטא אלא"כ נכנס בו רוח שטות וא"כ
לכאורה יש לו התגלות . רק אח"כ אם אין
לו חרטט גמורה בזה מראה שעשה בדעת שלימה
וע"כ מהי חשובה . והנה קדמוניו כ' שצריך
לעשות חשובה המשקל כי עי"ז מראה חרטט

דרוש ח' לעשרת ימי תשובה

לפניך . והמג"א כ' בשם השל"ה דלחש מותר
להתחודות . וגם נודע מה שז' הוזה"ק דר"ה
יומא דדינא קשיא וע"כ צריכין לעורר רחמים
שעלה זכרוננו לעוה"ב כמ"ש ז"ל אמרו לפני
מלכיות וכו' . ולזה אמר שובה ישראל לשון יחיד
ועיקר החשובה הידוי והחרטה ועזיבת החטא
ע"כ אמר שובה ישראל עד ה' אלהיך פי' למחק
הדין ולעורר רחמים . אמנם בימים הקדושים
עשי"ת ויוה"כ הבע"ל שהוא רחמים גמורים וכן
מורים הבגדי כסוה בגדי לבן של כה"ג אמר
קחו עמכם דברים לשון רבים להתחודות בציבור
ושבו אל ה' שהוא מדת הרחמים . והנה פי'
קחו עמכם דברים דהיינו צפה ובלב שלם ושלא
להתחודות רק מהשפה ולחץ כמורגל בעוה"ר .
ע"ד משל מי שמספר קורותיו עיני הפסד גופו
וממוזו אין יספר בקול עלב ובכזי מכש"כ מי
שמזכיר עלמו אין פגם צנפשו וכמ"ש החסיד
רבינו יונה סי' י"ב וי"ג בספרו שעת עיי"ש .
וע"כ ז"ל הידוי בכוונה ובמריחות הלב להבין
כל מלה ומלה וכללות הענינים כדי לעשות גדר
ומשמרת שלא ישוב לכסלה . וגם בחיבת גאון
דברנו

בעוה"י . הנושא הושע אמר שובה ישראל
עד ה' אלהיך כי כשלת בעוונך
קחו עמכם דברים וכו' אל ה' . אמרו אליו
כל תשא עון וקח עוב ונשלמה פרים שפתינו .
ובגמ' איתא אר"ל גדולה חשובה שמגעת עד
כסא הכבוד של שובה ישראל עד ה' אלהיך .
ור"י אמר עד ולא עד בכלל ופי' המוהרש"א
דפליגי בענין זה אם הבע"ת צריך מליץ להגיע
תשובתו לפני כסא הכבוד או לא . ומקשה
הגמ' הא אר"ל גדולה חשובה שדוחה ל"ת שבתורה
שנ' הן ישלח איש את אשתו וכו' ל"ק הא
בציבור הא ביחיד . והנה צריך להבין במה שפתח
הכתוב בלשון יחיד וסיים בלשון רבים . והנה
כתב הרי"ף בזה ליישב לר"י כי ליחיד אמר
שובה ישראל עד ה' אלהיך שהוא עד ולא עד
בכלל ואח"כ אמר קחו עמכם דברים לרבים ושבו
אל ה' כי חשובת הרבים מועיל ביותר . אמנם
לר"ל אינו מיושב :

ואפשר לפרש שאמרו לרמו לשני זמני החשובה
כי בראש השנה אסור להתחודות ולכן
כתבו הסוסקים שלא לומר אבינו מלכנו חטאנו

מאמר החסיד המוצא בחו"ס הג"ל. כי מדרך החכמה לגרוס שיוכל לבא לידי גאולה כאשר כ' הגאון יערת דבש דרוש ח' על אמרם לעולם ירגיו אדם יל"ט על יזה"ר נלחו מועצ ואם לאו יעסוק בחורה ואם לאו יקרא ק"ש ואם לאו יזכור לו יזה"מ ופי' הוא ע"ד הג"ל כי מודע מאחז"ל בראתי יזה"ר בראתי חורה חבלין ע"כ אמרו יעסוק בחורה להחיש היזה"ר אך זה אינו מועיל אלא לשבר תאוות החומריות אך ע"י עסקו בחורה מביא בלבו גבחות הלכ יותר שמחשיב ח"ע לחכם בחורה ע"כ אמר לא נלחו יקרא ק"ש וכו'. ע"כ יש לפרש מאמרם בשמחה יהי מאן דאית בי' אף גאולה מוענת כי אמנם איש הכלב ישים על לבו דברי החסיד הג"ל :

וע"ב יש לפרש מה שאמרו חז"ל לעולם אל יספר אדם בשבחו של חבירו ולא אמרו אל ישבח את חבירו. דודאי מה שרואה לשבח את חבירו לריך לדקדק שלא יהי' בדבריו דבר הגורם לידי גנות כמו בדרך סיפור אם מספר עד"מ על אחד שהוא חכם יבוא לגרום עי"ז גנאי מה שאינו עוסק בחורה וכן מיעוט עבודת ה' לפי חכמתו. וכן ע"י שמספרין עליו שהוא איש מללח ומסיר במלאכתו יוכל לגרום לו גנאי עי"ז מה שאינו עוסק בדקדק ובג"ח בדבשי למיעבד. ע"כ דקדק הגמרא לעולם אל יספר :

היוצא מזה כי כל המדות טובות שבאדם הם אין משתמשין בהם כראוי ויכול לבא עי"ז לידי גנאי. ולזה יל' איזה ח"ח היודע בחלוקו להפכו שלא לבא למדת הגאולה מחמת חלוקו דרבנן שיש לו רק לריך לידע להפכו כמאמר החסיד הג"ל. ועוד הביא בחו"ס בחסיד אחד שאמר לתלמידיו אלו לא הייתי ירא מן החטא הייתי ירא מה שהוא גדול מן החטא אמרו לו ומה אמר להם הגאולה א"כ עכשיו אינו מתירא להם מן הגאולה. ע"כ דברי [חסיד] זה הוא לרי ומזור להגלל ממדת הגאולה. ומכש"כ לח"ח כי שגיאות מי יבין ובח"ח שגגות נעשין כדומות. והנה מלינו דוד הע"ה התגלל על חטא באמרו הן בעון חוללתי ובחטא יחמתי חמי כי להיות מזל הגוף הוא מעותד לחטא מחמת פחיתותו. אמנם מזל הנשמה אין שום התגללות לומר מחמת הנשמה הקדושה אשר היא זכה וברורה חלק אלהי ממעל מחמת זה חטא. אמנם לעיני מדת הגאולה יש מבוא להתגלל קצת מחמת זה לבא ח"ו לידי גאולה. וע"כ כיון שבפסוק זה נאמר אם יעלה לשמים שיאו וראשו. לעב יגיע מקשה קשי' הג"ל דאי שלא

דברנו דופי ל"ל משמרת לזה שלא לדבר ח' בפה וא' בלב. בתעבו נכלל סוג הגאולה ועי' בזה בשערי תשובה לרבינו יונה סי' כ"ו :

והנה מלינו גדולי חז"ל עשוי לעלמם גדרים ומשמרת להגלל ממדת הגאולה כדאמרי' [בסוף יומא] רבא כד חזי אמבוס אבחר' אמר אם יעלה לשמים שיאו וראשו לעב יגיע כגללו לנלח יאבד. והנה יש לדקדק דהיכי מוכח מזה דמיירי ממדת הגאולה כי רישא דקרא כתיב כי רינת רשעים מקרוב וחזקת חק עדי רגע ומנ"ל דמיירי ממדת הגאולה. והי' נ"ל דהי' קשה לו מאי דכתיב מעיקרא אם יעלה לשמים שיאו ואח"כ ראשו לעב יגיע דהא מודע דהשמים גבוהים מהעצבים וא"כ ממפה למעלה קדומים העצבים וע"כ הי' מהרואי להכחב להיפוך תחלה לעצבים ואח"כ לשמים. והנה ראיתי בילקוט שהביא בשם המדרש אם יעלה להשמים שיאו הוא כמו שהי' אלה"ר קודם החטא. ולעב יגיע. ראשו כמו שהי' לאחר החטא. ונראה דהמדרש בא ליישב קושי' הג"ל דהוי שלא כסדר. אמנם עדיין אינו מובן וקשה ג"כ קושי' הג"ל דהוי זו ואח"ל זו :

ונראה לי ק' ע"פ אמרם לעולם אל יספר אדם בטובתו של חבירו שמתוך טובתו בא לידי גנותו ועי"ז שמוכרס"א. והי' ל"ל ע"פ מ"ש הבעל עקידה על אמרם איזה ח"ח היודע בחלוקו להפכו. וכ' הוא שחלוקו הוא רמז על מדות בני אדם ונארים בטבע עמו כמו שיש אדם שהוא בטבעו כעסן או חמדן או גאה וכדומה ע"כ לריך להשחלל לכוף טבעו ולהכריחה לבעל אותן מדות רעות אף שהוא בטבעו קשה אעפ"כ לריך ק' כדי להרגיל עצמו במדות ישרות כי המדות המגונות הג"ל המה מתעבים לפני השי"ח וע"כ אמר איזה ח"ח היודע בחלוקו להפכו דהיינו שיוכל לכוף טבעו במדותיו הרעים לבעל אוחס. ואני פירשתי מאמר הג"ל עפ"מ"ש החו"ס שאמר חסיד אחד מעולם לא ראיתי אדם שלא הייתי מחשיבו לגדול ממני שאם הי' יותר חכם ממני הייתי מחשיבו יותר ממני כי מחמת חכמתו המרובה עובד את ה' בשלימות יותר ממני וכן אם אפי' הייתי יותר חכם ממנו הייתי אומר מחמת מיעוט חכמתו ממני הוא שגג ואינו מזיד וכן בכל הג"ל ע"פ הקדמת בה"ק הג"ל דחלוקו הוא רמז למדות בני אדם ע"כ זה כוונתם היודע בחלוקו דהיינו שיוודע במדותיו הטובים להפכם שלא יגרמו לו לבא לידי גאולה. וע"כ יתשוב בעלמו

שלא כסדר וזדריך זו ואל"ל ז. ע"כ תירץ המדרש דקאי על איכות וזכות הגשמה הן אם הוא בדרך שיעלה לשמים שיאו כמו שהי' אה"ר קודם החטא שאז הי' כמעט כולו רוחי. ולעצ יגיע רחשו כמו שהי' אה"ר אחר החטא שאז נתעבה ונתגשם. ועפי"ז הנ"ל דקאי על אה"ר ע"כ הוי הפסוק כסדר. וע"כ מוכח דקאי לענין גאון דלענין שאר עבירות אין ליתן התגלות מחמת זכות הגשמה. ואדרבא עי"ז מוכרח ליזהר טפי שלא לבא לידי חטא לגדול יקרת נשמתו כי סביביו נשערה מאוד. ע"כ הוכיח רבא דקאי לענין גאון ואחי שפיר:

והנה אחרי רואינו אשר הקדוש ההוא עשה לעלמו גדר מזה מבלי התנשא עלונו און מה נענה בזה' לגדור גדר ולעמוד בפרץ להסיר המדה הרעה מאתנו ובפרט כי החסיד ר"י ז"ל כתב כי הבעל גאון נמסר ביד יארו כי אין עזר השם עמו אחרי אשר הוא תועבה ה'. ובהסיד מאתנו מדת הגאון יהי' ה' בעזרנו כאשר הבעית הש"י אותנו. ומל ה' את לבבך ואת לבב זרעך. והעיקר בימים הקדושים האלו אשר המה מסוגלים לתשובה בין ליחיד בין לציבור. והוא מן הטובות אשר הטיב לנו הבורא ב"ה וב"ש כמ"ש עוב וישר ה' ע"כ יורה חטאים בדרך עי' בר"י סי' א'. וכ' שם כי מי שמתאחר ואינו עושה תשובה יש לו עונש כפול. והביא בשם המדרש משל לכת של ליסטים שחשבו צבית האסורים פרו ויעבורו ולא נשאר שם רק אחד בא שר בית הסוהר ויכהו במטהו אל"ל קשה יום הלא המחתרת חתורה לפניך מדוע לא מהרת לברוח. ולהבין המשל עם הגמול כי בתחילה יש לאדם התגלות קצת כמ"ש דוד המלך ע"ה הן בעון חוללתו וע"כ לא הי' יכול לעזור ברוחו בלוחו רגע שבה דבר עבירה לידו וכאמרם אין אדם חוטא אל"כ נכנס בו רוח שטות. משא"כ אח"כ הי' לו ליתן על לב ולהתנחם על רעתו ולנוס מפני פשעו והוא לעשות תשובה וע"כ מי שאינו עושה כן הוא בגדר פושע וע"כ תכפול עונשו:

ועפ"י זה אמרתי להמליץ דברי אדונינו דוד המע"ה שאמר דברי עונות גברו מני פשעינו אתה תכפרם. ע"פ מ"ש החו"ה בלורך להערת התורה כי מחמת כוחות הגוף המורכבים מהיסודות המה תושבים בדרך הזאת. והשכל וכוחותיו המה נכריים ע"כ נוטה האדם יותר אחר הגוף וכוחותיו מאשר להשכל וכוחותיו וע"כ לריך להערת התורה עי"ש. ולפי"ז י"ל הפי'

דברי עונות גברו מני פי' שיש לנו קצת התגלות על [החטא] מחמת הטבע. אמנם פשעינו הם אם אין עושין תשובה מחמת כי ידענו שאתה תכפרם ותקבל הבעל תשובה. וע"כ אין לנו התגלות. בפרט בימים הקדושים עש"ת שכל יום ויום הוא פסידא דלא דר דא' בגמ' שב בינתיים מוחלין לו לא שב בינתיים אפי' הביא כל אילי נביות אין מוחלין לו. וכ' רבינו יונה ז"ל כי מעיקרי התשובה היא שבירות התאווה הגשמיות וכ' הוא ז"ל שזה הוא עוב לכמה פנים א' כי כל זמן שהאדם הולך אחר החומר דהיינו התאוות הגשמיות יתרחק מדרך הנפש המשכלת ויתגבר יארו עליו כמ"ש ורם לבבך ושכחת. וכן פן תאכל ושבעת והרבה פסוקים דומים לזה. וע"ש סי' ל"ג שכ' כי בשבירות התאווה יגיע לו תועלת שיגלה כעוב לבו כי הוא מואס הטבע שגרם לו החטא עד"מ מי שרואה לא' שהרע לו אינו יכול לראותו ולהביט בפניו. כן כל "איש הגלגל ראו למאוס התאווה אחרי שהרע לו כמה שגרמה לו לחטוא: **עוד** מלינו "הרבה עמיים המעילים להקל התשובה ושיקובל בראון עי' ס' חרידיס.

וא' מהם המעביר על מדותיו. וכ' הב"ע מוסר עי"ז שאנו רואים מארבע היסודות שמי שהוא בטבעו לעלות למעלה בורח מפני שהוא למטה ממנו. ועי' בגמ' אל' וקץ בה נושא עון ועובר על פשע למי נושא עון למי שעיבר על פשע לשארית נחלתו ולא לכל נחלתו למי שמשים עלונו כשיריים. וע"פ דברי ב"ע יש לפרש דברי הגמ' דהאל' הוא שהוא לכאורה דבר נקל וכן נלמד מד' היסודות אמנם מחמת שלריך להחזיק עלונו כשיריים כמ"ש הרי"ף בעין יעקב שם ע"כ אין הדבר נקל כ"כ. אמנם אחר שידוע שהוא דבר הנאהב לפני הקב"ה וזמנה יתראה לאדוניו ולא יהי' לריך ליסורים עונשי עוה"ז ועונשי הגיהנם חלילה תוכחת על עון ע"כ מהרואי להיות נקל בעיניו כמ"ש הגמ' הנעלבים ואינם עולבים שמחים ביסורים עליהם הכתוב אומר ואזהביו כלאת השמש בגבורתו. והנה יש שני מיני תשובה תשובה מיראה ותשובה מאהבה. ותשובה מיראה הוא לירא מהעונש חלילה כי יש נקס ושיילס ואין הקב"ה מוותר כלו:

ע"כ יש לכל אדם לירא מכמה מיני עונשין ר"ל בעולם הזה ובעולם הבא כמה מיני גיהנם וז' מדורי גיהנם. ולראות ליזהר בכל הדברים הנלכדים ליזהר ובפרט בענין שמירות ש"ק החמור והוא תיקון גדול לכמה חטאים כדדרכין

ואיתא בגמרא גדולה תשובה שמקרבת את הגאולה שנאמר שמרו משפט ועשו דקה כי קרוב יצועתי לבוא ולדקתי להגלות . והוא תמוה דתשובה מאן דכר שמי' . וי"ל דהנס קשה מאי כי קרוב וי"ל דהפי' הוא עפ"מ דאי' בגמ' שאלו לאלי' אימתי אחא משיחא ואמר להם היום ופירש להם היום אם בקולי תשמעו וזה הפי' שמרו משפט ועשו דקה דבאמת המשפטים המה כדאית לקרב הגאולה רק בלא תשובה אי אפשר כי עבירה מכבה מצוה ע"כ סיים כי קרובה יצועתי לבוא והיינו ע"י תשובה . [ונוכל לפרש כי בתי' יצועתי נרמז לתשובה כמו דאיתא שאלו לחכמה ולתורה חוטא מה ענשו והשיבו כולם שאין לו תקנה בתשובה לחוד רק הקב"ה וע"כ נקרא תשובה יצועתי] ומכאן שפיר דתשובה מקרב הגאולה ומכאן לעשות תשובה שלימה ובא לזון גואל בנ"י א"ס :

בדרשין בגמ' שומר שבת מחללו אל תיקרי מחללו אלא מחול לו ולהיפוך רחמנא לשון מהעונש הגדול בעוה"ז ובעוה"ב . ולזהר משבועת שוא ושקד כי הוא מהחמורות מג' טעמים מחמת רוב רגילות ומחמת חומר האיסור כי לא יקנה ומחמת שאין לאיסור זה נתי' ע"פ הטבע משא"כ שאר החטאים ע"כ שומר נפשו ירחק מזה . איסור ריבית בלא היתר עיסקא ואיתא בגמ' שאינו עומד בתחית הממון . והעיקר לעשות גדרים ומשמרת ולהתאונן על העדר ביהמ"ק שנחטבו הכפרות החלשים בעבודת יוה"כ . והמדריגה הגדולה בתשובה הוא תשובה מאהבה שזדומה נעשין זכויות . וכ' הב"ע טעם לדבר מחמת שהעושה תשובה מאהבה ויודע איך נכשל בחטא צריך לראות להיות זהיר חריז בכל מצוה ומצוה שיבוא לידו ולהיות יושב ומלפס כל היום שיהי' עובד ה' וע"כ העומות שעשה גורמים הזדירות והזדירות להמאס ע"כ תחשבים לזכויות :

דרוש ט' [ויען מדבר בתשובה ספחתי] לעשיית

ולעשות תשובה וכדאי' בגמ' ת"ח שעבר עבירה אל תהרהר אחריו בלילה דוודאי עשה תשובה . וגם הפסוק שהובא בגמ' ע"ז ש' נחפשה דרכינו ונחקורה הוא משולל הבנה קלה . **ע"ב** ר"ל דאי' לפרש הענין עפ"י מ"ס החסיד רבינו יונה בשערי תשובה שהביא בשם המדרש על פסוק חכם ירא וסר מרע שהפי' הוא שהחכם סר מרע ואעפ"כ הוא ירא וראי' לזה מסיפא דקרא וכסיל מתעבר ובוטח דהיינו אע"פ שעובר עבירה עכ"ל הוא בדעתו בוטח שלא יענש עי"ש .

והנה איתא בגמרא כל החוטא כאילו דוחק רגלי השכינים כי מלא כל הארץ כבודו עיין תו"ס שם כי מן הסימא שיבש האדם מלעבור עבירה בפני ברואים ולא יבש מהבורא ב"ה וב"ש אשר מכ"ה כבודו וכאב שהוטבע כך בטבע הבריאה כי לולי זאת בטלה הבחירה עי"ש . וע"כ ית לפרש מאמר הכ"ל יפשפש במעשיו דהיינו אף שהוא סר מרע ירא ג"כ אף על מעשיו הטובים חולי לא השלים חוקו בזה כמ"ס חכם ירא וסר מרע אף שהוא סר מרע ירא כמ"ס למעלה בשם ר"י . ובזה שייך לומר חטאנו לפיך דהיינו שבאמת הי' יראת

במדרש וישב ראובן אל הבור והיכן הי' אמר ר"א נשקו ונחמנו הי' עסוק כשפנסה סלך והלץ לאותו בור הדא הוא דכתיב וישב ראובן אל הבור אמר לו הקב"ה מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה ואחא פתחת בתשובה תחילה חייך שכן נבק עומד ופותח בתשו' תחילה ואח"כ זה הפע ש' טובה ישראל עד ה' אלהיך . והקושי' מבורא וכי שאר הנביאים לא דברו בתשובה . ובפרט מ"ס שהי' ראשון לבעלי תשובה קשה הלא מרע ומקובל לנו שאדם הראשון עשה תשובה : **וע"ב** הי' ר"ל עפ"י מה דאיתא בגמ' דפעם אחת גזרו תענית ולא נענו עד שירד רבי עקיבא לפני הצידיה ואמר אבינו מלכנו חטאנו לפניך [אמר המ"ל . בגמ' תענית כ"ה ע"ב איהא אין לנו מלך אלא אתה וכו' ולא נמצא שם חטאנו לפניך] ונענה . ולכאורה הי' קשה וכי הראשונים שהתפללו ע"ז לא אמרו כי חטאו ומדוע לא נענו . וע"כ נליך להבין כוונת תפלה זו וגם להבין מאי דאיתא בגמ' אם רואה אדם שיסורין באים עליו יפשפש במעשיו וכו' שפשפ ולא מלא יתלה בביטול תורה . ולכאורה קשה וכי בלא יסורין א"ל לפשפש במעשיו לראות

לנגד עיניו ולא הי' צריך לעשות תשובה. ואח"כ כשעשה תשובה הי' מחמת חיפוש דרכיו הטובים וע"כ נקרא פתח בתשובה תחילה כי קודם עשיית התשובה לא הי' עבירה כלל. וע"כ אמר שפיר חיך שכן בך פתח בתשובה דלכאורה אינו עובד הפסוק למה אמר שוב ישראל וכו' כי בשלש בעויות דכיון שמלוא לעשות תשובה וודאי נכשלו בעון. וגם מה י"י עד ה' אלהיך. ובזה א"ש שאמר להם אף על מה שלא עשו המצות כהוגן. (וזהו עד ה' אלהיך היינו המצוה). ולכאורה קשה היאך יאונה ללדיק כל עון בעת הוא עושה המצוה. ע"כ אמר כי בשלש בעויות כי נודע עבירה גוררת עבירה וע"י עבירה שעשה גרם לו השגיאה וא"כ אף אם היקן העבירה שגרם לו זאת צריך לעשות תשובה על שגויו בהמצוה שעשה :

יראת ה' לנגד עיניו דהיינו שעשה מצות אף הוא חושד עצמו אעפ"כ פן לא השלים חוקו בזה שיך שפיר לומר חטאו לפניך וע"כ זה כוונתם יפספס במעשיו היינו המעשים טובים שלו אולי יש בהן איזה משגה. וע"י מייחא ראי' שפיר מפסוק שנאמר נחפשה דרכינו ונחקרה היינו לחקור על הדרכים טובים שלנו. וזה י"ל כוונת ר' עקיבא שאמר א"מ. כי נודע בזמן שישראל עושין רצונו של מקום נקראו בנים ואם לאו נקראים עבדים ע"כ אמר אבינו מלכנו ר"ל שנלמדנו יחד שחי המדות דהיינו שעשיו מצות ועשיו אותם שלא כהוגן וע"כ סיים חטאו לפניך כר"ל :

והנה אי' בגמ' כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה שכוונתו הי' לחבוע עלבון אמו וע"כ אז שעשה המעשה הי' יראת ה'

דרוש י' ליום הכפורים

שויתי ה' לנגדי תמיד. גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

נסיכי חטונגין וכמו שאמר התנא הסתכל בשלשה דברים ואין אחת בלא לדי עבירה דע מאין באה וכו'. ופי' המפרשים דמאין באה הראשון הוא לתוספת מעלה וקאי על הנשמה החלוצה מתחת כסא הכבוד ולכן אחת הולך כי סופה לחזור למקומה הראשון ולפני מי אחת עמיד ליתן דין וחשבון כי גם הנשמה צריכה ליתן דין וחשבון כדאי' בגמ' משל לבעל הכרם וכו' לחיגר ולכומא וכו'. ומ"ש מאין באה מטיפה סרוחה קאי על הגוף וכשיסתכל בגדול מעלת הנשמה ופחיתות הגוף יהי' נקל בעיניו לשעבד הנקלה לנכבד והכלה לקיים. ומפורש בדברי חז"ל שהלדיקים והחסידים קדושי עליון יש להם יכולת לשנות את הטבע כמו שדרשו על פסוק אין כאל ישורון ולדיק מושל אלהי' וכדאשכחן בכמה חסידים מעשה רב :

וע"כ כשבא משה רבינו עליו השלום לסוכת את ישראל ולסוהרים על שמירת התורה ראה והקדים להם אמונת אומן גדול מעלת הנפש ושהיא מושלת בלבא מרום וכמ"ס התנא דע מאין באה. ע"כ ראה לומר האינו השמים וכמ"ס המדרש. ונודע שדיבור הגלגלים הוא חנוכתם החמידות וכמו שפי' השמים מוספרים כבוד

משנה סוף יומא חטאת ואשם מכפרין עם התשובה וכו' עד סיום הנשנה את ו דרש ר' אליעזר ב"ע מכל חטאותיכם לפני ה' תטהרו. אמר ר"ע אשריכם ישראל לפני מי אתם מיתוהרים ומי מעורר אתכם אביכם שבשמים וי"ל שהמשך דברי ר"ע לדרש ראב"ע ע"פ המשך דבריו :

הגאון הר"י מין פי' המאמר האינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי מלמד ששיתק משה עליונים כשם ששיתק תחתונים. גם לישב הדקדוק ותשמע הארץ. וכו' מפנות העקריות ומשרשי היסודות הראשיים להאמין באמונת אומן שהנפש המשתכלת שבאדם הוא עולם נבדל עומד בעצמו וכו' לה מליאות רוחני עד מרקה בהגוף וכמו שסידרו מחקי התפלות אלהי נשמה שנחת בי טהורה היא [כי] הנשמה הקדושה פורס מרקה בהגוף הי' לה מליאות רוחני במדריגת המלאכים או למעלה מהם כדעת קצת מפרשי חכמינו הקדושים והקב"ה גזר לאמר שתחבר בגוף למען תוסיף שלימות באמצעות תוס"ק המשיבת נפש אל המקום הקדוש אשר ממנה חולצה ביתר שאת ויתר עוז ואיש נבדל לשם אמונה ו תמיד לנגד עיניו פי תמונה איתו להסתכל בפת נג הבלי העולם וצ"ן

ובין שזה היה כל מגמתו ע"כ וודאי לא נגענו
שערי דמעה לפניו :

ע"כ אחינו חזקו ונתחזקה להיות כל תפלותינו
בכוונה רצוי' שלא יתחלל שמו הגדול בעו"ס.
משל בן מלך שמסרו לכפר ולא חלי ולא מרגיש
עד שהכירו איש כפרי אח"כ התחיל לזעוק אל
המלך וכעס עליו המלך ואמר לו בן נעוזה
המרדוה עד עתה לא הי' רע עליך שהיית מגורש
משלחן המלך ולא הרגשת ביקר וגדולה שיעל
ממך. וזה מורה על פחיתותו. וכן אהנו בעו"ס אי
לבן שגלה מעל שלחן אביו וכמה מעלות פוזות
למקום עליו. קרבות. נבואה. ורו"ק. אווירא
דא"י. ארץ אשר עיני ה' וכו' מלבד השפע אשר
לא תחסר כל זה. וי"ל אם אשתך ירושלים תשכח
ימיני כי לב חכם לימינו היינו התכלית הנצחי.
ואך נניח זה ונלעוק על העדר הבלי הזמן.
ובפרט בהעלות על לביו יום האוס יה"כ הנורא.
תקויה הכהן הגדול. שעיר המשתלח. ולשון של
זהרית שנחבש כפרת עוונות :

ואיתא במדרש כחוט השני שפתוחין ומדברין
נאוו זה שעיר המשתלח אמרו ישראל
לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע אין לנו לא לשון
זהרית ולא שעיר המשתלח אמר להם כחוט השני
שפתוחין רחישות שפתוחין תשוב לפני כחוט השני
ושעיר המשתלח. וי"ל רחישות שפתוחין עפ"י
האמור בזהר הקדוש הבכ"י לרין להיות עד שלא
יוכל לדבר. [חכו] הפי' מנעי קולך מצבי בי בכ"י
וז' בזה ממעמך הלז. ולא כמו אותם המרמיים
קולם שלא כדת אף שהותר להשמיע קולם מ"מ
לא הותר לזעוק גם הוא מבלבל כוונת התפלה.
וע"ז פי' הע"א למח תאומי להשמיע במרום קולכם :

סיום פי' הפסוק ה"ל אל דמעתי אל תחרש כי
גר אנכי עמך נוכל לפרש ע"ד עמו אנכי
בזרה כמ"ס כל מקום שגלו שכניה עמהם וכן אמרו
חז"ל ע"פ אשר פדית גוי ואלהי' כביכול עצמך
פדית ע"כ נראה לקרוע סגור לבנינו ולהרבות
בבכ"י בתשובה ותפלה שיחוס וירחם ה' למען שמו
הגדול שיתקדש לעיני כל העמים ונזכר כולנו לראות
ביהמ"ק בבנינו וכה"ג עובד עבודתו בב"י אמן :

[אמר המ"ל. כפי הראות הפסיק אה"ז י"ע באמצע ולא סיים על מה שהתחיל. ועי' בסוף
דרוש שאח"ז מזה] :

בבדור אל אין אומר ואין דברים וביארו
המפרשים שתנועת השמש מורה מניע ראשון
בלתי צעל תכלית ולפי שזדע אולי יאמר
שיעמדו השמש והגלגלים מתנועתם לא יהי'
קיום להעולם שהוא כמו לב בגוף ולזה הי'
עונה להשמים שלא יאזינו למשם מצלי לאבד
להעולם חלילה ע"כ סיים ותשמע הארץ וכו' יערוף
כמפור לקחי חזל כעל אמרתי כי ע"י אמרתי
יתקיים העולם וסודם להם בזה גודל מעלות
נפשות ישראל וממילא נודע שתשוב אל אלהי' אחר
חילוק המורכב. הסוד תמים פעלו כי כל דרכיו
משפט. קאי על הג' לפני מי אתה עמיד ליתן
דין ותשבון כי כל דרכיו קאי על עו"ס ועו"ב.
ודברים אלו כ' בזהר בפסוק וכי ימכור איש
עיון שם :

ועם זה י"ל דקדוק ה"ע שתמלכוני עליכם
פי' שחדעו שאני מלככם וזה חדעו גודל
מעלתכם על דרך משל שאין לומר על מלך שהוא
מלך על יתושים שאין להם דמיון אל המלך אבל
בהמליכם אותי עליכם זהו מוסר גדול וזה יעלה
זכרוניכם לטובה :

ובזה יס לפרש מ"ס דוד המלך ע"ס שמעה
תפלתי ושועתי האזינה אל דמעתי אל
תחרש כי גר אנכי עמך חושב ככל אבותי.
וחז"ל למדו מפסוק זה אעפ"י ששערי תפלה נגענו
שערי דמעות לא נגענו הואיל ואמר בהחלט אל
דמעתי אל תחרש. רק הכלל הוא כמ"ס בזהר
כי עיקר התפלה לריכה להיות לתקן הפגם הגדול
אשר אנו גורמים בעו"ס גלות השכינה. ומי
שצא להתפלל בלא תשובה הוי חולפא כלפי
שמיא חלילה :

וכר זה גורם מה שאינם משימים על לב
וחושבים זה העולם לעיקר אמנם החכם
ענינו בראשו ובמ"ס הח"ה בשם החסיד דאגתי
ממך הרחיק ממני הדאגות :

ועפ"י זה יס לומר כי גר אנכי עמך. כי
השמים שמים לה' והארץ נתן לבני
אדם ודוד המלך ע"ס החזיק עצמו לגר בזה העולם
ע"כ אמר גר אנכי עמך חושב ככל אבותי אשר
המה בדרך החיים גם הוא הי' עיריו ולבו שם

דרוש י"א ליום הכפורים

תשובה שלימה להסודות בלב נשבר ולקבל עליו
שלא ישיב לכסלה הוא מכריע ח"ע לקף חובה
וענוש יענש חלילה :

ובזה יש להטעים פי' האלשיך על הפסיקתא
וה' נתן קולו לפני חילו זה ר"ה כי רב
מאוד מחנהו אלו ישראל כי עמונים עושי דברו
שהוא מעלים כוחן של לדיקים שיעשו רצונו כי גדול
יום ה' זה יום"כ ונורא מאוד ומי יכילו שלשה
ספרים נפתחים ב"ה . [אמר המ"ל . אא"י ר"ע
קירל בהבאת דברי האלשיך ועי' באלשיך שהאר"י
בזה ותבין] :

ואיתא במדרש לדור ה' אורי וישעי ממי אירא
אורי ב"ה וישעי ביה"כ לרי ואויבי לי המה
כשלו ונפלו קאי על השפן שאין לו רשות להסנין
ביו"כ . ולהבין פשטות המדרש י"ל עפמ"ש בזה"ק
ב"ה דינא קשיא על עלמא והקב"ה ברוב רחמיו
זוה לנו לחקוע בשופר לעורר רחמים והטעם
שהי' ב"ה כמ"ש הר"ן הואיל והוא סמוך ליו"כ
שהוא עת רצון שנתגלה הקב"ה למשה רבינו ע"ה
ונודע דלילה הוא מדה דין ויום הוא מדה רחמים
וזהו ה' אורי ב"ה שנתן ענה ללאת ממחשבי מדה
הדין ע"י תקיעת שופר הואיל והוא ישעי ביו"כ .
וכיים שם במדרש אם תקום על"י מלחמה בזאת
אני בועט בזאת יבא אהרן אל הקודש דהיינו
עבודת יום הקדוש . ואנחנו בעו"ה בגלות אין לנו
בעונות זה :

ואף כי קי"ל יוס"כ מכפר אף בלא שיער
המשלח מ"מ יש כמה עוונות חמורים
כריתות ומיתות ב"ד שבעות שקר לא תחלו וכו'
או עוונות השקולים לה"ר ששקול כע"ז וג"ע ש"ד
אשר יסורין ממרקין ח"ו הן בגוף או בנפיש
קטנים חלילה ע"כ אפי' לנו מיום התוכחה אם
לא נקרא סגור לבינו :

ומכש"כ שיש עונות שאין כח אפי' ביסורים
למרק . כגון חילול השם . דהיינו
מי שעבר עבירה בפרהסיא ובני אדם לומדים ממנו
להקל באיסורים ח"ו או מי שהולך בערכאות וכו' .
אשר בזה פירשנו אל תבוא במשפט עמנו כי לא
יזקד לפיך כל חי . ולכאורה קשה דהלא מלך
במשפט יעמיד ארץ ואיך אנו חובעים דבר זה .
רק ד"ל אל תבוא במשפט שלא יהי' המשפט על
חילול שמו הגדול כי לא יזקד לפיך כל ח"י רק
מיתת ממרקה זה אין כח בנו לסבול :
ועוד

יום המחילה והסליחה יוס"כ הגדול והנורא .
אשרי העם שככה לו שנתן
לנו ה' ברוב רחמיו וחסדיו את יוס"כ למחילה
ולסליחה ולכפרה . רק קי"ל יוס"כ בעי תשובה
והוא יום אחרון לימי התשובה ואם לא עכשיו אימתי .
בפרט לפי מה שאמרנו כבר בשם ספרי מוסר
הטעם שביונים תלויים ועומדים ואם לא זכו
חלילה וכו' הואיל ויום הזה הוקבע לדון כל בריותיו
ע"כ מי שאינו מתחשב מעשיו ואינו עושה תשובה
ראוי לעונש חלילה :

ואפשר להטעים הענין עפ"י מה שהקשה
החסיד רבינו יונה ז"ל ע"פ כי ביום
הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם
הלא נודע עוונות שבין אדם לחבירו אין יוס"כ
מכפר גם החמורות כריתות ומיתות ב"ד שאין יוס"כ
מכפר . ואפי' כי זה הוא מלוא ב"ע והפי' כי
ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם וע"כ יש אזהרה
כפולה לעשות תשובה יותר משאר ימות השנה ע"כ
מכל חמלותיכם לפני ה' תטהרו דהיינו קודם בא
יוס"כ שהוא קץ מחילה וסליחה לישראל וכו"כ
הרמב"ם בהלכות תשובה יוס"כ הוא קץ מחילה
וסליחה לישראל לפיכך חייבים הכל לעשות בו
תשובה :

והנה ודאי הבינונים בכלל בכלל התשובה מ"ע של
תשובה שהוא אחת מהרי"ג מלוא וכו"ש
הרמב"ם ריש הלכות תשובה כל מלוא שבתורה
בין עשה בין לא תעשה עבר אדם על אחת מהן
בין בזדון בין בשגגה כשיעשה תשובה חייב להתוודות
לפני השם ב"ה שנאמר איש או אשה כי יעשו וכו'
והתוודו את חטאתם אשר עשו וידוי זהו מ"ע
מיאז מתוודין אימר אלא ה' חטאתי עויתי פשעתי
לפניך עשיתי כך וכך והרי ייחמתי ובושתי במעשי
ולעולם איני חוזר לדבר זה :

וכתב עוד שם בפרק ב' הלכה ז' יוס"כ
הוא זמן תשובה ליחיד ולרבים והוא
קץ מחילה וסליחה לישראל לפיכך חייבין הכל
לעשות תשובה ולהתוודות ביוס"כ :

היוצא מזה כי מי שאינו עושה תשובה בכל
יום עובר על מלוא עשה של תשובה .
ומי שהוא שקול ונחשב לבינוני ע"כ שנים מ"ע
של תשובה . וע"כ בהגיע יום הכפורים שם
מלוא נוספת על התשובה [וי"ל שח"ע של תשובה
הוא על כל עבירה] מי שאינו מטיב דרכיו לעשות

ואפשר לפרש בזה סיפיה דקרא כי גר אנכי עמך אף בזמן שאנכי גר עמך דהיינו כעת, אחר חורבן בית המקדש לא בן בזמן שבית המקדש קיים שנגנב הכסף גדול לפני ולפנים והי' כבן בית. אפ"ה לא נגעלו שערי דמעות והעיקר שהדמעות יהי' על עוונות ועל הפשעים ועל אלק ותל"ז שנים גלות השכינה. וגם זה יש לרמוז בפסוק כי גר אנכי עמך ע"ד אמרם עמו אנכי בצרה ככל מקום שגלו שכינה עמם. ולעשות תשובה שלימה ועי"ז יכפר ה' עוונותינו ביום הקדוש הזה כדאי במדרש ויהי ערב זהו מעשיהם של רשעים ויהי בוקר זהו מעשיהם של לדיקים וזהו הפי' יום אחד זהו יום הכפורים שביום א' יוכלו להספק מרשעים ללדיקים ע"ש שנאמר אם יהי' חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. וזהו הרמז על תשובה מאהבה שזדונות נעשים בזכות:

ואירתא בהרי"ף על אגדות סוף יומא כי תשובה מאהבה מכפר אף בלא יסורים עי"ש. וזה י"ל כוונת ר"ע אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים אף בלא שעיר המשתלח לפני אביכם שבשמים דהיינו אם עושין תשובה מאהבה ואז יקראים בניס למקום ע"כ אמר לפני אביכם שבשמים אף שאין לנו ביהמ"ק וכו"ג שיכפר בעדנו [בלא דרשת ראב"ע ה"ו לפני ה' קאי על עבודת ביהמ"ק שהוא לפני ה' ולולי זאת חלילה אין יה"כ מכפר אבל לדרשת ראב"ע י"ל שפיר דיו"כ מכפר אף בלא שעה"מ רק שזריך תשובה מאהבה למען כבודו ית"ש] ואין לנו השראת השכינה בביהמ"ק אפ"ה נוכל לזכות ע"י תשובה שלימה שיבנה ביהמ"ק בב"י. והוא רחום יכפר עון וישלח לנו סגולת דק בב"י אמן:

כתבתי ערב יוס"כ תקס"ה לפ"ק י"ד שיבנה בביהמ"ק ב"ב וגזכה לראות ארמון על משפטו אחלי אל ד' יכונו דרכי לשמור חוקיך ויאמן לבי בתוה"ק ויתקיים תלמודי בידי ואל תלל מפי דבר אמת ואזכה לעשות משמרת למשמרת ובפרט הדברים הנריכים גדר ברכת הנהיג כוונה וק"ש שעל המטה ולימוד התורה לא ימות ד"ת מפינו ויסר ממני כל המונעין ויארץ ימי וכו' וכל הללוים אלי והמסייעים אחי לעבודתו ב"ה וע"ש:

ועוד יש פי' במדרש בזאת אני בועה בזכות התורה דכתיב זאת התורה ע"ש. וביה"כ מתעורר זכות התורה האולי שנכתבו לוחות האחרונות. וזה פי' ראוי לדוד המלך ע"ה שהי' לו בפתח בתורה כמ"ש מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי שהי' שעשועיו יום יום. אבל אנו שמבלים זמן בהבלי עולם וזה הוא עלבון לתורה כדאי' אולי להם לבדיות מעלבונה של תורה ע"כ ראוי לנו להוריד כנחל דמעה ולבקש מחילה מהתורה הקדושה אשר היא מונחת בקרן זוית וכמה זמנים אשר אין דורש ואין מבקש אותה. וכתיב בזה כי היא חייך ואורך ימך:

ומשלו על זה משל לאחד שהי' לו ג' אוהבים א' היה אהוב ביותר. והשני מעט ממנו. והשלישי מעט ממנו פתאום שלח המלך אחריו אמר לאוהביו שילכו עמו להמליץ טוב עבורו אמר האהוב הראשון איני זו מפתח ביתי כי אין לי שום קרבות עם המלך והשני אמר אני אלק עד פתח המלך ולא יוחר והאהוב השלישי שלח חשב לכלום אמר אני אלק להמליץ טוב אל המלך:

והנמשל הוא כי האדם יש לו ג' אוהבים הא' הוא ממונו אשר כל יום יום הולך וסוער עליו ובהבנתו ישגה תמיד והשני הוא בני ביתו. והשלישי הוא מצות ומעשים טובים. והאדם לא ידע את עתו ופתאום יקרא להשיב רוח אל האלמים והאהוב הראשון אינו זו מפתח ביתו כי אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב וכו' והאהוב השני הוא ב"ב הולכין עד הקבר ולא יותר והאהוב הג' הוא מצות ומע"ט המה מליני טוב בעדו לפני המלך ע"כ מחויב להתחרט ע"ז ולעשות עיקר עניניו מאהוב הג' דהיינו מצות ומע"ט:

ועוד י"ל בזאת אני בועה כי זאת הוא רמז על תשובה וכמ"ש הר"ח וגם בפסוק כי העולה הזאת פי' הרמז"ן דקאי על תשובה. וראשונים רמזו במלת תשובה תענית שק ואפר בכ"י הספד וכמ"ש שמעה תפילתי וכו' אל דמעותי אל תחרש מזה מוכיח הגמ' כי שערי דמעות לא נגעלו. ומחמת המשחיתים שנבראו מן העוונות אינם מניחים לעלות התפלה ע"ד גדר דרכי בגזית:

דרוש י"ב מעין דרושים הקודמים

לעשות לדקס וג"ח משא"כ אם כוונתו רק לפזות
אין התפילה נשמעת וזה הפי' היו שוים שעה אחת
וחשבו כדוממות הצורא ית"ש ובשפלות העוה"ז כדי
שידעו כי העוה"ז הוא רק הכל וריק ויהי' עיקר
מגממם רק למען עבודתו ית"ש וזהו כדי שיכונו
לבס' למקום היינו שיהי' עיקר הכוונה בתפילתם
לתכלית האמיתי :

וזהו פירוש קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר
יקראוהו באמת דהיינו לכוונת תכלית
האמיתית שיהי' כוונת התפילה שיעשה למען שמו
הגדול וכפי המדרש ע"פ יעקב ה' ביום ארס כמבואר
לקמן . אמנם נודע מדרך העולם בן אהוב
המתגעגע לפני האב דבר שאינו ראוי לגופו ויכול
להיזקקו אין מעצור להאב נגד בנו למנוע ורואה
לעשות כל התפעלות שלא יזיקו . וזהו הפי' רצון
יראיו יעשה אף כי ה' ב"ה יודע שאינו לתכלית
האמיתי אף על פי כן מחמת אהבתם ממלא
רצונם . ואם אחר כך באים לידי חיזה נזק את
שועמם ישמע ויושיעם :

היוצא מזה שיש שני מיני תפילות האחד
מי שכוונתו לתכלית השלימות ולזה
קרוב ה' לשמוע תפילתו . כמו שכחוב קרוב
ה' לכל קוראיו מה שאין כן מי שאין כוונתו
רצון כ"כ זה אינו מובטח שיקובל תפלתו .
והנה רש"י פי' ריש פ' ויקרא אל משה וידבר אליו
יכול כולם שמעו קול הקריאה ת"ל קול לו קול אליו
משה שמע וכולם לא שמעו . ופי' הר"ן דיוקא
של רש"י מדכחיב אליו שהיבת אליו מיוחדת הדיבור
ומורגשת יותר מאלו ה' כתוב לו שהוא ג"כ
מיוחדת הדיבור עי"ש :

היוצא לנו מזה בכל מקום שנאמר רצון
וכיון מצי למיכתב לו אחי לייחד הענין
ביותר . וה"נ רומ"ל למיכתב כה' אלהינו בכל
קראינו לו . אמנם לפי דרכינו אחי להורות
שהקריאה לריבם להיות לורך גבוה וכמו שכיוונו
החסידים הראשונים לבס' למקום ואז ודאי מתקבלת
התפלה . והנה בפסוק ואני תפילתי לך ה' עת
רצון יש לדקדק כי חיבת לך הוא אך למוחר .
והו"מ למיכתב ואני תפילתי לה' עת רצון . וי"ל
ג"כ שבא להורות על כוונת התפילה למקום ב"ה .
ובזה ח"ש דברי המדרש הנ"ל כה' אלהינו בכל
קראינו אליו שבא להורות על יחוד התפילה למקום
ב"ה וית"ש . ע"ז אמר זהו שאמר הכתוב ואני
תפילתי לך ה' עת רצון אם מייחדין כוונת התפלה
לשמו

במדרש ואחזקן על פסוק כי מי גוי גדול
אשר לו אלהי' קרובים אליו כה'
אלהינו בכל קראינו אליו . וזהו שאמר הכתוב ואני
תפילתי לך ה' עת רצון . וזהו לכאורה תמוה דבכל
קראינו אליו משמע בכל זמן ומפסוק ואני תפילתי
משמע דוקא בעת רצון וכדאית' בגמ' וכ"ה במדרש
לחלק בין יחוד לזיבור וא"כ היאך הכריב המדרש
שני הפסוקים ביחד :

ועוד איתא שם במדרש ר"ח בר פפא שאל
לרבי שמואל בר נחמן מאי דכחיב ואני
תפילתי לך ה' עת רצון שערי תפלה פעמים פתוחים
פעמים נעולים אבל שערי תשובה לעולם פתוחים
אמר לי' מנ"ל הא ח"ל דכחיב נוראות בלדק
הענינו מבטח אלהי ישמעו וים רחוקים מה המקור
הזה פעמים פתוחים פעמים נעולים אף שערי תפלה
פעמים פתוחים פעמים נעולים אבל הים הזה לעולם
פתוח כק' ידו של הקב"ה לעולם פתוח לקבל שבים
אמר רב עין אף שערי תפלה אינם נעולים לעולם
שנאמר כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו
כה' בכל קראינו אליו . ולכאורה רב עין חולק
על ר"ש בר נחמן ויש לדקדק דה"ל לומר רב עין
אמר בלשון מחלוקת :

גם יש לעיין כיון דח"ק אמר שערי תפלה
פעמים פתוחים ופעמים נעולים מה שאין כן
שערי תשובה לעולם פתוחים וא"כ רב עין שבא
לומר אף שערי תפלה לעולם פתוחים הו"ל לומר
אף שערי תפלה פתוחים לעולם משא"כ השתא
דקאמר אינם נעולים לעולם יש במשמעות דבריו
שלעולם אינם נעולים אבל לפעמים נעולים וכפי
זה לא הוסיף על הכ"ק :

והנראה בזה עפ"י פי' הפסוקים קרוב ה'
לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת
רצון יראיו יעשה וזה שועמם ישמע ויושיעם .
והסרגש מבואר בתפילה אמר קרוב ה' לכל קוראיו
דמשמע לכל ואח"כ אמר לכל אשר יקראוהו באמת
משמע דווקא לאותם שיקראוהו באמת ולא לכל .
גם אח"כ אמר רצון יראיו יעשה משמע דוקא
רצון יראיו ולא שאר אינשי . ופי' הגאון הפלאה
זו"ל עפ"י אמרם חסידים הראשונים היו שוים
שעה אחת ומתפללים כדי שיכונו לבס' למקום .
עפ"י פי' השל"ה ז"ל דעיקר כוונת התפילה
לרצון להיות לזורך עבודת הצורא ב"ה וב"ש שיהי'
בירא חולם שיוכל לעבוד הש"י ב"ה וכן שיהי' לו
פרנסה למען יחי' לבו פנוי לעבודת הש"י וכדי

הוא ע"פ אמרם וחנני את אשר לחון ורחמתי את אשר ארחם מי שיש לו זכות במדת רחמים אני נותן ומי שאין לו וחנני לשון מחנה חסם מבוחר דאף מי שיש לו אעפ"כ הוא רק במדת הרחמים כי מי הקדימני ואשלם ואם לדקת מה חסן לו ע"כ הוא רק במדת רחמים אבל מי שאין לו חסן כלום ל"ש מדת רחמים רק במחנה חסם ע"כ הרושע נאמן חסם חולי בזמן מן הזמנים לא יהיו ח"ו ישראל זכאים לזכות במדת הרחמים ויהיו לריקים למחנה חסם אעפ"כ ענה אותם וע"ז השיב הקב"ה ברוב רחמיו חייך בכ"ש שיקראו. וי"ל הכוונה כמ"ס לעיל שהקריאה יהי לכבודו ב"ש אני אענה אותם ואתי שפיר הסיוס כס' אליהם בכל קראינו אליו כמ"ס לעיל :

לשמו יתברך שמו כראוי חזי הוא עת רצון : וע"ז סיים המדרש ר"ח בר פפא שאל לר"ש בר נחמן מאי דכתיב ואני תפלתי לך ה' עת רצון . י"ל שבא להורות שאם התפלה הוא עם השוכה שהוא לך ה' : ואיתא במדרש אמר משרע"ה לפני הקב"ה רבש"ע כשהוא רואה במיך בלשר ואין מי שיבקש עליהם רחמים מיד ענה אותם אמר לו הקב"ה משה חייך כ"ש שיקראו אותי אני אענה אותם דכתיב כס' אליהם בכל קראינו אליו . ופי' שב"ל כי לבואם הוא מוקשה חזא מיד ענה אותם ואין עניי' אלא אחר הבקשה ח"כ כבר יש להם מי שיבקש עליהם ומשה שאל היבא שאין להם מי שיבקש עליהם גם מ"ס הקב"ה דכתיב כס' אליהם בכל קראינו אליו הוא ג"כ לאחר הבקשה . ותי'

דרוש י"ג לחנוכה

ול"י נראה דאפשר לומר דהפי' הוא ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם קאי אלדעיל אף אם ימאסו במשפטי חלילה בהיותם בארץ אויביהם כי אז תגדל העון חלילה כי מהראוי להיות נכנע כמאמר הנביא וא"ת שדוד למח תלצשי שני אעפ"כ לא מאסתיס וכו' כי חכרתי להם ברית ראשונים כמ"ס על לקחת לו גוי מקרב גוי וזהו לעיני הגוים להיות להם לאלהים ועיין : וע"פ פי' ה"ל פי' ה"ל הפ' דמינו אלהים חסדך בקרב היכלך כשמך אלהים כן חלהתך ועי"ש בדרוש שני ש"ח . וזהו נתן פועם לשבח על שהפליגו חז"ל יותר בנס פורים מבנס חנוכה לענין שנתנה לכתוב כמ"ס למה נמשלה אסתר לאילת השחר מה שחר סוף הלילה אף אסתר סוף כל הנסים והאיכא חנוכה ניתנה לקרות קאמרינן ובעתם לזה הואיל ונס של פורים הי' בחוץ לארץ ע"כ תגדל הנס משא"כ חנוכה זכות דא"י קא מהי להו . ואני מדקדק לפי דבריו איך שייך לדרוש לכלותם בימי יונים הלא רישא דקרא הוא בהיותם בארץ אויביהם וחנוכה זכותא דא"י קא אהני להו . ועוד יש לי לדקדק במה שחירצו האחרונים שע"כ לא קבעו ימי חנוכה רק להודות ולהלל ולא קבעו במשחה ושמחה הואיל הם לא באו לכלותם רק שרצו לבעול מזאת מישראל שבת ות"ת ומילה ע"כ לא קבעו שמחת הגוף וא"כ

פרק מגילה נקראת במתניתא חני לא מאסתיס בימי נשדים שהעמדותי להם דניאל חנני' מישאל ועזרי' ולא געלתיס בימי המן שהעמדותי להם מרדכי ואסתר לכלותם בימי יומם שהעמדותי להם שמעון הלדיק ומנחם' בן יוחנן כס"ג ותשמונאי ובניו להפסר בריחי אחס בימי ארמיים שהעמדותי להם של בית רבי וחכמי דורו חזי ה' אלהים לעמיד לבוא שאין כל אומה ולשון שולטת בהן ע"כ . כן הוא הגירסא בילקוט הביאו המהרש"א בח"א :

הגאון בינה לעתים זכרוננו לחיי העוה"ב בנועם דרושיו פי' הפסוק ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתיס וכו' ולשון אף גם הוא מגומגם גם ה' לו לומר בהיותם אחת אויביהם ומאי נ"מ במאי דאמר בארץ אויביהם . ע"פ פי' שפסוק הקודם אמר יען במשפטי מאסו שמורה שהיו מלאים עומת שזה ידאי מעיק גדול וסיבה עומת לבחתי יתפייס ה' עמהם ונוסף לזה היותם בחולה לארץ שאין שם זכות קדושת הארץ עכ"ל לא מאסתיס ולא געלתיס וזהו כי אענה על זכרוננו כי עיקר גאולה הראשונה כן היתה חסו וחכרתי להם ברית ראשונים אשר הולאתי אותם מארץ מצרים חני אבה הטומאה :

שצמארים לא ידע מכש"כ במה שהוא בסוף העולם :

יעוד אני מדקדק במה שאמר אל יוסף אחרי הודיע אלהים אותך את כ"ו אין נבון וחכם כמוך כי לפי הנראה השיג פרעה כי מתנאי הנבואה שזריך שיהי' חכם כדאי' בגמ' אין נבואה שורה אלא על חכם וע"כ אחרי שלא נמלא כזה מוכח שאין חכם כמותו המוכן להתנבאות . הלא מתנאי הנבואה ישנו עוד ג' דברים גבור עשיר ועניו כדאי' בגמ' וא"כ דילמא הא שאין נמלא כמוהו איש אשר רוח אלהים בו מחמת שהוא מושלם יותר מכל בשאר תנאי הנבואה ולעולם לענין החכמה והבינה אפשר שישנו כמוהו ואפשר יותר ממנו . ודוחק לומר שפרעה טעה בזה וסבר שא"ל לתנאי הנבואה רק חכם . כי באמת הדעת נותנת שלא תחול הנבואה רק על איש אשר שלם במדות החמודות ואין הדבר תלוי בחכמה לבד וע"כ אין ראוי שאין חכם וגבון כמוהו מאלו שלא נמלא כמוהו איש אשר רוח אלהים בו :

ונבא לכלל ישוב ע"פ הקדמה ידוע . מודעת זאת בארץ אמונת אומן לכל אשר בשם ישראל יבוסם להאמין בהשאלות הנפש ושהעולם הזה הכלה הוא כפרודור לפי העוס"כ כמאמרים ההקן עמך כפרודור כדי שתכנס לערקלין :

והנה מלמד אשר הדבר הזה הוא מיוחד ועיקרי הדת והאמונה וחלילה מי שיעלה בלבו שלא לקיים העיקר הזה אין לו חלק ונחלה באלהי ישראל . נוסף לזה נחשב לסכל ועפש כי אף כל חכמי הגוים שלא נחלו אבותיהם דת אש כמונו הכל מודים כי אין תכלית האדם לאכול ולשתות ולראות בטוב עוה"ז והכריחו זה מראיי' מוחשת אחרי שאם רואין שאף הבהמות ושאר הבע"ח לובלים ושותין כבני אדם ולפי טבעם ערב להם הקץ והשעורים כמו לב"א חרנגולים מפועמים ואינם לריכים למחסה ולמסתור מרס וממטר כי נבראו בלבושם לפי טבעם נוסף לזה אין להם דאגה יום המות המבהיל לב"א אחרי שאין שכלם משיג שום מעותדים לכך ערס בואו וע"כ המכחש חלילה להשאלות הנפש הבהמה טובה ממנו . וא"כ ניתן השכל חלילה לאדם רעמו והוא דבר זר שאי אפשר להאמין :

ובזה פי' הגאון רי"מ הספוק אמרתי אני בלבי על דברת בני האדם לברס האלהים ולראות שום בהמה להם . וכ' הוא שלא מלא במפרשים

וא"כ קשה היאך דרשו על לכותם זה בימי יונים הלא אז לא באו לכותם . והנה באמת שמואל דרש להיפוך לא געלחים בימי יונים לכותם בימי המן . וראיתי במוהרש"א שכ' דקאי' לי' לשמואל דליכא למימר לכותם בימי יונים דהא באמת לא באו לכותם והברייתא לא ייחא לי' לפרש כשמואל דלפי סדר הזמן קדים גם פורים מנם חנוכה שהי' בימי בית שני ופורים הי' קודם לזה בגלות בבבל וע"כ מפרש הברייתא לכותם קאי על חנוכה אמנם לא הי' המהרש"א איך שייך לכותם על חנוכה :

ונלע"ד דאפשר לומר באופן אחר ליישב . ובתחילה נבוא לפרש מקראי קודש בפרשתינו . ויאמר פרעה אל עבדיו הנמלא כזם איש אשר רוח אלהים בו . ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלהים אותך כל זאת אין נבון וחכם כמוך :

והארשיך הקדוש דקדוק בפסוקים אלו בתחילה אמר הנמלא כזה איש אשר רוח אלהים בו והי' עיקר השבח היות רוח אלהים בו ואח"כ אמר ליוסף אין נבון וחכם כמוך והי' כי בתחילה לבל יקבלו בו עבדיו החכמים אמר שהוא מסוג אחר אף שיוכל להיות לענין הבינה והחכמה כמוהו כמוסם אבל ליוסף אמר באמת אחרי הודיע אלהים אותך כ"ו אין נבון וחכם כמוך אפי' לענין החכמה והבינה אין כמוך (ועי' דרשות הר"ן הפי' על ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי עיי"ש) :

ולענ"ד י"ל כך בהקדם המדרש הנמלא כזה אש מהלכין אנו מסוף העולם ועד סופו . והוא תמוה היאך מרומז זה בפסוק וגם מאי צעי המדרש בזה וגם מה הוא ההפלה מסוף העולם ועד סופו והמפרשים נדחקו . וראיתי ציד יוסף שפי' אף שכ' בנימוסי מזרים שאין עבד מולך מ"מ מודע מדברי חז"ל כי במילתא דל"ש לא גזרו צי' וזהו כוונת פרעה לומר אחרי שלא נמלא כזה מסוף העולם ועד סופו הוא מילתא דלא שכיח ול"ג צי' . אמנם אני תמה על מאמר פרעה מי הגיד לו שלא נמלא כזה הלא שעה אחת ערס בא יוסף לפני פרעה לא ידע פרעה ממנו וכבר קודם לזה פחד חלומות שר המשקים והאופים במצרים וכ"ז נעלם מפרעה ולא ידע וא"כ מי יודע כמה יוסף איכא בשוקא . ומכש"כ לדעת המדרש היאך אפשר לו להגדיל הדבר אש נלך מסוף העולם ועד סופו אש מה

המלאכים וכו' ג"ע שלו והתמדתו הנלחמים זהו דעת הפילוסוף במכות השלמות הנפש . והנה על קדקדס הבעל עקרים והכריז כי לפ"ד שהפילוסוף נחדבק שכלו בשכל הפועל שהוא מלאך ה' ראוי א"כ שהפילוסוף יהי' נביא ואנחנו לא ראינו ולא שמענו ששום פילוסוף מחכמי אומות שאין להם תורה עלה למדריגת הנבואה ולא נמצא הנבואה רק אצל ישראל אשר בחר בם ה' מזה נראה שדבריהם הם דברים בעליש :

ובזה פי' הגאון רי"מ ע"פ ועמך כולם לדיקים לעולם ירשו ארץ נזר מטעי שהפסוק בא לומר שחלילה לא תאבד הנפש בהפסד הגוף אחרי שהנפש הוא עולם נצח וע"כ כינה לנזר מטעי כי ישנו אילנות הגדלים מן הגרעין ופסגדל האילן נפסד הגרעין ויש אילן הגדל ע"י מזלר הנטוע והנזר אינו נפסדת כלמיחית האילן להורות שאין נפש האדם נחשבת כנצח האשה ככה העיפה הזרעית כדעת המכשילים שכפי זה ה' ראוי שתאבד באבדון הגוף אך באמת ה' לה מליאות רוחי ערס בזה בגוף ע"כ כינה אותה כללר הנפוע באילן עכ"ד הנעימים :

וע"פ ההקדמות האלו יש ליתן טעם לשנה לקריאת שם אדם להורות כי מלך טבע בריאת אדם אין בו חשיבות כלל רק מה שיש בו חלק אלהי ממעל לא כדעת המכשילים שיעקר יתרון האדם במה שהנפש המשכלת נסחוס בהיות הגוף לא כן דעת יעקב חבל נחלתו רק עיקר יתרון האדם מה שנטעו הש"י ממקום קדוש וזרק בו נשמה קדושה ובאמה הנשמה אינה עצמית לגוף ונפש החושות חלילה מחלתן ממנו הנשמה הקדושה וא"כ עיקר השם הראוי לו הוא אדם על שם אדמה ואף כי יש קצת חשיבות שיש לו נפש המשכלת מ"מ כדי שלא יטעה כדעת המתפלספים ע"כ נקרא אדם להורות כי אין זה יתרונו :

וזרזו י"ל בדברי שלמה הע"ה אמרתי אני בלבי פי' שבה ליתן טעם על דברת בני אד"ס פי' מה שמרגלל בפומי' דאייגי בני' אד"ס וקשה הקושי' הג"ל הלא זה מורה פחיתות ותי' שני הטעמים הג"ל כי בא להורות לברם האלהים כי הבר לבב שלהם הוא חלק אלהי ממעל לא הנפש המשכלת . וכ"ת אעפ"י יש קצת עילוי בנפש המשכלת לזה תי' ולראות שהם בהמה וכו' שלא יטעו כדעת המתפלספים רק שידעו כי מלך עצמותם אין להם שום עילוי . וי"ל בזה אמרתי אנ"י שבו נאמר ויחכם מכל האדם אפ"ה הבין שאין החכמית ע"י החכמה רק העיקר מה שהוא חלק

במפרשים פי' מספיק על הפסוק . ופי' הוא כך אמרתי ע"ד צ"ח ששלמה המלך ע"ה בא לסתור דעת המכשילים בהשאלת הנפש וע"כ קרוים צ"ח כי בני אדם מורה חשיבות וכדי אדם קאי על הפחיתים וע"כ אמרתי אני בלבי להכחישם כי לפ"ד מה שבררם אלהים דהיינו שיתן להם השכל מלשון בר לבב הוא כדי להבין פחיתותם ובהחיותם עי"ש . ואם כי דבריו מתקנים מדבש ופופת לופים יקשה ע"י הא' כי חסר מה הוא דברת צ"ח והוא כ' שם דקאי אלמטה יעי"ש והוא דחוק . גם הו' של ולראות הוא מיותר . ויותר קשה כי באמת מצינו שלשון אדם לא נאמר לגריעותא כמ"ש אחס קרוים אדם ואין עכו"ם קרוים אדם ואין יקרא שלמה המלך ע"ה בחיבת בני אדם פחיתות כזה :

ע"כ ר"ל ע"פ מה דקשה על דברי חז"ל אדם אחס קרוים אדם ואין עכו"ם קרוים אדם וקשה כיון דשם אדם מורה על פחיתותו שהוא מן האדמה וכן דרשו בגמ' אדם אפר דם מרה וע"כ אחרי שהאדם קיבל אורה נפלאה מהבאוי ה' לקדושתו על שם האורה כמו כל דבר שאינם על שם החומר רק ע"ש האורה . ואמרתי כבר עפ"י מ"ש גדולים לדיקים יותר ממלאכי השדה והטעם הואיל והם בעלי חומר וכובשים ירם וא"כ עיקר חשיבות שלהם היותם בעלי חומר וע"כ קאמר אחס קרוים אדם שאין עכו"ם קרוים אדם הואיל ואינם במדרגה זו לכבוש ירם וע"כ אין זה חשיבות להם היותם בעלי חומר וע"כ אין ראוי לקרום אדם רק על שם האורה שנקבלו :

ועכשיו ר"ל ד"ל כך דהנה הביאו המפרשים בשם חכמי סגוים המתפלספים אחרי שהוכרחו להורות על השאלת הנפש ואין יחי' זה אחרי שאינם מודים שנשמת האדם נאללת והוא חלק אלהי ממעל רק הנפש המשכלת שבאדם אינה כ"א כח והכנה טבעית לקבל המושכלות הווה בהויות הגוף ומתחדשת בחידושו ומפוצעה בהעדר כרוך בעקיבה להפסד בהפסד הגוף . ע"כ תשב הפילוסוף מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח ההשאלות אשר הכריח מליאותו בטענה המזכר כשיאמר שהנפש המשכלת הזאת עם כי בתחילת הווייתה הוא רק כח והכנה לבד כשהווייה הכח הזה מן הכח אל הפועל ותשכיל רוב החכמות על אמתתן ובפרט החכמה אלקות אז תתעלם הנפש המשכלת במושכלת אשר השיגה ותדבק בשכל הפועל אשר הוא האחרון ממדרגת

חלק אלהי ממעל. וזוהי יש להמשיך הפסוק השני כי מקרה בני האדם ומקרה הבהמה מקרה אחד להם כמות זה כן מות זה ומותר האדם מן הבהמה אין. ודש"י פי' שאין יוכר יתרון האדם משמת. ולפי פירושו י"ל שנמשך למעלה כי מלת מותר נ' לעג"ד דל"ש לומר רק על דברים המתאחדים כגון על היות הנפש שהבהמה היתה היא בלא נפש המשכלת והיות האדם הוא בנפש המשכלת משא"כ הנשמה שהוא עלם רוחני דבר העומד בפ"ע לא שייך לומר מותר וע"כ אמר כי מותר האדם דהיינו הנפש המשכלת הוא אין כי בלא הנשמה אין יתרון לאדם על הבהמה וע"כ נקרא בשם אדם מטעמים הנ"ל ונמשך פסוק השני ליתן טעם עמ"ש בפסוק הראשון לברם האלהים והוא פי' נאה לעג"ד:

ועפ"ז י"ל המקראי קודם הנ"ל בפירשתינו. כי כוונת פרעה י"ל שהי'. אחרי שראה יוסף וזה לרוח הקודש מה שלא זכו חכמי מזרים. וי"ל הפי' הנמלא כזה לא כיון אם יוכלו למלא איש כמוהו ואי' הפי' כך הי' לו לומר הנמלא איש כזה אשר רוח אלפים בו. וי"ל דזה הי' קשה לו להמדרש ע"כ פי' הנמלא כזה היינו אם יכולים אנו להשיג כזה דהיינו השגת רוח הקודש כמו שהשיג יוסף רק דקשה ע"ז פשיטא שהי' לא ידעו פתרון החלום ויוסף ידע ע"כ הי' המדרש דכוונתו הוא אפי' אם מהלכים אנו מסוף העולם ועד סופו והילוך הוא כינוי להשגה כמו ונחת לך מהלכים פי' של"ת אולי לא באנו עדיין לתכלית החכמה ואולי נמלא חכם שבא לתכליתה ע"כ קאמר כמתמי' הנמלא כזה פי' אפי' נעמיק בחכמה מאי דאפשר דהיינו מסוף העולם ועד סופו שבו נכללים כל עיני חכמה אפי"ס לא נמלא כאשר מעולם לא יבא פילוסוף וע"כ אמר שפיר הנמלא כזה ופי' מי הוא זה איש אשר רוח אלפים בו לא כמו הפילוסופיא שאין בהם רק הנפש המשכלת ועי"ז רואים להחזק לשכל הפועל לא כן זה רק אשר רוח אלהים בו כפי' רי"מ על נדר מפעי:

ומיושב נמי פסוק השני שאמר ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלהים אותך

כל זאת אין נכון וחכם כמון והקשינו לעיל מאין ידע זה שאין נכון וחכם כמוהו אולי הוא נשתלם בשאר המדות הריקים להנאי הנבואה. ולפי דברי י"ל כפי' כך שיוסף אמר ועתה ירא איש נכון וחכם כי לדבר גדול כזה להשיג ולנבוא בנ' אובל בעדים ושמו נריך חכם ונכון ע"כ הסיב לו פרעה אחרי הודיע

ע"כ מה מאוד ראוי ליזהר בעסק התורה ומש"כ בחורף בלילות הארוכים ואמרנו בגמ' לא חיברי לילה חלל לגירסא ואמרנו שזכו על תקופת טבת כי ביום ישנו בנפלים הרבה ולריך מאוד ליזהר בלימוד הלילה ודלא מוסיף יוסף ומש"כ מי שפרוד ביום בעסקיו. וחזר את בוראך וכו' עד אשר לא יבואו ימי הרעה אינן פצח ושבע כדאי בזהר חדש איכה:

ואיתא בגמ' אין תחילת דיו של אדם חלל ע"ד תורה שנאמר פוער מים ראשית מדון והתום' הקשו ע"ז ממאי דדרשו וסי' אמונת עתיד ששואלין תחילה נשאת ונתת באמונה. ויש לפרש חירון התום' אש"פ ששואלין תחילה על נו"נ באמונה מ"מ דמין תחילה על ביטול תורה. י"ל כי לבאורה יש התגללות מחמת קושי הפרנסה רק איחא הראשונים עשו תורתן קצת וכו' ע"כ לריקים לדון תחילה על ביטול תורה כמו חק ושבת שאינו משלם חלל כאילו שומר קישואין שכבר נתן לו דמי ידו:

והנ"ל עכשיו די"ל הפי' כך דודוע דתורה מגינה ומגלגל מילת"ד ע"כ קאמר כי באמת ודאי תחילת השאלה הוא נשאת ונתת באמונה כי רובן בגל כדודוע והנה דרך העולם לחשוב החשבון מרובה תחילה והרבה לריך זהירות בעסק מו"מ ליזהר מאונאה וריבית ומשקלות ע"כ זהו החשבון הגדול. אמנם יש ח' ע"ז כי לפתח חפאת רובץ אמנם אי' בגמ' בראשי ית"ד בראשי תורה תבלין וע"כ אמרו פנע' כך ממול זה משכרו לביהמ"ד וע"כ אמר אין תחילת דיו של אדם רק על

אם אתה עושה דין פי' מוהרי"מ שצבינוול
התורה יפול העולם בכללו ואין לך כליון גדול
מזה] אמנם עדיין לא יאלצו י"ח ביאור הדקדוק
הראשון דהא בקרא כתיב כהיותם בארץ אויביהם :
ויר"ל דרך דרוש קצת עפ"י מה דהקדמו
האחרונים על נורך הכס הא קי"ל
עומאם הותרם בציבור וחילול דהקב"ה הראה
חביבות ישראל כמה הם חביבים לפניו וכייע
להם ע"ד גם לעשות מלוא מן המוצנח. ולי
נראה להפטר עפ"י רש"י ביומא עודהו על
מלואו בשעה שאירע עומאם על הקרבן נראה
מזה דעיקר קפידא דלריך הליץ לרצות על שעת
העומאם. ופ"י י"ל דלק"מ כיון דבשעת
העומאם בעי שהי' הליץ על מלואו ובשעת
המלחמה ומבומה ודאי לא הי' על מלואו וגם מי
יודע אולי נמצא בליה וכו' הכס מי לא בעי
מינס פורתא ומיזל לב"ה יעיי"ש דף ז'. אמנם
לפי מה דמוכח מסוגי' דהסם לפוס רביעא
דמאן דס"ל קומאם דחוי' בלבור מוכרח לסבור
אפי' אין עודהו על מלואו הדרה הקושי' לדוכסה :

ונראה לי עפ"י מאי דאיתא בע"ז דף נ"ב
ע"ב בעי מוי' ר' יוסי בר"ש מרבי
וכו' לימא מסייע לי' מזרחית לפומית בה גמו
בית חשמונאי את אבני המזבח ששקלם אחסי
יון ואמר רב ששה ששיקלו לע"ז אמר ר"פ
הסם קרא אשכח ודריש דכתיב ובאו בה פריצים
וחיללוהו. ופי' רש"י שם קרא אשכח ודרש
דכתיב ובאו וכו' מכיון שנכנסו נכרים להיכל יאלצו
כליו לחולין. ועיי"ש ביחזקאל רישא ולבי עידיו
וכו' והסיבות פני מהם וחללו את לפונו ובאו
בה פריצים וחיללוהו. מזה נראה דשנכנסו היונים
להיכל חיללו משכן ה' וכו' אז סילוק שכינה
בעומותיו הרבים :

והנה שם ביומא איתא בשבד הליץ דכ"ע
ס"ל דאיו מרצה. והנה לענ"ד נראה
דאחרי שסילק הקב"ה שכינתו בעלה קדושתו.
ועיי"ש בהר"מ הביאו הפ"ח דעשאו לביהמ"ק ע"ז.
ואחרי שאין שם ביהמ"ק י"ל דהוי בגדר נשבר
הליץ ואז ודאי איו מרצה וע"כ הולכנו לנס :
ולפ"ז י"ל הדקדוקים הנ"ל דדרשו ללכותם על
חנוכה ורישא דקרא הוא כהיותם בארץ
אויביהם די"ל אחרי שנכנסו היונים האחרים
בסיכל וכו' סילוק שכינה שפיר מיקרי ארץ
אויביהם דאם הי' בהם כח לאסור אבני מזבח
וכי' מיקרי שלהם מכש"כ ארץ ישראל שאין בו
קדושה כ"כ כמו המזבח ועוד עיקר זכור
דא"י

ד"ה כי מחמת שלא למד אין לו התגללות
מחמת היצ"ר כי הי' לו ללמוד ואז התורה
מגינה ומללא. ויש ליתן טעם דלכאורה קשה
ע"מ דאמרי' בראשי יצ"ר בראשי תורה תכלין
הלא היצ"ר איו מניח ללמוד ומה תכלין הוא :
אמנם נודע אמרם הוא שטן הוא יצ"ר
יורד ומסית עולה ומסמין שכל כוונתו
להאבדו משני העולמות והוא השונא הגדול
והמלחמה הגדולה שיש להאדם. והנה אמרו
הגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם לעמי
פשעם אלו ת"ח ששגגות נעשו להם כדונות
וכו' ואמרו כל הגדול מחזירו ילדו גדול ממנו.
ע"כ על לימוד התורה אין היצ"ר משים נפשו
בכפו כי הוא סובר שטוב לו יותר שילמוד ואז
יחי' השגגות כדונות משא"כ כשהוא ע"ה כדונות
נעשים לו כשגגות וע"כ אין לו טענה מחמת
היצ"ר כי אין היצ"ר מתנגד כל כך לזה
ובאמת אם יעסוק בתורה מגינה ומללא וע"כ
אין תחילת דינו רק ע"ד תורה :

וכמה גואלו האנשים המתעפשים לבלות הזמן
בבבלי העולם יקומו נערים המנוערים
מן המלות וילחקו וכבר לוח ע"ז השל"ה הקדוש
בי צימים הקדושים האלו אשר עיקר הכס
הי' על אשר גזרו לבעל התורה מישאל וע"ז
בא הרמז בנר מלוא ותורה אור כי התורה
נמשלה לאור וע"כ ראוי יותר בזה הזמן לעסוק
בתורה ובג"ח וכמ"ש השל"ה הקדוש. ומכש"כ
שרע עלי המעשה כי אם צימי חנוכה מנהג
אבותיהם בידיהם אמנם הוגדלו מן המשכמים
והמעריבים קודם ולאחר חנוכה. ואי"ה יוכרו
חיפף אחר חנוכה בל"י באיסור גמור כנהוג בכל
קהלות קדושות :

והנה לפ"ז אחרי הקדמות הנ"ל כי ע"י
התורה יש לנו יתרון ונפלינו מכל העם
אשר על פני האדמה ולולי זאת עושר אדם מן
הבהמה אין. לא נפלאה ולא רחוקה לכנות
הצבינוול תורה בשם כליון גדול כי אין כליון
גדול מזה להליא אדם מגדר אנושיותו להיות
בגדר הבהמה וגרוע ממנה :

ומיזשב בזה הדקדוק השני שדקדקנו על
לכותם שקאי על ימי יוים להיות
זה הוא הכליון היותר נמרץ יותר מכל רעות
שבעולם וכן אמרו רז"ל גדול המחטיא את חבירו
יותר מן הסורגו. משא"כ צימי המן אלו
היו והרגיס היו עולים במעלות בית אלהים.
[עוד י"ל עפ"ד המדרש שמש ירח עמד וזולה

כיון דהיו בגדר כללותם ולא שייך חי' הלבוש שהביא הכ"ז ולהורות שהי' סילוק שכינה אשר ע"כ היו לריכים לנס וע"כ קבעו כדי להגדיל הכנס זה אי אפשר למ"ד הותרה דס"ס לא היו לריכים כ"כ להנס כיון דעומאה הותרה בצבור . ולפ"ז י"ל הא דחולק שמואל על מאי דתני במתניתא ובמאי פליגי :

ולפמ"ש א"ש די"ל שמואל ס"ל עומאה הותרה בצבור וע"כ הוכרח לומר לכלותם קאי על ימי המן מכח הוכחה הי"ל מדלו קבעו ימי משחה ושמחה ומתניתא י"ל דס"ל דחוי' בצבור ע"כ מצי שפיר לדרוש כסדר הזמנים כמ"ס המהרש"א ולכלותם קאי על ימי יונים ואפ"ה א"ש דלא קבעו ימי משחה ושמחה דאדרבא להוכיח מזה גודל הכנס שהיו בגדר כללותם וא"ש בארץ אויביהם מחמת שהי' סילוק שכינה בעו"ה והקב"ה הצילנו מידם . וכמו שנתקיים רישא דקרא כך במהרה צימיו יקיים סיפא דקרא אי ה' אלהיכם לעתיד לבוא שאין כל עכו"ם יכולים לשלוט בנו כמ"ס מהרש"א כי הגאולות שעברו היו ע"י צער ודם ע"כ לא הי' נלחי ולעתיד לבוא יהי' הגאולה ע"י הש"י ישראל נשע בה' תשועת עולמים וצא לניון גואל צב"י אמן סלה :

דא"י ע"י השמחה השכינה ואחרי שהי' סילוק שכינה שוב לא מיקרי זכותא דא"י :
ולפ"ז יש ליתן טעם לשבח על שעשו עיקר הכנס מהנרות ולא קבעו ימי משחה ושמחה כקושיית אחרונים . דמכח שעשו עיקר גדול מנס הנרות קשי' לן הא באמת לא היו לריכים כל כך לנס . וי"ל דקרא דיחזקאל קאי על ימי יונים והי' אז סילוק שכינה ולפ"ז נוכל לדרוש לכלותם על ימי חנוכה אע"ג דכתיב בהיותם בארץ אויביהם ולפ"ז ע"י הנרות מוכח תוקף הכנס שהיו בגדר כליון :

ומדוקדק שם במס' ע"ז דף כ"ב דחמדר ר"פ קרא אשכח ודריש למה לא הירץ החס כתיב קרא ואי לא מוכח כ"כ די"ל דקאי ע"ז אחר מאי אשכח . ולפמ"ס א"ש דבאמת הוי מצינ למימר דקאי ע"ז אחר רק מחמת לורך הכנס מוכח דקאי על ימי חנוכה . אבל למ"ד עומאה הותרה בצבור לריך לומר כפשוטו' שהי' מחמת חציבות שהראש הקב"ה שהי' שמן עשור כמ"ס המפרשים וי"ל בלא הוכחה דקרא דיחזקאל קאי על ימי חנוכה ור"ל דובאו בה פריים קאי על היונים :
ולפ"ז י"ל דרך דרש למ"ד עומאה הותרה בצבור מוכח דלכלותם לא קאי על ימי יונים דאל"כ הי' להם לעשות עיקר ממסחה ושמחה

שייך לדרוש הנ"ל

שהקב"ה משגיח עלינו ע"כ אומרים מי כה' אלהינו המגביה לשבת המספילי לראות בשמים ובארץ :
ובזה י"ל ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם הו"א שנהיו ח"ו תחת השמים החילונים ע"כ אמר אעפ"כ לא מאסתיים וכו' וסעמדתי להם בכל דור ודור מושיעים שיחידים למוצא . ובה י"ל לכלותם בימי יונים וקשה הא זה הי' בא"י ואיך שייך ע"ז רישא דקרא בהיותם בארץ אויביהם עיי' לעיל בדרוש חנוכה . ולפ"ז י"ל דעיקר חידוש הוא בארץ אויביהם דאז ממילא יש להם טענת מודעה ואינם דביקים כ"כ בהש"י משא"כ לאחר שקבלו בימי אחשורוש ממילא אין כ"מ בין א"י לח"ל . ועם דברי הב"ע שהרבותא הוא שאז אין הקב"ה משגיח כ"כ וכמ"ס בבבא למס תהי' כגר בארץ י"ל ג"כ שאם ח"ו לא הי'

במ"ש הנ"ל על פסוק ואף גם זאת וכו' י"ל עפ"י מאי דא"י במדרש מאי דכתיב והבאתי אותם בארץ אויביהם וכו' לעובדי שלא יאמרו הואיל וגלינו נעשה כמעשיהם . עיי' שם שפי' הפר"ד משום דאחר שגלו ליחא לטענת אונם דליכא למימר דינא דמלכותא הואיל ואין הגזירה שיה לכל בני מלכותו לזה אמר והבאתי וכו' ע"פ מאי דא"י בפ' ר"א שחלק הש"י לע' שרים ויעקב חבל נחלתו :

ובזה י"ל הפסוק דס' ה' וכו' על השמים כבודו מי כה' אלהינו המגביה לשבת המספילי לראות בשמים ובארץ . [י"ל] קלח ע"פ פי' הראש"ח . ועם האמור יתישב יותר הואיל והקב"ה מסרם לשרים ע"כ אומרים על השמים כבודו . אמנם איתנו בני יעקב חבל נחלתו אחרי

כי נעזרם היו מוסרים עצמם על ק"ש הגדול וחי' נחשב לק"ה וע"כ אין חילוק בין חי' לח"ל :

דרוש י"ד לפורים

אין ספק"ס מלך המעשה רק בע"ז מודע דאף מהשנה מלמדך למעשה וע"כ לדידכו חי' יחיד די"ל משום שנהנו ופי' וע"כ כשעשו אח"כ תשובה נעשו בזכות אבל לרשב"י הקשו שפיר כיון דחי' מחמת עון ע"ז ע"כ לא חי' ראוי להיות הזדונות נעשים בזכות וע"כ חי' הם לא עשו אלא לפנים וע"כ לא חי' מהשנה רק מעשה וע"כ גם הקב"ה לא עשה רק לפנים והוא דרך מתודד דפח"ח :

והנה אף שנראה שהי' תשובה מיראה . אמנם ראיתי שהגאון ע"א פי' במס שאלמרו בגמ' ויתייצבו בתחתית ההר מכאן מודעה רבה לאורייתא שהיו יכולים לומר אמוסים ביינו אעפ"כ הדר קבלוהו בימי אחשורוש והקשה הא החס הי' ג"כ מיראה וחי' כי עיקר נלחמו של המן ימ"ש כמ"ד בגמ' לית מאן דידע לישנא בישא כהמן דאמר ישנו מן המלכות ע"כ עיקר מסירת המן הי' מחמת שדחיהם שונות מכל עם ואלו היו רואים ח"ו ללאת חוץ מהשיטה לא חי' רואה לכלותם וא"כ עשו תשובה מהשנה כיון שהי' להם להגלל עפ"י בחירתם חלילה רק לאהבה הי' ב"ה הערו נפשם למות כאשר החיוב מוטל על כל איש מישראל לקבל עליו בכל יום בק"ש ואהבה את ה' אלהיך בכל נפשך וזהו מסירת נפש לשמו הגדול ב"ה וב"ש ע"כ קאמר רבא שפיר הדר קבלוהו בימי אחשורוש מאהבה :

ובזה נתיישב לי קושי' האלשיך שהקשה על מרדכי דכתיב ויאל ברחוב העיר ויזעק זעקה גדולה ומרה והקשה וחי' מה ראה על ככה הי' לו לקדש אדם ולקדוהו עזרה ולומר הבו לכם עזה וחי' בנועם אמרוהו דחי' ירא שידחו אותו ולומר האמת במה נאים דברייך אמנם ב"ה אשר האריך המן עד י"ג אחר לשנה הבאה ובין כך כשוך חמת המלך נבא אליו להחזיק לו ולסרבות מוסר ומתן וכדומה ובאמת מרדכי ידע את כל אשר נעשה כדאי' במדרש שמה רב"ה שלח אלי' הנביא למרדכי להודיע לו שנגזר ח"ו בלי' בשמים וע"כ אין הדבר חלוי רק בתשובה ותפלה . רק ע"ז הקשה שהי' לו להגיד להם כך וע"ז נחק קצת . ועם האמור א"ש דמרדכי הלך רגל שיעשו תשובה מאהבה ואלו הי' מודיע להם שכבר נגזרה גזירה ממז"ש

אם

ואו 6

ילקוט פ' בחוקותי מאי דכתיב השנה רכני ואשיבה רגלי אל עדותיך אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע בכל יום אני מתחב ואומר למקום פלוגי אני הולך למחר לבית דירה פלוגי אני הולך למחר והיה רגלי מביאות אותי לבתי כנפיות ולבתי מדרישות ר"ה בשם ר"ה אמר השנה מחן שכרן של מלכות והפסידן של עבירות ואשיבה רגלי אל עדותיך . ויש לעיין כי בקרא נאמר ואשיבה רגלי אל עדותיך . וכמדרש מפרש וחי' רגלי מביאות אותי וגם להבין מהו הכוונה בזה . ועל פי' השני שהי' מתחב שכר מלכות והפסד עבירות קסם דמשמע מזה שהי' עושה לקבל שכר והרי משנה שלימה שיינו אל חסיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס גם הסיוס ואשיבה רגלי אל עדותיך הי' לומר אל מלכותיך :

ותחילה נאמר בגמ' דמגילה דף י"ב שאלו תלמידיו את רבש"י מפני מה נחתיבו שונאים של ישראל שבתותיהם הדור כלי' אמר להם אמרו אחס אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע אמר להם א"כ שבתותן יסורו אמרו לו אמרו אחס אמר להם מפני שהשתחוו לללם בימי י"ג אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר אמר להם הם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה עמהם אלא לפנים ופי' רש"י וכי משוא פנים יש בדבר מפני מה זכו ללם . והדבר תמוה בלא אין לך דבר שעומד בפני התשובה ואחרי שנועם שיעשו תשובה שלימה כמ"ש במגילה כ"מ אשר דבר המלך ודחו מעיניו אבל גדול ליהודים ואדם וכי א"כ היאך שייך להקשות וכי משוא פנים יש בדבר :

ושמעתי הפי' מאדמו"ר הגאון החסיד מוס"ר יוסף זלל"ה אבד"ק פוזנ' ע"ד אמרם גדולה תשובה שזדונות נעשו כשגגות והיינו מיראה והנה ראינו שנעשה להם גם להיות נספוך שישלנו יהודים המס בשונאיהם מזה נראה דהזדונות נעשו בזכות וז"ל דעשו תשובה מאהבה וע"ז שאלו וכי מ"פ יש בדבר וע"ז השיב הם לא עשו די"ל סתם דמאהבה זדונות נעשים בזכות משום דחי' מהשנה ומעשה ולגבי העבירה

עוד יש לדקדק על משל דר' אבא לבעל הכל ולבעל התרין דהחם י"ל שסי' קשה לבעל הכל להעביר התרין מחמת ההולאה לפיכך ע"כ צבא בעל התרין שמה משא"כ הכא אם היה אחשוש רוצה ח"ו לבער כלי' ח"ו מי יאמר לו מה תעשה. ועוד יש לי דקדוק עלם בגמרא דנחמיל דרש ר' אבא קרא המאמר דהיינו הכסף נתון לך ואח"כ דרש ר"ח פסוק ויסר המלך את עבדיו גדולה הסרת עבדו והוא פלא למה הקדים המאמר. ועיין בעין יעקב הגדסא בתווייהו ר"ח בר כהנא ואף לפי גי' הגמ' דגרס ר' אבא כחם קשה על מסדר בגמ'. [ולולי דברי תוס' יש לרמז הכסף נתון לך שרמו לו על השקלים ר"ל שכבר הקדים הקדוש ב"ה בדרש ר"ל וא"ש דהגמ' הביא אחר מימרה דר"ל קרא דהכסף נתון לך].

וריישב כל זה י"ל עפ"י ספי' של האלשיך הקדוש בפרשת מלוא היום והוא מלוא רכב להבין טעם המלוא שנתנו מדאורייתא וזכר את אשר עשה לך עמלק וגם פי' מקראי קודש של הפרשה שהוא עיי"ש והיואל מדבריו העריצים והנעמיים כי להיותו שרו של עמלק שהוא מאדום הוא הס"מ בעלמו וע"כ כ"ז שיש חטאים ועוונות בישראל לא מבעיא שהם חלשים רק מוסיפים כח בעו"ם לשרו של עמלק וע"כ כ"ז שיש חטאים בישראל אי אפשר לבער עמלק מחמת השר וע"כ אמר והי' צרכיה לך מכל לייבך מסיב וזה הרמז על הילכ"ד שהוא מקף להאדם בכל איבריו ועיי"ש תמחה את זכר עמלק מחמת השמים עיי"ש הרמז בזה וע"כ בעו"ם הגלות הזה נמשך כ"כ מחמת שהוא גלות אדום עיי"ש. היואל לנו מדבריו הקדושים כי לומה אחרת אינם יכולים כ"כ נגד ישראל וזה זרע עמלק ימ"ש. ובהלכה ע' י"ל כל ההערות הנ"ל ובמאי דסייך נפתח על סיפך לשון בגמ'. דהמפרשים הקשו מאי זה ענין הסרת העבדה עיין ביוסף לקח. ועפ"ד י"ל קך דודאי אחשוש הי' ידע מה תעשה לפרעה ולבנחנח ולג"י וע"כ סי' ירא מאוד לנפשו להרע לישראל ואף שהמנ ימ"ש אמר ישנו מן המלות הלא אף במאדים לא היו כדאים כמו שדרשו על לקח לו גוי מקרב גוי ואפ"ה עשה הקב"ה משפטים בפרעה ובכל מאדים. אמנם הי' מקום לומר מחמת שהמנ הוא מזרע עמלק ועיי"ש שיש ח"ו חטאים בישראל שפי"ו מוסיפים כח בשרו וע"כ סי' יכול להם ח"ו. וע"כ ויסר המלך את עבדיו ויחוש לבטן שיהי' הוא כגור ועיי"ש יליו. ובה מיתב ג"כ

אם לא היו מאמינים היו ח"ו נעשים ע"ז ואם היו מאמינים הי' תשובה מיראה ומרדכי הדיק ראה שיעשו תשובה מאסבה ע"כ לא הי' יכול לגלות להם :

ור' הי' מראה בעו"י דאפשר לומר קך הא דאמרו וכי משא פנים יש בדבר. ואבג יחישבו איזה קושיות :

האלשיך הקדוש הקשה על המדרש דאיתא בשוה"ק חל' הנביא למשה רבינו ע"ה שגזרה גזירה שאל לו מרע"ה אם נחם בנפשו או בדם כי אם נחם בנפשו יש תקנה ואם בדם אין תקנה ח"ו. והדבר תמוה. ופי' אם בנפשו הוא רמו על מעשה החומר דהיינו בשביל שנהנו מן הסעודה ואז יש תקנה ואם הוא בדם כי הדם הוא הדם דהיינו החטא ע"ז שהוא מתייחס אל הנפש אז חלילה אין תקנה. ועיי"ש הקשה הא שם איתא לסדיא שאמר חל' למשכ רבנ"ה שהגור דין הוא בשביל שנהנו מסעודתו של אותו רשע יעיי"ש מה שחידן :

עוד יש להבין מה דאיתא בגמרא צריך לומר ארור המן ברוך מרדכי וקשה ללא מצינו כן בשאר שוואי ישראל שהרעו לנו כגון פרעה שגזר ג"כ כלי' ח"ו כל הבן הילוד וכו' ולמה לא נלעוונו כן רק על המן. ואבג יש ליתן טעם על אמרם חייב אינם לבסומי בפרוץ עד ללא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. והרבה דברים נאמרו בפי' דברים אלו שאינם מובנים וכי ח"ו ישמה עד ישכח מחוקק הלא הוא הגדר הגדוע כח"ש ע"ס כי יתן בכם עינו חלילה כל הרעות מתרגשות מזה וע"כ כחצו הפוסקים בלמה שאין הכוונה רק לשמות קלה יותר מהרגילות עד שישן. עכ"פ צריך להבין אמרם עד ללא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי ואבג יחישב ג"כ דיבור תוס' תמוה במגילה הכסף נתון לך גימטריא דהכסף עולה העץ רמו לו שיתלה עליו והקשה הראש"ח מאי בעי תוס' בזה בגמ' ואם בלזונס לומר איזה פי' על הפסוק... צדאי הי' להחם פי' נאים ונחמדים על יתר הפסוקים ומ"ע הביאו זה עיי"ש מה שחי' דקסי' להחם דקדוק הכסף נתון לך ובל"ז הו"א שהמנ הביא הכסף והמלך החזיר לו אבל מלשון בגמ' משמע שבעולם לא לקח הכסף ע"כ קשי' לשון נתון לך ועיי"ש ח' דרמו לו על העץ. והנה מלשון בגמ' אין הכרח כל כך שלא הביא לו הכסף ע"כ הקדמי' על הפס' במקומו :

הס"מ שרו של עמלק וע"כ מחמת שהוא ה' הגורם
ע"כ ז"ל ארור המן . [י"ל בזה כמה פנים
כפי' אם צפינו היא חתומה דאפ"ל טיט רומז
שהוא מחמת התגברות הס"מ ואם בדם הוא
חתומה הוא שהעונות מזד עלמותם רבו למעלה
ראש ולריך עוד הסבר] :

ובזה ית' להבין מאמרים חייב אינם לבסומי
בפוריא וכו' . כי באמת אם אנו מגדילים
החטא עד למעלה ראש שהחטא בעלמו ה'
גדול כ"כ עד שהיו ראויים לעונש ואפ"ס הילולו
הקב"ה ודאי הנם גדול יותר מאלו לא ה' החטא
גדול כ"כ רק מחמת התגברות הס"מ . ועלינו
לשבח לאדון הכל להגדיל הנם וליתן שבה וסודי'
לשמו הגדול וע"כ קאמר מחייב אינם לבסומי
בפוריא להיות מגדיל הנם ועי"ז תגדיל השמחה .
אחנם נודע אמרם איש יהודי קרא לי' יהודי
וקאמר איש ימיני אלמא מביימין קאחי רבא
אמר כנס' אמרה ראו מה עשה לי יהודי דלא
קטלי' לשמעתי ב"ג דנפיק מיני' מרדכי דמקי
בסן ומה עשה ימיני דלא קטלי' שאלו לאג
דנפיק מיני' המן . וא"כ לענין גרם סענין מדמה
הגמ' דאף ע"י מרדכי נתגלגל הדבר רק דכמן
ה' הגורם היותר מחמת שהי' מזרע עמלק
כנ"ל אמנם אם נאמר שהי' ח"ו מזד עלמותם
אין לידע בין ארור המן לבדוך מרדכי :

ובזה י"ל וכי משוא פנים ית' בדבר דאלו
ה' החטא מחמת שזכנו ה' מקום
לומר שלא ה' החטא גדול כ"כ וע"כ לולי המן
לא נתחייבו כל' אבל אם ה' מחמת שהשתחוו
לאלם והיינו שהי' ע"ז ממש לא אחרעא קשה
וכי משוא פנים ית' בדבר :

והנה כמה ית' עלינו להודות ולהלל לשמו
הגדול על כל עוב אשר גמלנו ותפוד
עייני ה' עלינו להעיד לח ולהילוע מפל הקמים
עלינו . והנה מה מאוד ראוי לזהר במצות
היום קריאת שמעילך כדון משלוח מצות ומחנות
לאביונים :

והנה כ' המפרשים להיות המן אמר ישנו
עם אחד מפחד ומפורד היינו שאין
לכם אחדות כי זהו הגורם הגדול לאריכות הגלות
הגדול בעו"ס . וכתוב לא תשגא אחיך בלבבך
ע"י ווי העמודים . ולי' ה' נראה בלבבך עם
הלב שלך כי כל הפוסל במומו פוסל וע"י
שהוא בעל תחבולות ע"כ חושד לחבירו בכך וזה
הוא עון גדול ופ"כ תקנו להיות אכנס ואחזק
וריעות

ג"כ הסיום נכתב בשם המלך להודיע שאעפ"י
מצונו המלך ה' שהמן יהי' הגורם אעפ"כ לשרי עם
ופס נכתב בשם המלך שהי' תוקף לדבר :
ובזה אחי על כון משל הגמ' דבאמת אחזקת
ה' בעל התל רק שהי' ירא' לנפשו והמן
דימה לבעל החריץ שהוא דימה בנפשו לבעל
אחם היחוד מזרע עמלק . ולפ"ז י"ל דברי החס'ם
על כון וגם שינוי הסדר בגמ' . דהאליין פי'
יסר המלך עיניו ה' קמן חליפין לקנות הכסף
פי' שהי' נסכא חוקקה בחליפין וכיון שכבר קנה
הכסף אח"כ נחן לו במחנה עי"ש . ולפ"ז ה'
הסרת העצבת הקדמה לומר אח"כ הכסף נחון
לך אמנם הגמ' שינה הסדר לומר דלא זה היה
הכוונה רק להסרת העצבת ה' לכוונה אחרת לא
בשכיל לומר הכסף נחון לך וע"כ קאמר שפיר
גדולה הסרת העצבת משמע שעיניך הגורם ה' הסרת
העצבת ללולי זאה ה' אחזקת ירא' לנפשו
וע"כ הקצו החס'ם שפיר לפ"ז היאך שיך לומר
הכסף נחון לך וע"כ הולדנו לתוך דרמו לו
שימלה על העץ . והוא לענ"ד פי' ממורד בגמ'
וחס' . [יש לרמוז והעם לעשות צ"ו קאי על
המיוחד שבעם כעוב בעיניך שרמו לו על אמרו
לו מחר קח את הלבוש שהי' עוב בעיני
המן] :

ולפ"ז י"ל אמרם לריך לומר ארור המן וכו'
ולמה לא אמרו כן בפירוש . דהנה
נודע מ"ש הרמב"ם על עונש פרעה והלא
נגזר על צ"י ועבדום וענו אחס' ארבע מאות
שנה וא"כ לכאורה עשה שליחות הש"י ב"ה
ות' דבדאי אלו גזר הש"י שהיו בלחץ מזרים
תח"י פרעה לא ה' מקום להעניש אותו אמנם
הש"י גזר ועבדום וענו אחס' בלחץ לא להס
ע"כ לא ה' פרעה מוכרח לזה וע"כ נענש .
והנה באמת זה שיך לענין העול שעשה פרעה
נגד הש"י השופט כל הארץ אבל לגבי ישראל
כיון שחוק כל קוף ה' ראוי להחם עבדים
עם להם אם היו אלא פרעה או אלא
ולחו . והנה לכאורה יקשה ג"כ אחרי שנתחייבו
ח"ו שונאיהם של ישראל ללי' בימי המן א"כ
כפי שהמן ימ"ש ראוי לעונש מן השמים כחי'
קר"מ הנ"ל מ"מ אין עלינו לארור אחרי
שבנע"ה היינו נדאים לכך דמן גבי פרעה :
אמנם פס דבריו א"ש כי באמת לולי
המן הישע מזרע עמלק לא ה'
עולה חס' ה' כל ק' רק תחמה שליטת

והג' ע"פ סר"מ אין ישראל נגאלין אלא בלדקה.
ו"ל כך כי לדקה גורם שיעשה הקב"ה ג"כ
לדקה כי כך משפטו הקב"ה מדה כנגד מדה
אמנם אימתי הם שומרים משפט ע"כ שומר
הקב"ה לנו ג"כ המשפט לעשות עמנו לדקה :

ובזה א"ש ולדקתי להגלות דאף ע"י לדקה
לא היו מהקב"ה רק בגדר לדקה .
ובזה א"ש ג' דידן אין ירושלים נפדית כי
נפדית שיך קודם זמנו כמו דדרשו על והפדה
מלמד שמגרעה פדיונה וזה הפי' אין ירושלים וכו'
אין במשפט חפדה אימתי יהי' המשפט שחפדה
ושבי' בלדקה . ובזה י"ל מ"ש ירמ' עיני נגרה
עד יסקיק וירא ה' כי נודע כל השקפה הוא לרעה
חוץ מחנות אביונים שמהפך מדת הדין למדת
רחמים וז"ש עד יסקיק אף ע"פ שיהי' בגדר
השקפה אפ"ס וירא ה' כמאמרם גדולה לדקה
שמקרבת הגאולה :

וריעות לכל אדם הן לעשירים הן לעניים :
ואפשר לומר הטעם על מחנות לאביונים
כי ידוע כל המעלים עין מן הלדקה
כאילו שופך דמים וכאילו עו"ז דכתיב השמר לך
פן יהי' עם לבבך בליעל וע"כ תקנו להזהר
במחנות לאביונים ביתר שאת להיות החטא הי'
שהשתחוו לאלם ע"כ להחרהק ביתר שאת קבלו
עליהם לתת מחנות לאביונים . ומלבד זאת גדלה
מעלת הלדקה כמו שדרשו בגמ' שמרו משפט
גדולה לדקה שמקרבת את הגאולה .
והנה יש לנדקק דהא כתיב שמרו משפט
למה קאמר הגמ' לדקה לחוד . ואיחא
בגמ' שבת קל"ט אמר עולא אין ירושלים נפדית
אלא בלדקה שנאמר אין המשפט חפדה ושבי'
בלדקה . והוא פליאה עלומה דהא כתיב אין
במשפט חפדה והגמ' קאמר אין ירושלים נפדית
אלא בלדקה ונדפס בשם הגאון הלדיק הפנות
שם ישעי' ברעסלא זללה"ה שטעות נפל בספרים

דרוש ט"ו לפסח

שויתי ה' לנגדי תמיד . גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך .

אלא לשון בקשה א"ל הקב"ה למשה בבקשה ממך
לך ואמור להם לישראל בבקשה מכס שאלו
ממלכים כלי כסף וכלי זהב שלא יאמר אותו
לדיק ועבדום וענו אותם קיים בהם ואח"כ
יאלו ברכות גדול לא קיים בהם . והקושי'
מבואר מה שלא יאמר אותו לדיק וכי בלא"ה
אין הקב"ה שומר הבטחתו לישראל וגם אברהם
הלדיק מהכ"ס יהיה ר' אחר מדותיו של הקב"ה :
ונראה לי .

ותחילת נבאר המקראי קודם שבאו בתחילת
הודעת השיעבוד והגירות לאברהם
אבינו פ' לך . ויהי השמש לבוא והנה אימה
חשיכה גדולה נופלת עליו וזה הוא רמז לשיעבוד
מלכיות . עיי' פי' הרמב"ן . ויאמר ה' אל אברהם
ידוע הדע כי גר יהי' זרעך בארץ לא להם
ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה וגם הגוי
אשר יעבדו דן אנכי . והנה מלת וגם אין לו
המשך לפוס רהימא . ומכש"כ שקשה לפי' הרמב"ן
שכ' העומק של פרעה ה' על תוקף השיעבוד
והפליגה בלתי אלא . ואולי אין חסר יסודות
קאי

בתחילת נבואת הגאולה נאמר ויאמר ה'
אל משה עוד נגע אחד אביא
על פרעה וכו' כשאלו בלה גרש יגרש אחכם
דבר נא באזני העם וישאלו . עד גם האיש
משה גדול צמיני וכו' . הפ"ד הקשה למה כתיב
ותח' ה' את חן העם גם דבר נא באזני העם הלא העם
מורה על פחיתות וחי' לו לומר חן ישראל וחי'
עיי"ש דבריו כי נעמו וארשום בקיאר כי העם
בא להוילא שבת לוי שלא היו בכלל השיעבוד
והרכוש הי' חלק עבודה ואי' בגמ' חכם לב
יקח מאות זה משה שכלם פנו אחר ביזה והוא
לקח עצמות יוסף ולכאורה קשה הלא משה
רבינו ע"ה לא הי' בכלל הנשיאות חן וא"כ מנ"ל
שהי' שואלים על כן סיים גם האיש משה
גדול וכו' . וז"ל לדבריו אף שמהם לא הי'
בכלל השיעבוד היאך הי' רשאי ליקח וז"ל
דעכ"פ הי' מגיע לו שכר ערצו בשליחותו
אל פרעה :

ועפ"ר יש ליישב הדקדוק כנ"ל בד"א . בגמ'
איחא דבר נא אמרי דבי ר' ינאי אין נא

עלו ב"י מארמ"ל אחד ליעה אחד מחמשת אלפים
 כי רובם קלטם עומתם מלרים ובזה ביאר הספוק
 ידוע חדע ידוע השיעבוד חדע חוטלת השיעבוד
 כי גר יחי' זרעך כשיהיו מועטים בגדר לשון יחיד
 ועבדום וענו אותם אח"כ ד' מאות שנה ואח"כ
 ילאו ברכות גדול פי' הוא רכוש הנקרא גדול דהיינו
 שיוחק וזהמתן על דרך אמרם כי מי גוי גדול :

ואפ"ר עוד לומר בכוונת המקראי קודם
 ה"ל והמשיכם ולישב הדקדוקים
 ה"ל. דהנה הקדמה ידועה ומוסכמת גודל
 רחמי ה' על בריותיו וביותר לנו אלהנו עם ה'
 אלה ואפי' בעת העונש הלילה עימי ה' פקדות
 להיות העונש עלי' ע קל. וכפי' הוזה"ק אלהים
 שופט לדיק ואל זועם בכל יום ובקשה הלא
 אל הוא מדה חסד. ופי' כי באמת אלהים
 הוא מדה דין שופט הלידיק רק מדה הרחמנות
 והחסד שהוא מדה אל גורם שאינו נפרע בנ"ח
 רק זועם בכל יום להיות העונש מיעוט מעט
 וכמאמרם משל לאדם שיש לו שני בע"ח משולו
 נפרע בנ"ח ומאזהבו נפרע מעט מעט ובזה פי'
 לך ה' החסד כי אחת השלם לאיש כמעשהו כי
 מן הסתם הלידיק אינו חוטא בנ"ח ואף שמא
 הדין מי שלקח לאחדים בהלואה לר"ר לשלם ביחד
 אמנם חסדי ה' לשלם לאחדים כמעשהו :

ועפ"י נתישב לי גמרא דבבא בחרה שאל
 עורנוסרופוס הרשע את ר"ע אם
 הקב"ה אוהב את העניים למה אינו מפרנסן אמר
 לי' כדי שיהיו אלו בזה מדינה של גיבסם אל'
 אדרבא זה שמחייבת לניכסם אמשול לך משל
 למה"ד למלך שהי' לו עבד וחבשו בבית האסורים
 וגזר עליו שלא להאכילו ועמד ח' והאכילו והשקרו
 וכו' אל' אמשול לך משל למלך בנ"ח שהי' לו
 בן וחבשו וכו' אל' אחס קרוים בניס וקרוים
 עבדים ועבשיו אין אחס עושים ראונו של מקום אל'
 כחיו הלא פרום לרעב לחמך ועניים מרודים תביא
 בית אימתי עניים מרודים בזה"ל וכחיו הלא פרום :

ודנה לכאורה אין המשל דומה למשל דהאין
 זה הקב"ה שלא להאכילו וגם ח' ר"ע
 אינו מוכן כדי שיהיו מדינה של גיבסם דכוף
 כוף מאי חטא העני להיות עני שיהיו כדי אלו בזה
 עובי' חטא יגזר מייגיד. ונ"ל דהקושי' הוא
 כך דאם הש"י גזר על העני להיות לו בלמאס
 הי' לו להספרנס מהח"י הקב"ה כי הוא הנוח
 לחס לכל בשר וע"כ אם אנו רואין שאין הקב"ה
 מזמין לו פרנסה אף בלמאס מוכח שהקב"ה רואה
 שלא להאכילו וע"כ הקשה שפיר דומה למשל

חמדה

קאי על מה שכתוב למעלה ועבדום וענו אותם
 וע"כ הדרה הקושי' לדוכחא שזה נגזר להם ולא
 הי' להם להעניש ע"ז. ובס' אור החיים דקדק
 חיבת את דה"ל ליכתוב וגם הגוי אשר יעבדו
 דן יאכזי. וגם מ"ש אחרי כן ילאו ברכות
 גדול הוא קב"ה קלה דודאי אין מעבור לה' להשיע
 יהי' מאיזה מקום שיהי' :

ודנה האלשיך ז"ל ביאר הענין כך כי באמת
 לר"ר להבין מה זה הי' שנגזר על
 אבותינו גלות ושיעבוד כל כך קודם ביאחם העולם
 ונתחבטו המפרשים כ"א נהן עטם לפי דרכו.
 והאלשיך ז"ל כי ידוע אמרם דבר זה לאף
 דור מסרואי הי' שלא תתן פורס לישראל עד
 לאחר אלף דורות ראה הקב"ה שאין העולם
 מתקיים הקדים ונתן אותם לכ"ו דורות. והענין
 הוא כי המפרשים נתחבטו בקבלת החזרה לששים
 רבוא בני אדם שיהיו כולם ראוים לנבואה כי
 פנים בפרט דבר ה' עומה כמ"ש יאכזי ה'
 אלהיך אלהים לא נאמר אלא אלהיך מלמד שהי'
 הדיבור יולא אל כל אחד ואחד ואומר מקבלי
 עליך וא"כ היו לריכים לנבואה בסקין והאין
 אפשר זה ומה שהי' כי בחול הנבואה על
 המוכנים תחול ג"כ על אינם מוכנים דהה שם
 דמ"מ אי אפשר להיות במדרגה גדולה כזה
 וראי' מאהרן שנאמר ושמע הקול מדבר אליו.
 וחי' כי באמת הנשמה הקדושה החלוצה מתחת
 כהא הכבוד ראוי מגד עלמותה לשפיע הנבואה
 רק עונותיו מבדילים בימיו ובין הקב"ה וזהו
 מוצאתם הנהגה ואי' ישראל שעמדו על הר סיני
 פסקה צפתתן וא"כ כיון שפסקה צפתתן היו
 ראויים מגד נשמתם הקדושה לקבל הנבואה רק
 דקשה איך נעשה הלידוף הזה שהי' ראוי לעשות
 באלף דור איך נעשה בכ"ו דורות. ופי' הוא
 ז"ל כך עפ"י המדרש. למה לא ימל אברהם
 קודם לידת ישמעאל כדי שיהא יחזק מבייפה קדושה
 והלא כמו זה נהגב מאי ח' הוא זה :

ע"כ פי' הוא שהקב"ה ראה שכל הוזהמא
 יהי' בושמאל ולמען חיאל הערלה
 בתי' הוזהמא כי מאל מין את מינו וגם בהגר
 המצרים שלא משרם הלידיק. וילחק היה
 עולה חמימה ולא הי' רשאי ליקח אשה זרה
 ע"כ נולדו האומים ואי' במדרש ואלא הראשון
 אדמוני למם אדמוני ששחם כל דם הנדות וע"כ
 הי' זרע יעקב כולו זרע אחת אעפ"כ עדיין לא
 העברו לגמרי והולדו לרדם מלימה שהוא ערות
 פאמן לוי להדיק שם ובמ"ש במדרש וחמושים

אמנם

באמת אי' במדרש גדול מה שהעמי
עושה עם בעה"ב ממאי שהבעה"ב
עושה עם העמי דכתיב גבי רוח האיש אשר עשיתי
עמו היום בועז עשה עמי לא נאמר אלא עשיתי
עמו [מלה ה' חזק דל וגמולו וכו'] והנה בלדקה
מצינו נפל ממנו דיקר ומלאה עמי ונחפרנס ממנו
נחשב לו ללדקה ולפי"ז גם להעמי יש לו שטר
במה שהעשיר יכול מדינה של גיהנם [וכדאי'
במדרש שהי' העמי אומר זכה עמי] וע"כ חירץ
ר"ע שפיר כי הקב"ה עמו ברחמים גדולים וע"כ
העמי שגור עליו להיות פרנסתו מזוממת ואינו
יכול לעשות לדקה ומע"פ ע"כ בזה שמחפרנס
מאחרים נחשב לו ללדקה וע"כ הקשה לו בזמן
שאינם עושים ראונו של מקום קרובים עבדים
ואין הקדוש ברוך הוא מתנהג במדה זו להיות
העושה עד"ז על דרך משל מלך בוד' שגור על אחד
להשיבו על החוקה אם הוא בפרט רחמים
עושינו במקום שיכול לעשות מלאכתו ואם לאו
עושינו במקום שצריך לאכול לחם זר ומים
לחץ. וע"כ הציב לו הלא פרוס דמוכה מה
שאף בעבדותינו לא עזב אותנו להיות העושה
ברחמים מרובים כאז' את בן ירמיה (והעמס
דדוקא מזה לדקה מלאת מדינה של גיהנם
הוא משום האיל והוא מרחם מרחמין עליו
מן השמים) ובה י"ל נתון מה שהי' ראוי
שיהיו לו השם יתברך חתן לו ולא ירע לבבך
ע"פ שאלת פורוסכרופוס הרשע וכו'. כי בגלל
הדבר הזה והוא זכותו של העמי :

ועפ"ז

הי' י"ל לפרש מאי דאיתא בכתובות
ר' יוחנן בן זכאי ראה ריבא אחת
שהיתה מלקטת שטורים מחתת טלפי סוסים
אמר אשירים ישראל בזמן שהאדם עושים ראונו
של מקום אין כל אומה ולשון יכולים לשלוט
בכם ובזמן שאין עושין ראונו של מקום
הקדוש ברוך הוא מוסרן ביד אומה שפילה
ולא ביד אומה שפילה אלא ביד בהמתן של
אומה שפילה. ופי' הב"ע ומדרש"א עי' עליהם :
ור"י הי' נראה על פי פי' המדרש כי ה'
הוגה יכול על מגן. ופירשתי דקאי על
רישא דקרא הי' לרי' לראש כי ה' הוגה יכול
על מגן דודאי זהו לטר גדול מה שראים
שהאויבים רבו למעלה ראש והו"א דזה שטר
עליהם על מה שטעו רגלן הקדוש ברוך הוא
כמו שכתוב הי' אשור שבע אפי ח"ל כי ה'
הוגה על רוב פשעים והוא שגשג בזה יח' יח'
לכם נכון על העולם ופי' דל אמרם לאדם עוב

אין מראין לו תלום טוב. וזה כוונתם אשירים
ישראל שהקב"ה מוסרן ביד אומה שפלה וזה
להקצין העושה בפועל :

יתברך

וישתבח שמו הגדול אל דעות ה'
ולו נחבנו עלילות כמשל היוצר
הקדוש אב הדוד בנ רחמינו רמי קלין
סגיאין ומרים המקל ואף על פי בן אינו מכה
אורח הכאה גדולה :

ועפ"ז י"ל הפסוקים הנ"ל מה שאמר הקדוש
ברוך הוא ידוע חדע כי גר יח' יח'
זרעך. ונקדים מ"ש בעל הגדה עבדים היינו
וכו' ואלו לא הו"א הקדוש ברוך הוא את
אבותינו הרי אלו ובנינו משועבדים היינו
לפרעה במצרים. ולכאורה י"ל דפחת בעבדים
וכיום משועבדים ופי' המעשה ה' עיין עליו.
ולי נראה כך דהנה כ' ספרי המקובלים הקדושים
שכל כך היו נשקפים בעונותינו הרבים בטומאת
שאלו לא הי' הקדוש ברוך הוא מו"אם אז
היו נכנסים למדרגה התחתונה שלא היה להם
תקומה וע"כ מיהר הקדוש ברוך הוא הקץ
כמו שכתבו ז"ל. והנה אמרו ויהי שם
לגוי מלמד שהיו ישראל מאיימים שם כדאיתא
במדרש בזכות ד' דברים נגאלו שלא שינו שמם
ולא שינו לשונם וכו'. והנה הכלל כל מקום
שהעכו"ם גורין לישראל הוא בהיותם נבדלין
לעצמם כמ"ש הנה עם בני ישראל וכו'
משא"כ אלו הי' נשקעין בטומאתם מחמתם היו
כמו שאר העכו"ם ולא הכבירו עולם :

וזה ביאר בעל הגדה כמ"ש בצרכה האולה
על גאולתנו ועל פדות נפשינו. וע"כ
הורה בזה ואלו לא הו"א הקדוש ברוך הוא
את אבותינו באמת אלו היינו עבדים עדיין
היה לנו תקוה אבל באמת לא כן הוא אלא
היינו משועבדים כמו שאר העכו"ם וזהו הרעם
הגדול להיות אבדה תקותנו חלילה מלהיות
דיקים בה' אלקינו :

וזה אברהם אבינו עליו השלום ראה אורח
הגלות ותקפו כדכתיב והנה אימה
תשיכה גדולה נופלת עליו שהי' ירא חלילה
באורח הגלות ישחקו חלילה בין האומות וזה
הי' עיקר חרדתו. וע"ז בא הקדוש ברוך הוא
לנחמו ידוע חדע כי גר יח' יח' זרעך שיהיו
חמיד בגדל גרים והצירוף יח' כי ועבדים ועמו
אומה ארבע מאות שנה וגם. סגוי אשר
יעבדו. פי' מה שהם יעבדו את סגוי דן
אחרי לביה מחשב לנכון ולצורך מה שהם
עובדים

עובדים לאומה שפילה (ועפ"י י"ל שפיר כתי' כרמב"ן דמה שנתעב פרעה הוא על קושי השיעבוד שלא לזכו הקדוש ברוך הוא ומא' דכתיב וגם את הגוי הוא עיין אחר . ולמ"ש מיושב מ"ד ואחרי כן משמע מופלג כמ"ש אחרי מופלג ולפמ"ש כי גם מ"ד וגם את הגוי הוא חיבק מתחילת השיעבוד) :

היוצא

מה כי עיקר חכלית הגאולה ה' על חירות הנפש וזכו על ידי קבלת התורה כדל' חרות על הלוואות אל תקרא חרות אלא חירות ועל כן פוטר מים ראשית מדון כאמרו אין תחילה דינו של אדם אלא על דברי חורס :

ואיתא

בבבא בתרא במאמר רבב"ה זימנא חדא הו' אוליין בספינתא וחזין האי ליפרתא דקיימא במיא עד קרסולי' וריס' ממי לרקיע וסברין דלא נפיש' מיא ובעיין לאקדורי נפשין נפקא ב"ק ואמר לא יחמה דהא שבעין שנין דנפל חלינא דנגרא ולא מפי לארעא ול"ה דנפיש' מיא אלא דרדיפא מיא . וביס"ע שהוא משל על האדם המשוקע בעסק עולם הזה הדומה לים סוער והאדם נמשל לנפול כנפול נודד מקינו וכו' ואמר זה שהיה קיימן עד קרסולי' במי' רמו שכל השחלותם ה' בעיני עולם הזה ואפ"ה היו סבורים שזכו יגיעו לחכלית עד שראשם מגיע לשמים ובעיין למיתה לאקדורי נפשין היינו שהיחי רולה לעשות כמעשיהם נפק ב"ק ל"ה בבא דהא ע' שנין רמו על ימי שטחינו שכל ימיו אינו מגיע לכשיג תאוותו כאמרם אין אדם מה וחלי תאוותו בידו ועל זה כיים לא משום דנפיש' מיא דסיינו שכתובם ואיכותם הוא דבר תשוב רק משום דרדיפא מיא שטבעו הוא להיות האדם חודף אחריו :

עוד

רמו לנו רבותינו המפרשים ז"ל בפסוק ויקחו להם איש שה להיות כי אריכות הגלות הוא העדר האחדות ופירוד לבבות כמ"ש שה פורה ישראל אריות הדיחו מחמת ששה פורה ישראל שאין להם הסתברות אריות הדיחו וזכה פי' הע"א המדרש שאמר אחד מבני ירושלים חפור לי המדוכה א"ל שור לי חופין מן החול ופי' הוא כי ישראל נמשלו לחול ומדוכה הוא רמו על שישאל מדוכין ביסורין בגלות וע"כ שאלו חפור לי המדוכה פי' בארץ עיין יחוקן בגלות השיב לו שור חופין מן החול פי' בזמן שיבי' אחדות בין ישראל . ונמשלו ישראל לשם כמו שה' זה לוקה באחד מאבריו

וכל גופו מרגיש כמו כן ישראל עכן לבדו מעל בחרם ונעשו עליו וכמו כן לריך להיות הסתברות ואי' בזכות ד' דברים נגאלו שלא שינו שמם ולא שינו לשונם וגדרו עצמן מן העריות ולא ה' בהם דלעורין שי"ב חדש ה' בידם מה שאמר להם משה ושאלה אלה ולא הגיד אחד הדבר למארי ואף שהיו בהם רשעים שמתו בשלשת ימי האפילה אפ"ה היו מהרים בלש"ר ולא כמו בעו"ה עתה :

ובן

ליזכר בעון לש"ר לשלח מדינים בין אחים חלילה וכתיב לא תשנה אחיך בלבבך ופירשנו ע"י חשד שאתה חושדו וכל הפוסל במומו פוסל פי' שאתה שונא עם מה שבלבבך . ואסבבה לרעך כמוך פי' גם אתה קלקלת כמה פעמים והרעות לך יותר מחבירך . וע"י רמז ויקחו להם איש שה על הסתברות וזה אחד מעמודי עולם על הדיון ועל האמת ועל השלום :

ועתה

נשים לב למאמר הסונה קדים שלא יאמר אותו דייק דקשה וכי בל"ז לא ה' ראוי לקיים הבטחתו וכן קשה וכי אברהם אבינו ע"ה ירהר אחר מדותיו . ועתה י"ל לפי' האלשיך כי ואחרי כן ילאו ברכוש גדול הוא ג"כ שיסיר צהמתן ויהיו במדרגה גדולה והנה כבר הבטיח להם הקב"ה בתחילת שליחות משה ונחתי את חן העם רק צאמתי בלתי שפק סי' ג"כ מקפני אמנה שהיו יראים שיה' יבי' להם לצור מכשול שידרוף פרעה והמאריים אחריהם להיותם כבול על ממונם . והנה הש"י הבטיח להם ונחתי את חן העם ואחרי שאינם רואים אין להם להתלונן על הש"י רק שלא יאמר אותו דייק שאינם במדרגה גדולה כמ"ש האלשיך :

וזה

י"ל דבר נא בארץ העם היינו הפתוחים כי הנדיקים יקיימו בלא בקבה וכן וה' נתן את חן העם הוא ג"כ מזה הטעם . וזכה א"ש מ"ד ויתן ה' את חן העם גם האים משה כמו שהקשה הפ"ד ועוד י"ל למע מיכר הקב"ה חיבק ליתן את חן העם . ולפמ"ש כי באמת לא ערר לבם לשאול מהמארי בעת גרשו כמ"ש האלשיך כשלאו כל"ה גרש יגרש עיי"ש ע"כ הקדים הקב"ה ליתן להם נשיאת חן . וגם האים משה גדול מאוד הוא ג"כ מחמת שהי' גדול בעיני עבדי פרעה לא חשו שיהי' זה סוכה שירדפו אחריהם : **הבדל** כי חכלית הגאולה הוא פדות נפשינו להסיר חלאת הוזהמה להיות ראוין לקבל התורה ועתה כימי לאתנו מארץ מצרים יראנו נפלאות ויחיש קץ הפללות בנ"ה א"ם :

(וזאת מצאתי השייך לענין הג'ל)

לכבו ולבב עמו לשעבר אמרו עד מחי יהי זה לנו למוקד ועכשיו נהפך לבבם לרדוף בשביל ממונם. והקפוא מצואר למה לא כ' רש"י טעם ע"מ שנהפך לבב פרעה כי משמעות דברי רש"י דהטעם של נעלו ממונם לא קאי רק על לב עבדיו: **ולפניו** רש"י דעל לב פרעה לק"מ כדכתיב להדיח ואני אחזק את לב פרעה רק דהקושי הוא על לב עבדיו ע"כ פי' רש"י שהוא בשביל שנטלו ממונם ואלו לא היו שואלים ממונם מהם לא הי' מקום שירדפו אחריהם ע"כ אל דעות ה' ולו נחכנו עלינו. [[ואחא מלאחי בגליון הכ"י]] י"ל טעם לאמירת בגדס בשבת הגדול לצור בעמים ואביונים לצרכי הפסח (ונמחק איהם שורח):

גם י"ל טעם על לורך השאלה כי אין מעצור לה' לזוזת למזרים שיחנו להם חלק עבודתו כלי כסף וכלי זהב ושמלות. כי הכלל שאין הקב"ה בא בערויאל עם בריוחיו והנה כתיב בסוף ואני אחזק את לב פרעה ורדף אחריהם ואח"כ כתיב ויהפך לבב פרעה ולבב עבדיו ולא מלינו שחזק ה' לב עבדיו שירדפו:

אך הנה נכון הדבר כי כחבו המפרשים טעם שחזק ה' את לב פרעה כי גודל רשעתו גרם שיענה בזה שיחזק ה' את לבו. אך בעבדי פרעה מלינו שאמרו עד מחי יהי זה לנו למוקד ולא הרשיעו כמו פרעה וע"כ לא הי' מדה הדין שיענשו בחיזוק סג. אמונם רש"י פי' על ויהפך לבב פרעה לשעבר אמר קמו לא ועכשיו נהפך

דרוש ט"ו לפסח

בעזרי החינוך לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה :

ואם זה! מספיק על מונש פרעה כי אל דעות ה' ולו נחכנו עלינו בני אדם לחת לאיש כדרכיו וכפרי מעליו. אך לענין השלומין שלם להם שבר עבודה הי' מקום לוטר אחר שצבר נגד עליהם להיות עבדים ואם לא היו במזרים היו צריכים להיות במקום אחר וע"כ אין מקום לחייב אותם מגד דין דהו זה נהגה וזה לא חסר:

אך לפי מאי דק"ל כיכא טעם קאי הפסד בגון דדר בבית הצירו דאיכא שחיתא דאשיתא היכא שכוף בית חדש מגלגלין עליו את הכל. ע"כ י"ל דהשבר מניע להם מגד קושי השיעבוד מה שעינו בעבודת הפך. ע"כ יש ליישב מה דהו' קשה לכאורה אחר שאמר הקב"ה ואני ידעתי כי לא יתן אחכם מלך מזרים וכו' ושלחתי את ידי וסכיחתי את מזרים בכל ופלאחתי אשר אעשה בקרבנו ואח"כ ישלח אחכם. ע"כ יפול לב אדם מדוע יעשה ה' ככה לעבד אוחס בצער ושיעבוד אחרי שחפץ ה' לגאלם ה' לו לבראות מיד ידו החזקה ולהוציאם מיד בשליחות הראשון ליתן בלב פרעה לשלחם מרצונו כי לב מלכים ושרים ביד ד'. אך לפי שאמרנו נחמא

בתחילת המראש אשר דיבר הקב"ה עם משה רבינו להוציא אותנו מכור כנען להכניסנו תחת כנפי שכינתו נאמר ואני ידעתי כי לא יתן אחכם וכו' ושלחתי את ידי וכו' ונחתי את חן העם וכו'. (שמות ג' י"ט). והקשה בם' מעשי ה' כי לפי רש"י וסרמז"ן אין כאן ענין לפסוק ונחתי את חן העם עי"ש:

ויש לפרש עפ"י מאי דאיתא בסנהדרין שאנשי מזרים חבנו את ישראל לדין לפני אלכסנדר מוקדון ח"ל כתיב ה' נתן את חן העם וישראלים [ונראה דמזה טובה דלא כפי' הרשב"ם שפי' דוישראלים כמו שאל ממני ואחנס. גוים נחלתך ולשון וישראלים אינו סובל זה וע"כ לא הביאו פסוק הקודם] חנו לנו כסף וזהב שנעלמם והשיב להם גביהא בן פסיסא מהיכן אחס הבאתם לנו ראי' מן התורה אף איז אציא להם ראי' מן התורה דכתיב ומושב בני ישראל וכו' חנו לנו שבר עבודה של ששים ריבוא:

והנה לכאורה הי' מקום לפטור את מזרים דהודע מ"ש סרמז"ם על מה שנוגע פרעה אף שצבר נגד עליהם ותי' הוא שטכ"פ כוונתו הי' להרשיע ולא לפשות דלון הש"י

וא"ש תשובת גביהא בן פסיסא שאמר אף
אמי לא אביא לכם ראי' רק מן
החורב דהיינו שהי' לו להביא ראי' אחרת
דבאמת הי' לו להשיב שמחויבים לשלם מחמת
מה שהוסיפו להם יותר מן עבדות ולא שייך
זה נכנס זה לא חסר אך זה הוא סברא
בעלמא שהדין הוא כך . אך פן לא יראה אלכסנדרס
מוקדון לקבל סברא זו ויעלה ע"ד שאין מגלגלין
עליו את הכל ע"כ הביא לו ראי' מן החורב .
כי מלבד שהוסיפו לענות אותם בעבודת הפרך
רק בעבדות גופא כמה שעבדו הרשיעו המלכיים
לעשות כי לא הגזירה רק על גירות וע"כ שפיר
מחויבים לבשלם להם שבר עבדותם :

והנה בעל ספר מעשי ה' פי' הפסוקים
הנ"ל דכתיב ולא יתן אתכם מלך
מזרים להלך ולא ביד חזקה ושלחתי את ידי
והייתי את מזרים בכל נפלאותי אשר אעשה
בקרבו ואחרי כן ישלח אתכם . והקשה דבתחילה
כתיב להלך ואח"כ כתיב ואחרי כן ישלח אתכם
משמע אדעתא שיחזרו . ע"כ פי' הוא שלאחר
כל היד החזקה לא יתן אתכם להלך לגמרי
רק בדרך שילוח אדעתא לחזור וסתעלת מזה
כי עי"ז ושאלה אשה משכנתה ואלו היו סולכים
לגמרי לא הי' מקום לשאלה ע"כ פירושו :

ובזה יש לפרש הפסוקים צפרשת בשלח
ויהפך לב פרעה ועבדיו אל העם
ויאמרו מה זאת עשית כי שלחנו את ישראל
מעבדנו ופי' רש"י על לב עבדיו לשעבר אמרו
עד מתי יהי' לנו למוקש ועכשיו נהפכו לרדוף
בשביל ממונם . והקשה הפ"ד הא' כתיב צהדיא
מה זאת עשית כי שלחנו את ישראל מעבדיו
ודברי רש"י הם בילקוט . ועם האמור י"ל
דלשון ויהפך משמע השתנות מרובה ללא רואה
כמ"ש הצ"ע על פסוק וינחם ה' כי עשה את
האדם עי"ש וא"כ קשה אחרי שהיו שולחים
אותם אדעתא לחזור ואח"כ מודע להם כי צרח
העם כדכתיב צהדיא וע"כ רדפו אחריהם אין
זה השתנות הדעת ול"ש לשון ויהפך ע"כ דרש
המדרש שנתחרטו על ממונם . וי"ל הפי' מה
זאת עשית כי שלחנו לשון שילוח אדעתא לחזור
ועי"ז לקחו את ממוניהם . וזה הי' השתנות
הדעת שהיו רואים יותר שילכו לגמרי ומושב
בזה דקדוק המעשי ה' ע"ד מה זאת עשית
דמשמע שדעתהם עשו והלא היו מוכרחים לזה :

ובזה י"ל מ"ד בילקוט פ' בא ויקם פרעה
לילה ויאמר קומו לאלו מלמד שהיה

פרעה

פי' מה לא יהי' מקום שישלמו להם שבר עבדותם
מחמת הפענה הנ"ל שנגזר עליהם עבדות . וע"כ
קאמר אל חתמה על החפץ מדוע לא נתן ה'
תקף בלב פרעה לשלחם בשליחות ראשון שלח
לו הקצ"ה להוליהם ממזרים כי ונתתי את חן
העם הזה בעיני מזרים וישאלום ויעבדם לעמם
מחמת שבר עבודה . וע"כ היו צריכים להתעכב
עוד כדי שיהי' מקום לגבות שבר עבודתם מלד
הדין . דהנה קשה מה שאמר להם גביהא' בן
פסיסא אתם מביאים ראי' מן החורב אף אני
לא אביא לכם ראי' אלא מה"ס ומשמע מלשון
זה שהי' לו מקום להביא ראי' שלא מן החורב
רק שאינו רואה להביא ראי' :

גם יש לדקדק למע הביא ראי' ממקרא
המאוחר שנאמר אחר שילאו ממזרים
הי' לו להביא מקרא מלא דבר הכתוב ויעבדו
מזרים את בני ישראל בפרך ושימו עליו שרי
מסים למען עונותו בסבלותם . ואי להגדיל החשבון
שהיו במזרים ד' מאות שנה . מלבד שקשה
וכי באו לבית החשבון כמה עלו מה שלקחו
ממזרים שהולך להגדיל זמן העבדות . עוד
קשה הא' באמת מבורר בחורה שלא ישיב במזרים
רק רדו שנים כמו שצירר רש"י החשבון מן
החורב וא"כ מה הסתעלת כמה שהביא הפסוק
ומושב בני ישראל :

וי"ל לפי"ס המפרשים לפרש הפסוק ידוע הדע
כי גר יהי' זרעך בארץ לא להם ועבדום
וענו אותם שטיקור הגזירה לא הי' רק על
גירות רק פרעה ברשעתו עינה אותם ועבדו
בהם וזהו הפי' ועבדו"ם משמע מעמם [ועי' יד
יוסף פ' שמות ועי' במדרש פ' לך שמדקדק
דה"ל לבחוב בארץ לא להם בחר ועבדום וענו
אותם ולפי"ז י"ל וקאת משמע כן במדרש עבדות
ועינוי לאספטי שלהם משמע שמעמם עשו כן
ולפי"ז ודאי מחויבים ליתן להם שבר עבודתם
כיון דלא נגזר עליהם עבדות רק גירות ומלד
ההכרח מוכרח דלא נגזר רק על גירות לא
עבדות מדכתי' ומושב בני ישראל בארץ מזרים
ארבע מאות ושלשים שנה וקשה דהרי לא ישבו
במזרים רק רדו שנה ולמה נחשוב מה שישבו
בשאר ארצות בחשבון מזרים . וע"כ לומר שאז
שלם הזמן מה שנגזר כי גר יהי' זרעך כמ"ש
רש"י ומה מוכח דהגזירה לא הי' רק על גירות
דלא בשאר ארצות לא נשתעבדו בהם ומה
ששיעבדם במזרים מעמם עשו וע"כ מחויבים
ליתן להם שבר :

זיין 7

י"ל שלא ידעו מזה והיו סוברים שהוא רק בדרך שילוח ועי"ז שאלום כלי כסף וכלי זהב ונחתרנו על ששלחם ועל ידי זה הפסידו ממונם . אמנם קשה על פי' המעשה ה' ממ"ד בגמרא דבר נא אין נא אלא לשון בקשה אמר הקדוש ב"ה למשה בבקשה ממך לך אמור לישראל בבקשה מכס שאלו ממלרים שלא יאמר אותו לדיק ועבדום וענו אותם קיים בהם ואח"כ יאלו זרכום גדול לא קיים בהם . והקשו המפרשים מה זה לשון בקשה גם בקשה כפולה למשה ולישראל . גם הקשו שהי' להקב"ה לגזור שיטנו להם ומפני מה יזה הקב"ה דרך תחבולה . והנה הר"ן בדרשות שלו ח' כי הקב"ה רזה להראות נפלאותיו ולדון אותם במים מדה כנגד מדה ואלו לא נחנו דרך שאלה רק דרך מתנה לא היו רודפים אחר ישראל וע"כ מה' נחננו עלילות לשלם להם במול ידם ולפ"ז נסחר פי' המעשה ה' שפי' שהקב"ה הגיד למשה טעם הדבר שיחזק לבו מבלי לשלח אותם לגמרי כדי שעי"ז ישאלו להם אח"כ ערבך ערבא לריך חיקשי היא גופא למס לא יגזור הקב"ה שיטנו להם מדעת ואי משום כדי שירדפו אחריהם ויטבצו בים זאת לא מודע עדיין למשה גם הי' יכול להגיד למשה זה גופי' שירדפו אחרי בני ישראל עי"ז ויטבצו בים אשר ע"כ הולך הש"י לעשות שיהי' דרך שילוח דלולי זאת מה"ת ירדפו אחריהם אח"כ :

פרעם דופק על פתחן של משה ואהרן ואמר להם וכו' אמרו לו הלא שוטף בלילה אנו יולאין ובי גנבים אנחנו בזוקר אנו יולאין אמר להם הרי מתה כל מלרים שני' כי אמרו כולנו מחים אמרו לו ומבקש אתה לבלות המכה ממך אמור הרי אחס ברשותכם הרי אחס עבדיו של הקב"ה התחיל פרעה לווח לשעבר הייחס עבדי אכל עכשיו הרי אחס בני חורין הרי אחס ברשותכם לריכים אחס להלל להקב"ה שאתם עבדיו שגא' הללויה הללו עבדי ה' :

והנה י"ל דהילקוט דרש הכי מלשון קומו לאו מתוך עמו דמשמע שיאלו לגמרי והא דכתיב ויוגד למלך מלרים כי ברה העם דמשמע לכאורה שיאלו אדעתא לחזור י"ל דתחילה כתיב וישונו ויחנו לפני פי החירות ואמר לבני ישראל נבוכים הם בארץ וע"כ הוגד לפרעה כי ברה העם שלא יאלו ביד רמה כי סופו סוכיה שהוא רק כבודו ולא יד' ה' עשהה זאת וה' ברוב רחמיו עשה כן כדי לחזק לב פרעה ועי"ז נודעה יד' ה' :

ורפמ"ש י"ל ראוי המדרש הוא מחמת הקושי' הנ"ל דכתיב ויהפך לבב פרעה משמע השתנוה הדעת ולפי פשוטו אין כאן השתנוה הדעת אחרי שלא שלחם רק אדעתא לחזור ע"כ דרש מקומו אלו שהי' לריך לומר להם הרי אחס בני חורין ושייך שפיר ויהפך ע"כ הביא המדרש לשעבר אמר קומו לאו מתוך עמי דמשמע יליאס לגמרי . ועבדיו

דרוש י"ז לפסח

כתיב כי לא בחפזון תאלו ובמוסס לא תלכו כי הולך לפיכם ה' ובמלרים כתיב וה' הולך לפיכם הוא וב"ד : **וי"ך** העטם מדוע כתיב במלרים וס' הולך לפיכם הוא וב"ד ולעתיד לבא כתיב כי הולך לפיכם ה' . ע"פ מ"ש הלפנת פטנח בטעם החיפזון וזה הי' מחמת קטרוג מדה דין שהי' בלאתם ממלרים כמ"ש לקחת גוי מקרב גוי שטען השר של מלרים הללו עי"ז והללו עי"ז אבל לעתיד לבא שיבוער רוח עומאס מן הארץ ולא יהי' קטרוג ממדת הדין ע"כ אינו נלך לחפזון ע"כ כתיב כי לא בחפזון תלכו : ובזה

במדרש סוף פ' בא וירדפו מלרים אחרי בני ישראל אמר הקב"ה מי גרם לכם שירדפו אחריכם החיפזון שיאלתם משל לכומר שנקנס לשירות בפונדק עמד שם כל היום בלילה עמד ונעול כל אשר לו וילא והתחילה בעה"ב לווחת ראו הפרגמוטוטם ואמר מי גרם לי לשמוע כך אלא מפני שיאלתי בלילה לפיכך נשבע אני שלא אלא בלילה עוד . כך ישראל התקינו עתאס בלילה ללאת וע"כ רדפו המלרים אחריהם בשביל שנקלו את אשר להם ע"כ אמר להם הקב"ה מי גרם לכם שירדפו אחריכם החיפזון שיאלתם אבל לע"ל

כנוסחא דידן והוא פלא . גם הנוסחא הא
לחמא עריא שנהגו בגולה לומר קודם שאלת
הבן אינו מוזן ובזמן המקדש לא אמרו כלל
כמ"ש בעל מעשה ה' . וע"כ נחקן בלשון
תרגום :

ולפמ"ש י"ל דבאמת ראוי ליתן טעם
על כל אחד ובמלה שיין
שני טעמים א' זכר לעבדות דהיינו לחם
עוני שאכלו במצרים בסיחתם בגלות וטעם
השני זכר לחיפזון . וע"כ הקדימו בזמן הבית
מרור למלה שאלו הקדימו המלה היו לריבין
לומר ג"כ הטעם זכר לגלות ובאמת לזה
הוקבע מרור ע"כ הקדימו המרור וכיון שכבר
אמר הטעם למרור זכר לגלות ע"כ אמר
אח"כ בטעם המלה זכר לגאולה . משא"כ
בגלות שמן הדין אין לריבין לעשות זכר
כמ"ש למעלה ע"כ הקדימו המלה כי אין לריבין
לומר במלה הטעם לגלות בזה"ל וע"כ הוא
אומר הטעם זכר לגאולה . וע"כ אח"כ אומרים
מרור זה שהקדמו ח"ל לומר בזה"ל כי בעו"ה
יש כמה אנשים אשר אין זכרון זה בין
ענייהם וע"כ הולכנו לעשות זכר לעינוי ע"י
אכילת מרור . וכשרלו בני הגולה לעשות זכר
לירושלים כמ"ש אס לא אעלה את ירושלים על
ראש שמחתי כמ"ש בס' מעשה ה' התחילו
לומר כהא לחמא עניא להורות שהי' זמן
דהיינו בזמן המקדש שהיו לריבין לעשות זכר
לעינוי והי' המלה נקרא על שם לחם עוני
לא כן עכשיו שאין לריבין לעשות זכר לזה .
ע"כ טעם המלה בשביל החיפזון וכמ"ש לעיל
בטעם החיפזון שלא החמיץ בליקס וכדרך העולם
מי שרואה גם ופלא בעיניו הוא עושה רושם
אלו ואחר זמן נשכח הדבר ממנו ע"כ נלך
לעשות זכר לדורות באכילת מלה לראות כל
אדם להיות בהשגה גדולה כמו שהיו אבותינו
אז . ואלו לא הי' בחפזון לא היו ראויים
לגאולה . והטעם הוא מחמת שגא' בלאחם
ממצרים וה' הולך לפניו שעדיין הי' קטרוג
מדת הדין עליהם כמו כל מקום שג' וה'
הוא ובית דינו . משא"כ לע"ל כשיבוער רוח
עומאה מן הארץ ולא יהי' קטרוג מדת הדין
עלינו נאמר כי לא בחפזון חלאו ובמוססה
לא תלכו כי הולך לפניכם ה' ומאספכם
אלהי ישראל .

ובזה ניחא דברי המדרש הג"ל עפמ"ש
הג"ד בפ' המדרש יודיע דרכיו
למשה

ובזה י"ל דקדוק הגאון מנשר"י מיון על
פסקא מלה זו שאנו אוכלין עיי"ש
מה שדקדק שני דקדוקים חדא שלפס ריטוא
נראה שהחפזון לא הי' לנו לנחת וע"כ לע"ל
נאמר כי לא בחפזון חלאו וכיון שהמלה הוא
זכר לחירות אין ראוי לעשות זכר בדבר שאינו
לנו לחילה . גם קשה במ"ד שלא הספיק
בזקת אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם
הקב"ה ופי' המפרשים דהיינו עד סוכות והי'
לו לומר עד בואם לסוכות . גם לישב מנ"ל
הטעם שהוא בשביל החיפזון דילמא בשביל
שהוא לחם עוני כקש"י הר"ן . וי"ל דמוכח כן
ממה שמרור בזה"ל דרבנן ונראה להבין הטעם
כי בזה"ל אין לריבין לעשות מעשה היכר לזכר
עבדות כי באמירה בעלמא סגי וכל דבר
מחשודר בקל על דבר הדומה לו וכמ"ש ח"ל
אין אומרים הלל על גם שבח"ל כו' ולפ"י
ליכא למימר טעם על אכילת מלה זכר ללחם
עוני דכמו שאין לריבין לעשות זכר למרור
בעו"ה כן לא היו לריבין לעשות זכר למלה
משום לחם עוני בזה"ל וע"כ אמר מלה זו
שאנו אוכלים ע"ש מה . ובשלמא בחמץ דליכא
טעם אחר מוכרח לומר הטעם אף דבזה"ל
לא שיין טעם יאה אמרו הטעם שהי' בזמן
ביהמ"ק אבל במלה שיש טעם אחר השייך אף
בזה"ל ע"כ אמרו אותו הטעם ע"ש שלא הספיק
בזקת אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם
הקב"ה וגאלם :

והענין הוא כמ"ש למעלה בשם הצנפת
פענח בענין החיפזון שכ' כי ענין
מלה רומז להשגה שלימה והחמץ הוא ענין
הגשמיים כי מי שרואה להבין דבר ואין השגתו
שלימה לריבין להמשיל לו הדבר בדבר אחר
כדי שיבין הדבר לחולשת שכלו וע"כ ענין
הדבר מחמת שהיתה להם אז הארה גדולה
וע"כ לא הספיק בזקת להחמיץ דהיינו שלא
נחמא עיסתן בהחמץ ואלו לא הי' השגה ההוא
ונחמא עיסתן לא היו יכולין להגאל וע"כ היו
לריבין ללכת בחיפזון וע"כ הי' זה החיפזון
להם לחועלת גדול :

ובזה נחישב לי מה שהרמב"ם העתיק
מכור זו קודם למלה זו ובמסנ'י
דין איחא מלה קודם וכן הוא בסדר סגדה
אמס הר"ף העתיק המשנה ג"כ כמ"ש
בהרמב"ם מרור קודם מלה ובשכתב הרמב"ם
הסדר הנהוג בגלות העתיק מלה קודם למרור

בחפזון וכמ"ס לעיל לא הי' הזמן מסכים
שיתעכבו עוד שם :

ובזה י"ל פי' המדרש יודיע דרכיו למשה
חזון ורחום ה' כי יודיע דרכיו למשה
שליכיים לרחמים גדולים ועדיין לא מדרכו
לגמרי ע"כ נלך להיות ע"ד חזון ונחתי את
חן העם וכו'. וכיון שכן לא הי' מלך
הדין שיגזור הקב"ה שיתנו להם רכוש וע"כ
הי' לריך להיות דרך שאלה וכל זה גרם מה
שהי' מדה"ד שאלע עליהם והוא רכו' ללאת
בחפזון שלא ישובו לכסלם ח"ו אחר שעדיין
לא הי' היכוך בראוי. וע"כ נדמם למאריס
מאחר שלקחו את שלכם ע"כ יאלו בחפזון
וע"כ רדפו אחריהם משא"כ לעתיד לבוא שלא
יהי' שום קיערוג ממה"ד ולא יהיו לריכיים
ללאת בחפזון ולא יהי' שליפה למה"ד רק כולך
לפניכם ה' ולא יהי' פתחון פה לאומה"ע. וראו
כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עלינו ויהי'
ישראל נושע בם' תשועת עולמים וזכה לאהבה
ויראת ה' כל הימים ובא לזיון גואל במהרה
בימיו אמר :

למשה שהודיע לו דרך הקץ רחום וחזון ה'
רחום שריחם על ישראל ולא נגעו בזה
המכות וחזון שנתן חן העם בעיני מאריס
ועי"ש בפ"ד דף ט"ו ע"א ותוכן כוונתו כי
מחמת שהי' בזה רשעים לא היו ראוים
שלא ישלטו בזה המכות רק שריחם ה' עליהם
וא"כ הי' מלך הדין פרעה פטור מלידת להם
שכר עבודה דמיחא לי' דייסתרי' עבדי' ואש"ה
חנן אורחם ונתן להם חן שיגיע להם שכר
עבודה אף שלא יוכלו לחצוץ מלך הדין.
הגה ראה חסדי המקום ב"ס למי עולל כה
שאפי' שמלך הדין לא היו זכאים אפי' שלא
ישלטו בזה המכות אפ"ה נתן ה' להם חן
שיאלו ברכוש גדול :

ולענ"ד י"ל עוד דלכאורה היד ה' תקצר הי'
לו ללוות שיתנו להם רכוש. אמנם
מדע שכל פועל בע"כ הי' לריך התעוררות
ע"י מכות כי יש לך אדם שממונו חביב
עליו מגופו ושלא ליתן ממון יש הרבה התגלות
אמנם היפלא מה' דבר עכ"פ היו לריכיים
לעכב עוד זמן מה וכיון שהיו לריכין לילך

דרוש י"ח לפסח

ע"י שאלה לא מפיקין מהם. וא"ש מה
שאמר הקב"ה למשה לך אמור להם לישראל
בבקשה מכס וכו' שלא יאמר אותו לדיק.
וקשה דלמה נלך לזה דהי' יכול ללוות שיתנו
להם רכוש גדול ומדוע הריך שיהי' ע"י
שאלה :

ולפ"ד הי"ל יחא. דהשם יתברך כל דרכיו
משפט ולא ראה ללוות שיתנו להם
פי' מלך הדין סמך פטורים דקי"ל בדרשם
מיני' רק שלא יאמר אותו לדיק אמר להם
שיקחו בשאלה ואלו אי' תפס לא מפיקין מיני' :
וי"ל ג"כ שלא יאמר אותו לדיק. כי באמר
וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואח"כ
יאלו ברכוש גדול ופי' המדרש וגם את הגוי
וג"ס אחי להבות ארבע מלכיות. ולפי"ז י"ל
דהרכוש גדול לא הי' להם רק לאחר
שיעבדו המלכיות וע"כ אינו מחויב לשייך
להם רכוש גדול טיף בלאתם ממאריס וע"כ
מלך העמקתו לאברסם אבינו ע"ס לא יפלא
להקדים

עיינ בפ"ד דף ט' ע"ב שכ' וכי תאמר
אין דן הקב"ה את המאריס במיתה
ובממון הא קי"ל דאין אדם מת ומשלם וכתבו
החוס' בפ"ד דמס' ע"ז דף ע"א דגם בבני
נח קי"ל קיס לי' בדרבנא מיני' וא"כ כיון
שהמאריס נתחייבו מיתה אין נחייבם ג"כ
ממון. הא לא קשיא משום דקי"ל ברבנן
דס"ל דלא נאמר כלל זה אלא במיתה בידי
אדם אבל במיתה בידי שמים אדם מת ומשלם
כדאי' בג' אלו נערות דף ג' דלא קי"ל
כרבי נחוניא בן הקסה שהי' עושה את יוס"כ
כשבת לשלומין וכן פסק הרמב"ם בהלכות
גיבס ע"ש ע"כ דבריו. וחירונו תמוה לענ"ד
דא"ל קי"ל דאפי' חייבי מיתות שוגגין פטורין
מן התשלומין וא"כ אינו בר השבס עיי"ש
בפוס' מס' ע"ז שם :

ור"י נראה דאפשר לומר לפי מה דקי"ל
היכא דקיס לי' בדרבנא מיני' אי' תפס
לא מפיקין מיני' וכיון שהם תפסו ברשות

יבזה ית לפרש הפסוק ירמי' סי' א' קודם
 ישראל לם' ראשית תבואתה כל
 אוכליו יאשמו רעה תבוא עליהם . כי לפמ"ש
 לע"ל יגיע להם שכר מלד הדין וקשה דאין
 אדם מת ומשלים . ע"כ קאמר זכרתי לך חסד
 נעורין לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה
 וע"כ זכית לקרוא קודם לה' ראשית כל
 תבואתה ובתדומה הא כתבו החוס' דלא אמרינן
 קים לי' דדרבנא מימי' . וע"כ כל אוכליו יאשמו
 ואף על פי כן רעה תבוא עליהם כמו שכתב
 רש"י בסוף שיר השירים האלף לך שלמה
 ומאחזים לוטריים את פרוי שהוא קרן וחומש
 וס' יגן עלינו ברחמי וזכה לביאת סבאל
 במהרה בימינו א"ס :

לסתרעם עליו אך הקב"ם ברוב רחמיו הי'
 רוצה לשלוק מעליו התערימות מכל וכל שחיבך
 כשיאלו יאלו ברכים גדול . וכיון שאין
 המאריים חייבים ליתן להם מלד הדין מחמת
 קי"ל דדרבנא מימי' ע"כ הולך להיות ע"י
 שאלה שאז אי תפס לא מפיקין :
והטעם שלא היו חייבים המלרים ליתן
 להם מחמת קי"ל דדרבנא מימי'
 משום שהי' אז קטרוג מדה"ד עליהם הללו
 טע"ז והללו טע"ז אבל לעתיד יהיו מחויבים
 לשלם לישראל חלק עבודתם שעבדו בהם אף
 שעתה בגוף ג"כ כי יבאו אז במדרגת קודם
 וכי יבוער רוח עומאה מן הארץ ובקדש
 בתדומה קי"ל דלא אמרי' קים לי' דדרבנא מימי' :

דרוש י"ט לשבועות

בעזה"י גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך סוד ה' ליראיו .

מזל לישראל ובני וחיי ומזוי במזל חליה
 מילנא והעוסק בתורה לשמה הוא למעלה
 ממערכת השמים] וע"ז מסכים הגמ' ועתיד
 הקב"ה להחזירן :
ואף איי אענה את חלקי לענ"ד מאי שיש
 לומר . ותחלה נאמר מה שיש לפרש
 בפסוקים הבאים במעמד הקדוש מפסוק ומשם
 עלה עד אלה הדברים . ויש לדקדק ע"ד
 רש"י שפי' אלה הדברים לא פחות ולא יותר
 ומסכ"ח חסדך אדעתך שמשם שנאמר בו ככל
 ביתי נאמן הוא יאמר יותר או פחות הלא
 נודע נביא נכונה את כבודו או שנאמר מה
 שלא נאמר לו הוא במיתה וא"כ מקב"ח
 יאמר יותר או פחות חלילה . וגם לבאר
 הענין והיחס לי סגולה פי' ב"ע וכ"ה
 בלרוד המור שהוא למזו על מעלות ישראל
 אע"פ שחלק כבר בארץ לע' שרים רק
 נודע דבר סגולתי שימלא בארץ הוא למלך
 ע"כ קאמר והיחס לי סגולה כי לי כל הארץ :
הנאמן בפי' סגולה פי' לאי"ט דקדק נכחן
 למה כתוב ב"ה תאמר הלא אי'
 בגמ' ס"פ מי שאלח כל הנפילים נחנאל
 בכה נוסף עליהם משם שמתנבא ב"ה שנוכח
 משם הי' באספקלריא המאירה ע"כ ס' אומה
 זק שהוא ע"ל בירוד לא ע"ל הדמיון שהורחם
 מלך

דרש ר' סימאי בשעה שהקדימו ישראל
 נעשה להשמע ב"ה
 ס' רבוא של מלאכי השרת לכ"ה מישראל
 קצרו שני כהנים אחד כנגד נעשה ואחד
 כנגד נעמע וכיון שחטאו ישראל ירדו ק"כ
 רבוא מלאכי : וצנה ופירקום שנאמר ויהללו
 צ"י את עדים מהר חורג ואמר ר"י וכולן
 זכר משם ונגילן שנאמר ונשה יקח את
 האהל אמר ר"ל עתיד הקב"ה להחזירן
 שנאמר ופדויי ס' ישובון ובאו ליון ברנה
 ותמחה עולם על ראשם שמחם שמעולם על
 ראשם . ועיי' לקמן (דרוש כ"ה) מה שכתבתי
 קודם סיד יוסף כיון דהכהנים לא היו רק
 בשביל הקדישים א"כ למה זכו לשני כהנים
 ועיי"ש מה שתי' איכות הכהנים ע"ד מאמר
 בגמ' בשעה שהקדימו ישראל נעשה להשמע
 אמר הקב"ם מי גילם להם ר' זה שמלאכי
 השרת : ומשמשם בו שא"ל ברכו ס' מלאכיו
 במדבר כת' עושי דברו לשמוע בקול דברו
 בריאת עושה וסדר לשמוע וכ' הוא ששני
 הכהנים שהיו דומין למלאכי השרת ע"פ
 דעתה בגמ' חרות על הלוואות א"ת חרות
 אלא חרות תמ"ת ומשיעבוד ועיי' שהקדימו
 לו דומק למ"ס ע"כ הי' להם שני כהנים
 מלכס [ות' להמחיק הדבר ע"פ אמרם אין

טוב וכמו שפי' על אמרם עה"כ אין בו נח
אכילה ולא שחי' אלא לדיקים יושבים
ועטרוניהם בראשיהם פי' עטרוניהם הם
עטרות שלהם להיטו אותן מלוח ומע"ט
שעשו בעוה"ז הם להם עטרות בראשם :

וּלְפִי י"ל כי פרס הוא דבר חיוני מלשון
פרוס נבדל מהמנוח עלמו . והנה
נודע כי יש שני מיני פועלים אחד פועל
המקווה שבר חוץ מהדבר שעושה והשני הוא
ארים שיש לו חלק בעבודה עלמו והנה
ודאי מי שעושה ע"ד ארים הוא עושה יותר
בשלימות כיון שיש לו חלק בעבודה עלמו .
ע"כ קאמר ח"ת כעבדים המשמשין ע"מ
לקבל פרס אלא הו' וכו' שעי"ז תעשו
בשלימות ובחשק יתיר ועיין מ"ש לעיל .
והסיוס ויהי מורא שמים עליכם ע"ד מ"ש
הב"ל מעוז לחוס דרך ה' ומחיתה לפועלי
האון הסי' מי שהוא איש חמים אין לריץ
למוסר יתיר רק במה שיודע שהמלות המה
דרך ה' ומי פתי יסיר הנה לעבור על
מלות ה' ממ"ה הקב"ה אשר אין ערוך וחקר
לרוממותו וגדולתו [גם י"ל המורא יהי' ג"כ
מהשמים שהוא בטבע עבירה שבורא מלאך
משחית והוא ערין נמשך מעבירה בעלמו ובזה
י"ל אמרו לדיק כי טוב כי פרי מעליו
יאכלו היינו בעלמו לא דבר אחר חלק עבודתו
והטוב הוא עצמות להצדיק ואוי לרשע רע
כי גמול ידיו יעשה לו כי הרשע בעלמו הוא
הרע וזה גמול ידיו יעשה לו] . ואחרי אשר
זכה אוחנו וחשק בנו מכל העמים וקרבונו
לעבודתו ראוי ומחויב לנו לשמוח בעבודתו
ויראתו לא כן מי שהשכו עיניו ודבק בחשכת
חומריות עוה"ז אשר אינו משים לב לזה
ולאיש כזה אינו נכנס באזנו דברי מוסר אם
לא מיראת עונשי עוה"ז בממונו וגופו וע"כ
אמר מעוז לחוס מה שהוא דרך ה' זה
הוא לבד לו למצור חזק לבל יעבור אחת
ממלות ה' ולפועלי און לריץ לירא במחיתה
וע"כ סיים ויהי מורא שמים עליכם שזה
יהי' היראה שלכם כי הואיל ואינם עובדים
ע"מ לקבל פרס אין להם יראה אחרת זולת
מ"ש שלא יזכו לימות מיו . השכינה שהוא
התכלית העיקר . כי העוה"ז עולם של שוא
ואם אף שנה יחי' ה' בלא יהי' :

ובזה י"ל מה שאמרו אנו יראה מילתא
עורבתי הוא אין לגבי משה מילתא
עורבתי

מלת כה . וחי' הוא ע"פ פי' רש"י כה
האמר לב"י אלו הנשים שלא פי' להם
עונשן וא"כ לא הוי תנאי כפול רק ע"י
שליח כ' הפוסקים דלא לריץ ת"כ וכה הוא
נגדר שליח ע"כ הולך לומר בכה :

וע"פ הקדמה זו י"ל הקושי' הנ"ל עמ"ש
אלה הדברים וגם הב"ע דקדק למה
לא סיים ג"כ לבית יעקב . ועם האמור
י"ל דס"ד הואיל לבית ישראל פירש עונשן
והוי ת"כ וע"כ יכול לומר בלשון זה רק
לפמ"ש דמה דלא יכול לעשות ע"י שליח
ל"מ תנאי כפול ואלו הוי' אומר בלשון זה וזה
לא הוי' באפשרות לומר למשה ע"י שליח כי
אין נביא בעולם כמשה המתנבא בלשון זה
א"כ לא הוי' מהני הת"כ ע"כ אף לבני
ישראל הולך לומר בלשון כה ע"כ סיים
אלה הדברים אשר תדבר אל בני כן י"ל
דרך דרוש . [עוד י"ל עד"ז דשכר של
והייתם לי סגולה אי אפשר ע"י שליח דוק
ע"פ פירושי בחוס' גיטין דף ע"ה ד"ה מ"ש
רוב מלות ע"י שליח היינו דשכיל זה השכר
יוכל להיות ג"כ ע"י שליח ודוק . אמר המ"ל .
דברי חא"ז ז"ע קארים מאוד ותעין היעב
מה שכתב ז"ל בדרוש לסיום משניות לקמן
דרוש כ"ד ותבין דבריו כאן] :

אמנם אפשר ליישב הדקדוקים הנ"ל .
בהקדם המשנה אנטיגנוס איש
סוכו אמר אל יהיו כעבדים המשמשין את
הרב וכו' ויהי מורא שמים עליכם . והב"ע
פי' בזה כי פרס הוא מלשון מי שהוא נותן
לחבירו חלק הנאה שקיבל מעבודתו ע"כ הסיר
בזה שלא יעלה על הדעת חלילה כי הקב"ה
לריץ לעבודתו אלא העיקר הוא לעובד לו
וכמ"ש ועשה ישראל מה ה' אלהיך שואל
מעמך כי אם ליראה וכו' לשמור את מלות
ה' ואת חקויו לטוב לך [ועיי' מ"ש לעיל
בדרוש שבת תשובה פי' הפסוק כי לא דבר
רק הוא מכס] וע"כ סיים ויהי מ"ש עליכם
הואיל ואינכם עושים רק לעובדכם ואינו דומה
למי שעושה דבר מה לא' ומקבל שכר ע"ז
שא"ל לירא ממנו הואיל והוא חלק עבודתו
וגם האחר מקבל טובה ממנו לא כן בעשויות
מלות ומעשים טובים עכ"ד פח"ח בקינור
נמרץ עיי"ש דבריו הגעמיים פ' יתרו :

וי"י ה' אסתר לומר עפ"י מאמרם ששכר
מלוא מלוא כי מכל מלוא נעשה מלאך

עבדו אינו דומה נוי ששונים פרקו מאה פעמים
למי ששונה ק"א פעמים :

ובזוהר פתח ר' אבא כי נר מלוא ותורה
אור כל מאן דאשתדל בהאי עלמא
באינון פקודין דאורייתא אשתדרון קמי' מכל
פקודא ופקודא חד שרגא לאנהרא לי' ותורה
אור מאן דאיתעסיק באורייתא וזי להאי נהורא
דאדליק שרגא מיני' דהא שרגא בלא נהורא
לאו כלום הוא נהורא בלא שרגא אף הוא לא
יכול לאנהרא אישתכח דכולא דא לרא אינעריך.
והנה לפ"ז חלילה אין תקנה למי שאינו עוסק
בתורה :

אמנם מאינו בגמ' ע"ה אינס חיים לעתיד
לבוא שנאמר כי על אורות עליך וכו'
ואי' שם המסנה ח"ח מנכסיו וכו'. אך זהו
למי שאינו יכול ללמוד בעצמו אבל מי שיכול
ללמוד אינו יולא בזה ואריך ללמוד בעצמו ודרשו
בספרי שהביאו ר"י שזריך אפי' להחזיק אחרים
ואינו יולא במה שלומד בעצמו. ומוטל על כל
א' כשיפנה מעסקיו לחזור ללמודו לחזור המשימות
כמה פעמים ביום :

והחסיד ר"י כ' ע"ז מוסר לגשים שיראו
להסיר בעליהן בעתות הפנאי שיחזרו
ללמוד. ואי' בגמ' נשים במאי זכיין בלמחינו
לגבריי' ובמייחיי בניי' לפני רבם. והיערת דבש
הקשה הא יש להם מלוא. ובדברי הוזהר הי"ל
י"ל דמ"מ שרגא בלא נהורא לאו כלום הוא.
ע"כ מאוד מוטל על הגשים להסיר בעליהן
ע"ז ומכש"כ שלא להביאם לידי זיעול תורה
חלילה. וזהו פי' כסיל בחושך הולך דחסס
כסיל היינו שאינו חכם בחכמת התורה ואף
שעשה מלוא מ"מ מלוא בלא תורה הוי שרגא
בלא נהורא אף שרואה להיות הולך ממדרגה
למדרגה ע"י עשיות המלוא מ"מ הולך בחושך :

ומבש"ב בימים הקדושים האלו שגשים אל
לבינו החבה שהראה לנו הקב"ה
במתן תורה כי עשרת הדברות היו מ' יום קודם
קבלת הלוחות ובין הכל ל' יום ע"ד דמיון גיורת
שזריכה להמתין ל' יום כמ"ס האלשיך הקדוש
ורלה הקב"ה להסיר מאחזו כל הוזהר שלא יסי'
שמך פיסול בנו. אעפ"כ הי' קבלת התורה לסוף
ז' שבועות דוגמת ז' נקיים ובזה הראה חיבתו
לנו וע"כ ראוי לנו לשום אל לב בימים האלה
להקשיר מעשים כמו שעושים דוגמא לקבלת התורה
להיות נעורים בליל תה הקדוש שבצ"ל :

הכל

זכרתי. להיות הוא השיג אמתת עולם
הנלחי גם ישראל שעמדו על הר סיני
המעמד הנבחר פסקו וזהמחן ע"כ הי' היראה
מילתא זכרתי עד"מ מי שידע בעשות דבר
יאבד הון רב ודאי ימנע מעשות. אמנם
יראת העו"ז אינו יראה כ"כ בפרט כשרואה דרך
רשעים ללחם כאשר לווח סביא ע"ז ע"כ
לריך להשים העיקר יראת שמים. ויותר יסי'
היראה ע"י שמצין כי המלות פועלים בדרך
סגולה עד"מ הרופא שמוסיר לחולה שלא יאכל
בשר וכדומה. מדרך העולם לומר חתיכה
קטנה לא יזיק לו ועי"ז יבא לעבור על
דברי הרופא. אבל הרופא בדרך סגולה ואומר
שלא יאכל בשר נהר מכל וכל כי אין מבוא
להיקף השכלי בזה לומר חתיכה קטנה לא
יזיק אחר שהוא דבר היוולא מהיקף השכלי :

ובזה נבוא להמשיך מקראי קודש אשר
התחלנו. והפי' הוא כך כה
תאמר לבית יעקב ותגיד לבני יינין שתאמר
דבר אחד שיהי' אמירה לבני והגדה דברים
קשים בגידין לבני ישראל והאמירה הוא
שעל ידי אס שמוע השמעו בקולי והייחס
לי סגולה שהמלות המה דברים סגוליים
וע"כ מי שהוא בגדר בית יעקב לא הוי רק
אמירה רכה אבל לבית ישראל המה דברים
קשין שיראים לעבור על המלות ע"ד פי' הנ"ל
מעוז לחוס וכו'. וגם ממילא לא הולך לת"כ
דאס הי' השכר דבר חיובי הי' שייך שהתנאי
בעל והמעשה קיים אבל כיון שהמלות פועלים
בדרך סגולה אי אפשר לזייז הסגולה בלא קיום
המלות כי הסגולה הוא כך ע"י קיום המלות
וע"כ קיים אלה הדברים אשר תדבר אל בני
דכו"א לבני ישראל יאמר דברים הקשים
כפשוטו ע"כ אמר לו הקב"ה אלה הדברים
אשר תדבר אל בני' ואחיון דברי רש"י שהוא
מהמדרש על נכון דכו"א שידבר לאחד פחות
ולאחד יותר ע"כ קאמר שלא יאמר רק הדברים
האלה :

והנה מסגולת התורה לא בלבד קיום המלות
שזכין ע"י עסק התורה. אף הלימוד
בעלמחו הוא דבר יקר כאמרים ז"ל ות"ת כנגד
כולם. ואפי' דברים שאינם נהוגין עתה בעו"ה
כמו סדר קדשים וכדומה אפ"ה מאוון אנו
ללמוד כאמרים ושלמה פרים שפחיתו כל העוסק
בתורה עולה כאילו הקריב עולה ודרשו בגמ'
ושבתם וראיתם בין עובד אלהים לאשר לא

(חזאת מצאתי ושיד לשבועות)

ולפ"ד ה"פ מזה רומז על השגה שלימה וחמץ רומז להסתרבות שאור והם עמיני עוה"ז וע"י התורה יוכל ליהנות. חכו י"ל הרמז ששתי הלחם באת חמץ. וע"כ צעי לכם להורות גודל מעלת התורה שעל ידה יוכל ליהנות מן העולם והיא משמרתו מכל חטא. ובזה יש ליתן טעם על מזה שתי הלחם הבאים מחמץ כי בתורה כ' ה"פ ה"ל משום שצא להזכיר העון אשר ע"ז בא לידי הירכת. גם ובשתי הלחם לא פי'. ולמ"ש א"ש שיום הביכורים הוא למתן תורה ושע"ז לא יזיק לו השאור שבטיסה. וא"ש טפי למ"ש שטעין הביכורים הוא רמז לבריאת העולם וכי לה' הארץ ומלאה ועי"ז לא יבוא ליהנות מדברים האסורים שלא יתן לב"א ליהנות:

הבר מודים בעלמך דבטיין נמי לכם מ"ט יום שנתנה זו תורה הוא (גמ' שבת). ויש להבין כיון דמשום שמחה הוא הלא בכל המועדים נלטינו על שמחת התג וביז"ע אמרי' או כולו לה' או כולו לכם. גם מאי דאמר רב יוסף אי לאו הא יומא כמה יוסף איכא בשוקא קשה להבין. ונראה להמחיק עפ"י דברי הלפנת פענח. וי"ל לדבריו הטעם שעל ידי התורה שנתנה הנהגה משוערת לכל הענינים וכל פינות שאדם פונה הוא לימין ע"כ הוא משמרת מצלי ללאת מגדר הקדושה ולהיות להוט אחר בולמוס התאוות וכמ"ש ר"ש סקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הוצה להם תורה ומצות שהתורה נתנה גדר והשערפ וע"כ יוכל להנות מן העולם:

דרוש כ' לשבועות

אמר המ"ל, הגם כי כבר נדפס בחידושי חמדת שלמה בפתיחה ונעשה מדרשם פתיחה לכבוד התורה. וכן מדרוש פ"א שאח"ז. בכל זאת אמרתי כל אמןע מלהדפיסה בין הדרושים. ומשנה לא זזה ממקומה:

משמע דלדידי' לא קשי' לי' מאמר פ"ך לא נאמר וא"כ מאי קשי' לי' שהולך לדרוש ראש דברך אמר מראש דברך ויכר דלשון משמע שצריך לדרוש כך ליישב איזה קושיא וע"כ אמר מהכא יליף ליה:

והנ"ל בזה דהנה המעמד הקדוש והטורא הכוא שקרבנו הקב"ה לעבודתו לא עשה כן לכל גוי רק לאהבתו אותנו קרבנו לפני ה' סיני להסיר מאתנו חלאת זוהמת הנחש כמו דאיתא בגמרא ישראל שעמדו לפני ה' סיני פסקה זוהמתו וע"כ הולך להיות אחר ז' שבועות ללאתם מארץ מצרים דוגמת ז' נקיים באשה המתקדשת מטומאתה וכל זאת לא הוטרפו עד קדושת לפני ה' סיני בששת הנמים שמר"ה עד זמן מהן תורה כמ"ש האלשיך שזה היה להסיר זוהמתו להיות בכחם להשיג האור הגדול כמ"ש משם רבינו

דר"ש רב עולא רבה אפתחא דבי נשיאה מ"ד יודוך ס' כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פ"ך מאמר פ"ך לא נאמר אלא אמרי פ"ך בשעה שאמר הקב"ה אנכי ולא יהי' לך אמרו אה"ע לכבוד עולא הוא דורש כיון שאמר כבד את אביך ואת אמך חזרו והאזינו למאמרות הראשונות רבא אמר מהכא ראש דברך אמת ראש ולא סוף אלא מסוף דברך ויכר שראש דברך אמת (קידושין דף ל"א ע"א). הרי"ף ז"ל דקדק על הלשון מאי דכתיב משמע דקשי' לי' בפשט' דקרא וקשה מאי קשי' בפשט' דקרא ואי הא גופי' קשי' לי' מאמר פ"ך לא נאמר כו"ל לומר כתיב יודוך וכו' מאמר פ"ך לא נאמר אבל לשון מאי דכתיב משמע דמלבד זאת יש קשי' בפסוק. [וכן דקדק כו"ל דעין זה במאמר דשבת דף פ"ח ע"כ מ"ד כחפוז בעלי היער למה נמשלו ישראל לחפוז עי"ש] ואי מדויק עוד כמה דאמר רבא אמר מהכא סגנון הלשון

בשמים עד שדבר עמכם שנאמר בפסוק ילאה בדברו אל כל התורה ביקשה עליהם רחמים יש מלך משיח ברו ובורג אנשי ביתו כל העולם כולו שמחים ובין בלעז מיד חזרה נשמח שנאמר תורת ה' תמימה משיבה נפש א"ר לוי וכו' לא היה גלוי וידוע לפני הקב"ה שאל הוא מראה כבודו לישראל ומשמיעין קולו שא"י לעמוד אלא לפס הקב"ה שם עתידים לעשות ע"ז שלא יהיו אומרים אילו הראו את כבודו והשמיעו את קולו לא היינו ע"ז לכך נאמר שמעו עמי ואדברה ע"ז :

והדבר תמוה מאי ס"ד דרבנן הא קשה קושית ר' לוי וכו' לא היה גלוי . גם על ר' לוי קשה שהיה לו להחמיה יותר והול"ל חס ושלום כמורגל לשון דכעין זה . ונראה לפרש כך ע"פ שמעולם נתקשיתי על סירב משה רבנו"ה בחלחלת שליחותו לישראל פעם אחת פעם וכן לא יעשה כי אין מסרבים וכו' ובפרט לפני מלך מה"מ הקב"ה . ובפרט מ"ש מי אנכי כי אנויח כיון שהשי"ת אמר לו להנחיל ביאך הו' מסתפק ביכלתו חלילה . וע"כ לא נתקדד דעתי במ"ש רש"י שלא הו' רואה לקבל גדולה הו'איל ואשרן היה גדול ממנו דקשיא מ"ש מי אנכי כי אנויח .

וראיתי בם' אור החיים פ' יתרו שראה להחלל בזה ע"פ הפסוקים הבאים במעמד הקדוש כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל ופי' רש"י לבני יעקב יאמר אמירה רכה ולבני ישראל יגיד דברים הקשים בגידין וכו' הוא שפעמו של דבר כי באמת ראה הקב"ה לזכות את ישראל שיקבלו התורה מאהבה כדי להרבות שכרן רק מחמת האהבה וחסד האדם כי יוותר השי"ת לאהובו ובאמת נאמר כי לא יקח שוחד שאינו לוקח שוחד מאוה אשר ע"כ הדיקים העובדים מאהבה לזרכים לעשות גדר ליראה . ע"כ אמר כה תאמר וגו' כי לפחותי ערך לך יתור להלויז עמין האהבה מעמין היראה משא"כ לבני ישראל גדולי הערך לך יתור חיוק עמין היראה וע"כ שם זה לקח התגלות על מרע"ה מלך קורבתו להקב"ה ע"כ סירב בחלחלת ע"כ .

האמנם יפלא מאד לומר כן על מרע"ה כי הוא פנת יקרה ראש לכל סיראים כנראה מאומרו מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה ושאלו ע"ז אנו יראה מילתא זעירתי הוא ואמרו אין לבני משה וכו' וראיתי

רבינו ע"ה במשנה תורה כי שאל נא לימים הראשונים אשר היו לפניך למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ הנהיה כדבר הגדול הזה או השמע כמוהו השמע עם קול אלהי' חיים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי . ויש להבין במ"ש הנהיה כדבר הגדול הזה או השמע כמוהו כיון שכבר אמר הנהיה דמשמע שמעולם לא היה כן פשיטא שלא נשמע דכיון שלא היה מימות העולם כן מהיכן ישמע . גם השמע עם קול אלהים מדבר מלח קול מיותר . גם סוף הפרשה ה"ל כתיב ויהי כשמעכם וגו' ותאמרו הן הראו וגו' היום הזה ראינו כי ידבר אלהים את האדם וחי ועתה למה נמות אם יוספים אנהנו לשמוע את קול ה' עוד ומתנו כי מי קול אשר שמע קול אלהים חיים מדבר מתוך האש כמוני וחי . הדקדוקים בזה מתחלה אמרו היום הזה ראינו כי ידבר אלהים את האדם וחי וכיון שכן מה זה שאמרו אח"כ למה נמות אדרבא הרי ראו שידבר אלהים את האדם וחי [ע"ז יד יוסף קל"ג במ"ש בשם חכמי קשטיליא וגם מה שפי' הוא ועי' רש"י פרשת יתרו :

ועפ"ד י"ל מ"ש במשלי כ"ה פסוק י"ב חס זהב וחלי כהם ענניה חכם על און שומעת דמי שמוכיח כשרואין הברות אין זה דבר יקר משא"כ כשמוכיח על און שומעת להשיב אל השי"ת ע"י שמועות הברות ומדוקדק דלא קאמר לאון שומעת] וגם בחלחלת כי ידבר אלהים וגו' ואח"כ אמרו אם יוספים אנהנו לשמוע את קול ה' ולא אמרו את דברי ה' : גם בחלחלת אמרו ידבר אלהים את האדם ואח"כ אמרו כי מי כל בשר . גם מלת כמוני הוא מיותר דמשמע כמוני לא שמעו אבל בעמין אחר שמעו . גם ה' דהאדם מיותר :

גם בפ' יתרו יש לדקדק במקראי קודש שבאו בעמין זה . וכל העם וגו' ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו וגו' פן נמות ויאמר משה אל חיראו וגו' ופי' הרמב"ן דזה היה קודם מ"ס וקשה ביאך עלה מורא על ראשם האל יעוה משפט לקדשם לפני ה' סיגי להעמית בזהים . וגם תשובה משה רבנו"ה שאמר אל חיראו כי לבצעור נכות אחס בזה אלהים היה לו לומר בקינור אל חיראו כי לא חמנו : **ונבא** לכלל יסוד ע"פ המדרש פ' יתרו כיון שבאו לביי ונגלה להם פרח

כ"ח חל בני לשמוע מוסר לשנות מאמרי דעת עד בליעל ילין משפט ופי רשעים יבלע און. ורש"י פי' הסם מקרא ק"ר הוא עיי"ש : **ולפמ"ש** י"ל הפי' כך חל בני לשמוע מוסר הנה"ר לשנות מאמרי דעת

בגון שלא ללמוד תורה כדי שלא יבא לידי גאון כמ"ס הב"ע. ואפשר אשר ע"כ דקדק לשנות מאמרי דעת כי יש דרך להנהיג"ר אחר שנגמג חלמוד עולה זדון ע"כ מוטב שלא ללמוד. עד בליעל ילין דבר משפט עד בליעל הוא הנה"ר ילין בדבר משפט דהיינו שראוי לעשות דברי פיתוי ע"פ טענותיו המזויפות. ופי' רשעים יבלע און דהיינו למי שאינו בגדר רשע בא אליו בטענה מזויפת אבל פי' רשעים יבלע און דהיינו לעשות בלי שום טענה כי אז הטועם גדול כמאמרם יורד ומסית עולה ומספין ע"כ מחויב שלא לשמוע לפתויו. היוצא מזה שהנה"ר בא לפתות לבטל מחורה וכמה מלות מלד שיוכל ללד גאון וכדומה. וע"כ אמר התנא הוי רן למאס קלה ואל תחוב לדברי הנה"ר רק התחזק וסי' לכן חל להיות בורח לבל תחפוס ברעה הגאון ולזה אמר ובורח מן "העבירה פי' העבירה שתוכל לבוא ע"י עשיית המאס והוא מוסר נאום. נחזור לענינו דלגבי משה קשה הדבר לשמוע מוסר שסירובו הי' ממיעוט היראה מחמת קרובו לשכינה :

וי"ל כך עפמ"ס הבצל עקידה בפ' בראשית ע"פ וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ ויחם ה' כי עשה את האדם ויחמץ אל לבו. וכו' הוא שאמנם הניחם לגבי הקב"ה א"ל לומר כי אם ע"ד דברה תורה כלשון בני אדם אעפ"כ יש מקשים שהי' לו לכתוב לשון אחר. וא' שלא לכתוב כלל. וכו' הוא אדרבא זה הוא הלשון הנאות יותר כי מי שהבטיח לחבירו ליתן לו מתנה ואח"כ תחר בו י"ל משגי פנים וא' שהמקבל מתנה קלקל השורה והוא לא אמר ליתן לו רק מחמת אהבתו אותו או ששחמס דעת הנותן. והג"מ כי לפנים הראשון לא יקרא חזרה כי כנחו אז כן כחו עתה להיטב למבקשי אהבתו אמנם כבר סכל בידעו העתידות שהבירו יחזור מאהבה אותו ואמנם בפנים השני לא סכל בידעו העתידות רק ששחמס דעתו קלה מרוב ח"ו רוצה. וע"כ להרחיק מלשלו מהקב"ה לומר ח"ו העדר ידיעות עתידות ע"כ גתג ויחם לאורות ע"ד דברה תורה כלשון ב"א שלא הי' ח"ו מחמת העדר ידיעות עתידות לא שיקרא בשם חרם

וראיתי הפי' ע"פ דרשתי מה שעשה חכמה עטרה לראשה עשה ענוה עקב לסוליתה דכתיב ראשית חכמה יראת ה'. וכתיב עקב ענוה יראת ה'. וע"כ אמרו אין לגבי משה האיל והיה עניו ביותר. ע"כ היה אלול היראה מילתא זופרתי ע"כ :

והנה או השתמש במדה ענוה באמרו מי אנכי כראוי לענוי ארץ השלימים במדה ענוה וכפי' הב"ל ע"פ הכה נא הולאתי לדבר אל אדוני ואנכי עפר ואפר כי עיקר מעלת ענוה הוא בסיומו ברום המעלות. ע"כ אמר אברהם אבינו ע"ה הכה נא הולאתי לדבר אל אדוני. וע"כ אני ברום המעלה אף על פי כן לא גבה לבי ולאמר ואנכי עפר ואפר וכן הוא הדבר במשה רבינו עליו השלום. וע"כ חלילה לומר שהיה מחמת העדר היראה הגדולה אחר שאלו אז במדה ענוה ועקב ענוה יראת ה' :

ואנב אורחא אמרתי לפרש מ"ש באבות (פ"ד משנה ב') הוי רן למאס קלה. ובורח מן העבירה. ופי' האלשיך דמשום הכי אמר בורח מן העבירה כי אין לדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. ע"כ אמר שאלה לרין לברוח מחמת העבירה שעשית כבר. וע"כ אמר ובורח מן העבירה בזה הידועה. ואפשר לומר עוד על פי פירוש הבצל עקידה ע"פ טוב ילד מסכן וחכם שהי"ט נקרא מסכן. וכתיב הוא טעמו של דבר כי היצר הרע בא לאדם בחלקת לשונו ואומר שמפתהו לעשות מאס ודו"ה לבטלו מכמה מלות מחמת שיבא ליד גאון וכדומה. ולפי זה גזול מהיצר טוב כל כוחו. ע"ד משל שנים המכים זה ח"ו וזה אחד ונטל מקלו של חבירו והכסו בו אין לך מסכן גדול מזה שאין לו במה להסתחזק. וכן היצר הרע שמפתה בכוחו לעשות מהעבירות מלות ומוטל כוחו של היצר טוב. וע"כ נקרא היצר טוב מסכן :

וכן שמעתי הפי' ע"מ דאיתא בגמרא לעתיד לבא מביא הקדוש ברוך הוא היצר הרע ושוחטו. ללדיקים דמה להם כבר ולרשעים דמה להם כחוט השערה היינו להלדיק שבה לפתות אותו לעשות מאס ואפילו הכי מרגיש בזיופו כאמרם כל הגדול מחבירו ילדו גדול ממנו וע"כ דמה להם כבר משא"כ הרשעים שמפתה אותם לעשות עבירות כהדיא חס' הוא דלד' נקל להגלל ע"כ דמה להם כחוט השערה. ועפ"י פירשתי הפסוק במשלי י"ט פסוק כ"ו

והחזיר להם ה' לו ליתן להם כח שיכולו להיות נשאלים חיים. וכן הוא שה' כאן ב' כוונות הא' לדעת שהנשמה הקדושה הוא חלק אלהי ממעל ושה' יוכלו לבא לידי נבואה בהקץ ולא כדעת המתפלספים לומר שהנשמה הוא עיקרה משכל הפועל בעלמו שאינו משיג רק ע"י כמה אמלעים וגם מה שיאלץ נפשו הוא להבין שהנשמה הוא חלק אלהי ממעל וע"כ יאלץ נשמתו בדרך החלק שמטבעו לדבק בכל וכמו שפי' האלשיך בפסוק ונחתי משכני בתוככם ולא תגל נפשי אחכם עיי"ש :

ורפ"ז י"ל הפי' כך שר' לוי אמר אחר שאף לפי דברי חכמים בע"כ ה' יודע הקב"ה שלא נפשו ע"כ אין אנו לריכים לומר שהחורג ביקשה עליהם רחמים רק שכן ה' הוונת בחלקו כדי להרחיק מע"ז ולא לריכים אנו לדרוש נפשי יאלץ ה' מחמת מיטעו זיכר חומרים רק שה' לכוונה מיוחדת להודיע כי ה' הוא ח"ק ומנה גורלם כדי להרחיק מע"ז :

ונבא לישב המקראי קודם ה"ל. הסם הרמב"ם במורה נבוכים דעתו שלא ה' ישראל שומעין בשום כמו משה כח"כ אנו עומד בין ה' ובייכים ע"כ שמשה ה' שומע דברי ה' ממש וכל ישראל לא היו שומעין רק בקול כח"כ קול דברים אחס שומעין. ועפ"י הנאות אלו יתישב כל על נכון. דמ"ש בפ' יתרו ויאמרו אל משה דבר אחס עמנו וכו' פן נמות. י"ל מחמת שקיו חוששים שיעדין לא יחדקו כל הדרך ואולי יאלץ נשמתם כדעת רבנן שבאמת ה' להסדר זיכרם ואמר להם משה אל תיראו כי לבעבור נקום אחכם בא אלהים ולמען תהי' יראתו על פניכם לבלתי תחטאו כדעת ר' לוי לדעת שנשמתם הוא חלק אלהי ממעל וע"כ אף אם יאלץ נשמתם יחזיר להם הקב"ה וע"כ לא אמר לא תיראו כי לא תמותו כי באמת פרה נשמתם רק שה' לכוונה ה"ל :

ומעתה נבית לב להכחובים הנאמרים במ"ת. הנהי' כדבר הגדול הזה או הנשמע כמוהו. כי כאן ה' שני ענינים הא' הוא מה שיאלץ נשמתם ואח"כ חזרה להם וחיו. והשני גוף השמיים אפי' לא חיו. ע"כ אמר הנהי' כדבר הגדול הזה הוי' חדשה מה שחזר נשמתם או הנשמע כמוהו היינו השמועה מלד עלמותו הוא דבר גדול. וביאר זה השמע פס קוד אלהים כאשר שמעת אחס ויחי. אמר שני ענינים הא' על השמיים והב' על החי' ומעתה

חזרה כי זה אין לומר בשום אופן רק שה' בגדר נחמה קלח ואף באמת לגבי הקב"ה אף זה ל"ש שום שינוי חלילה רק שה' נראה ממעשיו שה' שינוי דעת אבל באמת אף זה לא נכתב רק ע"ד דברה תורה כלשון ז"ל והכוונה באמת ה' כמו שמינוי כמה ז"ל מוטעים חילן אחד לנודך זמורה אחס וגוף האילן לא ילח לכולם כן ה' כאן אף שהכל גמי וידוע לפניו חשפ"כ ברא האדם בשביל לדיק אחד וכמ"ש את אלהים ירא כי זה כל האדם ודרשו ח"ל כל העולם לא נברא אלא בשביל זה כמאמרם ודיק יסוד עולם ומאז דכתיב ויחשפ"כ אל לבו פי' שהוא על העדר ההשפעה מאתו ית"ש כי חפץ חסד הוא יעיי"ש דברי רב"ע כי נעמו. הוולא מדבריו כי עמקו מחשבה הסם אף שידע בעתידין לחפוא ויחי' מוכרה להביא המבול חשפ"כ יארס לחכמים מה כי נבכו דרכיו מדרכנו :

ובזה יש ליתן ה"ל על סירובו של מרע"ה דו"א לא ה' מסתפק ביכולתו ב"ס וב"ש שיכול להוילא את ישראל על ידו רק שה' ירא לגדל ענותוהו שלא יראו ישראל להאמין בו ולא יאלץ הכוונה מכה אל הפועל וחשפ"כ ראה הקב"ה לעשות לחכמים מה שלא נודע לו כח"כ הב"ע ה"ל ולהיות מרע"ה חפץ חסד הוא לנצות ישראל ראה שיאלץ הדבר מכה אל הפועל ע"כ בקש שלא נא ביד השלח :

ורפ"י הנהי' י"ל המדרש ה"ל דכבר נודע שהמקדל הגדול והמורא הוא וגם עמדם כנגד הכר. כדי להודק חומרים ולהסיר זיהומם להיות מולכים לקבל האור הגדול הוא וכמ"ש האלשיך בקע"ז. שבויעות וזעזעם הסגולה והחני' כנגד ההר ובלתי ספק היו לריכים לעשות השתדלות רב ועצום לזה לשיטת מוכרים להשגה זו ואולי לא עשו כפי הראוי ע"כ באמת נפשו יאלץ בדבריו ואף שהקב"ה ה' יודע שיחי' כן חשפ"כ עשה כן לחכמים מה. ובפרע לפי משמעות המדרש דבדאי מרע"ה ה' נשאל וכן מוכח ממ"ש המדרש משיא ברו והורג בני ביתו ולמי ה' משיא ברו אם לא למשה וע"כ עשה כן כדי שיהי' נודע יד ה' לנזרות בני משה הבאים אחריו וא"ש :

ומי"ש ר' לוי וכו' לא ה' יודע שאם מראה להם את כבודו שח"י לעמוד ולא אמר ח"י כמו שהקשינו לפיל. ז"ל כן עפ"מ סיד יוסף להקשות על ר' לוי שאם כוונה הקב"ה ה' להראות כבודו מה ה' לדיק לאלף נפשו

דברתי עמכם לא תעשון אחי אלהי כסף. ומלת אחי קשה להבין. וע"כ דרשו בגמ' שאסור לעשות דמות אדם א"ת אחי אלהי אחי. ולפמ"ש י"ל עפ"מ שכתוב בעמוס ג' פסוק ב' רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה ע"כ אפקוד עליכם את כל עונותיכם. וי"ל הטעם הואיל ונפש הישראלי הוא חלק אלהי ממעל א"כ הפנס גדול כביכול עד שמלך במסיונו נרדף נתן ריחו. ולפמ"ש דמחמת שדבר הקב"ה עמכם מן השמים מזה מוכח שהשמה הקדושה הוא חלק אלהי ממעל [ועי' במהר"מ מ"ק מ"ג עה"פ נדר מפעיל] וע"כ אמר אחס ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם וממלא הדבר שהשמה הוא חלק אלהי ממעל ותמיד השכינה חופף על איש הישראלי וכמ"ש בזה"ק החכם עיניו בראשו צמי שהוא על ראשו ע"כ לא תעשון אחי אלהי כסף כי כביכול אחי אדם עושין הואיל ואני תמיד עמכם ע"כ חגל הפנס חלילה:

ועתה נשית לב לאמור הפונה קדים על ההערות הנ"ל במה דפתח מאי דכתיב דמשמע דקשי' לי בפשטות הכתוב ויתר דקדוקים. וי"ל כן כי הן אמר במעמד הקדוש שהוא מודע כי ה' אלהינו אין בלתי ונחפרסם אלקותו לעיני כל וא"כ יתבר נאות ה' לכבוד יודוך ה' כל חכמי הגוים כי בעיני החקירה יתבר הדבר נוגע לחכמים אם להימין אם להשמאל וכמ"ש האלשיך בפ' שמעו זאת כל העמים האזינו כל יושבי חלד גם בני אדם גם בני איש יחד עשיר ואביון וכו' הוא כנורא תהלות בני איש כינוי לחשובים וחכמים ע"כ עשה שני מדרגות בני אדם ובני איש משא"כ עשיר ואביון לא עשה רק מדרגה אחת כי בעיני החכמה אין מעלה לעשיר יותר מן העני. וע"כ מה שנוגע לעיני החקירה ה' לכבוד כל חכמי הגוים. ואדרבא מאינו פרעה עשה עזמו אלקי והי' יכול להעשות המון עם אבל הוא עזמו ודאי הי' יודע שאינו אלקי כמ"ש רש"י בפסוק הנה יולא המימה. וע"כ יתבר שבת ה' אם הי' כבוד יודוך ה' כל חכמי הגוים:

אמנם אי' במדרש הביאו פרי"ף בע"י בקידושין חלל מאמר הנ"ל שהמלכים כשהיו רואין שהקב"ה מדקדק על כבודו אמרו הא כידון שדרך מלכי בשר ודם לפקוד על בני מדינתם להאמין במלכותם ושלא לעבוד למלך אחר ושלא לישבע בשמם לשקר ולשמוע יוס

ומעתה נבא ליישב הפסוקים הבאים במ"ת אחר עשרת הדברות. עי' פי' הרמב"ן שפי' כי מה שנאמר בפ' יתרו הי' קודם עשרת הדברות שאמרו למשה דבר אלה עמנו ומ"ש במשנה תורה הי' לאחר עשרת הדברות שהיו סבורין שהש"ת ידבר עמם כל החורה כמו עשרת הדברות וע"כ צאו בטענה דבשלמא בתחילה קודם עשרת הדברות שפיר אמרם לבטור נסות ולמען תהי' יראתו על פניכם. אבל עכשיו שכבר ראינו כי ידבר אלהים את האדם ואמרו האדם הידוע דהיינו משה רב"ה שאליו הי' הדבור ממש משא"כ הם שלא שמעו רק קול דברים וע"כ אמרו אחרי שראינו כבר כי ידבר אלהים את האדם וחי ממילא הושרש בנו תכלית ידיעה לדעת כי השמה הקדושה הוא חלק אלהי ממעל ושע"כ תוכל השמה לבא לידי מדרגה זו ועתה למה נמות אם יוספים אנוחנו לשמוע את קול ה' כי באמת שיערו בנפשם שעדיין אינם ראויים לשמוע הדיבור ובע"כ שלא נזכר חומרים כל כך וע"כ היו יראים אולי מחמת החומר שלהם ילא נפשו בשמוע קול ה' וע"כ אמרו כי מי כל בשר אשר שמע קול ה' כמונו היום ויחי ולהורות אחרי שעדיין נקראים בשר שהוא כינוי לחומר וע"כ אמרו כמונו לשלול מרע"ה שהוא אינו בגדר בשר רק רוחני ממש וע"כ לא עלרו הגשם מלשמוע בדבר ה'. [ועיין באלשיך פ' בחוקותי עה"פ ונחתי משכני בתוככם ולא תגעל נפשי אתכם שאינתי לעיני]:

ברדו של דבר שצאו בטענה דבשלמא בתחילה קבלו שפיר תשובת משרע"ה שהוא למען תהי' יראתו אבל אחר שצאו כבר לידיעה זו היו יראים חלילה שלא יהי' חומרם מוזכר כל כך ויאל נפשו ולא יחזור להם כי בתחילה חזר להם נפשו מחמת התועלת הגדול כמ"ש היד יוסף הנ"ל אבל עכשיו היו יראים שלא יהיו כדאי לעשות להם גם [וי"ל בזה מ"ש בתחילת הפרשה ועתה אם שמוע תשמעו וכו' פי' אם שמוע תשמעו בקול ה' על ידי זה תתחזקו אלליכם האהבה והיראה]. ויש לפרש בזה מ"ש הקב"ה הניחו את אשר דברו מי יתן והי' לבדם זה להם פי' שכבר נמשך התועלת מהשמעת קולו ב"ה לקנות להם אמונה אמיתית בהשגחת הנפש [ועי' יד יוסף בשם המדרש פי' הניחו יע"י"ש]:

ובזה י"ל הפסוק אלה ראיתם כי מן השמים

כיגית ואמר אם מקבלין אתם את החורס מוטב והקשו החסידים הלא כבר אמרו נעשה ונשמע ולפמ"ש לעיל י"ל הפייסו את מקבלין שיהיו כלי קבול לחורס ע"י שתתקנו מעשיכם ותזדככו החומר שלכם וע"כ לא אמר אתם רוצים אתם לקבל את החורס דוק]. יאמר ה' עיני במהרה תהיה"ק ולשמור תקיו ואלוהיו ומשפטיו כאשר רבינו עלינו במעמד הגורל היום ויקום בנו ומלאה הארץ דעה את ה' ומכאן לידיעת גאול במהרה בימינו אמר :

י"ץ ע"ד רמז לא מהגם חורס אלא לאכול המן .
דאיתא במדרש ק' ה' בכט ע"י יוסף דף
רכ"ג ומלאה למד רחמן ה' הכל מיונים לפי
מדרגתם עי"ש ה"י בחורה לא יתרכו אל ה'
רק בהדרגה :

יום גיוסיה שלכם לזאת תשבו עליו חלילה
לומר שהוא בערכם ואח"כ תשמעו כבד אמרו
מי שהוא מוכתב למלכות צריך לקבל עליו שלא
לירא משום אדם רק למלך ע"כ הודו בע"כ
שהוא איתו צריך לכל ובכל היום ובכל מלכותם
מאין כמורו . וע"כ א"ש דמקץ יודוך כל מלכי
ארץ אף שה' להם פתחון פה ה"ה לבסוף הודו :

ומיושב קשי' המהרש"א ע"מ דאמר
אמרי פין האמר פין לא נאמר
והקדש הא קאי על אנכי ולא יהי' . ולפמ"ש
א"ש דכיון דכתיב אמרי פין יכולין אנו לומר
דקאי על כל המאמרים דסייעו מכת כבד הודו
לדברות הראשונות . וכן רבא אמר מהבא אחי
ג"כ לישב הקשי' הג"ל דמשה כתיב מלכי ולא
חכמי . [ולפמ"ש לעיל י"ל קשי' הסוס' בשבת
דף פ"ח ע"כ על הא דכפה עליהם את ההר

דרוש ב"א רשבועות

ה' אמרתי לשמור דבריו . כי בזה ה' חלקיו
ומנת גורליו במה שאנו סוגים בחורתי הקדושה
בזה ים לנו דביקות בשמו הגדול . וזה הפי'
חלקי ה' ע"י מה שאמרתי לשמור דבריו
היינו כינוי ללמוד תורה"ק . ועם הפי' הג"ל
א"ש הא דקתני כל השנים שלכות ולא קאמר
כל הלמוד . כי הלימוד לורך אל המעשה ואין
בזה רמז ליתרון קדושת החורס בעלמאות מלך
הלימוד ע"כ קאמר כל השנים רמז פעם אחת
פעם אף שכבר למד ויוע' ואפ"ה שונה . בזה
מוצא על הלימוד בעלמאות שהוא יקר מפי
ונופייים היום כי החורה שמוחו של הקב"ה
וכה"ש המהרש"א (בח"א לברכות דף כ"א) ששמע
פי' על הא דילפי' ברכת החורה מדכתיב
כי שם ה' אקרא וכו' על דרך זה שכל
החורס שמוחו של הקב"ה והיינו שם ה'
אקרא בלימוד החורה :

ועם זה י"ל המסורה ג"פ ושמע . נעשה
ושמע . ושמע פתגם המלך . ושמע
קולו בבואו אל הקודש . ד"ל נעשה ושמע דהיינו
מלבד שאנו רוצים לדעת לשמור ולעשות רק
מלבד העשי' אנו רוצים לשמוע כי השמיעה
מלך עלמאות הוא דבר גדול מאוד וכו' כי
ושמע פתגם המלך כי לא בלבד מה שמורים
פשוט

תנא רבי אליהו כל השנה הלכות בכל
יום מובטח לו שהוא

בן עוה"ב שנאמר הליכות עולם לו אל חקרי
הליכות אלא הלכות . (סוף מגילה וסוף דה) .
ועי' רש"י בחזקתו על פסוק הג"ל שפי' הליכות
עולם שלו ונחסר סג"ן . וע"פ דברי התד"א
הג"ל י"ל הפי' הלכות לו ע"מ שאמרו כל
העוסק בחורה עולם כאלו הקריב עולה א"כ
מלבד שחלמוד גדול שמביא לידי מעשה . החלמוד
בעלמאות הוא דבר יקר עד אין חקר ע"כ
שייך שפיר הלכות עולם אף שמדובר כי הוא
רק להסתהגות עולם אבל באמת כל החורה
שמוחו של הקב"ה כמזכר בסה"ק ע"כ קאמר
הליכות עולם לו לשמו הגדול :

ועם זה נחבא פי' המהרש"א שפי' דמשה
הובא זה המאמר סוף דהה כד' שלא
לומר לשמוך על חמרת ר' זירא ושלח ללמוד
כל הלכות דהה ע"כ הביא מאמר זה .
ולפי פשוטו לא מוכח ממאמר זה ללמוד
דבר שאינו נהוג דלמא פונוחו כל השנה
הלכות ההגונים ועם ביאורי הג"ל א"ש .
[וע"ד רמז י"ל דהיו"ד של הליכות מרמז על
עוה"ב שנבאר ביו"ד וע"כ קאמר מובטח לו
שהוא בן עוה"ב] . י"ל בן עוה"ב הספוק חלקי

ונעלו מהם ולא הי' די בם' רבוא . וחוס'
חירלו דמדם עוצה מרובה :

ורפמ"ש אפשר לומר דנודע חף שכלימוד
מלך עלמותו גדול אעפ"כ גרין
להיות ע"מ לעשות וכלמד ע"מ שלא לעשות
מועב לו שחסך שליחו על פניו . ולפ"ז
כשחמרו נעשה ונשמע היינו ללמוד ע"מ לעשות
וחשב לעשות מזה מעלה עליו סכסוך כאלו
עשה ונודע דמכל מזה נכבד מלך . ולפ"ז
בבחי' שלימוד ישנו שני בחי' ע"כ היו שני
כתרים ע"י . מלך אחד . ואחר כך כשחמרו נענו
ובע"ז מחשבה מלמד למעשה ובמקום אחר
כתבתי טעם לזה דבע"ז עיקר האיסור הוא
בלב [ת"ל] שמלאכי סכסוך ו' בשל"ה דמש"ה
בע"ז מחשבה מלמד למעשה הואיל דעיקר
האיסור הוא בלב [אבל עכ"פ המעשה פוגם
יותר וע"כ הי' ע"י שני מלאכים וסיין . ה'
ישימו מהלומדים לשמה וזכה שיוחד לנו
העטורות במהרה בימינו אמן סלה :

אמר רחב"ה מאי דכתיב כחפוז בע"י היער
כו' למה נמשלו ישראל לחפוז לומר
לך מה חפוז זה פרי קודם לעלו חף ישראל
הקדימו נעשה לשמע (שבת דף פ"ח) . והקשו
בתוס' בשם ר"ם הא חיין דחפוז הוא גדל
כשאר חילנות וחי' דחפוז סיין אחריו דריח אפר
כחפוזים מתגמין כאחריון ואחריו דד בחילנו
משנה לשנה ואחר השנה נשרין עליו של שנה
העבר ובחין אחרים תחתיין . וכו' פרי קודם
לאופן עליו הבאים . והקשו א"כ קימא
שמביא כחפוז בע"י היער דחמור על ספק
דחמור ג' לודי בין הבנים וקרא דריח אפר
כו"ל לאתויי פפי וסיינו בחימא עיי"ש :

ורפער גראה ליישב תמיכה תוס' . דקנה
ידוע דאלל הסי"ת ב"ה וב"ש
לעד ולנחה נחיים לא שייך להמשיל שום ענין
כי הוא אחד ואין שני להמשיל לו להחבירה .
והנה הב"ע כ' על מה דאי' ביומא (דף
ס"ט ע"ב) דחמור ריב"ל למה נקרא שם
חגי כנה"ג שחזיר עטרה ליושנה אחא משא
אמר האל הגבול הגבור והמורא אחא ירפני
ואמר וכו' . אחא דמיאל ואמר וכו' . אחא חיינה
ואמר אדרבא זו היא גבורתו וכו' ואלו הן
נוראותיו וכו' :

וב' הב"ע שהגביר חמור דאנו מפני שהקב"ה
חינו מראה גבורותיו לנו לכך לא ניתן
למך הכבוד עז וסדר . וב' דהענין הוא
אדרבא

פשוט דברי תורה . יש סוד כמס על כל
קץ כחמור מה"ש חנה הודך על השמים ופירשו
המפרשים שכוונתם הי' לפימיות החורה [עיי'
זו"ק ריש פ' קרח] וע"כ מלבד המעשה
עסק החורה הוא דבר יקר למאד ודאי' לזה
כי מצינו זאת חורת העולה כל העוסק בפ'
עולה וכו' והנה חכו"ל תקנו לומר בכל יום
פ' החמיר קודם התפלה כי עולה דורן הוא
זמרה :

ובזה י"ל פי' הפסוק מסיר אנו משמוע
תורה גם חפוזו תועבה כי זכח
רשעים תועבה כיון דלדידי' אין תועלה
בלימוד הפרשה . וחסו ע"י ונשמע פתגם
המלך וזכה לנשמע קולו בבואו אל הקודש
[ואל"ו הרב הגדול מוה' יואל ז"ל פי' המסורה
הי"ל נעשה ונשמע קאי על תורה שבע"פ
שכל דור ודור מחייבים לשמוע תורה שבע"פ
הנמסר לחכמינו ז"ל ע"פ עקרים ידועים ואל
חמור חלילה כי אין זה תורה הי' כי ונשמע
פתגם המלך מלכו של עולם כולם נתנו מרועה
אחד וידוע כי מסיר אנו משמוע תורה גם
חפוזו תועבה והדמו בזה אוחיות שבת
"שומע" בנקל "תורה" שומע "בורא" חפוז
כי לא נתנו שבתה לישראל רק לעסוק בתורה
כמו דאי' במדרש וכו"ל וע"כ סיים על ידי
זה שחמור דברי פי חכם ולא חסור חזק משמוע
תורה עיי"כ ונשמע קולו בבואו אל הקודש
ע"כ דפח"ח של אח"ז זללה"ה :

ועם זה י"ל מה דאיתא בשבת (דף פ"ח
פ"א) בשעה שהקדימו ישראל נעשה
לשמע בואו ס' רבוא מלאכים וקשרו לכל אחד
שני כתרים א' כנגד נעשה וא' כנגד שמע .
ועיי' יד יוסף פ' יתרו דרוש אחרון שהק'
כיון דהכתרים היו בשביל הקדימה אין מקום
לשני כתרים דבשלמא אילו היו בשביל נעשה ונשמע
בעלמא הי' יחא והוא דקדוק נכון . ולפי
האמור י"ל דאלו לא הקדימו נעשה לנשמע
לא הי' מוכח שעסק החורה הוא נחשב בעיניהם
מלך עליונותו רק שצריכין לשמוע לידע כדא
מה לעשות וכיון שכן היו הכל עינין אחד
ולא היו ראים לשני כתרים . אבל עכשיו
שהקדימו נעשה לנשמע מזה נשמע שכלימוד
בעלמותו הוא יקר בעיניהם וע"כ וכו' לשני
כתרים וזה נלמד נכון . ועיי"ש עוד
שהביא קימא למה אח"כ בואו ק"ך רבוא

אדרבא אין מהרואי והרשום ליתן שום שבה ותהלה להש"י ב"ה וב"ש וכענין שהוא דנחית ואמר האל וכו' וא"ל סיימתינהו וכו' ואין לנו רשות לתאר את הש"י בשום תואר רק במדות המתגלים לנו בעצבו הגדול וברוב רחמיו וחסדיו . ובהיות ישראל היו שרויין על אדמתן ומקדש הקודש על חילו נתגלה לנו הש"י במדותיו ובמדות האלו תיארו אותו ית"ש כביכול לזאת מימי משה ואליך שאז נתגלה במדת הגבורה והגורל והגדולה לכך היו רשאים לומר הגדול הגבור והגורל ואח"כ צימיו ירמיו ודמילא אשר גרמו העוונות ונחסס התגלות הלה חסבו שאדרבא אין רשות להגיד גם השבח הזה עד שבאו אנשי כנה"ג ואמרו הן הן גבורותיו כי גם עתה מתגלה לנו במדת אלו הן הן גבורותיו ונוראותיו א"כ טוב רשות להגיד שבה הוה עכ"ל ככ"ע :

והנה במה שאמרו נעשה ונשמע אשר פירשו נעשה והעשי' יגרוס שיזכו לשמוע וכדאי' בגמ' מי גילה רז זה לבני שמה"ש משתמשין בו וכו' המהרש"א דזה דבר סוד שהמלאך הוא כולו רוחני ואין לו דעת אחרת רק לעשות רצונו ית"ש והוא מוכן כאלו עשה אבל האדם המחובר בגוף ונפש ויש בו גם יל"ר ואינו מוכן כ"כ לעשות רצון אביו שצושים ובמתן תוה"ק נגלה להם סוד זה להיות להם דעת אחת כמ"ש מי יתן והי' לבב"ם זה ששני הלצבות יכיו לדעת אחת כמלאכים הללו שהם מוכנים קודם השמיעה וכן הי' אז במעמד הנבחר שהכינו עצמם לזה לכן זכו שהש"י ב"ה וב"ש נתגלה להם במדה זו וספיר אמר כחפוח בעלי היער כן דודי בין הבנים . מהר יערה הי' לבנינו לעצדו שכם אחד וללמוד תוה"ק ובכחיה של תורה יענדנו שנים עם עדנים ונזכה לשמוע דברי עתיק יומין פנים בפנים וזאת ברייתו אשר אמר לא ימוש מאתנו ומזרעינו זרע זרעינו עד עולם כהבטחתו ית"ש אלינו ברחמיו וחסדיו הנאמרים וישלח לנו המבשר טוב להשיב לב אבות על בנים וגו' בברא"ם :

[אמר המ"ל . עי' בחידושי חמדת שלמה לאה"י כ"ע על יבמות בפתיחה
שם חמלא פלפול עמוק ונפלא ביישוב קושי' המג"א סי' תל"ד עיי"ש וחרוס למאורק] :

דרוש ב"ב בענין תוכחה

בסייעתא דשמיא ב"ה וב"ש . גל עיני ואביטתה נפלאות מתורתך . והצירני מכל מבשול ומצעות מעתה ועד עולם :

רבי זירא הוי מיטמר נפשי' מלמיסמכי' קבל וקיים כיון דשמע להא דאמר ר"א אין דאמר רבי אלעזר לעולם הוי אדם עולה לגדולה אלא"כ מוחלין כל עונותיו אמאי

זאת בא לידי דא גאוס אחר שמדבר ממומי
 ז"א . הכלל בזה שהנריך לג' דברים להגל
 מלה"ר הא' שיש עמו כאלם הב' לעסוק
 בתורה הג' שלא להגים דעתו :

והנה

התחלת הענין כבר ביאר רע"פ בם'
 ז"ל ע"פ אמרתי אשמרה דרכי מחטוא
 בלשוני ופי' הוא ע"פ המשל של הח"ה כי
 הלשון מעולל פשעים רבים עד"מ מי שבוה
 פלטרין גדול בכמה חדרים אם נועל דלת
 החיון כבר כל החדרים הפנימיים משומרים
 ואם אינו משמר הפתח החיון כל החדרים
 הפנימיים לריכס שימור וזו הפי' רובן בגל
 ומיעוטן בעריות והכל באבק לה"ר . לא קאמר
 וכולם רק והכל היינו שהכל בא ע"י אבק
 לה"ר נמצא השומר פיו ולשונו שומר מזרות נפשו
 היינו עי"ז משומר שלא יעמא נפשו חלילה בכמה
 חטאים ופי' הוא אמרתי אשמרה דרכי דהיינו
 לעשות שמירה כוללת לכל הדברים מחטוא
 בלשוני דהיינו שאשמור לשוני ועי"ז יהי' כל
 הדרכים משומרים . והנה באמת זהו אומנת
 גדולה אשרי למי שמרגיל עצמו במדה טובה
 זו . כמאמר מלה בסלע שחיקה בחרין . אבל
 הסיוס דקאמר יכול אף לד"ת קשה לכאורה
 מאי ס"ד לשתוק מד"ת כיון דעיקר כוונת
 השחיקה שלא לבא לידי עבירה מחמת לשה"ר
 וזה לא שייך בד"ת אמרות עהרות אין בזה
 כפתל ועיקר :

והנראה

די"ל דזה קאי על מלות חוכמה
 דהרואה להגיד דברי מוסר אי
 אפשר לו שלא לומר שהעם מקלרים במע"ט וכדומה
 והוא ג"כ נוגע קצת לעון לה"ר ולזה סיים
 יכול יגים דעתו דהנה אפשר לאמר שני מיני
 חוכמה הא' לומר דברי חוכמה ומוסר להמקלרים
 בעבורה ס' והשני ללמד דעת העם חוספת
 יראה וחסירות על מלות ומע"ט . רק החילוק
 הוא זאת דמי שמוכיח על המקלרים וזו אינו
 נכנס לשום דא גאוס דפשיטא כל אדם לריך
 ליסר בנפשו שלא ליגע בקלה איסור ודבר
 עבירה חלילה ואין שייך לומר דא גאוס במי
 שאומר שאינו עושה עבירה בכיון חלילה . אבל
 המזהיר לעשות לפנים משורת הדין והכלל קשום
 עומך ואח"כ קשום אחרים מוכרה לומר על
 עצמו שהוא עושה לפנים משורה"ד והוא נקרא חסיד
 נמצא דאף דבזה הלא אין כאן דא' לשה"ר
 מ"מ יש כאן דא' גאוס ע"כ קאמר יכול יגים
 דעתו ח"ל מישרים תשפטו ז"א :

ובזה

לי' אנפשי' (סנהדרין דף י"ד ע"א) . ויש
 לדקדק חרה דלפ"ז קייין מימרי דר"א אהדדי
 דבתחילה אמר לעולם היו קבל וקיים משמע
 שאין ראוי לקבל שום שררות ומממרה אחרונה
 משמע להיפוך דהא מש"ה אמרי ר"ז אנפשי' :

ועוד

נריך להבין בתחילה מאי ס"ד דר"ז
 וכי בשביל שיהי' סמוך לא יכול להיות
 שיסתבך עצמו בדרך עוה וספלות ומי לנו
 גדול ממשה רבינו ע"ה וכחיב זי' והאיש
 משה עמו . מאוד מכל האדם ואברהם אע"ה
 אמר ואני עפר ואפר . גם קשי' לכאורה
 כיון דאר"א אין אדם עולה לגדולה אלא
 מוחלין לו עונותיו משמע דמחילה העון אינו
 חלוי במה שעולה לגדולה רק דעלי' לגדולה
 חלוי במחילה העון וא"כ ממ"נ אם רזה לעלות
 לגדולה בשביל שימחלו עונותיו אף אם לא
 יעלה לגדולה אפ"ה ימחלו לו עונותיו דהא לא
 חלוי מחילה עונות בעלי' לגדולה רק להיפוך .
 וז"ל דהנה נריך להבין באמת טעמא מאי והלא
 כמה מעלות טובות למקום עלינו בלא עלי'
 לגדולה ואפ"ה אינם לריכס לתנאי מחילה עונות
 ומס נשתנה עלי' לגדולה :

והנראה

בזה דהנה מזה גודל החיוב
 המוטל על המנהיג העם להדריכם
 בדרך ישרה ולהשגיח על כל מילי דמחא וסנה
 איחא בגמ' פ"ק דמו"ק האי לורבא מרבנן דאיחא
 במחא כל מילי דמחא עלי' רמיא מכש"כ מי
 שנחמס להשגיח על כלל הציבור . והנה מצינו
 בגמ' סוף הוריות [דף י'] בר"א בן חסמא
 ור"י בן גודגא שהיו לריכס לפרנסה ושלח
 להם ר"ג להושיבם בראש ושלח להם ולא באו
 חזר ושלח להם ובאו אמר להם כמדומין אתם
 ששררות אני נוטן לכם עבדות אני נוטן לכם .
 ולכאורה נריך להבין דילמא אין רגונס לקבל
 עבדות . ואמרתי ע"פ פי' הגמ' האמנם אלם
 דק דחברון מישרים תשפטו בני אדם מאי
 אומנתו של אדם בעוה"ז ישים עצמו כאלם
 יכול אף לד"ת ח"ל דק דחברון יכול יגים
 דעתו ח"ל מישרים תשפטו ז"א :

והנה

המאמר הזה חמוה מאוד . וראיתי
 בם' מ"ל להגאון דק"ק אה"ו שי'
 שחי' ע"פ הגמ' מאי תקנתא של מספרי לה"ר
 יעסוק בתורה ואם ע"ה הוא יספיל דעתו
 לפ"ז ס"פ דהו"א כיון שעוסק בתורה כבר
 מלא מלה"ר ומותר לגוס דעתו ח"ל מישרים
 תשפטו ז"א היינו לדון כ"א לקף זכות דלולי

מחטאי וכיון דחיוב מאוד על הגדול להוכיח ע"כ אינו עולה לגדולה אלא"כ מוחלין כל עונותיו וע"כ יכול להוכיח וממילא מכאן ולהבא כל המזכה את הרבים אין חטא בזה ע"י וע"כ יוכל להוכיח :

והנה אף כי גדלה מדת ענוה עד למאוד ששחבבה בה משה רבע"ה מ"מ מעלות מעלות יש ובודאי אינו דומה מי שהוא בעל מעלות בחכמים השלימות בלי שום דבר חסרון ללאדם כזה אם הוא עניו הוא חסידות גדול לא מי שהוא מלא חסרונות כמאמרם טוב ארך אפים מגבור וכ"כ האלשיך והאש משה עניו מאוד מכל האדם אשר ע"פ האדמה היינו שהוא עולם השמימה והי' לו דבר מעלה על כל ב"ח ואפ"ה הי' עניו מאוד . ומכש"כ מי שיש לו יראת מחמת החטא שבדיו שאין לו להתגאות כלל כמ"ש הח"ה שחכם א' אמר לתלמידיו אלו לא הייתי ירא מכס מן החטא הייתי ירא מגדול מן החטא ושאלו אותו מה הוא והשיב הגאון אבל עכשיו שיש לכם חטא אי אפשר להתגאות ולפ"י תיגדל מדת הענוה ממי שעולה לגדולה שמוחלין כל עונותיו וגם יכול להוכיח עי"ז ולהיות עי"ז מזכר רבים :

ובזה י"ל דכוונת ר"י שלא רצה לעלות לגדולה שהי' רוצה להיות בחכמים הענוה ולא רצה לבקש גדולה לנפשו עד דשמעוהו דא"ל דמוחלין לו כל עונותיו ולפיכך לומר דה"ט כדי שיוכל להוכיח ועי"ז לא יבא חטא על ידו . א"כ אם יהי' אה"כ עניו יהי' הענוה בחכמים השלימות חולת עלי' לגדולה לא הי' מוכיח שלא יבא חטא על ידו :

ובזה י"ל מאי דאיתא בירושלמי דירושלים נחרב בשבן לה"ר ובגמרא דשבת איתא בשביל שלא הוכיחו זא"ז . ולפ"ז י"ל דלולי שדברו לה"ר הי' להם התנלות על מיעוט הכוחה כדי להגלל מלה"ר אבל אחר שהי' בידם עון לה"ר שוב אין להם התנלות על הכוחה :

היוצא מזה גדול החיוב להוכיח הדור ומכש"כ מי שנחמנה מדעת האיבור . וי"ל דזהו הפי' בספורים אחס וכו' עבדות וכו' . דכנה י"ל אחר שהחיוב הוא כל כך להשיג צניעא פקחא ואשימם בראשיכם כחייב מי יערב לבו לגשה בכל פעם לדבר דברי מוסר כי מודע כי ישראל בניס למקום ומאוד מאוד נריכים לחוס על כבודם :

אך מודע מדרך העולם כי שר וגדול הבא לאחר המלך צריך ליעול רשות בחילה על ביאתו לאחר המלך אבל משרתיו עושי רצונו יזאל ויכנס בלי נתינת רשות והטעם הוא כי השר הבא אל המלך בא לתועלתו ותקנתו ע"כ צריך לנתינת רשות אבל עבד המלך שאינו בא רק לעשות שירת של המלך ע"כ א"צ לנתינת רשות . ולפ"ז י"ל דזהו הפי' עבדות אינו נותן לכם דזהו בגדר עבדות לפונת . העם ולהוכיחם ולהסירם כי אין טובה גדולה מזה וע"כ אין לכם לירא מזה כי הרשות נתונה לכם להוכיח כאלה נפשיכם :

והנה לפ"י י"ל הטעם דאין אדם עולה לגדולה אלא"כ מוחלין לו כל עונותיו כי מודע קצוץ עולמן ואה"כ קצוץ אחרים וא"כ מי יערב לבו לגשה בשער בת רבים לפתוח בתוכה כי מי יאמר זכיתי לבי משרתי

דרוש ב"ב בעזריה"ל לסיום משניות .

לעוס"כ לא תאבד לעולם והוא"ל מפסוק אה ג"כ גדול התענוג עד"מ ומספרם יש שהוא ש"י אבל באמת כמו שאין שיווי לבין נחקר למה שאינו נחקר כן אין שיווי בין אורח המעשים שבנינו ובין אורח התענוגים עי"ש בשנינו לשון קלה . והתו"ט ז"ל חדר ליתן החייחכות למספר יש יעיי"ש שהוא על ירושת עשר פעמים ל"א מלכים . ולא הבנתי דבריו דהא זה יצא לכלל ישראל לא לכל לדיק . גם מדוע יקרא

אמר ריב"ל עתיד הקב"ה להגחיל לכל לדיק ולדיק ש"י עולמות שאמר להגחיל לארבעי ים ואלוהיהם אמלא אמר ר"ש בן חלפתא לא מלא הקב"ה קלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלוש שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יגבר את עמו בשלום :

התו"ט פי' בשם הרמב"ם להגחיל לארבעי ים שהוא המזלות המוחלט וענין ים שהוא מזלית התמיד שכל נפש שחזקה

יקרא נחלת מלך אחד בשם עולם דבשיל זה
יהי' נקרא בכלל ש"י עולמות גם הדקדוקים
לכל לדיק ולדיק הכפל :
ואפשר לעי"ד ליתן קצת החיחסות ויבואר
עפ"י דרושינו . ותחילה נאמר
על מה שהקשו המפרשים מפני מה עיקרי
היעודים הנאמרים בתורה הוא עמי עוב"ז
אחר שאין להם שיעור וערך נגד שר
עוב"ז כמ"ש הר"מ שהוא היש המוחלט .
ופי' המפרשים דשכר עוב"ז הוא מזל השכל
אחר שהשמה הוא חלק חלקי ממנו ולא
גולה עצמה בתענוגי עוב"ז ואדרבא עשה
מלות ומעשים טובים ראוי לאור באור פי
המלך אך שכן הגשמי לומר שבעשותה מעשים
טובים יהי' גשם בארץ ואם לאו ועל השמים
זה הוא חוץ מהיקש הטבעי משא"כ שכן
עוב"ז הוא ראוי לפי זכות השמה :

ובזה י"ל לשון להנחיל לאהבי ים ולא כתיב
ליתן כי נחלה מממשות מאל' להיות
הבן חלק מהאב . וכן הוא בענין שכן עוב"ז
שהוא מגיע מזל שהשמה הוא חלק חלקי . וי"ל
טעם שלא נאמר שכן עוב"ז בפירוש עפ"מ
דאיתא בגמ' להוכיח דכל תנאי דאינו כחנאי בני
גד ובני ראובן אינו תנאי מהא דכתיב אם
בחוקתי תלכו ואם לא תשמעו וכן מדיני
תנאי שכל דבר שאינו יכול לעשות ע"י לא
מהני תנאי ומש"ה קי"ל אין תנאי בחליצה ואם
חלץ על תנאי התנאי בטל והמעשה קיים .
וכתבו החוס' [בגיטין דף ע"ה] וכן במלות רוב
מלות געשים ע"י שליח . ותמכו המורה"ש
והפ"י על החוס' דהא מה שצריך להעשות
ע"י שליח הוא המעשה לא התנאי כמו
בחליצה שחיתות המעשה יוכל להיות ע"י שליח
וה"ל הוא ונתתי גשמיכם בעתם והניחו
בקושיא . גם מה שכתבו רוב מלות יוכל
לעשות ע"י שליח . הוא תמוה חדא דכל
מלות ל"ת אי אפשר ע"י שליח גם הרבה
מ"ע חפלין וליית ומה שופר ולולב ודומים
אי אפשר ע"י שליח :

והנראה לעי"ד דאפשר לומר עפ"מ דאיתא
שכן מלות כהני עלמא ליכא .
ושמעתי עפ"י מה דאיתא יפה שעה אחת של
קורת רוח בעוב"ז מכל חי העוב"ז וע"כ
ח"א ליתן שכן בעוב"ז . אך הרמב"ם כתב
שכל היעודים של עוב"ז הוא שיהי' פמים
לעבודתו ואינו ע"ד שכן . ולכאורה הוא

והנה רש"י פי' בפסוק יוקח נח מעט מים
ע"י שליח ע"כ חף הש"י פרע לו ע"י שליח
ופי' פ"ד שהאריך בזה דמה שהש"י פורע
בעלמו הוא עשהו"ע וע"כ י"ל דזכו כוונת
החוס' רוב המלות שיש קיצול שכן בעוב"ז
הוא הכשר המלות וזה יכול לעשות ע"י
שליח וע"כ ממילא הכשר הוא ג"כ ע"י שליח .
ועיקר קושי החוס' דמסתמא גחנת הכשר הוא
ע"י הקב"ה ואי אפשר לעשות ע"י שליח
דאיכות הכשר על ידו ית"ש גדול מאוד . והנה
שכן עוב"ז דאיתא בגמ' מהגלגל בפומי' דרב
עוב"ז אין בו לא אכילה ולא שחי' אלא לדיקים
יושבים ועפרותיהם בראשיהם ונשחין מזו השפיכה .
והנה שכן כזה ודאי אי אפשר ליתן ע"י
שליח כי עין לא ראתה אלקים ואתך שהוא
הנאש מזו השפיכה וע"כ ח"א לקיים ע"י
שליח וע"כ אינו מועיל דהוי תנאי בטל ומעשה
קיים וע"כ הולך הכתוב להניח הדבר על
סדרא שהיוצא שאחר שיזכר במלות ובמעשים
טובים ראוי לאור באור החיים . וע"כ ששכן
עולם הבא גדול כל כך מנינו סביביו
שערס מאוד :

והנה רש"י פי' פ' וישב ניקם יעקב לישב
בשלוש מיד קפץ עליו רגזו של יוסף
ואינו מובן . והפ"י ע"ד מ"ש הח"ס אמר
החסיד דאיתא ממך הדיקון ממני סדאגל
וכן הוא ע"ד התענוג על ס' ויתן לך משאלות
לכן מחמת שכל עינוג יחי' על ס' ע"כ
יהי' לך משאלות לכן שלא יסאל דבר אחר
מעמי העוב"ז ועפ"י הקדמות בגלגל עוב"ד
סמיל

כי הנאת עוה"ז הוא ע"י חמשה חושים.
(א) טעם (ב) ריח (ג) ראות (ד) שמע (ה) מישוש
אשר בזה תלויים כל תענוגי עוה"ז וכל אלו
התענוגים אין בהם קיום ואין שימור וערך
נגד הנאת עוה"ב שבהם חיות יש. ובה נודע
שכל הרמזים בהבנת חיות יש. ובה נודע
כל העינים בעלים בשמים וע"כ כתב [הב"ח]
[הס"ח] על אמרם תלום ח' מששים בנבואה
שהוא מעט מועד וכמעט שהוא בטל בנבואה :

והנה מצינו חולין דף ז"ח בילב ב'ס' אכורה
בס"א מותרת וריב"ל בעלמו סובר כן
למסקנא דגמרא ועממא כמ"ס המפרשים הואיל
והוא דבר חשוב הוסיפו ח' ולפ"ז יש להמחיק
לסיוט עמי עוה"ז נחלק לפי דעות בני אדם
יש נמשך לחוש האוכל ויש לחוש הראות וכדומה
ובולם אינם יולאים מחמשה חושים הנ"ל וכל
מי שהוא דבוק בתאוות דומה לו שזה עיקר
תאוה העולם ובאמת אין שימור וערך
לתענוגים אלו נגד הים המוחלט שהוא עוה"ב.
ע"כ המחיק ריב"ל הענין לומר ש"י עולמות
לבעל תאוות חמשה החושים של תאוות עוה"ז
כל אחד בס"א וע"כ הוא חמשה פעמים ס"א
עם החמשה חושים עולים שלש מאות ועשר
להורות שעמי תאוה העוה"ז כלל יחשב וכל
אחד בכל בס"א ועיין סיטב שהוא נראה
נכון בעוה"ז :

זרפתי לעיל י"ל בזה הסיוט אמר ר"ס
כן חלפתא לא מלא הקב"ה כלי
מחיק ברכה לישראל אלא בשלום שנאמר ה'
עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום.
להוסיף על דברי ריב"ל שאמר בהפגנה שכל
המחזיקים זכא להוסיף שאי אפשר מכלעדי זה
ע"ד אמרם ח"ח מרבים שלום בעולם. והנה
המחזיקים בחורם מחזיקים בשלום וממילא ראויים
לברכה ויקיים ה' יברך את עמו בשלום :

הטעם ז"ל דמי שמוכנה לו על עוה"ב אין
עוה"ל גדול מה. וזהו ספ' לא די מה
שמתוקן לעוה"ב זהו עוה"ל גדול וע"כ בקשה
העוה"ל הוא המעט עיני עוה"ב וע"כ קפץ
עליו רוגז של יוסף עפ"מ שפי' המפרשים
שה' ירא שיענה. ע"ז שהוא ה' הגורם
וע"כ אמר אמונה הפעם וה' לו דאגה
העוה"ב. ובה מפתח יעקב אבינו לא
ה' כוונתו על בקשות המותרות וע"ז נענה
מכש"כ המהם עיקר מנחתו על עמי עוה"ז.
וחייב כל ח' לקיים שויתי ה' לנגדי תמיד
בכל דרכיך דעוהו כדדריש בר קפרא איזה
פרשה קטנה שלל גופי החורם תלויים בהם בכל
דרכיך דעוהו. בפרט בחדשים אלו ענה ושבע
ענה ה' אתחלתא דפרענותא מתורבן ביהמ"ק
וכדל' בזהר חדש עד אשר לא יבואו ימי
הרעה אלו ענה ושבע. גם באלו החדשים
מפורשים להשונה שובבים ח"ח :

גם פי' וחי למה פרשה זו סתומה כיון
שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניו ולכן
מפני ארורת הטיעבור. והנה אמרו לבני רחמים
אחכילא על עליא דאלמלא עליא לא נסקיימו
עליא. רמו דברי הוהר וירא כי לא יכול לו ויגע
בכף ידו איוון המדין דאוריית' וע"ד מלכות חייבא
אחכילא ע"י"ס פ' וישלח. הוואל חזר דזה לורך
גדול להיות המדין דאורייתא. והי' אפשר
לומר דזה לא פו רק הכשר מלוא ואין
השכר רק בעוה"ז וכל"ס. ע"כ אמר כל דיק ודיק
דבאמת כתיב צלל התעמם כלל הכסף ודאי משמעון
אחי עזרי. ואפשר לכין בזה ואלוהיהם
אמלא שאף בעוה"ז לא ישי' להם מחסור.
ובה ח"ס שרבינו הקדוש הביא מאמר זה
סוף פוקצין שהוא ענין דומה לשם דמירי
תעמרים :

וישוב חשבון שלש מאות ועשר
עולמות. והענין הוא לארורת לטות

דרוש ב"ר למ"ב

קאמר דלא כן הוא רק על רוב פשטי' וא"כ
הדבר תלוי בהשגחה. ולי ה' מראה דו"ל דקאי
על וסא דקאמר הו' זרי' לראש ובה אמרו
כל המינר לישראל נעשה ראש והנה אף
שלבאורה

במדרש איכה כ' ה' הנה יכול על מנן
ח"ל על רוב פשטי'. ופי'
הש"ס הקדוש יכול מה שהנה ה' הוא ללא
תועלת כי לא יחזיר עוד לרחם תלילה לה

שחורבן יש תקומה ודבר זה לא היו יודעין
עדיין :

וראוי לעורר עצמינו בזה היום המר
והנמרוד החלחלה דפרענותא . וכמ"ס
הפוסקים דאפילו יולדת נמנעת בזה היום מבשר
ויין . וי"ל בזה הפי' ולק' ה' הסוד כי אחת
השלה לאיש כמעשהו . כי הש"י ברוב רחמיו
רואה לשלם באופן שלא יעשה כלה כמשל הזכר
מי שכועס על בנו אהובו ורמי קלין סגיאין
ומרים המקל למעלה כמי שרואה להכות חרבה
ואף על פי כן ממעט בהכאה במאי דאפשר .
וכן כשרבו עומותיו הרבים וחרבה [עירנו] וגלינו
בין האומות ראה הקדוש ברוך הוא להקל העונש
על לך היותר טוב :

והנה מודע דזה כאב ועדר גדול אם רואה
אויביו רבו למעלה ראש . על כל פנים
אין מכלת כליון כל כך . וזה הפי' יכול על
מגן כדלעיל . וזה מדוקדק למאוד כי ה' הוגה
על רוב פשעיה ומודע גדול רחמי ה' אף בעת
הגלות כדליתא במדרש חכמים על נסרות צבל
שם ישבנו גם בכינו עד אמר להם ירמי' אילו
בכיתם בכי' אחת עד שאתם ציון לא גליהם :

ועם זה יש לומר בכה חכמה בליט' פי' בכה
שהי' להם לבכות כבר . אבל הם לא
בכו רק בלילה בזמן הצרות שנמשלו ללילה .
וע"כ אין לה מנחם . וראינו גודל הבכי'
והתשובה שעשו אז כמ"ס וחוללינו שמחה ואף על
פי כן לא הועיל להם . כמ"ס יעולם יקדים
אדם תפלה לזרה . ע"כ אנו בעיותינו ראוי
לנו להעלות ירושלים על ראש שמחתנו ולזכור
חמיד ולהתאונן על חורבן בית המקדש ועל
עם ה' כי נפלו בחרב וגלות השכינה שאנחנו
גורמים בעו"ה :

ועוד יש לומר על פי מה שפירוש האלשיך
ע"פ חז"ל הגבר שהי' לי התגברות וסי'
בי יכולת לסבול לא מאד שלא היו הצרות
הכופים זו לזו וסי' קצת אור בינתיים . שלא
כן רק אחי נהג חשך ולא אור אך שמה יאמר
השומע מי יאמין לך וכי אפשר לסבול כל כך
אך בי ישוב יספוק ידו כל היום מדין לרחמים
לחת בי כח לסבול כל כך :

ויש לומר על פי המדרש בלך לך ר' עקיבא
אומר כל זרה שאינו של יחיד אינו זרה .
ולהבין זה דקשה אדרבא הלא מצינו הן אל
כביר לא ימאס . ופי' המפרש עי"ס במדרש .
וקשה דהא באמת קאי הקס על זרת רבים
כדכתיב

שלאורח הוא עגמת נפש גדול בראותיו גדולה
ויקר אלל אויבי נפשינו המצירים לנו . י"ל שני
טעמים ע"ז הא' מאחר שחטאו ישראל וראוים
לעונש ח"כ המיילד לישראל עושה שליחות ה'
ע"ד אמרו אשור שבת אפו וכן אמר ושכר
לא ה' לחילו משמע מזה שמגיע שכר להעושה
שליחות בזה . ועי' בראש"ח פירוש תבוא כל
רעם לפניך היינו שמוסיפין להרע וע"כ ישולם
להם אפי' ע"מ שהי' מהראוי להגיד עונש
לישראל עי"ס :

ועוד י"ל דליתא שהוא חסד ה' דעי"ז
הוא מתמעט העונש מישראל דלולי זאת
הי' חלילה מכה בלתי סרה . וע"כ עי'
האטרפות שני העינים ירידות ישראל ועליית
השואנים חקטן הירידה בישראל וא"ל להיות
העונש חזק כל כך . וי"ל דהמדרש ס"ל הטעם
השני והוא לעונש ישראל ע"כ קאמר הי'
זרי' לראש כי ה' הוגה יכול על מגן פי'
שאין בזה חועלה לישראל רק האויל וס' הוגה
ראוי לשלם שכר לעושי רצונו ע"כ קאמר
דלא כן הוא רק על רוב פשעי' דהיינו
כדי להקל העונש . וי"ל ראוי לזה מאויבי'
שלו דהאויבים לא עשו בפועל ואין ראוי להגיע
להם שכר אבל לטעם השני ח"ס :

גם י"ל עפ"מ הגאב"ד שי' דזה העונש
קאי על המחשבה ופי' בזה חטאו בכפלים
היינו מחשבה ומעשה ולקו בכפלים דעל המחשבה
הוא העונש שהמיילד נעשה ראש שהוא ג"כ
רק לער במחשבה שרואה אויבים רבו למעלה
ראש רק דזו רק על ע"ז דעונשין על
המחשבה עכ"ד הגאון שי' . אמנם לכאורה
י"ל הא דעונשין על המחשבה של ע"ז דעיקר
מלות יחוד ה' חלוי במחשבה והיו כמו גוף
עבירה אמנם איתא ברבינו יונה זל"ל דאם
עבר הרבה פעמים מכאן ואילך נענש על
המחשבה . בזה ח"ס המדרש הנ"ל הי' זרי'
לראש יכול על מגן דממ"נ על עבירה ממע'
אין די בזה דהוי מעשה וסירסור ע"ז הוי כמו
מעשה כמ"ס לעיל ע"כ אין פועל יולא בעונש
זה דאין כאן ירכי עונות ע"כ סיים ח"ל על
רוב פשעי' וע"כ נענשו אף על המחשבה ולא
הי' על מגן :

אפשר לומר הטעם שלא קבעו בז' באב
כי אז לא היו יודעין אם יהי' חלילה
תקומה כדדרשו על מזמור לאסף קינה מנביא
לי' [אלה שכלה חמתו על עמים ואזנים] וע"י

וכג ויולך חתך ולא אור ואפשר לומר כי ויולך מרמז על גלות השכינה :

ועוד יש לומר ע"פ פירוש הראשון של האלשיך בפסוק אני הגבר . והנראה הכונה להראות שאל יתלו חליה הדבר במקרה ולא יתנו לב לשון . זה י"ל ה"י אשריכם ישראל שבו שהקדוש ב"ה מוסרם ביד אומה שפילה יודעים שיד ה' היתה כמ"ש ע"פ לך ה' הסד כי אחר העלם לאיש כמעשהו כי זה מדה טובה בזה שהם יחברך משלם מדה כנגד מדה . וזוהי פי' ראש"ח חללים ק"ח אל חמשכני עם רשעים ועם פועלי און דוברי שלום עם רעיהם ורעה בלבבם חן להם כפעלם וכרוע מעלליהם כמעשה ידיהם חן להם השב גמולם להם כי לא יבינו אל פעולת ה' יהרסם ולא יבינם ופי' הוא הכפל כי זה קאי על מין העונות שיהיה באופן שלא יבינו שהוא עונש כמו שהם דוברים שלום ורעה בלבבם . עכ"פ היוולא מזה כי זהו מדה טובה בזה שמבינים העונות . וע"כ שפיר אמר ריב"ז אשריכם ישראל כי ע"י זה שנמסרים ליד אומה שפילה ואפי' ביד בהמתן של אומה שפילה אין ספק כי אינו מזל המזל חליה רק נודע יד ה' עשה וזהו לבלות חמא ולהחיים פשע :

בזמור לאסף אלהים בוא גוים בנחלתך עמאוא את היכל קדשך . י"ל כי בזה הראה כי עיקר החאונות על חורבן בית המקדש על העדר השגת רוח הקודש והעדר השפעה קדושה כאמרס עוה"ב אין זו לא חליה ולא שח' רק לדיקים יושבים ועטודותיהן בראשיהן . והנה כלום מתקנה אלל חכם בחכם ואלו היו העכו"ם זוכין ח"י בביאתם לביה"מ לרה"ק וכדומה ה' השער כפול ומטפל אמנם לא בן הוא לא מבטיח שלא זכו הם להשפעה קדושה רק עמאוא את היכל קדשך ועל זה הלא מובטחים אנחנו שיחוס ה' וירחם עלינו :

כדכתיב ישא דקרא . ויש לומר ע"פ מה שאמר דוד המלך עליו הלאום אין מחוס בבשרי מפני זממן אין שלום בעלמי מפני חמאמי והוא משולל הבנה שימי התוארים :

וי"ר עפ"י מה שפירשו המפרשים ע"פ חייסרך רעק ומשוכך תוכיך ורעי ורואי כי רע ומר עוזב את ה' ולא פחדתי עליך . ופי' המפרשים שטיק שריר לידע כי העון עצמו הוא דבר רע עד למאוד והעונות אינו בא רק להעידו כמו מי שנחנק שרירין להכותו לנעור אורו . ויש לומר בזה ה"י על מה חובו כי ה' ללא העיל הויל ועוד חוספו סרה . וכן פי' הפסוק ראש ד' כי לר לי מעי חמרמרו נספך לבי בקרבי כי מרה מרתי . זה יוכל להיות פי' הפסוק אין מחוס בבשרי מפני זממן אפי' בן אין שלום בעלמאמי מפני חמאמי כי טיקר ההחפלות על החמא עצמו כמו שכתיב נפלה עמרת ראשינו אינו לנו כי חמאמי אף כנפלה עמרת ראשינו אין לעשות טיקר רק אי כי חמאמי :

וזה יש לומר הפירוש במדרש ה"ל וזה י"ל ע"פ פירוש מוסר"מ מיין ע"פ פיה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם עי"ש . וסיואל מדבריו דבר שהוא אלל רבים עיין אחד הוא דבר חק מאוד מחמת כפילתו . וזה יש לומר הכוונה במדרש ה"ל כי בתחלה כתיב לשון רבים והפיץ אחכס וכו' ואחר כך כתיב בלר לך להורות כי הלאה לרין להיות בדבר המשחקת לכלל . ועל ידי זה הוא לרה גדולה והשם יחברך ברוב רחמי מרחם . וזה מדוקדק לשון בלר לך ומלאך אף שימלאך הדברים האלה חפילו הכי י"י הלאה עיין שותפי , לאס לא בן ה' לכתוב להיפוך באחרית הימים והשיגוך הדברים האלה וסיר לך ואפשר לומר בזה ה"י אני הגבר ראש עמי בשבט עזרתו ומפרש כי עיקר העני ה' אחי

דרוש ב"ה

אמר ה"ל . כפי הראות אשר המאמרים האלה היה הספר על מיתת צדיקים כי מדבר מעניינים באלה ובגליון הכתב כתב בעצם כתי"ק בלשון זה , אי לנו שגרמנו מיתת הצדיקים האלה .

במדרש בפרשת וילא עז וסדר לבושה ותשחק ליום אחרון . מעשה ברבי אבהו שהי' מסתלק

הרחמנות שיש לו על האביון כמ"ש הח"ה כי כל החסדים שעושין בני אדם קצתן עם קצתן הוא לתועלת עולמן. ואם כן צו"א שראוי לסתפחור בנתינת דקה כדי שיגדל מעשיו. אמנם באמת ראוי לנעוץ בו מדה הרחמנות במאמרו ו"ל כל מי שיש בו ג' מדות אלו הוא מורע אברהם אבינו ביישנים רחמים גומלי חסדים. ואיתא ונתן לך רחמים וסדרך כל סמך על סדרות מרחמים עליו מן השמים וע"כ אמר כי בגלל הדבר הזה יברך ה'. ועם זה י"ל פי' ספ' מה אהבתי תורסק כל יום היום הוא שיחתי וס' ככתוב אללי כבר.

וזה י"ל דרבי אבדו היה מסתלק מן העולם. לשון היה מסתלק מן העולם קשה דה"ל לומר כי נח נפשי' כמורגל לשון זה בנמה מקומות. רק דמוע כבר אמרו הרגל נעשה טבע שני. והעיקר מה שקשה על האדם לעשות מלות ומעשים טובים כחפלה בכוונה ולימוד הסודות מי שיש ביכולתו או לעשות דקה ממנו הוא מחמת דביקותו בחומר הארץ השמה הלז ועושה עיקר מה העולם ועל כן כבר עליו מאד לפרוש מעיני עולם הזה לעסוק בעבודת הבורא. לא כן איש הלכבד שמבין עיני העו"ל כי כמה תוכו וצו"א כ"כ הוא שמח בעשיית המלות ולהישך בעיניו. עו"ל עושה כמורכב כמו דה' בש"ע פי' בכל דרכך דעו והוא יישר אורחותיו שכל עניינים שעושה בעו"ל לא יכין להנחת עצמו כלל כשאוכל יכין שעושה כן להכרות גופו לעבודת הבורא וכן לעסוק בפרנסה יכין שעושה כן לפרנס בניו ובני ביתו לגדלם לתורה וליראה ועי"ל יכול לעבוד הבורא בכל שעה ורגע ואפי' כשאוכל ושותה. ומה נעמו בזה דברי מהר"מ אגבילדי מ"ש על מעשה דהלל שהי' מחלך והולך. פי' שהי' עושה דבר שגורא כמחלך דהיינו עיני עו"ל ואפי"ה הי' הולך בכיון וע"כ אמר להם לגמול חסד שעושה מזה בזה. ועם זה י"ל ספירות בהלל שכל מעשיו היו לש"ש. ואפשר לומר מדה אחת היתה לו היינו שהי' אפי' עוסק בדברים אחרים היה לו להתעלות :

ועי"ל ים לרמז במדרש סג"ל דבי אבדו היה מסתלק מן העולם. פי' שהי' פרוש מעיני עו"ל ועי"ל הי' נקל מאד לעבוד בעבודת הבורא. התחיל שמה ואמר כל אינן דאבדו ואני אמרתי לריק יגעתי כלומר שלפולם לא היה נחשב ליגיעה בעיניו רק מה שהוא

מסתלק מן העולם וכו' התחיל שמה כל אינן דאבדו ואני אמרתי לריק יגעתי לתווא והכל כי בליחי. ופירוש היד יוסף אני אמרתי לריק יגעתי על ביות זה העולם. וע"ל אמר אכן משפטי את ה' ופעולתי את אלהי שהוא זוכה מולד דין ומשפט ועם זה פי' אך לדיקס יודו לשמך ישבו ישרים את פיך. פי' הוא דמאן דאכיל דלאו דילי' ביה לאסתכלי ב'. אמנם הדיקס ישבו ישרים [והארין] עי"ש :

ור"י אפשר לרמוז בזה דמוע הכלל לפוס לערר אגרא ועיקר השכר יהי' לפי גודל עסק המזה. ולפי זה העובד מאהבה לא נחשב לו היגיעה לעזרה כלל. וזה י"ל הפי' אל הדין כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס. רואין לעשות שיהיו עבודתם באופן שיש עזרה גדול. וע"ל זה מתרבה שכן. ולפי זה הי' מהראוי לערר בעשיית המלות כדי שיהיה שכן מרובה. והאמת לא זו הדרך והעיקר מהראוי לעשות בשמחה ובטוב לבב כפי' האלקי [האר"י ו"ל] תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב שיהיה השמחה בעבודת הבורא יותר מרוב כל :

והגאון מפ"ב פי' תחת אשר לא עבדת. פי' שנסה בעשיית העבירה חלילה. וזה יש לומר והי' מורא שמים עליכם ע"פ מה דאית' עבוד מאהבה עבוד מיראש שאין ירא בועט עי' רבינו יונה. ויש לומר בזה הפי' של ראנ"ח אשרי חמימי דרך הסולכים בחורת ה' אשרי נוזרי עדותיו בכל לב ידרשוהו. שהפי' הוא אם הולך אפילו בדרך אשר יעשה בשביל תורת ה' כמאמרו ז"ל אל יאמר אדם אי אפשר בבשר חזיר וכו'. אשרי נוזרי עדותיו בכל לב ידרשוהו דבעדות ל"ש כן דלריך להאמין בכל לב ואף שעי"כ לא תגדל השכר. ועם זה יש להחשיך המדרש כל מה שישראל אוכלין בעולם הזה אין אוכלין אלא בשביל האמונה. דעל האמונה השכר מהראוי שלא יהיה גדול כל כך כיון דבאמת מאמין הוא מוכרח וע"כ בעולם הזה דכל העו"ל אינו כדאי בשביל שכר מזה אחת בעולם הבא. ע"כ קאמר המדרש בשביל האמונה. ועיין לעיל מ"ש בזה. [ו"ל בזה פי' הגאון מ"ל דמ"ה עונש לשון הרע בעולם הזה הואיל ומוטל עומת מהלדיק]. ובזה י"ל הפירוש נתן חתן לו ולא ירע לבבך בחתן לו. דהיינו שתרצה לעשות באופן שירע לבבך כדי שתעשה כן בשביל מלות ד' דלולי זאת עושה כן בשביל הנחת עצמו כדי לדחות לערו דהיינו

הממשק לכל בני דורו וכמאמר רבי האי דמחדדנה מחברא דחיתאי לר"מ מאחורי' ואלו חיתאי מקמי' כש"כ דהו' מחדדנה טפי . ולפי זה אחי שפיר דעל ידי סילוקן של תלמידי חכמים נפסקו הלימודים המריקים השפעה על הס"ח הקיימים ועל ידי זה אבדה חכמת חכמיו דהיינו שנאבדה החכמה מהחכמים הקיימים :

קשה סילוקן של ח"ח . כשריפם בית אלהינו . י"ל דמיון אחד עפ"י הקדמה ע"א לדיק נחפס בעון הדור מה דרבו של עמי בפחות שבכלים ואלל הלידיק הוא גם כן פחות שבכלים דהיינו הגוף כי הנשמה חוזרת ושרשה למעלה . וכן מצינו בביהמ"ק דדרשו בגמ' מומור לאבך קינה מבעי' לי' אלא אמר מומור על ששך חמתו על עמים ואבנים :

יבוא שלום וכו' . י"ל דקאי על הקודם מפני הרעה נאסף לדיק ויש בזה שני פירושים א' מפני עון הדור . וב' מפני הרעה העתידה לבוא רק דקשה הלא מצינו דאף הלידיקים מוטערים בקברם כדאי' במדרש וירשו לנו ולאבותינו ע"כ קאמר שעי"ז יתנו אל לבם לשב ואלו יבוא שלום יטחו על משכבותם :

בגמ' איכא כפי בבבלי חמס דכתיב למען ירבו ימיכם על האדמה ואל' דמקמי ומחשבי לבי כניסחא וכו' . י"ל דקאי על השגה . כיון דשמע וכו' היינו אחי לבו [אמר המ"ל] דברי אה"ז נ"ע קלרים ויבנו מתוך דבריו להלן . ובזה י"ל הכינוי נח נפשי' . שכבר באה אל סוף המדרגה שיוכל להשיג וכשנח נפשי' אז לעולם העליון ליהנות מזיו השכינה עד"מ הפרי כשנגמר נופל מהאילן . ואפשר ליישב בזה מה דקשה על מיתת משה רבנ"ה הלא כמה לדיקים כמו אלי' וריב"ל באו בחיים לג"ע ולמה לא זכה מרע"ס לזה :

וי"ל עפ"מ"ש המפרשים במ"ש אלישע לאלי' ויהי נח פי שנים ברוחך אלי' ויאמר לו הקשית אם תראה אותו לוקח מעמך וחי' כן ופי' המפרשים ע"ד חוסף רוחם יגועון כי בשעת מיתתו יתוסף להם השגה ומכש"כ הלידיקים הגדולים כמו אלי' וריב"ל שזכו בסיוחם עדיין בעוה"ז להשגה גדולה כי עיקר מה שיכול האדם להשיג הוא ע"י חזקת הדברים שהשיג בעוה"ז ע"ד היום לעשותם . וע"כ י"ל דאלי' וריב"ל יתוסף רוחם עי"ז כי חומרם חזק בגלגל חמס כמ"ש הרד"ק ז"ל . אבל משה רבינו דכתיב כי' ותחסרו מעט מאלהים שכל מה שסי'

דבר ריק ולחוסר והכל כחי כליתי לאפוקי מלות ומעשים טובים לא היו נחשבים בעיניו ליגיעה כלל . אכן משפטי אח' ה' ופעולתי את אלהים י"ל ע"ד משל מדרך עולם מי שיש לו פועלים עתים מלאכה לפיו משלם להם כפי ערך עבודתם כפי העושה והיגיעה שהיה להם לאפוקי מי שהוא בגדר ער ומלך נותן יותר לפי כבוד עשרו ותציבותו . על כן אמר משפטי אח' ה' ופעולתי את אלהים לפי כבוד גדולתי יתבדך שמו בלתי בעל חכמים ע"כ שכרו גדול מאוד . ורבה נודע כמה הפליגו ספרי מוסר בשבח העובד בחשק גדול וכמו שפי' מה יפית ומה נעמה אהבה בחטונגים פי' אפילו כשלאדם מתעבה בעיניו עוה"ז כמו מלות שיש בהן הנאה בגון עונג שבת ויו"ט וכדומה שאר הנאות אפ"ה לא יעשה רק משום אהבת הש"י . וזה פי' הגאון י"ד חין לדיק בארץ אשר יעשה עוב ולא יתעב פי' שעשה דבר טוב שיש בו הנאה וע"כ קאמר אשר יעשה עוב ולא יתעב מלשון יחסר . וע"ז כ' הכ"ל גדול ההנהגה מיציטו יותר מיראת שמים עיין שם (עד כאן מלאחי) :

והפלא ה' הפלאה זו איני יודע מה הוא כשהוא אומר ואבדה חכמת חכמיו הוא אומר זה סילוקן של ח"ח . יש לדיקדק הלשון ואבדה חכמת חכמיו דודאי החכמים שמתו לא שיך לומר עליהם חכמיו של הדור כיון שכבר נסתלקו למעלה הגדולה . וי"ל עפ"י מ"ש דרשות הר"ן דכל זמן שיש נביא גדול בדור הוא ליטור להשפיע על ידו לשאר הנביאים . וכדומה לזה כ' הרמב"ן דבאחלמות עשה רבינו ע"ה חלם הנבואה על כל ישראל צמחן תורה והר"ן ז"ל יישב בזה הפסוק ויאמר ה' אל משה ואהרן ומרים לאו שלשתכם . ומצינו בגמ' חכם עדיף מנביא דאמר מילתא ואיתמר הלכה למשה מסיני כוונת' עי' בתרא ספ"ק . ופי' הגאון נפש עמלה עמלה לו הוא עומל כאן והתורה עומלת במקום אחר . שפעמים אדם מייגע עצמו בלימודו ואף שאינו יכול לחדש כן מכל מקום על ידי זה התורה ממליא לו השגה במקום אחר . וזה יגיעתי ולא מלאחי אל חאמין וזהו מליאה ממס' :

היוצא מזה כי על ידי עסק התורה זוכין שמראין לו מן השמים דברים סגולמים וכדאיתא במחני' מגלין לו רזי תורה ונעשה כמעין המתגבר . וע"כ כ"ז שיש חכם גדול בדור שמגלין לו רזי תורה . הוא כלימוד

שה' באפשרות בגדר האנושי להשיג כבר השיג. וזכה י"ל שקולב מיתח לדיקים כשריפת בית אלהיו. כי מציון תלך תורה וקמת ועלית אל המקום מלמד שהמקום גורם. ובעו"ה הגדיקים האלו אף שמסתמא השיגו כל מה שביכולתם. מ"מ אלו הי' הבה"מ קיים היו באים להשגה היותר גדולה והי' מקוים למען ירבו ימיכם על האדמה:

וזה י"ל שאמר המקוץ זקנים משער שבתו בחורים מנינחם. כי ע"י ששבתו זקנים משער. עי"ז גם להבחורים לא בלה השגה. ע"י הי' דוח לבניו לשער כשהי' הביהמ"ק קיים א"כ לא הי' חשכת עינים כי הי' השגה ע"י הביהמ"ק. אבל על אלה חשבו עיניו על הר ציון ששמש וע"כ חשבו עיניו שנסחמו מעיינות החכמה:

וזה י"ל בהפסוקים כי השאלה הי' רק על חודש החמישי אם לריבים להשפנות והי' השפנה אפי' מה שהשפנו בשביעי שהוא על מיתח לדיקים זה הי' ג"כ רק בשביל החורבן כי ע"י זה נסתמו מעיינות החכמה והמופת לה

עוד יסבו זקנים וחקות בשערי ירושלים מרוב ימים והיינו שהשגה יח' גדולה כל כך ועי"ז יסבו לאריכות ימים כימי השמים על הארץ. וזה הי' קושיה ר"ע למה נכתבה כאן חפ"כ נכתבה בס' החדשים מ"מ קשה למה יהפוך זה לשמחה וששון ע"י בנין ביהמ"ק אלא ששקולב מיתח לדיקים כשריפת בית אלהיו והיינו מטעם הנ"ל ממילא כשיבנה ביהמ"ק נמחרה ואז ימלא הארץ אה' ואז יספוך ה' לששון ולשמחה:

ועם זה יש להבין המדרש [וכן הוא בגמ' סוף מכות] ר"ג ור"י ור"ע ראו שועל יולא מבית קדשי הקדשים והיו בוכים ור' עקיבא שחק עי' אלשיך סוף איכה. ולפ"ז י"ל שועל יולא קאי על ההשגה שועל דומה על חכמות החילוניות כי ע"י חורבן ביהמ"ק נתחזק ידי שונאי ישראל ונתמעט השגה אמיתית וע"כ בכו אמר להם שנתקיימה נבואת זכרי' עוד יסבו זקנים וכו' וכמ"ש לעיל דקאי על השגה. ויקים בב"י ומלאה הארץ דעם אה' והאמת והשלום אהבו בב"י א"ס:

דרוש ב"י למעלות התורה

אמר המ"ל. הגם שכבר נדפס בחידושי חמדת שלמה בפתיחה. בכל זאת הדפסתי כאן מהטעם הנזכר בדרוש ב'. וגם מצאתי הוספה בבתי מה שלא נדפס:

נראה דהוי ק"ל לרש"י מאי באי דקאמר יוסר מבתי מדרשות הא בבתי מדרשות לומדים ג"כ לזה פי' המלומדים חסידים רוב עם. והמורכב"א פי' דבבתי מדרשות ישנם הרבה שאינם לימים בעומקה של הלכה ואמרי' בגמ' העוסקים במקרא וכו' בגמרא אין לך מדה גדולה הימנו והטעם שמה יולא האוראה ע"כ קאמר שערס המלומדים בהלכה ללון בעומקה של הלכה. וסנה לבין אמאי קאמר אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה ואמר אבי מרש הוי גריסנה בנו ביחאי ומלינה בב"כ כיון דשמעי' להא דרחב"א משמי' דעולא מיום וכו' לא הוי מלינה אלא היכי דגריסנה ר"א ור"א אע"ג דהוי לכו חליסר כישתא בעבריא לא הוי מליני אלא ביני עמודי היכי דהוי גרסי. (ברכות דף ח'). ורש"י פי' שערס המלומדים בהלכה ליון ואסיפת ליבור:

ורג"ל בזה ע"פ מה שכתב בזה"ק פרשת וילא

יעשה לא יעלה בידו מאומה. אמנם מי שהוא זוכה לכתר התורה בשלימות שהוא למעלה מן הטבע או אם כל המצלות יהי' לו מנגד לא יוכלו לפעול מאומה להרע לו כי ע"י התוס"ק הוא דבוק בהקב"ה והקב"ה בכבודו ובעלמו משגיח עליו. מעשה האיש אשר אינו שלם בתורה אף ששם בעמולו בו ית"ש מ"מ א"א לשדד הטבע בעבורו אבל הזכה לכתר התורה בשלימות נקל לעשות בעמולו הגם שמעטרי השמים הם כנגדו:

והנה אם אמנם שכן הוא צבירור אבל לעומת זה האיש אשר יש לו בטחון אמין וחזק בהש"י ויתעלה ולא יפנה אל רבדים ושני כוז רק בועה בו ית"ש בבטחון האמת. הש"י הרואה ללבב ומבין מחשבות אדם ועשומותיו והוא ית"ש היודע כי האיש הזה יבטח בשם ה' לבדו ובכל העמים ישטן באלהיו אך בו לבדו. ואם האיש לא יזכה לכתר תורה ומשערי השמים המה כנגדו או לדיק מה פעל בבטחון. לזאת הש"י החפץ לזכות את צדיקתיו ולהחילם רב טוב בעוה"ז ובעוה"ב. מזה לאיש הזה כי יזכה בכתר התורה בשלימות ואז יהי' נקל לעשות בעמולו. לזאת יסדו אנשי כנה"ג שפיר בעבור אבותינו שבעו כן ועי"ז זכו ותלמדם חוקי חיים למען לא יכלנו ללכת כל הבורחים בישועתו והחוסים בו. ולזה אנו מתפללים אם כי אין אנו במדרגה זו ואין לנו בבטחון האמיתי שהי' לאבותינו בכל זאת יחנו ה' מאורר מחנת חנם ויזכנו לכתר התורה בשלימות וזה כן תחנו ותלמדנו שתתן לנו מחנת חנם בזכות אבותינו ותלמדנו התורה הקדושה:

ובן י"ל ולפרש מה שאנו מתפללים בתפלת שמונה עשרה וכן שבר פוז לכל הבורחים בשמך בלמח ושים חלקנו עמכם וכו' כי כך בטחנו. עפ"י דברינו שמי שיש לו בטחון אמת מזכה ה' לנשות שלם בתוס"ק וידוע מאחז"ל אין טוב אלא תורה. ולכן אנו מתפללים שהש"י יתן לכל הבורחים בשמו בלמח הטוב שהוא. ואנחנו אשר אין אנו במדרגה זו ושים חלקנו עמכם ולא נבז כי עכ"פ כך בטחנו ואם כי אינו בבטחון האמיתי עכ"ל לא סר לבנו מבטח בשם ה':

מעשה עולה על כון מאחז"ל מיום שחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה. דהנה בזמן שישראל היו

ויא' פס"ח ב' שהאדם העוסק במצות עליו נאמר חונם מלאך ה' סביב ליראיו שמשיגה הש"י על בעלי מצות ע"י מלאך וכל הסגת המלאך אינו אלא דרך הטבע ואינו בא אלא השתדלות אנושי בעורח ועמל וכדכתיב למען יברכך ה' בכל אשר תעשה והטעם כי המלאכים נבראו אחר בריאת שמים וארץ שתיסדו בטבע לכן הסגתם ג"כ ע"י הטבע. אבל בעלי תורה שחורמם חומתם וכו' לכתר תורה כראוי הקב"ה בכבודו ובעלמו משגיח עליהם כי שכינת עוז ית' הוא במקום אור תורה והנהגתו הוא חוץ לדרך הטבע עי"ש שהאריך בזה:

ובדבריו יומתק מאמר חז"ל רבא רמי כתיב כי גדול מעל השמים חסדך וכתבי כי גדול עד שמים חסדך כאן בעושינן לשמה כאן בעושינן שלא לשמה ופי' המורה"א מעל השמים דהיינו השקר הוא בעוה"ב ועד שמים הוא כיון שעושה לתכלית חלוניות ע"כ אין שכרו רק בעוה"ז עי"ש. אמנם לדברי מה"ק דכל העוסק בתורה מונסג מהקב"ה למעלה מהטבע וקב"ה בעלמו משגיח עליו והנה אין לחשוב שהענין הוא מה שהוא מושג מהש"י הוא נחת לו הללחה המדומית מעושר והכבוד וכל טוב עוה"ז. לא יעלה עה"ד דברי אנו רואים רשעים סליחו הסגו חיל כאשר לוח עי"ז אדוניו דוד הע"ה צהילוליו ולדיק מה פעל. אך העיקר מה שהוא מושג כי יזכה ה' ללמוד וללמד לשמור ולעשות בחין מונע ומעריד וכו' העיקר ע"י מה שהקב"ה משגיח עליו הוא זכה לזכות בכל חלקי התורה ושמירה מצויה. מעשה שפיר אחר בהעוסקים לשמה אשר הם מושגים מהש"י כי גדול מעל השמים חסדך למעלה מהשמים אשר התייחדם בטבע ובהעוסקים שלא לשמה שמונהגים ע"י מלאך עד שמים חסדך:

ובזה י"ל לפרש מה שיסדו לנו אנשי כנה"ג בברכת אברה רבא. א"מ בעבור אבותינו שבעו כן ותלמדם חוקי חיים כן תחנו ותלמדנו. שלכאורה הוא חמס מאי ענין בטחון הוא בדברי תורה וחז"ל אמרו יגעתי ומלאחי האמין ואין שייך בטחון רק במילי דעלמא. אך עפ"י דברים הנ"ל ניחא. כי ידוע אשר כל אדם בעת הולדו באורו מזל אשר נולד כן כל ההלכות ועניניו. ואם משערי המלות מורים עליו לרעה ומנגדים לרע לא יועיל בכל חריפותיו והשתדלותיו ובכל אשר יוד

אדם זרכיו בלשון ארמי שאין מלאכי השרת
מקקין לו ואינם מכניסים התפלה לפנים
מהפרגוד. לכן שאל לו שיגיד לו ההכנות
הראויות שתקבל התפלה וזה רמז לו במאמר
במילי דבי כישתא בדיבורים שמדברים בביס"כ
והוא התפלה. והשיב לו שפיר שאין לריך
לשאל ע"ז כלל כי זהו רק מי שאינו שלם
בחורה שהוא מוהבג עפ"י מלאך. אבל לא כן
איש כמון הא' אר"ח אהב ה' וכו' והיינו
דאר"ח מיום וכו' א"כ כיון שאתה שלם בחורה
התנסותך למעלה מן המלאכים:

ויש עוד להחזיק מ"ד והיינו דאר"ח בר
אמי מיום שחרצ ב"מ אין לו להקב"ה
בעולמו אלא ד"א של הלכה. דלפי דברי
רפרס מה שדרש חזיו ר"פ דשערי ציון הוא
פי' שערים המצויים בהלכה. ונראה דה"פ
דאלו קאי על שערי ציון ממש היו מילתא
דפשיטא שהוא מכון לשבחו בית ה' ושער השמים
ע"כ דרש דקאי על שערים המצויים בהלכה.
אך כיון דקרי שערי ציון ודאי שדומה לשערי
ציון ממש ולולי זאת הי' לו לפרש בהדיא
שערים המצויים וכיון שכבז שערי ציון מוכח
דש' החיחסות לשערי ציון ממש ומוכח שהוא
מקום השגת השכינה כמו בשערי ציון ממש
וע"כ אמר מיום שחרצ ב"מ אין לו להקב"ה
בעולמו אלא ד"א של הלכה:

ומעתה עולה כל המאמר של חז"י שם על
נכון שהתפלל במקום של הלכה
ובלי שום סרסור הלכה חפלתו ונתקבלה אלא
הש"י ויתעלה שמו לעד. כן יבנו ה' לבחירה
של תורה ויקבל תפלותינו ברחמים ודאן ח"ס:

היו שרוים על אלמחם ארץ אשר ה' אלהיך
דורש אותה חמיד עיני ה' אלהיך בם בשהגחה
פרטית. ה' נודעה יד ה' בשינוי העצב בכל
שעה ולא הי' מקום לחולות ומשערי השמים
לפעול ברוחם וממשלתם כי היינו נחבאים בלל
כנפי השכינה ויקורבים לאבינו שבשמים ע"י
מקום המקודש מקום מה נורא בית קדשו
וחפלתו וכל ההשפעה וכל התהגות העולם
הי' ע"י הקב"ה בכבודו ובעלמו כביכול לא ע"י
שום שר ומזל ומנהיג וכל התהגות הי' למעלה
מן העצב. אבל בעונותינו מיום שחרצ ביהמ"ק
שאל ומסר רוב התהגותינו ע"י משערי השמים
בדרך העצב אז כביכול אין להקב"ה בעולמו
רצונו שאין התהגות העולם ע"י הקב"ה למעלה
מן העצב רק רוב עפ"י דרכי העצב. רק
בד"א של הלכה שאותו האיש השקוע בד' אמות
של הלכה הוא לבדו מוהבג ומושגח מן הש"י
לבדו. אשר לא כן בזמן שביהמ"ק הי' הכלל
כולו מושגח מאתו ית"ש בנסים ונפלאות היפוך
העצב בכל שעה ורגע:

ולפי מתורץ מה שדקדקו המפרשים במאמר
שהתחילו. שרצא שאל לרפרס להגיד
לו ממילי דבי כישתא מעלות וקדושת ב"כ
והוא השיב לו שש"י אהב שערי תורה יותר
מב"כ וסקפין מעלת ב"כ. עיי' דרי"ף בע"י.
אמנם לפמ"ש נכון דהוא שאל לו ממעלת
ב"כ. הנה כוונתו היחה איך לעשות שתי' ^ה
התפלה מקובלת. והנה באמת שתקבל התפלה
כהוגן לריך כמה הכנות וידוע שהתפלה באה
חחילה ליד המלאכים ומשם יעשה כתר בראש
ה' אלהי לבאות. וחז"ל אמרו לא ישאל

ליקוטי אגדה

פרשת יתרו

כי לא כן הוא רק כי יבא אלי העם לדרוש
את אלהים כי המשפט לאלהים הוא ובי יהי'
להם דבר משפט בא אלי אלהים כפי הזכר למעלה
כי אלהים נלכ בעדת אל וע"כ מתורצים שני
הדברים כי אין זה להם העדר כבודם בעמדם
לפני ה' ועל השניות שיכולים אחרים לעשות
היאיל ואלהים נלכ בעדת אל ראוי להיות
הוא הדיין כי מי ראוי יותר לזה ממש
רבינו עליו השלום:

ועתה

(א) כי יהיה להם דבר בא אלי.
יש לומר דמלת בא מוסב אלמעלה
דיתרו הוכיח למשה מדוע אחס יושב לבדך.
ואפשר הי' סובר דדין שלמא בעלמא. וע"כ
הוכיחו על שכל [ישראל] נלכ עליו והוא יושב
לבדו שזהו העדר כבודם והשניות שעמין כזה
יכולים לעשות על ידי אחרים ע"כ השיב לו

שמואל ב (פסוק ו')

(ב) ועתה תחזקנה וכו'. וגם אותי משחו למלך. וראה לי קשור הדברים ששלח להם תחזקנה וכו'. והיו לבני חיל. כי מת שאלו שהי' משיח ה' ויהי' גדול במעשים ואלו לא משחו עדיין

מלך אחר. ה' אפשר לבטוח שיטמוד ליהראל מלך גדול כמוהו או יותר גדול. והי' זה מענותותו של דוד וגם אחי משחו והי' מקטין עצמו שכל כרחכם ראוי שתחזקנה ידיכם ולהיות לבני חיל :

תהלים (קפ"ט ס"ב)

(ג) ולך ד' החסד כי אתה תשלם לאיש במעשיו. ופירות הבט"ה כי מהראוי העונש בלתי בעל תכלית לפי ערך גדולת מי שהמרה לו והקדוה ברוך הוא אינו מתנהג כן רק עושה עונשיו עולם הזה או משפט רשעים בניהם י"ב חודש. ובזה יש לומר בעם משלם לשונאיו על פניו להאבידו וקשה הלא יפה שעה אחת קורת רוח וכו'. ולפ"ז יש לומר אחר שאינו כדאי להסדי ה' עונשו בלתי בעל תכלית. ואי אפשר ליתן שכר עולם הבא. וזהו מה רב עונך וכו'. שהי' מהראוי שיהיה עונשו בלתי בעל תכלית. גם יש לומר על פי הקדמת ראו"ה אשרי תמימי דרך ההפך שכן עבודה הצורה שמתקין אפי' שכר הליכה. ולזה פי' אשרי תמימי דרך וכו' ע"ש. וזה יש לומר לך ה' החסד. דמוכה שאין אחי לך ליתן תגמול לטובותיו וראוי לזה כי אחי תשלם לאיש כמעשהו כפי מעשיו שלו :

(ה) הלכתי ה' אמתני לשמור בדבריך. וי"ל פי' הפסוק ולישב דהו"ל לומר לשמור מצותיך. וי"ל ע"פ פי' הב"ל ע"מ דאיתא בגמ' מ"ד כתפוח בעלי היער למי נמשלו ישראל לתפוח מה תפוח זה פריץ קודם לעלו אף ישראל שבאונו הדור הקדימו נעשה לנשמת והקשו החס' הא זה הפסוק קאי על הקב"ה וכו"ל לאחיי קרא דורית אפך כתפוחים ותי' הוא דהפי' הוא כן דנאמת הקושי' למי משלה כנס"י הקב"ה לתפוח ותי' הוא דהא קשה למי נמשלו ישראל לתפוח דהיינו בקרא דורית אפך כתפוחים וי"ל משום דהקדימו נעשה לנשמת וכו"ל שייך גבי הקב"ה ע"י מי הקדימו ואשלים. גם י"ל שמאנו הרבה פעמים הקב"ה אופה ומביט לתת שכר טוב על העוה"ל. בגמ' דסופה אוחו יום שבושלת משה ליאור ששה בסיון הי' אמרו מלאכי השרת וכו'. ועוד מאינו בתחילת הגאולה שהי' תמה משה רבינו ע"ה מה זכות יש בידם והשיב הקב"ה בהולאי אוחם ממלרים תעבדון את וכו' : (ע"כ מלאכי)

(ו) ואלהינו בשמים כל אשר חפץ עשה. מה שלא אמר כל אשר חפץ עשה. י"ל כי הרצון הלא הקב"ה הוא עשוי וזהו הפי' כל אשר חפץ כבר עשה כי ע"י חפצו נעשה :

וזה י"ל גם עבדך חסד בזה בשמרת עקב רב. הפי' בשמרת הכוונה הסליכה והתעסקות במצוה כמו ושמרתם ועשיתם אוחם. כי פירש"י קשה דמשמע חלילה ע"מ לקבל פרס וזהו י"ל יגמלני ה' כלדקי אף שמרתי דרכי. ה' ולא רשעתי מאלהי כי בעבירה אין עונשין רק על גוף העבירה דו"ק. גם י"ל יגמלני ה' כלדקי. ע"ד לא עשה עבירה ונחית לו שכר כעשה מצוה וזהו הפי' יגמלני כלדקי כבוד ידי ע"י שמרתי דרכי ה' ולא רשעתי מאלהי :

ובמקום אחר מצאתי בזה"ל

(ד) ולך ד' החסד וכו'. י"ל עפ"ש בגאון מהר"י מיץ פי' הפסוק אלקים שוכני לדין ואלו עושים בכל יום כי אל הוא מזה חסד וזהו הוא החסד שזעם בכל יום ולא ימחין עד שתחמלא הסאה וזהו"ל אמרו משל לחומי הסוהן בהקפה מלאכה

שובה

הושע (סי' י"ד)

(ז) **שובה ישראל** עד ה' אלהיך כי בשלת בעוניך. ע"פ מ"ש הכ"ע טעם התשובה כי בזה מורה שה' מוטעה ומוכרח וההכרח לא יגונה לאפוקי אם אח"כ אינו מתחרט בזה הוי רצון גמור וזה שובת ישראל עד ה' אלהיך ולא יקשה בעיניך היאך יועיל תשובה. כי בשלת בעוין אף המויד לא הוי רק בגדר מכשול והכרח: **עוד** י"ל כי בשלת בעוין דהנה שני מיני עונשין יש האחד הסרת השגחה והשני עונש ממס והסילוק כי מה שהוא ע"י הסרת השגחה לא יושב עונש על העבירה כי הדין נותן שלא ישיגה ה' עליו. וזה הפי' כי בשלת בעוין רק ע"ד מכשול וע"כ לא יכוי לך מעוין:

(ח) **שם** אשר לא יושיענו על סוס לא נרכב ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו אשר בך ירוחם יתום. דלכאורה הפסוק הזה הוא בלתי מובן דמאי שייכות ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו וזה אשר בך ירוחם יתום. ונראה לע"ד עפ"י מאי דאיתא במדרש נקי כפיס זה אברהם שאמר למלך סדום הרימותי ידי לאל עליון אם אקח מחוט ועד שרוך נעל יא חאמר אני הפשרתי את אברם [ואינו מוכן] מאי שייך לזה נקי כפיס הא אמר שכל יאמר הוא העשירו:

ונזכר לומר שרונת אלה"ה ה' כך הרימותי ידי לאל עליון אם אקח מחוט ועד שרוך נעל ואמו ליד"ו שלא תאמר הדין כחי ועולם ידי עשה לי החיל הזה ולא מהש"י ולעולם נקי כפיס ה' שלא רצה ליקח לגמרי רק זאת אמר נ.ד. הדין. וזהו פי' הפסוק הג"ל שאמר הו"ע אשר לא יושיענו דהיינו על אשר אין לנו גוס סמיכה על סוס ג"כ ולא נאמר עוד ה' אלהינו שהש"י הלליחנו למעשי ידינו דהיינו שלא נאמר כוחינו ועולם ידינו עשה לנו זבח והא ראי' שיתום ג"כ מרוחם ממנו ויתום אין לו שום עזר בלתי הש"י לבדו שהוא אבי יתומים. [אמר המ"ל המאמר הג"ל לא מלאתי בכתב יד קדשו של המחבר ז"ל רק בכת"י של אבא מארי זללה"ה בן ברו של סגחבר נ"ע מלאהים בין הכתובים וכפי הרא"ה הוא מלא"ז המחבר נ"ע]:

(ט) **אל תבוא במשפט עמנו כי לא יצדק לפניך כל חי**. י"ל על חילול ה' אין כח בתשובה לכפר וזה י"ל אל תבוא במשפט שהמשפט יהי' נערך נגדך כי לא יצדק לפניך כל חי כל זמן שהוא חי רק מיחה ממרקה כמדת. ואפשר לפרש בזה מכל חטאותיכם לפי ה' תעיהרו והחיקן ע"י קידוש שמו הגדול ברבים:

(י) **י"ל דרך מוסר הוי מושבי העיו בחברי השוא וכעבותות עגלה חמאה**. עפ"י דברי בעל נורא תכלות דבתחלה נקרא עון ואח"כ כשעשה הרבה פעמים ומורגל בך הוא בעיניו רק בגדר שוגג וע"כ העונש גדול וכ"כ החסיד ר"י ע"פ דברת לעשות רעות ותוכל פי' שהי' דמיה לך שהוא ברשותך לעשות ועי"ז העונש חמור. וכ' הרא"ש בר"ה פעם ראשונה כו' רביעית אין מוחלין לו דהיינו אף שהדין עבר על מ"ע מוחלין לו מיד מ"מ בפעם רביעית יש לו דין ל"ה שאין התשובה מכפרת רק ויה"כ ובחיובי לאוין בפעם רביעית יש לו דין חייבי כריתות ולר"ך יסורין ישי"ש:

י"ל דזהו הפי' מושבי עון בתבלי השוא דבתחילה כשנקרא אללו עון הוא עדיין דבר נקל לעשות תשובה ואח"כ כשעשה חטאם הוא כעבותות העגלה וע"כ מהרואי לעשות תשובה מיד והוא רחום יכפר עון:

(יא) **התשובה** הגדולה מה שיש להבטל תשובה שמקבלין תשובתו ועי"ז יש לו חוספת טובה וחייב בחוספת עבודה ויש לו חוספת שכר ועי"ז זדונות נעשין לו כזכיות וזה חדשו מעשיכם. וכן שפרו מעשיכם עפ"י מ"ש החסיד הר"י כי ע"י תשובה מזהירים המע"פ וזהו הסעוררת רחמים ע"י השופר כי זהו קדושת שמו הגדול [אמר המ"ל. אלא"ז נ"ע קי"ר ואני העתקתי זאת בזה מכת"ק]:

(יב) **המפרשים** כתבו כי כמו המון הנוף הוא ג' פעמים בכל יום כך מוזן הנפש הוא ע"י שלש חפלות. ופשיטא מי שאוכל ואינו מרגיש טעם אינו מועיל כך תפלה בלא כוונה. תפלה בלא כוונה כנוף בלי נשמה כי לזה יש אחיזה להחיותים ר"ל להחזיק בהם. ומי שהוא בעל תכלית יראה לחוס על נפשו כמו שדרך העולם לקבץ על יד כך מי שמתפלל כ"י בכוונה (נמשך אחרי חיבות) הון

רצ בלא עורה ויגיעה כלל וע"כ מאד ומאד
ליזהר בזה :

(יג) י"ד על אמרם לדיקים בוכים נמשל
להם להר גבוה ואומרים היאך
היינו יכולים לנצחו והללו בוכים שדמה להם
כחוט השדרים . וק' ממ"נ למה לאלו נדמה
כהר ולאלו כחוט השדרה . פי' הגאון ש"י
ללדיקים בא במרמה ומראה להם לעשות
מזה ולהיפוך ברשעים ע"כ לאלו נדמה כהר
ול"נ ד"ל ק' דבאמת יש שני מיני סוגים
בעבודה ה' הא' שלא ע"מ לקבל פרס רק
לאהבה הבורא ב"ה וב"ש והשני ידאח העונש
וחקוק השכר :

והנה זה הסד הוא נקל מאד עפ"י פי'
דרשות הר"ן ע"פ מה ה' אלהיך
שואל מעמך פנייכם הרוואה דע"כ הוא נקל
מאד לעבוד הבורא ב"ה וב"ש אבל לעשות
שלא ע"מ לקבל פרס ודאי הוא דבר יקר
למאד ע"כ ללדיקים גמורים נדמה להר על
שנאחו כ"כ לעשות מאהבה גמורה . אבל
הרשעים ודאי אין תחילת דיוט על שלא
עשו מאהבה רק על שלא עשו לפחות מיראה
ולאס נדמה כחוט השדרה דעבודה כזו נקל
מאד לעשות כמאמר משה רבינו ע"ה ועתה
מה וכו' :

(יד) איזהו ח"ח שבני עירו מזוין לעשות
מלאכתו זה שמניח עסקו ועוסק
בעסקי שמים . יש לומר על פי הקדמה
ע"א ע"פ לא תלך כלאח העבדים שדרשו
במדרש כי ימכור איש זה הקב"ה את בתי
זו הסורה ופי' הוא ל"ח כלאח העבדים דהיינו
לעשות קודרס . לאלול ממנה ובה מיישב
המסורה כלאח וכו' עיי"ש . ולפי הקדמה
זו י"ל דלעשות מלאכת ח"ח מי מודיענו
אם לומר לשמה ודילמא זה כוונתו כדי
לעשות חלילה קדום ובה אינו מחשיב הסורה
כי אלוהי ה' אפשר לו להתפרנס בלא עסק
הסורה ה' עושה . אבל אם מניח עסקו ועוסק
בחפצי שמים מוכח שלימודו הוא לשמה ע"כ
מחויבין לעשות מלאכתו :

(טו) המצות הם פועלים בעלמם שר
עוה"צ רק שר עוה"ז הוא
ע"ד נתינת שכר ע"כ אינו רק בשביל האמונה
ובחבתי לעיל בשם אבה"ע . ומודע דענין
האמונה הוא דבר שכלי ולא שייך בחירה בזה
כמ"ש רמ"ח ע"פ אשרי תמימי דרך האלכים

בחורת ס' אשרי נוצרי עדותיו בכל לב ידרשוהו
וע"כ האמונה הוא כמעט מוכרחת וע"כ השכר
בעוה"ז ללווי זאת ק' שיהי' שכר בעוה"ז
כדאי לשום מזה ולגבות בזה עולם הבא
כיון דפס' שעה אחת של קורת רוח בעוה"צ מכל
חי העוה"ז . ובה יש ליתן קצת טעם על
רשע ועוב לו דלגני הרשע קצת האמונה שיש
לו הוא ג"כ רק מאד הבחירה דמסתמא אינו נוהן
לבו להאמין על בוריו רק כמו שארי מלוא
וע"כ יש לו שכר עוה"ז וגם על המלוא
שעושה יש לו לקבל שכר בעוה"ז דל"ש הטעם
הנ"ל כמו לגבי לדיקים שיוצאים שצ"ז יגיעו
לחלליה האמיתי ע"כ הנה כמעט מוכרחים :

ובזה יש להבין קצת פי' אשרי האיש אשר
לא הלך בעצת רשעים דלכאורה
קשה מה השמיענו בזה ועם האמור י"ל דהנה
אמינא שראוי להמשיך קצת אחריהם כדי שאם
אח"כ יעשה מלוא ומע"ט יהי' מאד הבחירה
והגדל שזכו משא"כ אם מכריח ענינו והרגל
נעשה עובד ולזה השמיענו שאינו כן וסיים והי'
כען שחול על פלגי מים אשר פרו יתן
בעתו דהיינו מאד עצמותו שלא ינטרף לנתינת
שכר לא כן הרשעים כי אם כמות וכו' כי
אפי' השכר שלהם הוא בעוה"ז הכלל כמות
וע"כ לא יקומו רשעים במשפט וחטאים בעד
לדיקים פי' שלא יהי' שכרם בעוה"צ בעד
לדיקים . וי"ל הפי' שרשעים לא יהי' להם
תקומה כלל והחטאים שאינו גרועים כ"כ אפי'
לא יהיו בעד לדיקים :

במדרש פרשת וישב

(טז) אמר ר' יוחנן בר מריין בא הכתוב
ללמדך שאם אדם עושה מלוא
יעשה בלב שלם שאלו יודע ראובן שהקב"ה
יכתוב עליו ויחילו מידם בכתבו ה' מוליכו
לאביו . וי"ל כן דמוע שראוי לעשות כל
המעשים רק לש"ש בלי שום פני' . והנה באמת
מהראוי ה' ראובן להוליכו בכתבו לאביו רק
שהשד עצמו אם יעשה הדבר בפירסום אולי
יפסיד כוונתו הזכר שיתבללו רעיוניו לתקום
איזהו חוטאת מאביו וע"כ עשה הדבר בלתי
האפשרי . וכן משמע סוף הפסוק למען הילל
אוחו מידם להשיבו אל אביו ולא כתוב להביאו
רק להשיבו משמע מעצמו :

אמנם אלו ה' יודע שהקב"ה יעיד עליו
ויכתוב עליו ויחילו מידם דהיינו
שכוונתו

הפי' בשכר שאמר יוסף זכרתי והזכרתי שפי' להדיח שאינו רוצה ממנו רק לפי אורך השעה אולי יהי' הוא הסיבה להוציאו ממסגר ועל המוסר בטח בה' ע"כ אמר המדרש ע"ז אשכנז הגבר ובזכות זה סייעו מן השמים שלא יגד שר המשקים את יוסף וישכחוהו אף שהוא קלם נגד הטבע והי' משך הסם שתי שנים כדי שמבית האסורין ילא יוסף למלך :

אח"כ עיינתי במדרש ומלפני סיוע גדולם לדברי . האחד במה שאמר קץ שם לחושך זמן נתן ליוסף כמה שנים יעשה באפלה בבית האסורין . פיון שהגיע קץ חלם פרעה חלום מה נראה שבזמנו ילא . ועוד שם רדתי כל החיים האנשים תחת השמש זה יוסף וכו' ולמה ניתוספו לו שתי שנים כדי שחלום פרעה ויתגדל ע"י חלום עיי"ש . כן ר"ל לדון לפק זכות יוסף הדיק רחמנא ידבר לן זכותי :

בוודר פ' ויחי

(יח) משל למלך שהי' לו בן ושלחו לכפר א' ללמוד שם יימוסין דמלכות אח"כ נודע למלך שנתגדל הבן ושלח אחריו לבא לביתו להשתעשע עמו ובכו בני המדינה צפרשו מהם חד פיקח הוי תמן אמר לון ע"מ אחון בכיין וכי לא צרא דמלכא הוא לא איתחוי למידר יחיד ציכוי אלא בהיכלא דמלכא כך משה דהוא פיקח חמא דבני כפר בכאן ע"ד אמר בניס אחס לה' לא תתגודדו עכ"ל הוה"ק :

אבנם נודע דכמה פעמים נחפסם הלדיק בעון הדור ע"כ אמר בניס אחס אחס ידעחס שבניס אחס בגדר בניס אחס עושין רצונו של עוקוס לא תתגודדו חמנס אחס ח"ו אינס בגדר בניס ודאי יש להרבות בכי' על עוונות ע"כ כיים ל"ח קרחה ב"ע למח דייקא כי באמת אין לבכות רק על העוונות :

במדרש תנחומא פרשת משפטים

(יט) מעשה צרכי אחי כשהי' מסתלק מן העולם נכנס בן אחותו אליו מלאו בוכה א"ל רבינו מפני מה אחי בוכה יש חורה שלא למדת וכו' יש ג"ח וכו' ועל כל מדות שהי' כך היית מתרחק מן הדיינין וכו' א"ל בני עליו אי בוכה שלא אסן דין וחשבון וכו' עיי"ש . ובזה ר"ל ליישב הא דפ"ב דכתובות דף כ"ב דאמר גבי שנים אומרים מה וכו' כדרכי אחי הסד ממך עקשות פה וכו' ונדחק

שכונתו תישאר זכר ודאי בכתפו הי' מוליכין לאביו וזה כוונת המאמר ללמדך שאם אדם עושה מלוא יעשה בלב שלם ודאי מושיעם ראובן ויזילאו מידם אף שבאמת הי' מראוי להביאו בכתפו רק שעשה כן כדי שיעשה המלוא בלב שלם :

במדרש פרשת מקץ

(יז) אשרי הגבר אשר שם בה' מצותו זה יוסף ולא פנה אל רבבים זה יוסף בשביל שאמר כי אם זכרתי והזכרתי ניתוסף לו שתי שנים . וקשה דהמדרש מביא אשרי הגבר זה יוסף משמע דיוסף בטח בה' וסכיוס משמע שלא בטח כמ"ש רש"י . ולענ"ד י"ל כך דהנה קשי' לי אלו הי' זה עון שחטא יוסף שבטח בשר המשקים ועי"ז נחטב שתי שנים מהראוי שחטא לו הישועה מלד אחר לא ע"י שר המשקים וכזה היינו יודעים שחטא במה שבטח בשר המשקים אבל כיון שסוף כל סוף בא לו הישועה באמצעות שר המשקים נראה לכאורה שלא עשה עול בזה :

ע"ב ר"ל דאפשר לומר כך דהנה לכאורה נראה שהי' מוכרח יוסף להסתעב עוד בבית האסורים ולטובתו הי' מה שלא זכר שר המשקים את יוסף דלולי זאת ודאי הי' פרעה מוציאו מבית האסורים ושלחו לארץ כנען כאשר הגיד יוסף ולא בא לידי הגדולה . וגם קשה לי הלא יעקב חיקן עלמו נגד עשו לשלשה דברים כמ"ש רש"י לדורן ולחפלה ולמלחמה א"כ ראוי שיעקב עשה קלם דרך הטבע כמ"ש אין סומכין על הסם וכמ"ש יעקב קעונתי מכל ההסדים וא"כ לא ידעתי מה שחטא יוסף על כ"א הזכרתי וכמ"ש רז"ל על למען יברך בכל אשר תעשה :

ע"ב ר"ל הפי' כך דבאמת הי' לטובתו שלא זכר שר המשקים וזהו פי' המדרש לפי דרך העולם הי' מהראוי שיאמר לשר המשקים שזכרתי לפרעה וישתדל להפזי עמו במאי דאפשר לעשותו שר וגדול [כראוי לאיש אשר דוח אלהים בן] ובאמת לא כן עשה יוסף רק אמר לו כי אם זכרתי ר"ל שאני מבקש ממך דבר רק שחזירי ופירש לו שלא יבין הזכרתי לשלם לו טובה ע"כ פי' לו והזכרתי אל פרעה והוציאתי מן הבית הזה כי לא עשה השתדלות רק לנודך שעה כי אין סומכין על הסם אבל מה שיהי' אח"כ בטח בה' . וזהו

ונדחקו החוס' דרב אסי רגיל לאומרו . וי"ל
דכנה מה שר"א הרחיק עלמו כל ימיו מדינות
ודאי לא הוי רק מדיני ממונות דאין לומר
דכרחיק עלמו אפי' מהוראה דהרי חז"ל דרשו
ועלומים כל הרגועים ובודאי הי' מהר ר"א מזה
אך ר"א הוי ס"ל דזהו קאי רק על הוראה
איסור וסותר עומאות ופסדות דבזה אין לזוז
שפחים על הדיין אבל מדיני ממונות הרחיק
עלמו משום לזוז שפחים הרחק ממך ומי שיואל
חיוב מלעז על הדיין :

אמנם מזה מוכח דר"א דריש לי' להאי
לזוז שפחים גם על כ"ד ואיכו
דחדית דגם לכ"ד יש לחוש שיליו עליוס .
מעשה שפיר אמרו כדרכ אסי דכלל ר"א ביינו
משרשים הך קרא על אדם לחבירו אבל דבר
הנעשה בכ"ד אין לחוש שיליו עליוס ולא
על מעשה כ"ד לאמר לזוז שפחים הרחק ממך .
אך ר"א שהרחיק עלמו מזה ע"כ ס"ל דגם בכ"ד יש
לזוז שפחים וספיר אמר כדרכ אסי לשיטתו וספיר
לא תינשא לכתחילה משום לזוז שפחים על הכ"ד :

ליקוטי הלכות

אמר המ"ל . הנה אא"ו נ"ע הקשה קושי' עצומה בחידושי ליבמות דף מ"ו
ונדפס בחידושי חמדת שלמה . ותירץ שם והוא בלתי טוב כי נדפס בקיצור
מאוד מפני המוראה וילאה המעיין להבין ויען כי הדברים נחמדים מאוד והמה
בכתובים עמדי אמרתי בל אמנע הטוב ואדפיס לשונו המהודר אות באות :

(א) **יבמות** דף מ"ז ע"א אר"י נאמן אחה
לפסול עצמן ואי אחה
נאמן לפסול בניה . וכתבו החוס' והרא"ש לפסול
עלמו ביינו שאסור לישא ישראלית משום דשווי'
אנפשי' תחובה דאיסורא . והנה זה איזה שנים
כתבתי בשו"מ להגאון בעל בית מאיר זצ"ל
להקשות היאך שייך לומר שווי' אנהד"א לאסור
בישראלית הא אין ב"נ מאוס רק על אשת
איש ש"י משא"כ פנוי' אינו מוזהר כמ"ש הר"מ
בהלכות מלכים וא"כ לדידי' אין כאלו איסור
כלל . והיא עוברה בו דהיא אינה לריבה
להאמינו כמו בניו שהם כשרים . והנה הגאון
השיב דלאו משום שווי' אנפשי' חד"א כמו
בעלמא דאמריין אף דאינו נאמן לעלמא אבל
לנפשי' מהימן . אבל הכא י"ל כמו דקי"ל ע"א
נאמן באיסורין כדבר שהוא תחת ידו ה"ס
הכא נאמן לעשות עלמו איסור לכל העולם
כמו שנאמן לומר נתוסף יינו והאריך בזה
בתשובתו . אמנם דבריו נפלאים ממני הא
כתבו החוס' להדיא דאינו פוסל צביאחו לכהונה
ואי נימא כס' הגאון הנ"ל כמו שיוכל לאסור
נפשו לזכ ישראל משום שנאמן ב"כ ס"י יהי'
פוסל צביאחו א"ו דלאו משום נאמנות הוא
אלא משום שווי' אנפשי' חד"א וע"כ כ' החוס' ספיר
וסדרי הקושי' לדוכחי' . וכבר אמרתי קושי' ו

לפני גדולי חקרי לב ולא מלאו מענה :
והרי אפ"ל דשווי' לחד"א הוא משום לפ"ד
אינו רשאי להכשיל בת ישראל . רק
לכאורה הא ליתא דלפ"ד הוא עכו"ס ועכו"ס
אינו מוזהר על לפני עור ל"ת מכשול דאינו
מז' מלות וכ"כ החוס' להדיא בע"ז . רק די"ל
דוקא היכא שחבירו יודע שהוא אסור ואפ"ס
רואה לאכלו וע"ז מאוס הישראל שלל ליתן לו
ובן נח אינו מאוס אבל היכא שחבירו אינו יודע
כלל רק הוא יודע שהוא אסור ונותן לחבירו זה
הוא מלך הסכנה אסור ואף ב"נ אסור לעשות :
וי"ר ראי' לזה ממ"ד בפרשת מדרים ואם
אחרי שמוע אישה יניח אותה ונשא
עונה וכ' רש"י דסמכיל את חבירו נענש עליו
כאילו עשה ולכאורה ק' הא הוא בכלל לפני עור
ל"ת מכשול ולריך לומר כיון דהיא סבורה
שהפרה שלו מהי ע"כ הוא רק עיקר הגורם
ע"כ יש לו נשיאתו עון כאילו הי' הוא עושה
איסור וחמור מלפני עור דהתם עיקר
האיסור עשה חידך כיון שידע שאסור לעשות
זה גלי לן רחמנא במ"ס ונשא עונה דסכנה
ק' וע"כ י"ל דאף ב"נ מוזהר ב"כ שלל
להכשיל מי שא"י שהדבר אסור וע"כ קאמר לי'
ספיר נאמן אחה לפסול עצמן שאסור לישא
בת ישראל משום שמכשילה כיון שהיא אינה
יודעת

ישראל בעולם עכו"ם ע"כ הו' במקום ערוה
עיי"ש בהגה"ם פ' החולץ . הרי להדיא דלא
כדעת הרמב"ם דאפי' נבעלת לעכו"ם קנאין
פוגעין בה . וכן משמע לענ"ד מחוס' סופ"ק
דיבמות דף ט"ז ע"ב ד"ה קסבר שכתבו לרע"ק
אמאי עכו"ם הבא על ב"י הולד ממזר הא
בלינעא ב"ד של שם גזרו משמע דבפרהסיא
אסור מדאורייתא עיי"ש במ"ש וי"ל אע"ג
דמדאורייתא ביאת היתר הוא בלינעא [וע"כ]
משום דקנאין פוגעין בה דאל"כ אין חילוק בין
בלינעא לפרהסיא עיי"ש :

והנה לשיטת החסו' והגה"ם מרדכי ה"ל
ה' אפשר לומר דשייך שפיר שווי'
אנפשי' חד"א כיון דעכו"ם הבא על הישראלית
חייב מיתה ע"כ לדבריו אסור בישראלית .
ואף דעדיין יש לגמגם דכא הא דחייב מיתה
הוא משום שבה לישראלית חקלה על ידו והבא
היא אינה לריבם להאמינו שהוא עכו"ם ומשום
לתא דידו' לית לן בה דהוא מלד עלמותו
אינו מלווה . אעפ"כ י"ל כיון דבשום ד
איכא חיוב מיתה ע"כ לכתחילה אסור בשום
פעם בישראלית ואין קוש' כל כך . ויהי' מזה
ראי' לשיטת החסו' והמרדכי ה"ל ולשיטת
הרמב"ם הדרי הקוש' לדוכתה . [אח"כ מלאתי
כן להדיא בהרמב"ן בס' המלחמות סו"פ בן
סורר עיי"ש] :

אמנם י"ל דהנה צריך להבין באמת טעמה
מאי חילוק בין בעל עכו"ם לנבעלת
לעכו"ם . ונראה פשוט לענ"ד דהרמב"ם כתב
ואל יהא עון זה קל בעיניך שבדבר זה יש
הפסד גדול משא"כ בכל עריות שכן המולד מן
בת עכו"ם היא דמוה . ולפ"ז יש חילוק גדול
דוקא בעל עכו"ם שהולד דמוה ע"כ האיסור
גדול יותר מנבעלת לעכו"ם כיון דעכו"ם
הבא על הישראלית הולד כשר וא"כ אין ללמוד
מהא דקי"ל בעל עכו"ם קנאין פוגעין בו ד"ל
בעל עכו"ם חמור משום חילול זרע כמ"ש
הרמב"ם . [אמר המ"ל . עי' בנז"י מהד"ת
חאה"ע סי' ק"ג שכתב ג"כ חילוק זה והאריך
בדיון זה] :

אמנם כיון דזכינו לדין י"ל לפמ"ש החסו'
סוף פרק ראשון דיבמות על מה
שהקשו לרש"י דפי' אהא דאח"א עכו"ם שקידש
בז"ל חוששין לקידושין חיישי' שמא מעשרת
השבעים הוא ופי' רש"י דס"ל ישראל הבא על
העכו"ם הולד ממזר וחוששין לקידושין ממזל
והקשו

יודעת וסוברת דהי' גר שנחגייר בפני ב"ד כך
הי' י"ל . [ועוד יש לחלק דונשא עונש לא
שייך רק היבא דהיא מלווה ג"כ בלאו דבר
בגון נדרים וראי' לזה ממאי דאפי' בנ"מ כהן
שאמר לישראל לא וקדש לי אשה גרושה ל"מ
בר חיובא [ודוק] אך ליטנא דקרא קשי'
קלה לפני עור ל"ה מכשול משמע דאחי
לאורייו ג"כ היבא שחזירו א"י שהוא אסור
וע"כ הוא עור בדבר ולפ"ז דמשום לפני
עור אחיין עליו ועכו"ם א"מ על לפני עור
א"כ הדרי הקוש' ה"ל לדוכתי' [ואפ"ל דלזה
ודאי מהכי סברה הר"ן דמשעבדי' . ול"מ שלה
ודוק] **אמר המ"ל** . עי' בחידושי חמדת
שלמה ליבמות כתב כל זה בשינוי וכפי
הראות יתוסף שם עם המבואר בשו"ת ח"ש
חיו"ד סי' כ"ט ע"ש ואני מעתיק מעלם כתב
ידו הקדושה . אך החידון שכתוב שם ילחש
המעניין להבין והוא כמעט כראשי תיבות ועתה
ישמח המעיין בראותו חידון מרווח על פליאה
אשר גדולים חקרי לב לא מלאו מענה] :

ודרי' נראה לי לתרץ ותחילה הקדים מה
שיש להסתפק הא דקי"ל בעל ארמית
קנאין פוגעין בו בפרהסיא . איך הדין
בישראלית הנבעלת לעכו"ם אם קנאין פוגעין
בה או לא . ואחר העיון ראיתי כי דבר
זה במחלוקת שנוי' דהרמב"ם כתב בפ"ב
מכלכות א"ב הלכה ו' ישראל הבא על
העכו"ם והרגת העכו"ם משום שבה חקלה
על ידה לישראל . ובהלכה ט' כתב בעכו"ם
הבא על הישראלית אם היא פנוי' אינו
נהרג עלי' . וקשה מ"ש כיון דכתב דהוי
כמו בזמה וא"כ ה"ה עכו"ם הבא על
הישראלית ינהג ג"כ . ואריך לומר בשלמא
ישראל הבא על העכו"ם כי דבא על
העכו"ם קנאין פוגעין בו עכ"פ היבא דהוי
בפרהסיא שפיר מיקרי חקלה אף בלינעא
כיון דשייך חיוב מיתה והוי כמו רובע
לקטנה אף דאינה חייבת מיתה אפ"ה כשור
בסקילה כיון דשייך חיוב מיתה בגדולא משא"כ
בעכו"ם הבא על הישראלית דאין כאן חיוב
מיתה אף בפרהסיא ע"כ אין העכו"ם חייב
מיתה על ביאת פנוי' ישראלית :

אמנם מלאתי במדרכי פ' החולץ שכתב
בשם רבינו אברהם סגדול דיבמה
שנפלה לפני מומר (עו"א) אינו זוקק לחילואה
כיון דנבעלת לעכו"ם קנאין פוגעין בה כמו

והקצו החוס' דלכאורה משמע דכולכו חנאים
ס"ל ישראל הבא על עכו"ם הולד כמוה ותיירו
החוס' דר"א ס"ל כר"ע וכיון דלר"ע עכו"ם
הבא על בנת ישראל הולד ממזר ה"ה ישראל
הבא על עכו"ם עיי"ש ולפ"ז כיון דזכינן לדין
דלר"ע ישראל הבא על עכו"ם הולד ממזר ואין
הולד כמוה כיון דחוששין לקידושין וא"כ לר"ע
ליכא למימר דמש"ה קנאין פוגעין משום חילול
זרע שהולד כמוה כמ"ש הרמב"ם דהא לר"ע
אין הולד כמוה רק דהוי ממזר כמ"ש החוס'
הג"ל וא"כ לר"ע אין חילוק בין בועל עכו"ם
לישראלית הגבועלת לעכו"ם כיון דבמרוויחו
הולד ממזר וא"כ אף גבועלת לעכו"ם קנאין
פוגעין בם :

והנה הרמב"ם כתב סתם נאמן לפסול עמא
ולא כתב שאסור בנת ישראל דלפ"ז
לפמ"ש י"ל באמת דל"ש ע"ז לומר שווי'
אופשי' חד"א . אהמם ב"ע כתב להדיא דנאמן
לפסול עמא להיות אסור בנת ישראל ויש
לקיים שיטה הש"ע דס"ל אף גבועלת לעכו"ם קנאין
פוגעין בם וכשיטה סג"ה מרדכי הג"ל ועיין
היטב . ועיין מה שכתבתי בסוגיא דסו"פ בן
סורר בעסק קידוש ד' [אמר הט"ל . עי'
בשו"ת חמדת שלמה חא"ח סי' ל"ח וחמלא]
דמוכח לשיטה הרמב"ם דלא כשיטה סג"ה
מרדכי הג"ל דא"כ קשה הא אסור ג"ע הוא
ולשיטה החוס' דשם אין רא' שכ' דלזה ידע
דמהי טעמא דקדקע עולם ועיין סיטב שם :

והנה החוס' כתבו דר"י דאמר נאמן אהה
לפסול עמא ואי אהה נאמן לפסול
בין הוא משום דר"י ס"ל עכו"ם הבא על
נת ישראל הולד ממזר . ולפ"ז א"ש אף לשיטה
הרמב"ם דר"י דאמר נאמן אהה לפסול עמא
דלר"י לשיטתו אסור בנת ישראל דלרד"י קנאין
פוגעין בגבועלת לעכו"ם כמו בועל עכו"ם . אבל
לדין דק"ל ישראל הבא על עכו"ם הולד

סוף פרק קמא דכתובות

אמר שמואל לא הלכנו בפיקוח נפש
אחר הרוב . ועיין בסוגיא ביומא
ובגרי"ף וברמב"ם וברא"ש . ולפי הסבואר
פנו ג' שיטות . דלשיטה הר"ף דגרס לא
ליכא דפרש חד מינייהו מוכח דס"ל דוקא
היכא שנשאר הקבוע במקומו אז לא אזלינן
בחד רובא ומחליין על היחיד שפירש מהם אבל
אם פירשו כולם ולא נשאר הקביעות כלל אף
שמואל מודה דאין מחליין בשבילם וזה מימרה
ר"י בחזר אחרת אין מפקחין . ולשיטתו לא
פליג שמואל על ר"י כלל :

ורפ"ז מוכח ע"כ דחיוק מקרי פי' מקלתו
ומש"ה אמר שמואל דמפקחין אפי'
ברוב עכו"ם . ולשיטה החוס' הוא בסיפור
דבפי' אחד אין מחליין הואיל ולא הוחזק בן
ברית בלוחו חזר רק אם פי' כולן לחזר
אחרת ויאלו משם רק אחד נשאר הואיל והוחזק
ב"ב שם מחליין ולפ"ז י"ל דחיוק הגמלא
בעיר שב"ב ועכו"ם דרים שם הוי איסתחוק
ב"ב בלוחו חזר ומש"ה הולך הגמ' לומר

אך הרמב"ם ית לו שיטה אחרת דנהלכות
שבת נראה שסתם הדין לפי' הר"ף
ואפ"ה כתב בהלכות אבל דאין מפקחין ברוב
עכו"ם וכ' הכ"מ שנשאל ע"ז מתכמי לויל
והשיב דשמואל פליג על ר"י וק"ל כר"י .
והוא תמוה דהא הגמ' מקשה איני ומשיי הא
דפי' כולכו וכו' א"כ נראה לדידי דשמואל
לא פליג על ר"י ואפ"ה מקשה הגמ' אה"כ
על שמואל דאמר לפקח עליו את הגל ואונרך
לומר

11 **א**

לומר דשמואל אריבא קאי מוכח דחיותו דומה לפי מקלחו :

והנראה לי דאפשר לומר דקשי' לי' להר"מ

על מה דמקשה הגמ' איני והאמר ר"י וכו' וקשה דלכו גברא אגבדי' קרמית דלשון איני משמע שבה לסתור דינא של שמואל לגמרי וקשה דילמא פליג רק הוי לי' למימר לימא פליגא אדר"י . גם באמת הוא דוחק דשמואל אמר סהם אין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב נימא דמיירי דוקא בפ' מקלחו דלפ"ז כבר מוכח דאזלינן בחד רוב בפ' כולו יסאך קאמר סהמא . ע"כ ר"ל ד"ל דס"ל להר"מ לסברא פשוטה היכא דנשאר הקביעות במקומו כיון דכבר אמרי' דהוא כמחלה על מחלה חו לא אמרי' כל דפרים מרובא פריש וע"כ הקשה הגמרא רק על מה דהוכרח לפריש מלחא דשמואל לא לריבא דפרש דלולי זאת לא הוי רוב משום קבוע . ע"ז הקשה הגמ' איני איך אפשר לומר דקבוע כמחלה על מחלה דמי א"כ למה אמר ר"י דוקא באותו חזר אבל אם פי' אחד לאחר אחרת אין מפקחין כיון כמעמ"ד לא שייך לומר כל דפרש מרובא פריש וע"ז משיי' הא דפרים כולו דכוונת ר"י בחדר אחרת אין מפקחין בפ' כולו וזהו כוונת באותו חזר מפקחין כ"ז שלא פירשו כולם ובחדר אחרת היכא דפי' כולו אין מפקחין ולעולם שמואל דאמר סהם לא הלכו בפיקוח הנפש אחר הרוב לגמרי קאמר אפי' פי' כולם דמילתא פסיקתא קאמר :

רק

לכאורה קשה ע"ז היך אפשר לומר למילתא דפשיטא דהיכא דנשאר הקבוע לא אמרי' כל דפרים מרובא פריש א"כ בתשע חיות למה אמרי' בנמצא הלך אחר הרוב הא התם נשאר הקביעות בשלמא לשיטת הרי"ף ל"ק ד"ל דוקא בפיקוח נפש אמרי' כן וכ"כ המג"א סי' שכ"ט עיי"ש . [ולענ"ד ל"ע על שיטה זו מ"ל בפיקוח נפש דלא נימא כל דפרים מרובא פריש בשלמא לשיטת החס"י י"ל כיון דאיתחזק ישראל באותו חזר נכנס בגדר וחי בהם ולא שימות אבל הא דנשאר הקביעות אם אינו סברא דאורייתא דהוי קבוע וכמ"ש אליבא דהר"מ קשה מ"ל להקל בפיקוח נפש בחיסור שבת ולפמ"ש בשיטת הר"מ א"ש וגם לשמואל דס"ל דלא אזלי' כלל בפיקוח נפש אחר הרוב י"ל דס"ל דוחי בהם משמע שלא יבוא לידי שום ספק אבל לחלק בין נשאר הקביעות

או לא אם (אמר חיצה אחת והענין מוזן) דין כך בכל מקום קשה מ"ל להמליך סברא זו בפיקוח נפש ועיין בעולת שבת אבל לפירושי בסרמב"ס דקושי' הגמ' הוא על ר"י למה בחדר אחרת אין מפקחין וע"כ בא לסתור דין קבוע מ"ל הא כיון דבעלמא אמרינן כל דפרים מרובא פריש דלמא ס"ל לר"י דבפיקוח נפש הלכו אחר הרוב כמו בכל מקום ומ"ל להקשות [אך] י"ל דס"ל להר"מ דלא דמי לט' חיות דהתם במקום הקביעות אין מקום ספק כלל ול"ש לומר דהוי כמע"מ כיון דכל א' ניכר ודוקא בלחך דעכ"פ נולד לו ספק במקום קביעות אבל בנמצא אזלינן בחד רוב ול"ש לומר דפרים מן הקבוע דבמקום הקביעות אין ספק כלל אבל הכא דאמר ר"י באותו חזר מפקחין ובחדר אחרת אין מפקחין משמע לי' להגמ' אפי' אינם ניכרים כלל מי הוא הישראלי [ועי' פליתי סי' ק"י ס"ק י"ב דנאדם אפי' אינו ניכר במקומו אפי"ה י"ל דהוי קבוע דאורייתא] ואפ"ה אמר בחדר אחרת אין מפקחין אע"ג דל"ש לומר כל דפרים מרובא פריש כיון דמקבוע פריש וע"כ רוצה להוכיח דר"י לית לי' דין קבוע וע"ז מקשה איני ושיי' לי' דפי' כולו :

ורפ"ז אחי בפשיטות שפיר מצי דס"ל להר"מ בחיטוק הנמצא דאין מפקחין ולא מדמי לי' לפי' מקלחו . ועיין בהס"מ שכתב הטעם הואיל ובני העיר פורשים חמיד . ולדעתי ל"ע טעם זה למה לא יהיו נקראים קבועים . וחו בנמצא בלילה מצי איבא למימר . ולפמ"ש א"ש דאין הספק על בני העיר שכולם ניכרים במקומם לא הוי קבוע אבל היכא שאינם ניכרים במקומם יש לומר דלא שייך כלל כל דפרים מרובא פריש כיון דמקבוע פריש הוי כפרים ממחלה על מחלה :

ויי"ש להסתייע לסברא זו משאלחות פ' ויקרא הובא בית יוסף יו"ד סי' נ"ז בספק דרוסה שנחערב אי אבד רובא למקום א' ומיעוטא למקום א' רובא אסורין ומיעוטא שריין דאמרי' איסורא ברובא איתא וקשה למה לא כתב בפשיטות דאם פי' אחד מהן מותר . ולפמ"ש א"ש דוקא אם איבד כולו שלא נשאר הקביעות הראשון דלולי זאת אמרי' ממחלה פריש . וזה מיושב קושי' הר"י שכתב הרא"ש שם המוצא ב"י למה ירעו ימחין עד שיפרוש אחד . ולמ"ש א"ש דאם אחד פירש לא מהני : וסנה

חייב עלי' משום אשת איש ולא חיישין שמה
חמלא חילוניות כדאי' בסנהדרין פ' בן סורר
עיי"ש דף ס"ט. ואפשר לחלק בין זמן מרובה
לזמן מיעוט ול"ע :

אך יותר נראה כיון דהני נפל עליו גל ספק
הוא שם ספק אינו שם משמע שידוע
עכ"פ שנפל עליו גל רק שהספק שמה ילא
משם ולענין ספק זה יש להחזיקו אחזקתו
הראשונה שלא ילא עדיין וכן ספק חי ספק מת יש
להחזיקו שעדיין הוא חי וכיון דעל כל ספק
וספק יש חזקה בפני עצמו לא מקרי ספק
כלל ולא נשאר רק ספק עכו"ם וע"כ מפקחין .
ואף לשיטת הפוסקים להחיר ס"ם בליתחזק
איסורא היינו היכא שיטנו שני ספיקות נגד
החזקה וע"כ הוי כמו רוב לסחור החזקה
אבל הכא דאין כאן רק ספק אחד נגד כל
חזקה י"ל דמוקמינן אחזקה דודאי הוא שם
ועדיין חי הוא וא"כ לא נשאר רק ספק
עכו"ם ע"כ מפקחין וזה י"ל חילוק ברור ונכון :

ולפ"ז מדוקדק לשון המשנה דהני נפל עליו
הגל ספק הוא שם משמע שידוע עכ"פ
שנפל עליו הגל אבל אם הי' ספק אם נפל
עליו הגל אין מפקחין ואי אמרינן דשום ס"ם
לא מהני ה"ל למיתני ג"כ ספק נפל וכמו
דהני בטורות ספק נכנס ספק לא נכנס
ואפי' נכנס ספק נגע עיי"ש פ"ה . ולפ"ז
מוכח דס"ם הוי כמו רוב דאל"כ אף בספק
נפל היכא שיש מקום להסתפק בדבר ה"ל
לפקח אפי' בדי אינך ספיקות דהני . אבל
למ"ש א"ש :

ואפשר לומר הואיל ולא איתחזק נפילה
אע"פ שיש מקום להסתפק אין
מחללין בלא טעמא דס"ם . אך לשיטת הר"מ
דס"ל לשמואל לעולם אין הולכין בפיקוח נפש
אחר הרוב וכיון דרוב ל"מ היכא דיש להסתפק
מכש"כ דחזקה ל"מ ואפ"ה לא תני ספק
נפל א"כ מוכח דס"ם עדיף וי"ל דאפי'
שמואל מודה וע"כ לא מצי למיתני ספק
נפל דבזה אין מפקחין בדי ספק עכו"ם דהוי
ס"ם גמורה ול"ע בזה ואפשר לומר דספק
נפל עליו גל מוקמינן לי' אחזקה שלא נפל
עליו גל ול"ע :

ועיין סי' שי"ז באו"ח דלשיטת הר"מ שראים
הממיתים ודאי מותר להרוג בשבת אפי'
אינם ראים אחריו ואותן שאינם ממיתים ודאי
אינו מותר להרוג רק ברבים . ולפמ"ש א"ש
דבממיתים

והנה מהמבואר פה לשיטת הרי"ף והר"מ
מוכח דאף בפיקוח נפש אלא' בחר
רובא [ובחינוך הנמלא להרי"ף מפקחין ולהר"מ
לדין לפמ"ש דלא כשמואל אין מפקחין] רק
היכא דנשאר הקביעות לא חולין בחר רובא
וספק ספיקא בפ"נ לא מהני כדאי' במתני'
דהתם ספק חי ספק מת ספק עכו"ם וכו'
ואפי' תלחא ספיקות ל"מ דאפ"ה מחללין שבת
א"כ מוכח דע"כ רוב עדיף מס"ם :

הן אמת לשיטת החוס' אע"ג דלדיהו בפ'
מקלחו אין מפקחין הואיל וי"ל כלל ישראל
התם ולא הוי בכלל וחי בהם שכ' החוס'
התם שלא יבוא בשום פעם לידי סכנה
וע"כ י"ל דבס"ם מחללין כיון שיש ספק שמה
יש שם ישראל לא מקרי לא איתחזק וע"כ
הוי בכלל וחי בהם . אבל לשיטת הרי"ף
והר"מ מוכח דרוב עדיף מס"ם דלשיטת
הרי"ף דווקא בנשאר הקביעות מחללין משום
חומרא דפיקוח נפש אבל לולי זאת חולין
בחר רובא . ולשיטת הר"מ הוא משום דהוי
פ' מקבוע ולולי זאת ברוב אין מפקחין
ובס"ם מפקחין . אה"כ ראיתי בספר מטהר"מ
ברבי הקשה קוש' זו וסיים ולע"ג :

ולאחר העיון י"ל לפי מה שכתבתי בר"ש
מכילתא [אמר המ"ל . עי' בחידושי
חמדת שלמה בר"ש כתובות ותמלא] להקשות
לשיטת הסוברין דס"ם אין לריך לברר אע"ג
דאיכא ס"ם וא"כ למה להזכירו לבא לב"ד
לברר כיון דאיכא ס"ם וכתבתי כיון דעומד
להחבר ע"כ לריך לברר . וא"כ מכש"כ הכא
דיש צדינו לברר הספק ובדאי יבורר כשיפקחו
לאחר שבת לא מקרי ספק ספיקא וכמ"ש
המהרי"ט להר"ן קושי' הראשונים על הר"מ
שפסק ס"ד מ"ה לקולא והקשו מהא דילפינן
בחולין מרישא של עולם דחולין בחר רובא
והקשו דלמא משום דס"ד לקולא וחי' המהרי"ט
הואיל וסמא צידן לברורי לא מקרי ספק אע"ג
דמחמת איסור לא מצינן לברורי אפ"ה אינו
בגדר ספק. ה"ג י"ל בס"ם משא"כ במאי דודאי
יבא לידי צידור אע"ג . דיש לחלק בין ספק
א' לס"ם דה"ל הואיל ומטעם רוב אחינן
עליו לא חיישי' לספק האוסר כלל מ"מ י"ל דאין
זה דרכי נועם להחיר היום ולתפוס בלד ההיחר
ולמחר יבורר הדבר ויוכל להיות שימלא הסיפוך :

מיהו לענין רוב הוכחתי דלא חיישי' אפי'
במה שיבורר בודאי מדקיל קטנה

דבמיתאים ודאי אפי' אינם רבים היו ספק אחד אבל באינם ממיתים ודאי באינם רבים היו ס"ס שמא לא ירון אחריו ושמא אינו ממית ע"כ אינו מותר להרוג ברבים ועיי"ש בזה"מ ובאחרונים ולמ"ש א"ש דו"ק :

(גם זאת שייך לסוף פ"ק דכתובות)

(ג) עיין בהרב המגיד פט"ו מהל' א"ב שכתב דלהרמב"ם לענין מקין לא מהי רוב ישראל משום דאין הולכין בממון אחר הרוב . וגם תוס' ס"ל דשייך בזה לומר אין הולכין בממון אחר הרוב ממא שהקשו להחזיר לו תבידה לימא אין הולכין בממון אחר הרוב :

ולפ"ז נסתר מה שעלה על דעתי בישוב קושית העולם אין אפשר לחייב קנס לאבי הנערה דלמא לאו אבי' הוא כיון דאין הולכין בממון אחר הרוב . ובי' נ"ל לתרץ וכן כתב לי הגאון אבד"ק ליסא שיחי' [אמר המ"ל . עי' בשו"ת חמדת שלמה חלק אה"ע סימן כ"ד תשובתו לאח"י נ"ע] דלא אמרי' אין הולכין בממון אה"ר רק היכא דהספק תחיל רק לענין ממון כמו במוכר שור לחבירו ונמלא גגחן משא"כ הספק דלמא לאו [אבי'] תחיל מקודם לכמה עינים אם מחויבת לכבדו וכיון שכבר אזלין בחד רוב . שוב אף לענין ממון אזלין בחד רוב . ומכאן נסתר זה דלא הכא נמי כבר אזלין בחד רוב להכבו לישראל ואפ"ה לענין מקין פטור משום אין הולכין בממון אחר רוב כח"ש הה"מ :

ורענין הקושי' מקנס הכ"ל הי' אפשר למאי דפשיטא להו לסבט"מ ורמב"ן ריש פרק דלקמן דהיכא דאיכא רובא וחזקה לכ"ע אזלי' בחד רובא א"כ י"ל דהא איכא נמי חזקה דלקות וכח"ש תוס' בחולין [דף י"א] . אך די"ל שמא זנתה באונס וזהו י"ל דאונס הוי מיעוטא דמיעוטא כמ"ש תוס' לעיל [דף ע'] דרוב ברנן . אע"ג דלא הוי רק רוב מדרבנן מ"מ י"ל דשוב לא הוי רק מיעוטא דמיעוטא לחוש לזנות ולאונס :

אך עדיין אפשר לומר דאין סתירה מהר"מ לב' הכ"ל די"ל כיון דהר"מ פסק דלענין קידושין לא אזלין בחד רובא להיות קידושין גמורים וכן לענין שהורגו יהי' חייב עליו וכתב הה"מ הטעם דכמו שהמירו לענין

יוחסין ה"כ לענין זה . וכיון שע"כ נשאלו כמה דברים דלא אזלין בחד רובא ל"ש לומר דכבר אזלין בחד רובא כיון דלריבין לדון על כל דבר בפ"ע אם נחל בזה בחד רובא כיון שישנו דברים דלא אזלין בחד רובא ל"ש לומר שכבר החקנו אותו בישראל . ואדרבא י"ל דמזה יאל לו להר"מ מה שחידש דלענין קידושין ולהרוג עליו לא אזלי' בחד רובא די"ל דקשי' לי' קושי' תוס' למא לא אמר הס' לענין מקין ע"כ הוכיח דע"כ ישנו דברים דלא אזלין בחד רובא וכיון דלריבין לדון על כל דבר בפ"ע שוב לענין ממון ג"כ לא אזלין בחד רובא כן נ"ל נכון בעני"י . [אח"כ מלאחי בם' הפלאה העיר על הר"מ בקושי' הכ"ל ולפמ"ש א"ש] :

ועוד י"ל דהא דאזלין בכל מקום בחד רובא הוא מדין תוס' שניתנה לישראל לחיול בחד רובא וע"כ י"ל דלא אזלי' בחד רובא רק אם שני הצעלי דינים המה ישראל ע"כ זוכה בסב"ד מסורת רוב ואפי' בד"כ נפש תחת נפש אבל אם הספק הוא שמא תשובע הוא מהמיעוט שאינו בעל דת תוס' ק' אין לו דין תורה שזכה מכח רוב . ועיין בזה"מ שכתב בדמות ס' זו לענין חזקה דמס"ה ברוב עכו"ם לא אזלי' בחד חזקה ממון דו"ק היטב . [אמר המ"ל . עי' בפרי מגדים ביו"ד בשער התערובת ובסי' ס"ב בזה] :

(ד) עיין בם' שב שמעתא להגאון בעל קליה"ח שכתב סתירה לשיטת חכמי פרוצינאל שנסתפקו במוי שאמר קידשתי את בתי אם נאמן אח"כ באמתלא לסתור דבריו הראשונים די"ל דוקא אשה הוהיל ואינה נאמנת רק משום שווי' נחד"א מש"ה נאמנת באמתלא אבל האב שנאמן לאסרה ע"כ אדם משום דרחמנא הימני' י"ל דאפי' אם נותן אמתלא אינו נאמן . וכ' הוא ז"ל דמסוגי' דפ"ב דכתובות אמרס טעמא איני וחזרה ואמרס טעמא איני' נאמנת לומר אמתלא והא אשה נאמנת מדאורייתא מוספרה לה ואפ"ה נאמנת לומר אמתלא מוכח דהאב נאמן ג"כ לומר אמתלא ותמס על חכמי פרוצינאל הכ"ל שנסתפקו בזה עיי"ש . [אמר המ"ל . אח"י נ"ע האריך מאוד בדין זה הלא המה כתובים על ספרו שו"ת ח"ש חאה"ע סי' נ"ו עיי"ש וחרוה למאן ולא העתקתי רק מה שמלאחי כעת בזה] :
והי'

לשיטתו דס"ל בעכו"ס שיך שיעבודא דר"נ
לספוסקים דשיעבודא דר"נ אי"ל למחול ודו"ק]:
(ו) **ראיתי** בס' קלות החושן סי' ל"ד
שכתב דגנב מן הגנב אף
באכלו דק"ל ראה מזה גובה אבל אם נאבד
ממנו פטור דהוא אינו חייב באחריות רק
הגזלן הראשון רק באכלו חייב משום דמישחית
לי'. ולענ"ד נראה ראי' גדולה דלא בס'
הקל"ח. דא"כ מה כל הרעש בסוגיא דזר
שאל תרומה [כתובות דף ל'] דמקשה הגמ'
מדאגביו קמיא ומוקי לה בתחב לו חבירו
ותקשה אי דמיא לאסדורי וכו' ולשיטת הקל"ח
הנ"ל לא מקשה הגמ' מידי כיון דהראשון
הגביוהו נעשה הוא הגזלן. גם מלי לאוקמי
בגזלן ממש. והוא לקחו ממנו ולא שיך
לומר מדאגביו קמיא דאינו חייב באחריות דהוא
לא גזל ואינו חייב רק על ההנאה ואז קל"ח.
וע"כ נבי דל"מ מקרי גזלן בזה מ"מ לריך
לקבל עליו כל האחריות של הגזלן הראשון
ודלא כקל"ח:

(ז) **בעזה"י** נותן ליעקב כח וחזק לאדם
דעת ארשום בקלרה הדראה
לפע"ד דין אשה שנעקר מקור שלה המובא
בסי' קפ"ח לפענ"ד קשה מאוד לדמות ענין
הפארפאל שז' בגלגל מוכרי' בס' תפארת
ישראל שזה סי' כוונת הר"ש מטעם שאין
המקור במקומו מקרי שלא כדרך ראי' וע"כ
כל הדמים שהיא רואה הוא פטור:

ורענ"ד קשה מאוד מסוגי' הגמ' דה דף מ"א
ע"כ אמר ר"ל משום ר"י נשיאס
מקור שנעקר ונפל לארץ עומא שגאמר יען
השפך נחשתך ותגלי ערוחך למאי אי לטומאת
שבעה דס' אמר רחמנא ולא חתיכה אלא
לטומאת ערב. ועיין רש"י שנעקר חתיכה בשר
וכיון דתלי הדבר בקריאת הערוס ממילא מוכח
דאם המקור נפל לתוך דהיינו שיאל לתוך אש"ה
מקרי ערוס ומוכח הסם דר"י יליף ביואל דופן
שהאשה עסורה ממנו מאת שבעה הואיל שלא
יאל מדווה דרך ערוסה ממילא מוכח דאם
נעקר המקור הואיל דמקרי ערוס עומא:

אח"כ מלאתי שגם בגלגל בעל סדרי עסרה
הקשה ג"כ קושי' על שיטת המקילים
בפארפאל והוא קושי' עומא. ודוחק לומר
כיון דר"י אמר משום רש"י המפלת חתיכה
קורעא אם יש בה דס' אגור עומא ומוכח
דס"ל דלא בעינן דוקא דרך ראי' ע"כ לדידי'
באמס

והי' ר"ל לומר פעם לספק הנ"ל דכנדה
אינה נאמנה כיון דלשכתן סוף פרק
כל סיד דרבי חזא דמא [בבליה עומא לי'
הדר דכי לי' אח"כ אמר אוי לי שמה עניתי
טי"ש. אח"כ י"ל דהכא חיישי' שמה מחחילה
סי' נראה לה שהוא דס' עומא ע"כ אמרה
עומא אי אח"כ הי' נראה לה שהוא פטור
וכגון דא אין לסמוך על בקיאת האשה וריך
שאלת חכם ע"כ אפשר לומר שאין להאמינה
באמנאל דר"ל שאמרה בדמיו:

(ח) **ראיתי** בספר נתיבות המשפט להגאב"ד
ליסא יל"ו שסקה ביהאי דאין
אדם נחפס ע"ח למה לא יתחייב משום
שיעבודא דר"נ כיון דהוא חייב לעכו"ס
והעכו"ס שחפס לחבירו חייב להחזיר לו דאף
בעכו"ס שיך שיעבודא דר"נ. ולא ידעתי
מנ"ל הא ליון דהפקעת הלוואה מותר היאך
שיך לומר שהוא משועבד כל זמן שאין העכו"ס
תובע אותו:

וגדולה מזה כתב החומים ליישב דברי
הרמ"א דמש"ה ס"ל בבע"ח עכו"ס
חייב דהו' שלא מן הדין עי"ש. ואף שאין
דבריו מוכרחין כיון דאם העכו"ס תובע חייב
לשלם מ"מ היכא דאין תובע העכו"ס אף
שיך לומר שיעבודא דר"נ דלולי חביעת העכו"ס
אף להעכו"ס אין לריך ליתן ואלע"ג דהעכו"ס
יכול למכור שט"ח שיש לו על הישראל היינו
דמכר לו זכותו והו' כאילו העכו"ס תובע אבל
היכא שאין העכו"ס תובע נראה שאין מקום
לשיעבודא דר"נ. ועי' סי' פ"ו כתב הנה"מ
הנ"ל ג"כ בפשיטות בין הלוה ראשון הוא
עכו"ס בין הלוה השני שיך לשיעבודא דר' נתן:

ורענ"ד נראה דאם הלוה הראשון הוא
עכו"ס והלוה שני ישראל לא שיך
לשיעבודא דר"נ דמה שמשועבד הישראל להעכו"ס
הוא רק כשתובע העכו"ס או הישראל בא
ברשותו אבל היכא שהעכו"ס אינו בא לגבות
מישראל ומסתפק ענינו כמה שלקח בעקיפין
מישראל אחר אין מקום לשיעבודא דר"נ:

ורפ"ז ליתא לדיו שכתב דהיכא דלקח משכון
מישראל אחר יכול לגבות מהראשון
והא דאין אדם נחפס סיינו בפטרו. ולפמ"ש
אף במשכון אי' לגבות דבעכו"ס ל"ש שיעבודא
דר"נ [ומ"ש הוא דמיידי שמתל לישראל ז"ע
דממ"נ אם מחל קודם שלקח מהשני פשיטא
דאינו חייב לשלם ואח"כ היאך יכול למחול

(ח) עיין מבינה למלך סוף הלכות שמיטה ויובל על מ"ש הרמב"ם דבשאר ארצות שלא נכרת עליהם ברית לאבותינו אף הכהנים וכלוים יש להם בו חלק והשיג עליו הראב"ד דל"כ לא ינהיג בו תרומות ומעשרות כי הוא חלק חלקם. והב"מ כתב דבאמת מ"ש"ה סוריא פטור. והשיג המשנה למלך עליו חדא דסוריא היינו עומא דהוא כיבוש יחיד וע"כ הכי הוא דל"כ נהי דאין לריך ליתן התרומה לכהן מ"מ למה יהי פטור מקפדשת תרומה יפרישם ויהי שלו עיי"ש :

ואני איני מבין דאם יש מקום לומר שיהי' הדין שלא ליתנם לכהן ואפ"ס חייב להפריש ח"כ מנ"ל דהפקד פטור מדכתיב וכל הלוי כי חין לו חלק ונחלה עמך ילא זה שיד הכל שווים נימא ג"כ נהי דאין לריך ליתנם לכהן יפרישם ויהי' שלו אלא ודאי לריך לומר דהא בזה הליא דהתורה לא זוזת להפריש רק כדי ליתנו לכהן והיכא דאין חייב ליתנו לכהן פקע המלוה לגמרי. וזלזל במקום ספק דמטעם מ"ש"ה אחינן עליו ולריך לי עיון עליו [ועיין תוס' יו"ט ריש מס' מעשרות ובהרמב"ם] :

באמת עומא עומא שבעה אס ילא המקור לחון. אבל לדין אע"ג דמקרי ערוה י"ל דערוה משום חין דרך [ראי'] אך לפי מה דמשמע מסוגיא דר"פ המפלת דמשיי הא דר"ש דס"ל דרכה של אשה לראות דם בחתיכה עיי"ש וע"כ לומר לחכמים דברייחא שני דאין דרכה של אשה אבל מה שדאי חין דרכה כ"ע מודים כגון בשפופרת ח"כ מנ"ל לדין נפילת המקור לשפופרת או לחתיכה כיון דמלינו דנחלקו התנאים מה מקרי דרכה. [אמר המ"ל עי' בשו"ת חמדת שלמה חלק יו"ד סוף סימן כ"ד שכתב שהרואה לסמוך במקום עיגון על התפארת ישראל לא ימחה בידו והוא ז"ל לא אמר לא איסור ולא היתר] :

(ז) ע"י בית שמואל אבה"ע סי' ג' ס"ק ד' כתב בפשיטות דעת הב"י והרמ"א דמשפחה שאינה ידועה לנו לריך ראי' להוילא מהשם ממזר או עבד וכ"כ הב"ש בסו"ב' ב' ס"ק ג' להחמיר [אמר המ"ל. אח"י נ"ע רש"י בלידו שכתבו למזכרת כי הוא דין חדש ולכן הסתלקו אף שכתוב בספר והוא נ"מ רבתי לדינא] :

בפרק הזהב (דף נ"ו)

הוא חייב בגו"א וכן מ"ש ולקחו ממנו ליסטים מזון שהוא פטור :

מזה הלשון משמע להדיא דאף בגו"א חייב השליח וח"כ ע"כ אין ראיית הש"ך ראי'. ועי' בכ"מ בזה' שקלים שהקשה הא מסוגיא דהבא משמע מעיקרא דחייבי בש"ח ולשיטת הרמב"ם קשה הא בש"ח אף משנתרמה לריכין הבעלים לשקול אחרים תחתיהן. והנה המעיין שם בדברי הרמב"ם יראה דטעמא דמילתא דלריכין דוקא לשלוח ע"י ש"ש משום דגו"א הוא מילתא דבכיה ע"כ לא תיקנו שיפסיד הקדש בכך ע"כ לריכין הבעלים לשלם אלא השלוחים משא"כ אונס שהוא מילתא דל"ש התקינו שיהיו הבעלים פטורים מהפסד זה עיי"ש בלשון הרמב"ם :

ורפ"ז י"ל קוש' הב"ח על הראב"ד דס"ל דאף דאין נשבעין על הקרקעות והקדשות מ"מ שבעה שא"כ חייב ליטעו והקשה הב"ח מאי הקשה הגמ' מגזרין דילמא מיירי משבעה שא"כ. והנה ודאי אס נאמר דבעלים פטורים

שמעתתא דבני העיר ששלחו שקליהן. במחלוקת גדולי הראשונים ה"ה רש"י והרמב"ם והתוס' ויתר הפוסקים לעיני פשיטה בקרקעות והקדשות הכריע הש"ך בהרמב"ם דהשומר חייב בפשיטה ועיקר ראייתו מדקאמר הגמ' שבעה זו תק"ח משמע דדוקא השבעה הוא תק"ח לא התשלומין יעיי"ש ולענ"ד קשיא לי על דבריו דהמעין בהרמב"ם בהלכות שקלים שכתב שם דמיירי דדוקא בשומרי סכר ונגנב בליסטים מזון דהוי אונסיה ע"כ פטורין הבעלים ובפירוש המשניות בשקלים ביאך להדיא דבגניבה ואבידה חייבים השלוחים כיון דהוי ש"ש וקשה הא בהקדש פטורים ח"כ ז"ל דהתקנה ה' אפי' לעיני תשלומי ש"ש והיינו דתיקנו שיהיו ממש כמו הדיוט וא"כ אין ראיה הש"ך ראי' דחייב בפשיטה מלד עיקר הדין דלעיני התשלומין לא הוי מתקני רבנן. ולפמ"ש הרמב"ם דמיירי דדוקא בליסטים מזון וביאך שם להדיא דדוקא בלונס פטורים השלוחים עיי"ש במ"ש בחילה ביד ש"ש שהרי

ליחא להוכחה הג"ל ע"כ ס"ל שפיר דפטור
אף מפשיעה :

והנה לכאורה יש להוכיח כשיטת התוס' .
דהתוס' הקשו ע"מ שתי' ר"י הא הא מני
ר"ש הוא ומקשה הגמ' הא תינה עד שלא
נתרמה משנתרמה מאל"ל דתנן תורמין וכו'
והקשו התוס' מגופא דמתני' הו"ל לאקשווי
מודתן נשבעין לגזרים מוכח דלין הבעלים
חייבים באחריותם . והי' נ"ל עפמ"ש רש"י
תורמין על האבדו שנאבד מיד השליח ומן הגבוי
היינו שעתיד לגבות והתוס' הקשו על רש"י דהוי זו
ואל"ל זו . ולרש"י בפ"כ ז"ל דלא נשמע זה מזה :
ולפ"ז י"ל קך דלא הו"מ להקשות מגופא
דמתני' די"ל דגם ר"י ס"ל די"ל

תקנת חכמים בהקדשות רק דס"ל כסדרת הש"ך
דל"ש לומר תק"ח רק על השבועה לא על
התשלומין וא"כ בלא הברייחא לתורמין על האבדו
לא הוי מני להקשות דהו"מ לפרש משנתרמה
התרומה דהיינו אם כשנאבד לדין תרומה התרומה
אבל כשאבד עדיין לא נתרמה התרומה וא"כ
אז היו הבעלים חייבים באחריותם דאלו מודע
קודם שנתרמה היו מחויבים לשלם וא"כ נתחייבו
אז על הפשיעה ואף דבשעת השבועה כבר
נתרמה התרומה מ"מ בזה שפיר מלינו למימר
שבועה זו תק"ח כיון דחייב בתשלומין . משא"כ
בלא ר"ש לא הו"מ למימר שבועה זו תק"ח
דכיון דפטור נותשלומין ל"ש תק"ח כסדרת הש"ך
ז"ל ע"כ הקשו בגמ' דתנן תורמין על האבדו
ועל הגבוי . ולפ"ז ממילא הוי הפי' משנתרמה
התרומה אף שנאבד אחר שנתרמה כיון דאף
על הגבוי תורמין דבשלמא אי הו"א דלין
תורמין רק על האבדו א"כ לא הוי שייך לומר
משנתרמה התרומה ע"ז המעות רק שנאבד
קודם שנתרמה דאל"כ לא היו תורמין עליו
אבל עכשיו דתנן תורמין על הגבוי א"כ אף
נאבד אח"כ הוי בכלל דמשנתרמה התרומה
דהא תרמו אז ע"ז המעות שהי' אז בכלל
הגבוי וע"כ הקשה הגמ' שפיר . ולפ"ז מוכח
כשיטת התוס' דלשיטת רש"י נסתר זה דל"ל
דאף ר"י סובר שבועה זו תק"ח דא"כ הו"ל
לשנויי הכי ולא צריך לאוקמי כר"ש :

אמנם לפמ"ש דרש"י הוכרח לזה לפי שיטתו
דאל"כ מני"ל לאיפטורי הקדש משבועה
י"ל דזה דקי"ל עירוב פרשיות כתיב כאן משא"כ
ר"י לשיטתו דס"ל ד' שומרין לריכין כפירה
והודאה י"ל לעולם דפטור לגמרי אף מפשיעה
ואפ"ה

פטורין אף אם פשעו הסומרים י"ל שפיר
בגונב אף ע"י פשיעה רק דהשומרים נשבעים
שבועה שא"כ . אמנם לפי שיטת הרמב"ם הג"ל
י"ל אף למ"ד דמתני' מיירי בש"ה מכל מקום
הא ודאי לריכין הבעלים לקבל על עצמן אחריות
פשיעה דלולי זאת אין ההקדש מפסיד כמו למ"ד
לדריך דוקא להיות ש"ש משום דלין סביר
שיפסיד ההקדש במילתא דשכיח א"כ ה"ה
בפשיעה י"ל דלכ"ע לריכין הבעלים לקבל וא"כ
הא דקתמי וגנבו או שאבדו היינו שנגנבו בדרך
גו"א לא בפשיעה וע"ז קתמי נשבעים לגזרים
משמע דעל טענתם לריכין נשבע וע"כ הקשה
הגמ' שפיר דמשמע דלריכין נשבע שלא פשעו
כמו שטענו :

אבל לולי דברי הרמב"ם הג"ל היינו יכולים
לפרש וגנבו או שנאבדו אין הכוונה
רק שאין ברשותם וע"ז קתמי נשבעין אבל עם
הס' הג"ל א"ש די"ל דפשיעה לי' להגמ' שזריכין
לטעון שנגנב שלא בפשיעה [ועי' בפ"ח בהל'
פסח שביא ראי' מלשון דאלו מיגייב או
מיחבד דלא מיירי מפשיעה דמשמע דגו"א הוא
הסבה לגרום שם הביעור יעיי"ש א"כ י"ל ה"י
דמשמע מודקתמי שנגנב אש"א משמע דזהו
הסבה לפטור הואיל ולא הוי פשיעה וא"כ
לשיטת הראב"ד דס"ל דממעט' הקדש לגמרי
הקשה הגמ' שפיר] רק קי' הגמ' דמקשה
נשבעין לגזרינן גזרינן מאי עבידת' ק' לפ"ז ולפמ"ש
לעיל דקאי על גו"א י"ל ודוק :

והנה י"ל הוכחה לשיטת רש"י דלפ"מ דס"ל
לרש"י בפשיטת כשיטת עירוב פרשיות
דכופ"ה בפקדון חייב וא"כ קשה מני"ל דלין
נשבעין על הקדשות מדכתיב רעהו הא בכל
עניני הפרשה ל"ש שבועה כלל גבי הקדש דהא
שבועה דמודה במקלף דכתיב בהאי פרשה לא
שייך רק במלוה ולוה ל"ש בהקדש ושבועת
שומרין ל"ש כלל בהקדש כיון דאף אם פשע
פטור [וכ"מ לענין ע"א לחייבו שבועה או
בקני מידו להתחייב בשמירה י"ל דחייב אפי'
לישבע] וזהו לשיטת הכוזרים דעיקר השבועה
שלא פשעתי אלא ודאי מוכח דזה פשע חייב
וא"כ שייך שבועה ואפ"ה פטור הכתוב וא"כ
מוכח דל"ש בהקדש . משא"כ הו"ל לשיטתייהו
דס"ל צעונה דשייכי במלוה דהיינו כפירה והודאה
חייב אף בפקדון וא"כ שפיר שייך שבועה
בהקדש ואפ"ה פטורי' הכתוב משבועה וא"כ

מלוא ישינה ונראה פשוט דבהקדש ל"ש לומר
מלוא דרחוק הדבר לומר שהגזר לא ממנו
ועכ"ל טעמא דאשתמוטי ולגבי שבוטה שא"כ
לא שייך אשתמוטי ע"כ מוכח דשבוטה שלא
פשוט וי"ל שאין לו לשלם ושייך אשתמוטי ע"כ
הקדש בגמ'. והא דס"ל להראב"ד לזרין לשבע
שא"כ י"ל דהיינו כשעדות וכל דברים שאין
נשענים עליהם והאי מילי דהדיוט דס"ל שייך
מלוא ישינה משא"כ בהקדש אין מקום להשביעו
שא"כ משום מינו דחשיד רק לר"י ק' ל"ל
לאוקמי כר"ש חסידא ל"י משום שבוטה שא"כ
כיון דהוא אינו מאריך רק בבא דנשבעין לבני
עיר ושייך מלוא ישינה :

אך

לפמ"ש לעיל דאף לר"י יש מקום ליישב
אף הרישא מה שנאבד קודם שנחרמה
דלא הו' חייב בתשלומין ע"כ הו' השבוטה מל
ההקדש ח"ש דהולך לשנוי ר"ש הוא כדי ליישב
אף הרישא רק דעכ"פ ההקדש בגמ' שפיר
דמשמע ל"י משנחרמה היינו אף אם נאבד
אחר הפרשת תרומה הואיל ותן תרומתן על
הגבוי וכמ"ש עכ"פ עדיפא ל"י לר"י לשנוי
ר"ש הוא כדי ליישב גם הרישא קלה ודוק :

ועפ"י

סברה הש"ך יש ליישב קושי' הקרבן
עדה שהקדש ע"מ דפסק הרמב"ם דבעי
דוקא ש"ש ובידולאמי אחא מחתי' בש"ח ואח"כ
אפ"ה בש"ש משמע דבש"ח ודאי עלי איירי .
והנה בפשוט י"ל דע"כ כוונה הירושלמי דמיירי
[דוקא בש"ש] דאל"כ מהכ"ח לאוקמי בש"ש
ולדחוק נגנבו בליסטים מזוין וחי' דנשבעים ליעול
שכרן ליחא שם בירושלמי עיי"ש בק"ע שמפרש
שם בירושלמי במעמד גזברין קאי לחי' ר"א
ונשבעין ליעול שכרן ולענ"ד הוא תמוה דא"כ
לא הו' לרין לומר הא מני ר"ש הוא ומשמע
פשוט בירושלמי לא סבר נשבעין ליעול שכרן
וא"כ מהכ"ח לאוקמי בש"ש ומכ"כ לשיטת הרמב"ם
דפשיטה חייב בהקדש ואי מוקמי' בש"ח לא הו'
ההקדש רק על שבוטה וזה מסתבר כמ"ש הש"ך
א"כ מהכ"ח לאוקמי בש"ש ולחדש תקנה אף
לענין תשלומין דזה הוא מילתא חדתא וכמ"ש
הש"ך דמהכ"ח יומא כן אם אין הכרח לומר
כן וע"כ הוכיח דלפי' הכוס' דמיירי בש"ש לרין
דוקא ש"ש דלולי זאת אין הקדש נפסד כן ג"ל
וכן בעז"י :

גם

תחילת דברי הירושלמי אינם מובנים עפ"י
פשוטו מאי דאמר מחתי' בש"ח אבל בש"ש
לא בד"א והיינו משום דבש"ש חייב בגו"א וקשה
מנ"ל

ואפ"ה שייך שבוטה בשומרין כנפירה וסודא
בפקדון וע"כ מוכח שפיר דהקדש ממועט משבוטה
מדכחיב רעהו וע"כ ח"ש אף לשיטת רש"י
ומוכרח פ"י רש"י במה דמפרש על הגבוי ודוק :
והנה כ"ז לשיטת רש"י משא"כ לשיטת הרמב"ם
דס"ל בפקדון חייב מודה במקלף וא"כ
ליחא ההכרח שכתבתי לעיל לשיטת רש"י וא"כ
בע"כ דמלך אחר יחא לו דחייב בפשיטה וא"כ
מסתמא גם ר"י ס"ל הכי . וליכא לחיזוי על
קושית הכוס' כמ"ש לעיל דאף ר"י י"ל דסבר
שבוטה זו חק"ח דאל"כ לא הו' לרין לשנוי
הא מני ר"ש . אמנם כן לשיטת הרמב"ם
דס"ל דבעי ששבעים יקבלו עליהם אחריות
גניבה ואבידה ולדידי' נגנבו או שאבדו דוקא
בליסטים מזוין דלולי זאת אין ההקדש נפסד
כמו שהבאתי לעיל דבריו ח"ש ליישב קושי'
הכוס' מפס"ד סג"ל דו"ל דר"י ס"ל ג"כ
שבוטה זו חק"ח [אמר המ"ל . בחידושי חמדת
שלמה על ז"מ שהוציא לאור אהמ"ו זללה"ה
נדפס מהחלפת הענין עד כה ושם רשם אהמ"ו
זללה"ה כי כמ"ק חסד ד' דפין ואולם אחר
שנדפס אז נמצאו הד' דפין שנחסרו אז] רק
דקש' ל"י כיון דליכא תשלומין ל"ש הקנה כס'
הש"ך ונכי דחייב בפשיטה מ"מ קש' ל"י על
גניבה ואבידה דהא משמע שזריכין לשבע על
טענתם שאמרו שנגנבו בליסטים מזוין [וגם
לולי זאת אין משמעות כלל לומר דמיירי בליסטים
מזוין אם לא דהו' ש"ש ואינן פוערין עלמס
רק בטענה ליסטים מזוין וע"כ מוקי כר"ש :

ועפ"י

לעיל כיון דנשעת גניבה ואבידה
הי' קדשים שחייב באחריותו וע"כ
שפיר ל"ל להקדש משום חק"ח ומש"ה מקשה
מדחנן תורמין על הגבוי וא"כ ע"כ אף
בשנאבד לאחר שנחרמה הו' ג"כ בכלל משנחרמה
כיון דאף ע"ז תורמין דהו' גבוי וליכא למיכללי'
בהדי' עד שלא נחרמה וא"כ בע"כ דמשנחרמה
כיל ל"י כיון דע"ז תורמין וכיון דהו' קדשים
שחייב באחריותו הקדש בגמ' שפיר וא"ש אף
לשיטת הרמב"ם ומוכח שיטתו דבעי דוקא
שהשומרין יקבלו אחריות גו"א ודו"ק היטב :

גם

יש ליישב קושי' סג"ל סג"ל על שיטת
הראב"ד דס"ל באותן שאין נשבעין עליהם
אפ"ה חייב לשבע שא"כ וקשה מאי מקשה
הגמ' דילמא נשבעין היינו שבוטה שא"כ . דו"ל
לשיטת הרי"ף דס"ל דאמרי' מינו דחשיד אמונא
חשד אשבוטתא וי"ל טעמא דאשתמוטי או

ורענ"ד וי"ל דמיירי בעמוד לקו"ר עיי"ש :
נראה דא"ל לומר כן כיון דהוי
הפקד א"כ בלא פטור דקרקעות
מהכ"ח יתחייבו כיון דהוי הפקר וע"כ ר"ל
דמוכח לפי' החוס' דהקושי' קאי מפרס וכמ
שנראה מדברי רש"י וע"כ מוכח ע"כ דהתקנה
לא הי' רק לחייב בפשיעה אבל לא לחייב ש"ס
בגו"א . וא"כ קשה על הירושלמי דאמר ש"ס
לא בד"א מנ"ל להקשות דילמא לא תיקנו
רק לחייב בפשיעה ע"כ נראה מוכח דהפסול
הוא אי צבי דוקא ש"ס ובאמת ז"ל ע"כ דתקנו
אפי' לענין גו"א שיתחייב השומר וע"כ מחי' **נש"ח**
דהיינו שיש לו דין ש"ח וע"ז אמר רבי
אבא אפי' בש"ס שצריך להיות לו דין ש"ס ומוכרח
כפי' הרמב"ם ומוכח דהתקנה הי' אפי' שיתחייב
בגו"א וז"ל כמ"ס בנא"י דקושי' הגמ' רק מלשמו
את הזרעים דהוי קרקע וז"ל באמת בלא
כמ"ס החוס' דמיירי בפשיעה דהוי הפקר
דלפי' זה ע"כ דקושי' הגמ' רק מפרס דהוי
הקדש והדרי הקושי' לדוכתא דילמא משום
תקנה וכמ"ס לעיל ודו"ק :

ועי' תומים שכתב ליישב הקושיא על הראב"ד
דילמא מיירי בשבועה שא"כ עיי"ש מ"ס
עפ"י שיטת המרדכי בשליח כשנאנס באמצע
דרך אין לו שטר כלל והקשו עליו מהא
דנשבעין ליעול שכן וכתב הוא דזה התיירון
לא קאי רק אמשנתרמה חרומה דז"ל הנהא
דפטורים לשקול וע"י שלא נתרמה ז"ל שבועה
שא"כ עיי"ש :

ועפ"י המרדכי י"ט ליישב דברי
הירושלמי לר"א דמוקי לה
כר"ס דקדשים שחייבין באחריותן נשבעים
עליהם רק דקשה ע"ז ממשנתרמה חרומה ופי'
הק"ע דנשבעין ליעול שכן והקשיתי דא"כ שלא
נתרמה החרומה נמי ימא הכי ומאי צריך לאוקמי
כר"ס ולשיטת המרדכי א"ש ויש ראי' מזה לשיטת
המרדכי ודוק כי קלרתי :

בריש פרק איזהו נשך

(י) הרמב"ם ז"ל פסק שאין לוקין על לאוי
דריבית ואף הלוה אין לוקה
משום שיתן לחורה . והנה לא נמצא דבר זה
מבואר דאפשר לומר לגבי הלוה לא הוי קום
עשה כיון דאין צידו שיחזיר לו המלוה . ועי'
בפ"י לקמן סוגי' דקום עשה . ואפשר לומר
לפמ"ס

מנ"ל דחייב בהקדש בגו"א לא מציעא לשיטת
הרמב"ם דהתקנה לא הוי רק על השבועה
דבטלומין חייב מלד דין וא"כ מלי איירי אפי'
בש"ס ואפ"ה פטור בגו"א הואיל דהוי הקדש .
ואף לשיטת החוס' דמוכח לומר דתקנו אף
לענין הטלומין מ"מ היינו דוקא בפשיעה משום
שלא יחלו אצל בגו"א ודאי פטור . וכן משמע מסוגי'
דלקמן דהשוכר את הפועל לשמור את הפרס דמשי
ר"ש ור"י כשקיי מידו ומשמע שכן הוא מסקנת
הגמ' ולא תקנו בזה כלל דהא לפי זה אסיק הגמ'
שבועה ז' תק"ח ואפ"ה מקשה מהשוכר את
הפועל אלא ודאי דבגו"א לא תיקנו וא"כ קשה
על הירושלמי דאמר בפשיעות בש"ח אין אבל
בש"ס לא בד"א :

ע"ב נראה דמוכרח לפרש כוונת הירושלמי
אי ימא דמיירי דוקא בש"ס היינו שהשומרים
צריכים לקבל עליהם אחריות גו"א וכמ"ס הרמב"ם
דלולי זאת אין סבילים רשאים לשלוח על ידם
ואם שלחו ע"י ש"ח אין תורמין עליהם . אך
זה ז"ע מ"ס הרמב"ם דהשומרים חייבים בגו"א
הואיל וזה ש"ס וקשה א"כ בלא תיקנו לענין
הטלומין למס יהיו חייבים בגו"א וע"כ מוכח
לשיטת הרמב"ם דאפי' הטלומין בגו"א תקנו .
ומאי דקשה לפ"ז על קושי' הגמ' מהשוכר את
הפועל כמ"ס לעיל ודוחק לומר דקושי' קאי רק
אליבא דר"י דאיתותב לעיל :

אמנם לפמ"ס בנא"י דקושי' הגמ' הוא רק
מלשמו את הזרעים דהוי קרקע א"ש
קושי' הגמ' . ועי' תומים שכ' ליישב בזה הא
דברמב"ם לא הביא בזה' שכן קיי מידו הואיל
והשמיט שם לשמו את הזרעים . וממילא ל"ק
קושי' דז"ל דפרה ותימוק מיירי בשל חולין והקושי'
לא הוי רק מקרקע :

אמנם לפ"ז ז"ל דע"כ לא מיירי מזרעים
של שומר וכמ"ס החוס' דמיירי
בשביעית [ועי' שקלים פ"ד שומרי ספיחין]
דלפ"ז נראה דע"כ לא נקט דברייתא רק לענין
אם נותני להם שטר שבת דבשכרו לדמים אין
נותני להם שטר שבת אבל לענין חיוב הטלומין
נראה פשוט דא"ל לומר בלשמו את הזרעים
לפמ"ס דע"כ הוי הפקר רק השמירה למנוע
רק ב"א וא"כ בלא מחי' דפטור בקרקע הלא
אפשר לחייב הש"ס הא הוי הפקר ולמי יתלם .
ותמי' על התומים שרצה לפרש דהחוס' פ"ל ג"כ
דקושי' הוא רק מלשמו את הזרעים דהוי קרקע
ומ"ס דמיירי ששומרים לעומר ולולי זאת הי'

מקובצת לקמן גבי גלימא וכו' שז' ממש להדיא כדברי בשם הרמב"ן ז"ל. אך לשיטת הרמב"ם הר"ל יחזא דס"ל כל היכא שיתן להשלומין אין לוקן מוכח שפיר מדכ' רחמנא וחי אחיך דגבי ריבית מהני דאל"כ ל"ל וחי אחיך הא בלא"ס לא הי' לוקן הואיל ויחזא להשלומין:

ורשיטת הסו"ס ז"ל דמשמע וחי אחיך עמך דהיי רק מלוה להחזיר כמו שמוזה להחזירו ולא משום דלא מהני וע"כ ממילא מוכח דלברי' לא אזהר רחמנא. אך לפ"מ דקאמר הגמ' ור"י מביטא לי' האי וחי אחיך לכד"ע וכו' המפרשים דאף ר"א ס"ל כד"ע רק דס"ל תרתי ש"ס מדסמכו לבאן גבי ריבית וכיון דעיקרה לכד"ע אחי. שפיר מלין למימר דאחי ליתוסקי ללאו ע"כ א"ס טפי לשיטת הרמב"ם דאף אי הו' לריך להחזיר משום אי עבד ל"מ לא הו' לקי וע"כ מוכח שפיר דמהני ולדידי' אזהר רחמנא ולא לבדים:

והנה לכאורה ית' לרקדק לרבא דס"ל כ"מ דא"ר ל"ח אע"ג וחי לא הו' כחיב וחי אחיך אי"א דאפי' ברי' לריך למיהדר א"כ לכאורה קרא דוחי אחיך אינו חזר לגופי' כיון דבלא הכחוב הו' ידעין דלריך להחזיר. ובשלמא לשיטת הסו"ס י"ל דאחי ליתוסקי ללאו וממילא מוכח דלברי' לא אזהר אבל לשיטת הרמב"ם דס"ל כל היכי שיתן להשלומין אין לוקן וא"כ אף בלא הכחוב אין לוקן א"כ קשה קתא לומר דקרא לא אחי רק להורות דלברי' לא רחמנא:

ואפ"ר לומר עפ"מ דאיתא הסו"ס בסוגי' אביי אמר אי עבד מהני דאי לא מהני אמאי לקי. והקשה הגאון בית מאיר מ"ל לאביי באמת דלקי היכא דשייך ל"מ. ולענ"ד אפשר לומר דס"ס דעיקרא דמילתא דיימא דל"מ י"ל דהוי משום דרתי לקונסו בך וכמ"ס סב"מ בעלמו שם. וי"ל דזה לא שייך רק היכי דאי יימא דל"מ משום קנס אפ"ה הו' לקי שפיר אמרי' דל"מ אבל לסברה אביי דאי ל"מ לא שייך מלקות י"ל דלא אמרי' ל"מ משום קנס דאדרבא יוחר עדיף לומר דמהני כדי שיתחייב מלקות וע"כ אמר אביי שפיר דמהני אבל רבא דס"ל אף אי ל"מ אפ"ה שייב מלקות הואיל ועבר אמימרא דרחמנא ע"כ אמר שפיר דל"מ. ולפ"ז י"ל טעם נכון דאליבא דאמת לא

לפמ"ש הרמב"ם דמחילס לאחר פירעון הכוב מהני בריבית א"כ י"ל דהוי צידו למחול. ומהו סיוע לשיטת הרימוקי יוסף דאיסורא דלוס שלא תשיך שלא יגרוס שיעבור המלוה ומש"ס מותר לסלוות למומר ע"א כדאיכא בש"ע יו"ד סי' ק"ס דאל"כ רק דיימא דאיסורא דלוה לאו משום לתא דמלוה נראה לכאורה דלא מהני חזרה או מחילה לענין שלא יעבור סלוה וז"ע בסברה זו:

ונ"ל להביא רא' לסברה זו עפ"י מה שפסק עוד הרמב"ם דכל לאו שיתן להשלומין כגון אלוהא וכדומה אין לוקן. והסו"ס כתבו להדיא ללוקן בריבית ואלוהא מדמקשה לקמן ולוקמי בריבית ואלוהא. וכן בשו"ס ס"ל להסו"ס ללוקן אף שיתן להשלומין. ועי' במהרש"א שהסו"ס מחולקין בזה עט הרמב"ם לחוס' כל היכא דלא מלין להדיא שהכחוב נתקן לעשה אף שיתן להשלומין אפ"ה לוקן ולסרמב"ם כל היכא שיתן להשלומין אף שהכחוב לא נתקן לעשה אפ"ה אין לוקן. וחי' י"ל לסוכיח כשיטת הרמב"ם ממאי דאיתא ריש תמורה א"כ ריבית קליזס לרבא יולאס צדיינים ומסיק הסו"ס בקראי פליגי. וקשה לכאורה מ"ל לרבא לומר לדידי' אזהר רחמנא לברי' לא אזהר רחמנא כדאמר רבא ר"פ הגזול ומאכיל דף ק"ב [הש"ך] העתיק רבס ועי' תוס' ד"ה רבא אחר מגופי' דקרא שהעתיקו רבא] הא מ"ד הסברה משום כל מילתא דאמר רחמנא לא תעבד אי עבד לא מהני ולא קני כלל הריבית א"כ אף בנו לריך להחזיר ואין לומר דמוכח מדכ' רחמנא וחי אחיך עמך להורות שריך להחזיר א"כ מוכח דמהני דאל"כ ל"ל וחי אחיך וכיון דמוכח דמהני רק דלריך להחזיר משום וחי אחיך שפיר אמרי' לדידי' אזהר לברי' לא אזהר. הא ליתא דמש"ס כחיב וחי אחיך לומר דהוי עשה כדי דליהוי לאו הנל"ע ואין לוקן ולעולם אף בלא וחי אחיך הו' לריך להחזיר משום לא מהני רק אי לא כחב רחמנא הו' לוקן כמו לאו שיתן להשלומין היכא דלא נתקן הכחוב לעשה [ולקמן אי"ה אכתוב מה שנתחדש בעזרי' בישוב קושי' האחרונים בחו"מ סי' ר"ח על הג"ס מרדכי בנשבע שלא למכור ממקח שנעשה באיסור ריבית דמוכח דמהני מדאמר רחמנא גלימא מפקי' מיני' כי היכא וכו' ולפמ"ש י"ל דלק"מ דבריבית מוכח דאי עבר אמימרא דרחמנא דמהני מדכחיב וחי אחיך ועי' בשיטה

דכוי כמו חזרה כיון דנחלק חיוב המחין משא"כ לשיטת הסו"ס דדוקא משום דכוי קום עשה אינו לוקה אבל החזרה ל"מ א"כ י"ל כפי דמחילה לאחר הפירעון היינו לענין שאין חיוב על המלוה מאל הממון אבל מ"מ הלאו לא חייב דהיחזק לעשה הוא להחזיר ממש . ומלאתי ח"ל כן בפרישה סי' ק"מ כ' בפשיטות כן . ולענ"ד במחלוקת שו"י לשיטת הרמב"ם י"ל דמחילה מהאי חף לחקן הלאו כיון דנחלק חיוב הממון אין כאן מלקות :

ורא' גדולה לדברי דהא הר"מ הוכיח לסתור שיטת הגאונים דס"ל דמחילה ל"מ מדהחזיקו הגאונים והמלוה דריבית שהחזירו אין מקבלין מהם הרי דמחילה מהני עיי"ש . ואי נימא דאף לשיטת הרמב"ם אין הלאו מתוקן במחילה הדרי הקושי' לדוכת' היאך התקינו שלא להחזיר . כדמוכח שם בגמ' דאמר להחזיר רק לז"ש עממקשה הא אביבין חייב להחזיר דקשה במאי יתוקן הלאו אלא ודאי דלהרמב"ם חף במחילה מתוקן הלאו כיון דליחא לחיוב ממון וז"ע על הפרישה . ואדרבא אפשר לומר דאף לשיטת הסו"ס כיון דגלי לן רחמנא דריבית הו' לאו הול"ע י"ל ממילא דהיכי דנחלק חיוב הממון ע"י מחילה אינו לוקה . ואף דבשאר לאוי לא ס"ל כשיטת הרמב"ם מ"מ הכא מודו כיון דכבר גלי לן רחמנא דהו' לאו הול"ע ושינוי דתשלומין מהני ה"ה מחילה ודו"ק :

ועפ"י שיטת הגאונים ה"ל ה' כ"ל לישב דברי רש"י הסמכים ז"ק דף ז"ד בשמעתי דגאונים ומלוי דריבית שהחזירו אין מקבלין והקשו בגמ' מברייחא דהניח לסס אביהם מעות של ריבית אינם חייבים להחזיר . הא אביבין חייב להחזיר . ופי' רש"י דבמס' א"ח להחזיר משום דרשות יורש כרשות לוקח דמי . והקשה הגידולי תרומה מנ"ל לרש"י הא ולמה לא פי' כפשוטו משום דלדיד' אזהר לברי' לא אזהר כמו שחי' רבא זב' בגול ועי' במל"מ שהביאו ונדחק ביישובן . ונראה לענ"ד דאפשר לומר דרש"י סובר כשיטת הגאונים ה"ל דמחילה לא מהני :

וראיתי כשיטת מקובצא העטם כיון דחזינו לדברי' לא אזהר ע"כ אין לו עליו חיוב ממון רק גוס"כ לסוילא איסור מחמת ידו ע"כ ל"מ מחילה . ולפ"ז י"ל דק"ל לרש"י קושי' הר"מ אשיטת הגאונים ע"כ הולך רש"י לישב

לא אמרי' דריבית כ"מ דא"ר ל"מ א"ע ל"מ דאי הו"א לא מהני לא . הוי חייב מלקות לשיטת הרמב"ם דכל ממון שניתן להחזיר אין בו מלקות :

ולפ"ז מיושב מ"ש לעיל דוחי אחיך אחי לגופי' כיון דאף בלא וחי אחיך הו' ל"מ ולא הו' לוקה לשיטת הרמב"ם דלפמ"ש א"ש דבלא וחי אחיך הו"א דמהני משום דאי לא מהני לא הו' לקי וע"כ שפיר חזר לגופי' . דלא לילקי מטעם דהו' נל"ע וממילא לדיד' אזהר לברי' לא אזהר [ויוסר כ"ל כעת אחר דריבית לא אמרי' ל"מ דבשלמא סיני דנאמר ל"מ לא יעשה האיסור כגון בחורס מן הרעה על היפה דרלונו להפריש תרומה וכן בשאר ענינים ע"כ מחקימין במאי דלא מהני משא"כ דריבית לא יתוקן הענין כיון דהלוה נותן מדעתו חף נימא דל"מ יעשה האיסור ודו"ק] :

ולפ"ז ית' להוכיח כשיטת הרמב"ם דגם הלוה אין לוקה דהא דקאמרי' דריבית אי עבד ל"מ נראה פשוט דשייך בין בלוה בין במלוה דמלך הלוה ל"מ מה שהקנה מעות של ריבית למלוה ומלך המלוה ל"מ מה שזכה במעות של איסור [ולפ"ד נראה דשייך דל"מ משום לחא דלוה וראי' לזה ממאי דק"ל תלויה וזיין וזינא וזינא דאבא לאנסא דחיי גמר ומקנה וקשה הא המאנס עבר על לא תחמוד ונימא דל"מ ולריך לומר כיון דהמוכר גמר ומקני אבא לאנסא דחיי ולגבי דיד' ליכא איסור כלל מש"ס קיי משא"כ דריבית דאין הלוה עושה איסור ע"כ אמרי' שפיר ד"ל דל"מ] . ולפי מה שהקשינו לשאל דחי אחיך אחי לגופי' ע"כ דבלא וחי אחיך הו"א דמהני כי הוי לילקי וקשה מ"מ גבי הלוה נימא דל"מ מה שהקנה הריבית למלוה וא"כ ממילא גם המלוה לא קיי ולגבי הלוה לא שייך לומר דלהכי מהני כי סיכא דלילקי דהא לגבי הלוה חף חי ל"מ לקי משום דעבר אמימרא דרחמנא אבל לשיטת הרמב"ם דאי ניתן לחזרה חף הלוה אין לוקה א"כ לגבי הלוה לא שייך לומר דל"מ דאי ל"מ לא הו' לקי משום דניתן לחזרה וע"כ הולך לכתוב וחי אחיך :

ובטעמא של דבר דהוי לגבי הלוה קום עשה כתבתי לעיל משום דכידו נמחל . וי"ל דזה לא שייך רק לשיטת הרמב"ם דכל שניתן לחזרה אין בו מלקות וממילא י"ל

המחילה ע"כ אכור וא"כ שפיר מצינ למילף מגזל :
ועיינ במשנה למלך פ"ד הלכה י"ג שהקשה
 על שיטה הגאונים אלו כיון דמשמע
 בגמ' דגזל הוא סחמא דמחילה דמש"ה לא יליף
 מאונאה ואפ"ה אסרה התורה א"כ ימא דאף
 דמחילה דאח"כ ל"מ כמו בריבית . ותי' דשאמי
 ריבית דאף מחילה הי' מחילה מדעתו ואפ"ה
 אסרה התורה ע"כ שוב לא מיקרי מחילה כלל
 משא"כ דהוי תחילתה מחילה באונס . מש"ה
 אח"כ מהני מחילה מדעתו . ולפ"ז קשה מגזל
 למילף מריבית ואונאה דמה להלד השוה שבהן
 דלות בכו מחילה משא"כ גזל דידע ומחל
 ואף דהוי מחילה בע"כ דילמא הוי מחילה
 וליכא למימר ריבית יוכיח דריבית שאמי דאף
 מחילה מדעת ל"מ משא"כ בגזל דמהני מחילה
 מדעת דילמא אף בע"כ מהני ונסתר סי' הנ"ל
 ולפמ"ש אף ריבית הוי מחילה שלא מדעת :

ורקושי המל"מ י"ל דהא דקאמר הגמ'
 גזל ידע ומחל היינו דלא הוי מצינ
 למילף גזל מאונאה דהוי מצי למימר הכי .
 אבל השתא דחזינ דאמר רחמנא גזל מהכ"ח
 לומר דידע ומחל ואפ"ה אסר רחמנא . ומכש"כ
 דא"ש לב' השטמ"ק הנ"ל דמש"ה ל"מ מחילה בריבית
 משום דלברי' לא אזהר חה"ל ש"ס רק בריבית ולא
 בגזל דבשלמא בריבית לא כ' רחמנא והשיב
 רק וחי אחיד עמך והיינו מזה דרמיא רחמנא
 עליו דיד' ולברי' לא אזהר משא"כ בגזל דכ'
 רחמנא והשיב ומה מוכח דלא קני כלל וע"כ
 שפיר מהני מחילה . ולפ"ז י"ל ממילא כמ"ש
 לעיל דאף ריבית נקרא בתחילה מחילה בע"כ
 דלא כס' המל"מ וע"כ מוכח שפיר מדאסרה
 רחמנא מחילה בע"כ גבי ריבית כ"ה גזל :

אך לפי' הראב"ד שהביא השטמ"ק מה גזל
 שכן ידע ומחל היינו לבסוף יוכל לבוא
 לידי מחילה ולדבריו קשה לי היכן מצינ למילף
 מריבית ואונאה לפמ"ש הש"מ דס"ל להראב"ד
 כשיטת הגאונים דמחילה לאחר הפירעון לא מהני
 א"כ מה לריבית ואונאה שכן לא אחיין לידי
 מחילה משא"כ בגזל . וליכא לחידושי כמ"ש
 לעיל דמוכח מדחזינ דאסרה התורה ריבית
 דל"מ הא דאחא לידי מחילה . דהא ליחא
 לשיטת הראב"ד דשפיר מצינ למימר בגזל לא
 התורה סואיל ותי' לסוף לידי מחילה מדעת
 וע"כ לא התורה בתחילה כלל משא"כ ריבית
 דהיכא דאיכא התחלת איכור שוב ל"מ מחילה
 כיון דל"ש בריבית מחילת כס' הגאונים הנ"ל .

לישב זה דיל' רבי ס"ל כחנא ריבית קלינא
 אינה יולאה בדיינים וס"ל כריב"א ור"ן דמ"מ
 לז"ש חייב להחזיר וע"ז החקינו שפיר דאין
 מקבלין כיון דכל"ז אינו מחוקק הלאו בחזרה
 דלמיתה ניתן ולא להסבון וק"ל לרש"י לפ"ז
 מאי מקשה הגמ' מדרייתא דהניח להס אביהם
 מעוט של ריבית הא ברייתא בע"כ ס"ל
 לס"ד דלא ידע אידי דסיפא א"כ מוכח
 מקוש' הגמ' הא אבובון וכו' דס"ל ריבית
 קלינא יולאה וכו' ולפ"ז אין שייך לתקן כלל
 דאין מקבלין כקו' הר"מ וכל הגאונים וא"כ
 קשה מאי מקשה מדרייתא הא רבי ס"ל ח"י
 בדיינים מש"ה שפיר חיקן דאין מקבלין
 ולברייתא שפיר מקבלין כדי לתקן הלאו ע"כ
 פולרך רש"י לפרש דהמקשן ס"ל כרמי ב"ח
 דאף לברי' אזהר וע"כ הוי שיעבוד ממון
 ומהני מחילה אף אי יולאה וכו' ואפ"ה אביו
 חייב להחזיר ע"כ הקשה הגמ' שפיר וכיון
 דהמקשן בע"כ ס"ל דאף לברי' אזהר ואפ"ה
 קתני דאין סנים חייבים להחזיר מוכח דס"ל
 רשות יורש כרשות לוקח דמי . וממילא
 מיושב קושי' הר"מ אהגאונים דיל' רבי ס"ל
 אינה יולאה וכו' ובאמת לשיעורם לדין ליחא
 לתקנתא דרבי גבי מלוי בריבית ואפשר דס"ל
 כשיטת ר"ת דרבי לא חיקן רב לדורו וא"כ
 אין כ"מ בזה לדינא כלל כן ר"ל נכון בעזה"י
 ליישב שיטת רש"י והגאונים הנ"ל :

אמנם הא קשה לשיטת הגאונים הא דאמר
 רבא למה לי לאו בגזל דליקף במה
 כגד מריבית ואונאה . וקשה הא בריבית לא
 מהני מחילה וא"כ מה להלד השוה שאין בו
 מחילה משא"כ בגזל דידע ומחל דבגזל אף
 איכא דאחא מהני מחילה . ובשלמא בלא
 שיטת הגאונים הנ"ל י"ל כיון דאף בריבית שייך
 מחילה שפיר מצינ למילף . ועי' בשטמ"ק בשם
 הראב"ד שפי' בגזל ידע ומחל לאחר זמן וא"כ
 דמי לריבית משא"כ להגאונים קשה :

ודי' נראה ליישב כך דודאי לאחר שאסרה
 תורה ריבית ובאמת קנה הריבית רק
 לדידי' אזהר ע"כ ל"מ מחילה כמ"ש הש"מ
 דאין כאן חביעה ממון ואפ"ה שפיר מצינ
 למילף גזל דאי ימא גזל לא הוי איכורא משום
 דמייאש ומחל ואף שהגזן סיבב המחילה בע"כ
 של גזל אי ימא דאפ"ה הוי מחילה קשי'
 למה אסרה תורה בריבית כיון דמדעתו יתבי'
 אין איכור כלל אלא ודאי כיון דהמלוה סיבב

קשה קושי' ה"ל הא דריבית לא מהני מחילה משא"כ בגזל דמני לבא לדידי מחילה לבסוף אבל ריבית כיון דסתחלה הוי באיסור. תו לית לי' תביעת ממון ול"מ מחילה וכמ"ס לעיל מש"ה הוכרח רש"י לפרש דבגזל דידע ומחל היינו דמייאש ומחל וע"כ י"ל דלא הוי איסור כלל וזה שפיר מלין למילף מריבית דאי נימא דמחילה בע"כ דכוי בגרמה סגולן הוי מחילה א"כ ממילא מסתבר דלא לאסור ריבית כלל ומדאסרה רחמנא ריבית מוכח דמחילה בע"כ בגרמה של זה ל"מ א"כ ממילא מוכח דגזל אסור.

וזה נראה כפתור ופרח בדברי רש"י בעזה"י ודו"ק הדק היטב :

ועוד

ה' נ"ל להביא רא' לדברי הרמב"ם ה"ל דכל היכי דיתן לתשלומין אין לוקין אף היכי דלא נתקו הכתוב להדיא לעשה. ממאי דאיכא גמ' כתנאי דתני ר' נחמני' ור' אבא פוערין את המלוה ואת הערב מפני שיש בה קום עשה מכלל דח"ק מחייב מאי לאו כהא קמיפלגי וכו'. וקשה מנ"ל לאוקמי דרייתא דתנאי אעפ"י שגזו מחזירין כתנאי דילמא כ"ע ס"ל מחזירין רק דפליגי אי מחזירין מקרא דוחי אחיד עמך והוי נל"ע שיש בה קום עשה אבל רבנן ס"ל וחי אחיד לכדר"ע רק דאפ"ה דמחזירין משום דאי עבד ל"מ ולא דרשי למיחא יתן ולא להישבון כיון דלא נתקו הכתוב לעשה מש"ה לוקין אבל לשיטת הרמב"ם א"ש דאי יתן לתשלומין שוב אין לוקין ול"ע ליישב שיטת החוס' :

ויש לעיין

שינוי קונה ופי' רש"י דלרבא בגזל אי עבד ל"מ ומש"ה לרבא שינוי אינו קונה. ועי' בלח"מ שכתב לזה סיוע דהרמב"ם פסק כבניי משום דקיי"ל שינוי קונה. וקשה לי היאך אפשר לומר לרבא בגזל א"ע ל"מ ומש"ה שינוי אינו קונה א"כ מאי קאמר רבא למה לי דכתב רחמנא לאו בגזל וכו' דמיליק חדא מחדתי ריבית ואונאה וקשה הא דריבית מוכח דא"ע מהני כמו דאמר רבא וחי אחיד עמך לדידי' אוסר לבדי' לא אוסר וע"כ אי לא הוי כתיב לאו בגזל כפ"ע לא הוי מני למילף חומר יותר מריבית וכמו דבדיבית אי עבד מהני הו"א דה"ה בגזל ובאמת הא ס"ל לרבא בגזל לא מהני. ואפשר לומר דקושי' רבא לא הוי רק ל"ל דכתב רחמנא לאו בגזל אבל וסביב את הגזילה ודאי לריך למיכתב וא"כ הוה ידעין איסורא לפחות מוהביב וממילא דה"א דל"מ משום

שוב ראיתי שהראב"ד בהשגות כ' דמש"ה ל"מ מחילה דריבית דא"כ כל הלווים והמלווים יעשו כן יעיי"ש :

ולפי'

מלין למימר אף לשיטת הראב"ד פ"ד ה"ל דאי נימא דלא אסרה החורה גזל הואיל דאין לדידי מחילה חיקשי לנע. אסרה החורה ריבית כיון דאף ריבית אפשר דאחי לדידי מחילה אה"כ דבשלמא עכשו דאמר' דגזל אסור אף דיוכל לבא לדידי מחילה. שפיר בין גזל לריבית דבגזל מהני מחילה אה"כ כיון דמחל מדעת מהכ"ח לומר דל"מ ולא שייך לומר דכולם יעשו כן דמסכ"ח ימחול הגזל. אבל אי אסרמי דמחל מדעת מהני. משא"כ דריבית דסתחלה דריבית ה' מדעת סלוה אי נימא דמחילה לאחר הפירעון מהני יסמכו על זה על כן אמרינן דמחילה לא מהני. מה שאין כן אם נימא דמש"ה ל"א החורה גזל כלל הואיל ויכול לבא לדידי מחילה א"כ אף ריבית לא ה' להיזהר אסור כיון דמני לבא לדידי מחילה ול"ש טעמו של הראב"ד דכל הלווים יסמכו ע"ז דהא באמת בשביל זה לא אסרה הגמרה גזל כלל. ודוק היטב כי לענ"ד הדברים ברורים ולפי' הראב"ד בידע ומחל מוכרח לטעמא שכ' דבדיבית ל"מ מחילה משא"כ דא"כ כל המלווים יסמכו ע"ז :

ובזה מיושב

קו' הר"מ אהרנ"ד דהיינו שיטת בגאויס מהא דהשקינו דאין עוקבלין זהם. ולפי' הראב"ד י"ל דהא דאין מקבלין היינו היבא דחזין דעשה תשובה וכמ"ס הפוסקים וא"כ לא שייך טעם הראב"ד ה"ל שיסמכו ע"ז דכל כמה דלא עשה תשובה לריך להחזיר וכמ"ס הפוסקים :

ועפ"י

נחישב לי בעזה"י דקדוק עלום ברש"י שפי' דמאי פרכה מאי לאונאה שכן לא ידע דמחל תאמר בגזל דאיכא למימר דמייאש ומחל. והגדלא שרש"י בא לפרש הא דקאמר תאמר בגזל דידע ומחל. והוא פלא למה נטר רש"י מלפרש זה לעיל מיד דקאמר מה לאונאה וכו' תאמר בגזל הוי לי' לרש"י לפרושי הא ידע ומחל בגזל היינו דאיכא למימר דמייאש :

ולפמ"ש

א"ש ד"ל דרש"י סובר כשיטת בגאויס דבדיבית לא מהני מחילה וכו' השטמ"ק ה"ל משום דאין לו עליו תביעת ממון וכמ"ס לעיל ליישב דברי רש"י בב"ק. וא"כ לעיל מיד דקאמר מה לאונאה שכן לא ידע דמחל תאמר בגזל דידע ומחל מלין לפרושי כפי' הראב"ד דידע דמחל דמני לבוא לדידי מחילה לבסוף משא"כ השתא דקאמר דמילף מריבית

אבל אחת נעשה לו ערב משמע לכתחילה ולא דל"מ לעיני דיעבד דוק. ועי' בתו"מ סי' קכ"ט בסמ"ע סי' כ"ה ובש"ך סי' פ' שבעה דהיכא דאין סלום חייב גם הערב אינו חייב וא"כ אין התחלת ערבות. ע"כ נראה אף בהמלה מו"א בגילס מן הערב מ"מ סלום פטור ליתן להערב דו"ק היטב :

(י"ב) ע"ב תוס' ד"ס בשלמא סיפא לחומרא וכו'. עי' בקצ"ח סי' קפ"ב מה שהשיג על הנוכ"י [דס"ל דשליח הכע הוא שלוחו של העבד וכן דה' נשים] עיי"ה. ואי חמה דמשמע מדבריו אפי' היכא דעשה שליח לקבל דבר מדבריו אפי' נעשה שלוחו של הנותן ג"כ. ולפ"ז קשה מר"פ האומר אשה להולכה מר"ל עיי"ש ואי ימא דאף השליח קבלה לרי"ך ע"כ להיות בגדר שליח להולכה א"כ מוכח ע"כ דאשה נעשה שליח להולכה מדנעשים שליח לקבלה בע"כ דנעשים ג"כ שליח להולכה. ואי קשה לי דלפ"ז הו"ל כל שליח לקבלה לא חדרה שליחות אלא הבעל עי' סופ"ב דגיטין דף כ"ו ע"א :

אמנם

לפ"מ דכתב העור סי' קס"ח דהיכא דשווי' להדיא לקבל הסמכות מהעב"ס אף לר"ת הו"ל רבית קיימה מוכח דבזה א"ל שליח של העב"ס והטעם דכבר שווי' המלוה שליח הרי הוא כמו המלגה וכו' א"ל להיות שליח העב"ס דמה שמוסר העב"ס לידו הו"ל כמוסר להמלוה משא"כ היכא דלא שווי' להדיא שליח לרי"ך העב"ס למסור לו בשליחותו דא"כ לא הו"ל כמוסרו למלוה בעצמו כן ז"ל לשיטת העור וכ"כ הב"ח והש"ך עיי"ש. וא"כ דה' נשים [קידושין ר"ב] ע"כ מיירי דעשאוהו שליח וא"כ סתירה נוב"ל שפיר דלא הו"ל שליח של המקדש כלל. אף הראי' מתן גע זה לעבדי א"ש דהתם מיירי שלא עשאו העבד שליח ואפ"ס מהי :

ובזה

יש ליתן סעד לדברי הלח"מ שכתב ליישב שיטת הרמב"ם שפסק דהו"ל ריבית קיימה משום דס"ל כקו' החוס' וס"ל דהאי בשלמא לרווחא דמילתא. ולכאורה קשה מר"ל הא ולפמ"ש י"ל דלפי מה דמסקתא לן ב"פ האומר דל"ל חרה שליחות אלא הבעל א"כ קשה מתן גע זה לעבדי אי ימא כתי' הר"ם דבע"כ ז"ל שליח של הנותן א"כ לא חדרה שליחות אלא הבעל אלא ודאי ז"ל באתה דלא קר"ת דא"ל להעשות שליח של הבעל [ועיי"ש ברי"ך

משום כ"מ דא"ר ל"ה אעל"מ רק דקושי' רבא ל"ל דכ' רחמנא לאו בגל דהלאו מלין למילא מריבית ואונאה וליך עיין דור"ק :

ורפ"ז י"ל דהרמב"ם פסק ברבא דהרמב"ם פסק בשלכות מנחות עינים דאין לוקין אם עבר ולא נהן לקט שו"פ רק לקח לעצמו. ועי' בלח"מ פ"ג מהל' מעשה הקרבנות שהקשה מיומא ל"ז דאסיק אב"י בתעוזה פליגי דריה"ג סבר תעוזה לבסוף משמע וע"כ הו"ל כהל"ע ור"ע סבר תעוזה מעיקרה משמע והו"ל לפסוק כר"ע נגד ריה"ג ואף לאוקימתא דר' ירמ' דאמר בלאו דנבילה פליגי פ' רש"י דה"ה בלאו דלקט וס"ל לר"ע דלא הו"ל נל"ע. ותיקן הלח"מ דהרמב"ם סובר כפי' החוס' שס' דלר"י כ"ע ס"ל תעוזה לבסוף ופסק כתי' ר"י. ולכאורה קשה כיון דאסיק אב"י דלא כר"י [ולא] הו"ל למיפסק [כוותי'] ובפרט שהחוס' נחקק מאד בתי' דר"י וכ' שהוא פליאה גדולה למאד דל"ל לר"י לומר בלאו דנבילה פליגי מה דלא חקר כלל בפלוגתא :

אמנם לשיטת הרמב"ם ה"ל דס"ל כל לאו שיתן לתשלומין אין לוקין הנה נכון.

ומיושב קושי' החוס' דמש"ה לא ראה ר"י לומר דפליגי בלקט שכחה ופליאה גופי' דלדין דקיי"ל ברבא ממילא יתן לתשלומין ואין לוקין דהו"ל כמו נל"ע ולפמ"ש חוס' דמש"ה עולה מכפר על לאו כהל"ע משום דכתיב ונרשם לו משמע מידי דיש לו. ריזוי במקום אחר ה"ל כיון דיש לו ריזוי פ"י תשלומין הו"ל לאו כהל"ע וע"כ קשה צמאי פליגי :

(יא) (דף ע"א) **ערב** למאן וכו' שקיבל עליו לזה ולא קיבל לזה. וקשה לי לפי

מה שכתבו בשם רש"י להחיד ריבית ע"י שליח מלין לאוקמה אפילו בערב לישראל היכי שהי' פ"י שליח וז"ע :

ורדינא הו"ל מקופק אם אחד ערב ונעשה

ערב לישראל בהלוואה ריבית והוארך לפצוע סלום דדיניהם או שוקק הקרן עם הריבית והמלוה כופר רק הערב והלוה מודים שחקק הקרן והריבית והוארך הערב לשלם הקרן והריבית להמלוה והוצע א"כ להלוה שיחזיר לו מה שהו"ך לשלם עבורו אם חייב סלום להשלים להערב או דילמא כיון דבאתה הו"ל הריבית לפי סודאחס ואין סלום לרי"ך לשלם להמלוה מן הדין א"ל ליתן גם להערב. ואין להביא ראי' מדלא מוקי לה לקרא הכי דמשמעות

שנעשה בראש המועד ללמא כחז הסופר כיון דה' סוכר שהמכירה בראש וז"ל דמיידי שהמוכר שהאחריות נכבד פגזות וא"כ י"ל דמספקא ל' להגמ' אי מהי הודאתו נגד הלכותם דהא הלכותות יוכלו לטעון שנכתב שלא מדעתו וע"ז שפיר פשיט מר' אשי דאמר מודה בשטר שכתבו א"י לקיימו וגובה ממשועבדים א"פ מוכח דהודאתו מהי אפי' נגד הלכותות . וא"ל בלחמ' טעמא מאי וא"ל דמזויף מילתא דל"ש וה"ה הא דנימא דהמוכר לא ראה השטר כוס ל"ש (חסר כאן איזת חזכות . והענין מובן) וכ"מ ממ"ס (חכר) הרי מודה שמכרו לו בלחיות משמע שלקודקא חזו לריבין והיינו מהטעם שכתבתי שמשער אין מוכח כ"ל . כן נראה נכון וברור בסייפתא דשמיא :

בעזה"י ב"ב דף כ"ג סוג' דרוב וקרוב .

(יד) הקשו הסוס' מאי קמ"ל מחמי' היא ט' חנויות וכו' וחזין הריב'ס דמהסס כוס אמילא דחרי רובי צעין ור"י חזין דקמ"ל דאפי' נגד קורבא דמוכח רובא עדיף . והקשה הפלתי כס' ס"ג לחזין הריב'ס דעיקר רבותא של ר"ה הוא דאפי' חד רוב עדיף א"כ מאי קאמר רבא לקמן ש"מ מדר"ה רוב וקרוב הולכין אחר רוב וש"מ איחא לדר' זירא דאמר אע"פ שאין דלתי סמדיס נעלות כיון דאמר ש"מ רוב וקרוב ע"כ בחד רוב מיירי כתי' הריב'ס דחרי רובי מברייחא דט' חנויות וממילא מוכח הא דרבי זירא ומאי קאמר תו איחא לדר' עיי"ש שחי' דרך מחודד ד"ל דמש"ה לא רזא ריב'ס לתוך דקמ"ל קורבא דמוכח דס"ל ממחני' דט' חנויות ג"כ מוכח קורבא דמוכח מדנקט הלך אחר הרוב וכו' יתר כיון דמיידי ט' חנויות מוכרת בשר שחוטט הו"ל לומר בקיצור בגמלא מוכר אלא ודאי דאחא לאוריי דאס רוב עכתי מחוץ לעיר מוכרת בשר נבילס אסור ואע"ג דלגבי חוץ לעיר הוי קורבא דמוכח אכל אי הו"ל דבעי חרי רובי ל"מ זה וע"כ הולך לומר דתוויבו עיי"ש . ולעג"ד דבריו חמוהים מש"כ דמוכח למה נקט הלך אחר הרוב הא אפשר לאשכוחי אף דט' חנויות מוכרת בשר שחוטט מ"מ יש בהחיות שמוכרות בשר נבילס הרבה בשר כנגד כט' חנויות ע"כ הולך לאשמועינן דלרין דוקא רוב ממנ' שיהי' כהט' חנויות רוב כנגד החנויות וט' חנויות נקט לרבותא דרישא דלקח אסור אפי'

נרי"ף דלשיפתו דלא מהני חן גט זה רק לענין דאיתו יכול לחזור בו אבל אם מה לא הוי גט וא"כ מוכח דבלחמ' לא הוי שליח לקבלה :
אמנם שיטת רוב הפוסקים איתו כן . עכ"פ לכאורה ראי' לשיטת הרי"ף דאי הוי שליח קבלה כיון דטעבד לא עשאו שליח ל"ס שליח אלא בבעל :

אמנם עדיין נראה לפט"ד כיס דהוי זכות גמור ואפילו בלא דעתו יכול להטעות לו שליח כמו גבי שיחורר לרבין י"ל דהוי כאלו עשאו שליח להדיא דא"ל להיות שליח של הנותן כלל וכמ"ס סבור כמ"ס לעיל משא"כ הסם נקבלת מעות דלא הוי זכות גמור ובלא רשות ודאי דא"ל לקבל ע"כ י"ל אף דהעמיד אלא הישראל אפי' לא הוי כאלו עשאו להדיא שליח רק שהוא מרובה שהעכו"ם יתן לו . ולפט"ד ע"כ מוכרח לומר כן דהדבר דהוי זכות לגמרי אין ס' לחלק בין עשאו שליח או לא וע"כ דברי האלון טובי' עולים יפה על סראי' מתן גט זה לעבדי ודוק :

(י"ג) (דף ע"ב) בגמ' לאו היינו דר"ה . הקשו כחוס' חימא מאי ענין דר"ה לכאן ונדחקו מאד . ועי' בש"ך סי' ק"ו . ולפט"ד י"ל לפ"מ דמפרש רש"י וחי כמלוה בשטר דמי מעות שהוא חובב וכו' וכתבתי לו אחריות כמלוה בשטר דמי דהא כ' לי' אחריות . ולכאורה הוא שפת יתר דהא קי"ל אחריות טעות סופר אף בשערי מחר ומכש"כ בבעין זה דמי לנמלאה שאינו של דמתחילתו לא הוי מכירת דס"ל להסוס' דאפי' למ"ד אחריות לאו ט"ס בשערי מחר אפי' בזה ט"ס עי' לעיל דף ע"ו :

אמנם נראה פשוט דסבא לא שייך לומר ע"ס כיון דהי' מוכרת למסור לא שייך למר דדאי הי' מרובה על אחריות דלדברא עיקר המכירה הי' באונס ומכ"ס לחייבו במאי שלא מחר להדיא בשטר וע"כ לרין לומר דמיידי ש' להדיא אחריות . וסנה לפת"ס הש"ך והוכיח מהגמ' דאחריות ט"ס הוא . לא דוקא ט"ס אלא טעות מוכר ואפי' ידעי' בודאי שלא פי' אחריות אפי' גובה ממשעבדי וע"כ א"י לחל' כלל במוכר ורשאי הסופר לכתוב אחריות בלי שאלה המוכר כלל . ולפ"ז בשטר זה הבא לפיט אלו לא הי' מפורש אחריות לא הי' גובה ממשועבדים כמ"ס משום דאין מוכרו בראש א"כ אף אי כתב להדיא מ"מ מנא ידעינן

אפי' שיש ע' חיות מוכרות בשר שחוטת וגם אפשר שהמכרות ב"ג הוא מעט מהג' חיות אפי' האור משום קבוע . ועוד לפי דבריו דקורבא דמוכה מוכה מבדיחא דע' חיות אי איתא לדר' זירא א"כ כיון דאמר רבא איתא לדר' ממילא מוכה דקורבא אפי' דמוכה לא עדיף כרוב מבדיחא דחיות ולמה הולך לומר רוב וקרב כלל אחר הרוב

ועיקר

קושינו נראה לענ"ד ליישב דאפי' הו"א דמדרבנן בעי תרי רובי קמ"ל דאפי' מדרבנן לא בעי תרי רובי . אמנם הפלתי הוכיח דבריו הר"ל דאם לא כן למא לא חי' הריב"ם כמ"ס התוספ' דקמ"ל דאפילו בקורבא דמוכה רוב עדיף דהא מוכה מסוגיא לחלק בין קורבא דמוכה לקורבא דלא מוכה כמ"ס התוס' . ובאמת זה קשה לכאורה על הריב"ם . וגרסה לי ליישב בפשוט ד"ל דלהריב"ם ה' קשה לו אי ימא דעיקר חידושא דר"ה הוא קורבא דמוכה . אבל קורבא דלא מוכה מוכה ממתי' דע' חיות חיקשי על ר' זירא קושיא הראשונה שהקשה אע"ג דנפיש הו"ל לאקשויי אברייתא דחיות . והתוספ' דחקו בזה דבאמת הו"ל לאקשויי רק דעיקר קושיא ליזיל בחר רובא דעלמא ולהריב"ם י"ל דלא ייחא לי' דוחק זה ע"כ חי' דממתי' דע' חיות הו"א דמייירי בתרי רובי :

אך

לפי זה חיקשי קושי' סמירש"א שהקשה לחי' הריב"ם הו"ל לר"י לאקשויי ממתי' דע' חיות דהא איכא עיירות דנפיש וגם רובא דעלמא והוי תרי רובי וחי' כמ"ס הר"י הכ"ל דעיקר קושיא היא קושיא השני' . ולקושיא הראשונה הי' יודע דמאי לאוקמי בשווי' . ולפמ"ס דהריב"ם לא ייחא לי' בזה ומשום הכי לא רצה לתרץ כר"י הדרא קושיא המהרש"א לדוכתה :

ינ"ך

דלכאורה תמוה לי מאוד על חי' הגמ' דמשני בשווי' מאי מהי הא דשני עיירות בשווי' מכל מקום כיון שיש באותו מחוז ע"ד משל עשרה וכדומה . א"כ אם נלמדך פ' עיירות הוי רוב נגד העיר הקרובה כמו בנ' חיות דאזלין בחר רובא ואם יש בנ' חיות רוב נגד הסמות המוכרת בשר נבילה אזלין בחר' אף על גב דכל חוזה בפני עצמה אין רוב נגד המוכרת בשר נבילה אפילו הכי מותרת דחליק ברובא . ה"נ היאך אפשר להביא עגלה ערופה כשיש שלשה עיירות דכל אחת הוא מיעוט נגד

השנים . וכי ימא דלא מייתי עגלה ערופה רק בשני עיירות היושבת בין הסרים . ועיין רש"י שפי' בלילכא רחוקה ממנה שגדולה מזו אלא כולן שוות ולא פירש שניהם שוות משמע דיש הרבה עיירות רק דאין בלילכא מהם רוב נגד האחרת ומאי מהי זה ימא נגד כל עיר ועיר בהעירות האחרות הם רוב נגדה . גם בנמלא סמוך לעיר שאין בה בית דין שמיחין אותה ומודדין לעיר שיש בה ב"ד כדאי' בסוטה וכיון דמודדין ע"כ שיש עוד שני עיירות . ואם כן הוי רוב נגד העיר הקרובה . והתוס' הקשו גם כן דכיון דהעיר שאין בה ב"ד היא הקרובה היאך תביא העיר האחרת הא ודאי הרווח מעיר הקרובה וכן הקשו מירושלים דאין מביאין ע"פ ת"ל דהתם שכיחא רובא דעלמא :

ורענ"ד

נראה דוודאי גזרת הכ' הוא להביא עגלה ערופה ודבר זה מוטל על כל העיירות הנכנסות בספק שהרואה הי' משם ונילתה לו התורה שכנגד העיר הקרובה אין שאר העיירות נכנסין בספק דאם באו לדון על כל עיר ועיר . יתגר הדבר מוטל על הקרובה . ולהביא כל העיירות בשותפות לא ליוחא התורה כיון שיש מקום לחייב עיר הקרובה נגד כל אחד מהעיירות ואף על גב שאם נלמד כל העיירות הוי רוב נגד עיר הקרובה . כיון דלא נוכל לחייב עיר אחת בפני עצמה אצטעם רוב לא מהי רוב הכללי דאם ניזיל בחר רוב הכללי לא יחי' חיוז ע"ס אחד מהעיירות . וע"כ מעריבין רק כל אחת מהעיירות נגד עיר אחת ולריב"ה להביא עגלה ערופה :

ורפ"ז

מושב ג"כ קושיא התוס' כיון דממילא מוכה הא דאזלין בחר קורבא לא דבשכיל זה אמרינן דהרואה הוא ודאי מהעיר ההוא דהא איכא רובא נגדה מכל העיירות רק דהחיוז מוטל על העיר ההוא יתגר מכל אחד מהעיירות . וא"כ א"ס בנמלא סמוך לעיר שאין בה ב"ד כיון דגזרת הכתוב הוא אינה מביאה לבני ולקחו זקני העיר ממילא מוטל על שאר העיירות והולכין אחר הקרובה נגד שאר העיירות . וא"ל מנ"ל הא דלמא מיירי הסורה רק בשני עיירות היושבת בין הסרים . ויש לומר דמוכה מדיליק בסוטה מולקח זקני העיר ההוא מ"מ מיחין העיר הקרובה ומודדין לשאר עיירות דהא קאי אלעיל אומדני [וכו'] ומוכה דאיידי אפילו בשלשה עיירות ואם מהא גופא מוכה דאין העטם דהרואה ודאי מאותו עיר הקרובה מדמיחין עיר

עיר שאין בה בית דין כקושיה החום' :
ורפ"ז לריבין אמו לפרש בקושיה הגמ' ולחיל
 בחר רובא דעלמא דנראה לכאורה
 דהמכוון הוא על רוב עובדים ושבים מכמה
 עיירות דהם רוב נגד העובדים מעיירות הסמוכים .
 ולפי מ"ש ליכא לפרש כן דאם נחל בחר רובא
 דעלמא לא יסיה חוב על שום עיר להביא עגלה .
 וזה ודאי לא אמרינן כמו שהוכחתי דאם לא כן
 אף בהעייירות גופיה הו"ל לומר שהיא מרוב
 עיירות וז"ל דקושיה האמרא ולחל בחר רובא
 דעלמא היינו אם יש עיר ברחוק ויש שם רוב
 נגד כל אחד מהעיירות שחביא היא עגלה ערופה
 וע"כ אין במציאות שהעיר הקרובה דמסתמא יתנו
 עיירות גדולות שהעיירות מזויות מעיר אחד לכאן
 דודאי אם אין עיירות מזויות משם לכאן לא
 חיישינן וכמ"ס הרשב"א הביאו הפ"ח סימן ס"ג
 דאזלינן בחר שבונה ישראל הואיל ואין רוב
 עכו"ם שכיחים שם וע"ז משני ביושבת בין
 ההרים שאין עיירות מזויות מעיר אחת לכאן
 וע"כ אין להסתפק רק בעיירות שבין ההרים
 ונגדס אולי בחר קרוב :

ורפ"ז יש ליישב קושי' החום' שהקשו ל"ל
 קרא דאין ירושלים מביאה ע"ע ח"ל
 דשכיחי שם רבים . ולפמ"ס ח"ש דודאי רובא
 דעלמא מכמה עיירות לא מכני דא"כ לא חביא
 שום אחת ע"ע רק רוב מעיר אחת וזה
 דשכיחי עיירות לירושלים מ"מ מעיר הגדולה
 לירושלים ל"מ דשכיחי עיירות להסת' לומר
 שהיא חביא ולא ירושלים דכל כמה דלא מכל
 להפיל על עיר אחת אזלינן בחר היותר מסתבר
 קורבא או רובא כדי לחייב עיר אחת וע"כ נריך
 קרא דירושלים אין מביאה ע"ע :

ורפ"ז יש ליישב קושי' הכ"מ על הרמב"ם
 שלא הביא הא דיושבת בין ההרים .
 דכיון דהרמב"ם כתב שזריך שלא יס' בהרחוקה
 אנשים יותר ממילא ידעי' דאיירי באופן דליכא
 לאסתפקוי בעיר אחת דא"כ היאך ידעי' שאין
 ברחוקה שבעולם יותר אנשים רק אלו הי' מפרש
 כפשוטי' בחר רובא דעלמא ולומר שהוא מרוב
 של כמה עיירות וא"כ איכא במציאות שאין
 מציאין ע"ע כלל כיון דחליא ברובא דעלמא .
 גם זה אינו נכלל כלל בלשון הרמב"ם שכ'
 רק שאין בעיר רחוקה יותר אנשים משמע רק
 מעיר אחת לא מהעטרפות מכמה עיירות והו"ל
 להרמב"ם לבאר . אבל לפמ"ס ח"ש כיון דכתב
 דאין ברחוקה רוב ממילא ידעי' דאיירי באופן

דאין להסתפק בעיר אחת וע"כ ביושבת בין
 ההרים וכדומה :

ורפ"ז מיושב קושי' המורה"א על הריב"ם
 מ"ש דהתם הוי חרי רובי כיון דעל
 כל עיר ועיר לא הוי רק חד רובא נגד קרוב
 וכיון דלגבי' חד רוב קרוב עדיף לא הוי קשה
 לי' בלא דר"ח דשפיר מיייתי העיר הקרובה
 שהיא מסתברא יותר להביא נגד כל אחד
 מהעיירות רק לר"ח קשה דס"ל חד רוב עדיף
 מקרוב ליייתי העיר הרחוקה שיש בה רוב :

וממירא מיושב ג"כ קושי' הפלתי הנ"ל
 דרבא אע"ג דאמר איחא לדר'
 זירא הולך לומר איחא לדר"ח לאשמועינן
 קורבא דמוכח דהא אף הריב"ם ס"ל לחלק
 בין קורבא דמוכח רק דרנא ליישב דקושי' דר"ז
 הראשונה יס' ג"כ דוקא לר"ח ועיין סיטב .
 וע"כ הולך הריב"ם לפרש דר"ח לאשמועינן דלא
 בעינן חרי רובי ודו"ק כי כן כ"ל בעזה"י נכון
 וברור :

ועוד אפשר ליישב הרמב"ם על דרך זה די"ל
 דהמקשה דשריך ולחיל בחר רובא דעלמא
 הוי ס"ל טעמא דקורבא דודאי הרווח הוא מעיר
 הקרובה וסני לי' לפי שיטתו ביושבת בין ההרים
 ובאמת הו"ל למימר נלטעמך דע"כ הוא לעינן
 זה גזס"כ כמ"ס לעיל שמוטל על אחד מהעיירות
 היותר מסתבר להביא ע"ע וזה מוכח מזקני
 העיר הריא דממחין עיר שאין בה ב"ד
 ומודדין לעיר שיש בה ב"ד וכמ"ס לעיל .
 ולפי"ז י"ל דלעיר אחת גדולה הי' ידוע דמאינן
 לחירווי דנכי דאיכא עיר גדולה מ"מ השעירות
 שם מעיר אחת הוא מיעוט רק דקושי' הגמ'
 [דלחיל] בחר עיירות מעיירות דעלמא וזה ל"ק
 רק לשיטת המקשן וסני לי' שפיר לפי שיטתו
 ביושבת בין ההרים אבל באמת ל"ל לזה כיון
 דע"כ מוכח דלאו משום דהרווח הוא ודאי
 מעיר רק שהחיוב מוטל יותר על עיר זה נגד
 שארי עיירות וע"כ ל"ק כלל לחיל בחר רובא
 דעלמא וע"כ לא הולך הרמב"ם להביא הא
 דיושבת בין ההרים . ולפי"ז נריך לומר דלאו
 ר"ז הקשה קושי' שני' דהיאך נעלם ממנו
 הברייתא דזקני העיר רק סתם גמ' הקשה קושי'
 זו וע"כ דעיקר קושי' ר"ז היא הקושי' הראשונה
 אע"ג דאיכא דנפיש . ואחין דברי הריב"ם
 שפיר דלא רנא לפרש משום קורבא דמוכח
 דא"כ ל"ל דעיקר קושי' ר"ז היא קושי' שני'
 וקושי' שני' ס"ל דאינו קושי' כלל כדמוכח מברייתא
 דזקני

דקני העיר ההוא ע"כ הוכרח לומר דר"ח אחי
לאשמועין חד רובא וע"כ סקשה ר"ז דוקא
על ר"ח קושי' הראשונה דו"ק:
ועי' עוד בשלתי מ"ש על לשון הרא"ש שז'
להוכיח דהלכה כר"ח אע"ג דאקשי' עליו
ר"ז וכחב הדע דאמר רבא ש"מ רוב וקרוב
הלך אחר הרוב וש"מ איתא לדר"ז . ולכאורה
אין ענין זה לזה יעיי"ש שדחוק עפ"י דרכו דלעיל:
ורענ"ד נראה דלכאורה קשה מהכ"ח לא
יהי' הלכה כר"ח ואע"ג דר"ז אקשי'
עליו הא שני הגמ' . וא"ל דהוי שינויא דחיקא
כיון דלר"ח ניחא לי' בהנהו שינויא מהכ"ח
לדחות הנהו שינויא [וכ"ה הפלתי] . רק דלכאורה
י"ל דלר"ח מפיקרא ל"ק דאיכא בעי דוקא חרי
רובי ור' זירא אקשי' עליו רק לפוס שיטתו .

[גם זאת מלאחי בכתב ידו הקדושה . וז"ל אות בלחא]

מהדורא בתרא בעזה"י על הענין שר רוב וקרוב

עליו נגד השני' וע"כ הולך לומר בשוין :
אמנם עכ"ז הדברים שכתבתי המה מוכרחים
דעיקר דין ע"פ לא איך רק על העיר
אשר יכולה להביא עגלה ערופה ע"כ נגד שאר
העירות מהני הטעם של י"ז משום קרובה כדמוכח
מהא דמנחין עיר שאין בה י"ז ומודדין לעיר
שים בה ב"ד וע"כ מוכח דקושי' הגמ' ליזל
בחר רובא דעלמא היינו העיר היותר גדולה שיש
משם עירות מלכות לכאן והיא תביא ע"ע :
גם הסברה הנ"ל שכתבתי דלא שייך לדון
משום רוב היכי דהרוב הוא בשני עירות
עפ"י דמיון סברה הר"ן הנ"ל דאין גריעותא בזה
לעיר הקרובה דאין לה שם אחר ה"ג נגד רובא
דעלמא אין לדון משום רובא נגד העיר הקרובה
רק אם יוכל להטיל החוב להביא ע"ע על רובא
דעלמא חס א"א דאיכא עיר תביא וע"כ מוכרח
כפ"ש דהקושי' לחל בחר רובא דעלמא היינו העיר
היותר גדולה להטיל עלי' חוב ע"ע :
דן אחת דאפשר לדחוק ולומר אדרבא כיון דאין
חלוקין בחר רובא דעלמא לא יהי' חוב
ע"ע כלל הוי שני שמוות ושייך לומר שיבטל
חוב הבאת ע"ע . ואמנם לפי מה שהוכחתי
בבידור דזה אין ס' כלל לבטל חוב ע"ע
מדמנחין עיר שאין בה ב"ד ומודדין לעיר שיש
בה ב"ד מוכח שפיר כמ"ש דקושי' הגמ' לי"ז
בחר

(שו) **ער** דבר הקושיא שהקשיתי אם ישנו
שלשה עירות שווים ואחת היא
קרובה למה לא יתחבו שתי העירות רוב נגד
הקרובה כמו בנ' חיות . נראה דאפשר ליישב
קושי' זו כיון דמלך עלמותא אין חילוק בין
זו לזו לא שייך לומר דאחד יהי' מיעוט נגד
השנים ואין מעלה לאחד יותר על השני והשלש
ולא דמי לחיות . המוכרח נבילה ובשירות כיון
דשם נבילה הוא ענין מובדל מהכשירות ע"כ
תלין ברוב כשרות משא"כ בשלשה עירות שאלה
קרובה ושלשה רחוקים לא שייך לומר דהקרובה
בטל אצל הרחוקות ואדרבא מלך הקרוב יש
יותר לחלות בנ' . והראי' לם' [זו] ממ"ש הר"ן
[בנדרים דף נ"ב] להסביר הטעם דדשיל"מ לא
בטל משום היתר בהיתר ולא דמי לשאר מין
במינו למ"ד דבטל וכמו דק"ל דהתם הוי
איסור והיתר . ואע"ג דהא דדשיל"מ לא בטל
הוא רק מדרבנן . נראה פשוט כיון דמ"מ היום
הוא איסור מיקרי שם אחד רק כיון דלא
הוי איסור עולם דמי להיתר בהיתר ע"כ החמירו
חכמים . וע"כ א"ש בשלשה עירות ל"ש לומר
דשמיס רוב נגד הקרוב כיון דכולם הוי ענין
אחד לא שייך ביטול . ואין כאן מקום לדון
משום רובא רק אם עיר אחת היא מרובה
יש לה עדיפות נגד עיר השני יש להשיר

דקדוק הלשון דלולי זאת לא ה' לומר רק אע"ג
דאינך נפישא דהא איירי' נשחי עיירות דכתיב
ומדדו והיחס העיר הקדושה . אבל לפמ"ס
א"ש ד"ל נגד העיירות הסמוכות ה' יודע
דאיכא למימר בשוין וע"כ הקשה אע"ג דאיכא
דנפישא היינו רובא דעלמא וסחרנן הבין דקאשיא
סוף נגד הנך עיירות ע"כ ה' דליכא ע"כ פי'
אח"כ חזל דבר רובא דעלמא :

דבר רובא דעלמא היינו העיר החד גדולה .
ו"ל ראי' לזה דלפמ"ס ים ליתב קוסי' החוס'
שהקשו על הא דמקשה אע"ג דאיכא דנפישא
דהו' לכו לאקשוי על מחי' דתשע חמיות ולפי
הנראה תירוצם דחוק דה"ל חכף להקשות חזל
דבר רובא דעלמא :

ולפמ"ש י"ל דאמת כך ה' כוונת ר' יצחק
להקשות אע"ג דאיכא דנפישא שם
חך רובא דעלמא עיר אחת דנפישא וכן משמע

בעוה"י פרק שבועות שתיים (דף כ"א ע"ב)

ע"י תערוכות פטור ומדנקט ר"ע טעמא
משום מדבר ומביא קרבן משמע דכל ענין
חייב היכא ששייך טעמא דמדבר ומ"ק אלא
דאי מוכח לפוס הו"א וז' דר"ש בכל ענין
אפי' ע"י תערוכות ובאמת מוכח כשיטת ר"ס
לפי הו"א וז' . אבל לפי האמת שפיר מלין
למימר דלא כר"ס . והא דסגמ' לא סחר
בקילור דהא ע"כ אף לר"ש ע"י תערוכות
פטור וכמו שהוכיח ר' יקיר שם וא"כ מוכח
דר"ע טעמא דנפשי' קאמר . אך נראה
פשוט דעדיפא מיני' מקשה לפוס סברה
בעל האצטרא :

ועפ"ז ים להוכיח לקמן דף כ"ג ע"ב
בחוס' ד"ה דמוקי שכתבו ח"י
דכו"מ לאוקמי שלא כדרך הנחתן ולפי'
המורה"ל ומוסרי' לב אין חילוק כלל לר"ש
בין כ"ש לשלא כד"ה ובחורויסו לוקין כר"ש
ול"ל הואיל ולר"ש לא בעי אכילה חשובה
לענין מלקות ה"ה שלא כד"ה . אך המנהג
למלך הקשה הא ע"כ כ"ש עדיף משלא כד"ה
דאז' חסור מדאורייתא לדין ושלח כד"ה
מוחר . מדאורייתא וע"כ חירץ המל"מ דבאמת
לר"ש אין לוקין רק דלר"ש חסור מדאורייתא
וע"כ אין שבועה חל עליו לחי' השני של
החוס' דשבועה אינו חל על חסור דאורייתא
אף על פי דלא הו' רק חסור בעלמא .
ואני חמה דאיסור זס מנ"ל לר"ש ביון דאין
לוקין מנ"ל דחסור :

ולכאורה י"ל דכמו דלדין ילפי' מכל חלב
לאסור כ"ש וכיון דלר"ש כ"ש
חסור ולוקין ע"כ יליף מיני' לשלא כד"ה
כמו כ"ש לדין . משא"כ לדין דילפי' חזי
שיעור מכל אין לנו ללמוד ! שלא כד"ה מכל
וע"כ

(טו) אבעיא להו וכו' או דילמא ר"ע בעלמא
כר"ש ס"ל והא דקאמר היכן
מליץ לדבריהם וכו' . שמעתי להקשות לשיטת
ר' יקיר בחוס' ע"ז דף ס"ה דלר"ש דכ"ש
למכות היינו כשהוא בעין לא ע"י תערוכות
ומש"ה אף לר"ש מוקי משרת להיחר מלטרף
לאיסור ומש"ה נסחר הוכחה ר"ס דלר"ש קדירה
כ"י אי אפשר דלא פגמה פורתא ד"ל משרת
להמל"א עיי"ש וא"כ מאי פשיע בגמ' הכא
מדס"ל לר"ע משרת להיחר מנ"ל מוכח דלית
לי' כ"ש למכות דאל"כ למה לי לנרף הא שפיר
איתעריך לירוק הואיל וליחא בעיני' וכמ"ס
החוס' שם :

ונראה לי דאין מכאן סתירה לדברי הר"י
הנ"ל . דנראה פשוט דהא דדחיק
הגמ' לומר דר"ע לדבריהם דרבנן קאמר
והוא"ל המשנה מפשטי' משום דדחיקא להגמ'
דטעמא דר"ע הואיל ומדבר ומביא קרבן רק
דאמר כן לדבריהם דרבנן ואפשר דאלו הו'
ס"ל בעלמא פטור ככ"ש ה"י לא ה' עומד
בשמועתו וה' מקבל תשובה חכמים היכן מליץ
וכו' ע"כ נראה הגמ' לדחוק טעמא דר"ע דס"ל
כר"ש אך זה שייך אס' אין ל"מ בין הטעמים
דהיינו לבין טעם דמדבר ומביא קרבן חייב ויחד
מלטעמא דכ"ש למכות חן ל"מ למימר טעמא
דר"ע משום כ"ש למכות כיון דקמי' במחזי דר"ע
משום מדבר ומביא קרבן משמע דכל ענין
ששייך דמדבר ומביא קרבן סבירא ליה לרבי
עקיבא דחייב ככ"ש :

ואם כן לפוס הו"א וז' מוכח ע"כ דאף
ע"י תערוכות סבירא ליה לר"ש כ"ש
למכות דאס' לא כן חייקי' מאי מלעי' לי'
דילמא טעמא דר"ע כר"ש הא לר"ש עכ"פ

חוס' שלא כד"ה לדין מותר מדאורייתא כג"ל מוכרח לפי המ"ל :

אך קשה לי הא כחצו הסוס' ביומא (ר"פ יו"ה כ') דמש"ס לריך ר"י לומר טעמא דחזי לאיטרופי ולא מדרשא דכל דלולי זאת הוי מוקמינן כל לכו לחוד ולא לח"ש רק הו"ל ומיסתבר משום חזי לאיטרופי מוקמינן לוי לח"ש . ואם כן לר"ש מנ"ל למילף מיני' שלא כד"ה דע"ז ל"ש חזי לאיטרופי . וכן למ"ס הד"ן דמש"ס לריך חזי לאיטרופי כי סיכי דלא יימא דוקא בחלב גלי רחמנא דח"ש אסור ומשום דמסתבר טעמא דחזי לאיטרופי ילפי' לכל האיסורין ואם כן לר"ש הדרי הקושי' לדוכתא מנ"ל למילף מחלב לשאר איסורין כיון דלא שייך טעמא דחזי לאיטרופי . ואפשר לומר בדוחק דלפי חי' זה של חוס' י"ל דמש"ס לריך לטעמא דחזי לאיטרופי כדי שלא יימא דכל אחי' לשלא כד"ס ומנ"ל ח"ש וע"כ קאמר טעמא דחזי לאיטרופי משא"כ לר"ש דסובר כ"ש למכות ע"כ דליכא לאוקמי לח"ש ע"כ מוקי לה שפיר לשלא כד"ה :

אך הא קשי' לשיטת המשנה למלך כיון דשלא כד"ה ע"כ גרע מכ"ס אפי' לר"ש וע"כ לא הוי רק איסור בעלמא ואין לוקין וע"כ דלשון אכילה לא שייך רק בכד"ה א"כ מנ"ל דלר"ע הו"ל וס"ל אדם אסור בכ"ש ה"ה שלא כד"ה דלמא שלכד"ה לא הוי בכלל אכילה אפי' לר' עקיבא . וע"כ נראה מוכח מזה דכוונת הסוס' הוא דדוקא כיכי דבעי אכילה חשובה ע"כ בעי דרך אכילתו וע"כ לדין דבעי כוזה ע"כ בעי נמי כד"א משא"כ לר"ש דס"ל כ"ש למכות וחזין דלא בעי אכילה חשובה ה"ה כד"א נמי לא בעי וע"כ ממילא ה"ה לר"ע דס"ל אדם אסור בכ"ש דלשון אכילה משמע כ"ש ה"ה שלא כד"ה :

ויינן לשון חזקיה' דה"ה שאלא כד"ה א"כ נראה מוכח מזה דכוונת הסוס' הוא דדוקא כיכי דבעי אכילה חשובה ע"כ בעי דרך אכילתו וע"כ לדין דבעי כוזה ע"כ בעי נמי כד"א משא"כ לר"ש דס"ל כ"ש למכות וחזין דלא בעי אכילה חשובה ה"ה כד"א נמי לא בעי וע"כ ממילא ה"ה לר"ע דס"ל אדם אסור בכ"ש דלשון אכילה משמע כ"ש ה"ה שלא כד"ה :

והנה בירושלמי איתא בניקב רגל ה' לריך להשחיר מלא אות קטנה אחר גרידה והכי איתא שם בירושלמי אס יכול לגרד וישחיר מלא

חוס' שפיר . והנה לפמ"ש לעיל מוכח כפי' זה מדרש הגמ' לומר טעמא דר"ע הו"ל וס"ל כר"ש דכ"ש למכות ואף דר"ע גופי' קאמר היכן מצינו משמע דטעמא הו"ל ומפרש חייב ס"ל להגמ' די"ל לדבריהם דרבנן קאמר . ולפמ"ש לעיל דאזי הוי כ"מ בין הטעמים לא הוי אמרי' לדבריהם ואזי יימא כפי' המל"מ א"כ לפוס' הא"א דטעמא דר"ע דסבר כר"ש ור"ש גופי' ס"ל דשלא כד"א פטור א"כ אף בשבועה פטור שלכד"א לר"ע ולטעמא דקאמר ר"ע היכן מצינו מדבר ומ"ק דטעמא הוא הו"ל ומפרש חייב ולפי' חייב אף שלכד"א וא"כ מוכח ע"כ דלאו לדבריהם קאמר דא"כ הוי כ"מ בין הטעמים וכמ"ש לעיל וא"כ מוכח כשיטת המהרי"ן לב ומהרש"ל ז"ל :

עוד היה נ"ל ראי' דלר"ש כל איסורין שבפורה לוקין שלכד"א מסוגי' דקידושין (דף ל"ח) דליף ר"ש כלאי כרס נוסב בחון לארץ מק"ו דחדש מתלחא שיש היתר לאיסורו ואין איסורו איסור הגאה ואין איסורו איסור עולם . וקשה למה לא חשיב דכלאי כרס אסור שלא כד"א דלא כחייב ביה אכילה כדאי' בפ' כל שעה ומוכה לכאורה מזה כשיטת מהרש"ל ומהרי"ן לב דלר"ש בכל איסורין כמו דלא בעי כוזה ס"ל לשלא כד"ה ור"ע לשיטת המשנה למלך ועיין :

אך קשי' לשיטת המשנה למלך כיון דשלא כד"ה ע"כ גרע מכ"ס אפי' לר"ש וע"כ לא הוי רק איסור בעלמא ואין לוקין וע"כ דלשון אכילה לא שייך רק בכד"ה א"כ מנ"ל דלר"ע הו"ל וס"ל אדם אסור בכ"ש ה"ה שלא כד"ה דלמא שלכד"ה לא הוי בכלל אכילה אפי' לר' עקיבא . וע"כ נראה מוכח מזה דכוונת הסוס' הוא דדוקא כיכי דבעי אכילה חשובה ע"כ בעי דרך אכילתו וע"כ לדין דבעי כוזה ע"כ בעי נמי כד"א משא"כ לר"ש דס"ל כ"ש למכות וחזין דלא בעי אכילה חשובה ה"ה כד"א נמי לא בעי וע"כ ממילא ה"ה לר"ע דס"ל אדם אסור בכ"ש דלשון אכילה משמע כ"ש ה"ה שלא כד"ה :

ויינן לשון חזקיה' דה"ה שאלא כד"ה א"כ נראה מוכח מזה דכוונת הסוס' הוא דדוקא כיכי דבעי אכילה חשובה ע"כ בעי דרך אכילתו וע"כ לדין דבעי כוזה ע"כ בעי נמי כד"א משא"כ לר"ש דס"ל כ"ש למכות וחזין דלא בעי אכילה חשובה ה"ה כד"א נמי לא בעי וע"כ ממילא ה"ה לר"ע דס"ל אדם אסור בכ"ש דלשון אכילה משמע כ"ש ה"ה שלא כד"ה :

מלא את קטנה כשר. ולכאורה בתלמודין נמי
 האמ"ל לפרש הכי דהשתייר מלא את קטנה אחר
 גרידה. ולפ"ז לא הו"ל קשה קשי' הכ"י הג"ל
 ונ"ל לחלוק שב' הכ"י בין נעשה תחילה או אח"כ.
 אך לפ"ז היה הירושלמי מחולק עם תלמודן לענין
 מוקף גיל בחור דמוכה מתלמודן דכשר לפירוש
 השני של רש"י ולהירושלמי פסול כיון דלא מחלקין
 בין תחילה לדיעבד ולא שייך חי' הג"ל שכתבתי
 ומ"ם בם' מנחם עזריה הג"ל. וסנה י"ל דרש"י
 אחא לפרש דלא נעשה דלרר להשתייר מלא את
 קטנה אחר גרידה ע"כ פי' דבתפילין קמירי כיון
 דסוגיין עסיק בתפילין ומחזות וכיון דבתפילין
 צני כסדרן מוכח דכשר בלא גרידה דאל"כ הו"
 שלא כסדרן [ועי' במשניות וזה כ' כעין סברא
 זו אפי' לענין לכתחילה] ולפ"ז לריבין לתי' הכ"י
 לחלק: בין תחילה הכתיבה או אח"כ וע"כ אין
 סתירה לתי' השני מהירושלמי כקושי' הסוד כיון
 דמחלקין בין תחילה לדיעבד וע"כ אחי רש"י
 לאשמועינן חדא דאית ביה תרתי ח' גוף דהיו
 דנשתייר דהיינו בלא גרידה וע"כ לריבין ע"כ
 לחילוקו של הכ"י. שנית דכח מיושב פי' השני
 ואין זה נגד הירושלמי כדי להכריח פי' הראשון
 כיון דע"כ לריבין לחילוקו של הכ"י ודו"ק:
 (יח) דף לו **והתניא** יכול אפילו נטרף תוך ל'
 ת"ל אך וכו' שאני הכא
 דבגלגולת תלא רחמנא. וקשה לי לפי מ"ש הש"ך
 ביו"ד סי' ג' בשם תשובת הרשב"א דהא דיתר
 כפול דמי לענין עריפות לא הוי רק גז"כ או
 שהיה מקובל כך אבל באמת יכול לחיות וע"כ
 כתב אפי' חי י"ב חודש ואין ראי' כלל ונ"מ לענין
 ספק עריפות. ולפ"ז קשה על קושי' הגמ' מנ"ל
 לדמות עריפות דיתר לשאר עריפות לענין פדיון
 דמסתברא דבחיות תלי רחמנא וכיון שיכול לחיות
 למה לא יהא חייב בפדיון ומיעוטא דאך היינו
 בשאר עריפות שאינו יכול לחיות ונ"ע:

אמנם אפשר לומר אדרבה מזה סיוע לשיטת
 הרשב"א דלכאורה קשי' על ילפותא דגמ'
 בגלגולת תלא רחמנא שהוא נגד הסברא כיון דהוי
 עריפה מהכ"ת לחייבו בפדיון. ומכש"כ למה שב'
 [הסו"ס] הרא"ש בשם המדרש דאשמדאי הוליא אחד
 מתחת הקרקע בשני ראשים וכיון דאיכא לאשכוחי
 א"כ נ"מ אם נהגייר איש כזה ומהי חייה
 לחייב עריפה דהיינו באנשי ארץ שא"י לחיות.
 ע"כ נראה דו"ל מכאן כסברת הרשב"א דמחמת
 יתר לא הוי עריפה רק דקושי' הגמ' כיון דמיעט
 רחמנא נטרף מפדיון וא"כ יהי דיתרת י"ל דאין

בכלל המיעוט לענין פדיון מ"מ מה"ת ליתן לו
 עדיפות שיתחייב ליתן עשר סלעים כיון דלענין
 איסור עריפות יש לו דין עריפה וא"כ עכ"פ
 לענין פדיון לא הוי מעליותא וע"כ הירץ שפיר
 שאני הכא דבגלגולת תלא רחמנא וע"כ אפילו לא
 יהי עדיפות מ"מ כיון דאית עריפה חייב יו"ד
 סלעים מריבוי דגלגולת. ועיינן:

(יט) דף ס"ג ע"א **ברי"י** דקסבר ר"ש חמור
 מקדש. איפסלי

ביואל עיי"ש ברש"י כשירות בעזרה וכשירות בבית
 פאגי. וקשה לי הא איתא בפי' המזבח מקדש דף
 פ"ח במחני' וכולן אין במקדשין אלא בקודש ופי'
 רש"י בעזרה. ועיי"ש בחוס' דלעיקר דהיו לא
 פליגי החוס' על רש"י וכן פסק הרמב"ם. וא"כ
 קשה מאי פי' רש"י הכא דאיפסלי ביואל אי אפי'
 לה בחוץ. ועיינן דף ז"ס ע"ב דפי' רש"י גם כן
 מחוס' דאיפסלי ביואל. אך שם י"ל דנמדד
 מצפנים בחוץ העשרון אף דלשיטה ה"ס מבחוץ כיון
 דננאי להוליא כלי שרת דזה אף רש"י מודה
 ועי' בחוס' שם. אבל כאן הקושי' על הסוד
 קשה היאך איפסלי ביואל כיון דאין כלי שרת
 מקדש בחוץ ונ"ע:

(כ) שם ע"ב **שביחא** לי מילתא. עי'

רש"י שפי' דמחמם
 סאין הוא מובחר עפי כיון שאין מולא מכל סאה
 רק מעט. ופירושו מוכרח מדקאמר הגמ' לקמן
 דלא איתעביד ליה לורך גבוה. וקשה כיון דלפ"ז
 לא הוי העשרון מובחר כ"כ בשבת כמו בחול א"כ
 למס לא משני רבא בקיבור דעשרון מובחר אחי
 מג' סאין ואפ"ה מייחתי בחול מחמם כדי שיהיה
 מובחר עפי. ואיני יודע כעת ליישב כי אם בדוחק
 דקשה לרבא למס לא אשמועינן שיעור הסרקדה
 דמסתמא הלא היה צא רק מג' סאין ממילא
 ירקדו יותר כל מה שיוכלו אפי'. כמה פעמים
 ואם נימא דאין מותרין לרקוד כ"כ הרבה פעמי'
 הו"ל לאשמועינן שיעור ואם נימא דבאמת מותרין
 לרקוד הרבה פעמים קשה אמאי כיון דמרבין
 במלאכה ע"כ הולך לחלק דבמלאכה אחת כותר
 להרבות ויש פנים לתרץ זה ונלפע"ד כן:

(כא) דף ס"ד ע"א **שמע** שפנל חימוק
 לים וסיה

מאזהר לעלות דגים וכו' רבס. אמר פטור זיל
 בחר מעשיו ורבא אמר חייב זיל בחר מחשבתו.
 ופי' רש"י לעיל גבי נמלאת הראשונה כחוש
 צני מעיים זיל בחר מעשיו ואיגלאי מילתא
 למפרע דשפיר עבד. וקשה לפ"ז על הרשב"א
 בביאור

המים) כגון שפיל לו דבר למים ומחזיקין להסלמות ולהעלות דגים משם וכמו צלילת לבי שם נשילת ביתו לשמרו והרשב"א שם דימה דין זה לנפול חינוך עיי"ש :

בכורות (דף ד' ע"ב)

(כב) ואימא חלב לחודא חסור באכילה ובכ"ח חסור בהנאה נמי . וקשה לכאורה דהא מאי דחסור בב"ח בהנאה מדכתיב ג"פ לא תבשל ומוכה דחדא לחסור אכילה ומוכה ממילא דחלב לחודא שרי . עוד קשה לי דהא כ"מ באיסור בב"ח ללקות על כוית בשר וחלב דכט"ע כפי כוית מכא"פ או לשיטת הסוברים ללא היו רק עשה ול"ע לפוס דהיטא :

שבת (דף לד')

(כג) ביה"ש ספיקא הוה וספיקא דרבנן לקולא . ז"ע כיון דעיקר ספק לענין שבת הוה ספיקא דאורייתא אסור במלאכה או לא הו"ל ספיקא לחומרא כמ"ש הט"ז ביו"ד בשם אור"ח [בכמה מקומות] :

(כד) (דף לה) א"ר יוסי בן זבדא בעשה מלאכה בשני ביה"ש חייב חטאת חמ"ז . ולכאורה קשה לי לשיטת הרמב"ם דספיקא דאורייתא מ"ה לקולא ח"כ דספק ב"ה של ע"ש ודאי לא הוה איקבע איסורא וכו' ראוי להיות מוסר לבחילה וח"כ לא נשאר רק ספק במח"ש ואמאי יתחייב חטאת . אח"כ מלאכה במ"ל של דל"ד ביה"ש אפי' של ע"ש הוה איקבע איסורא ע"ש . ולפי' לומר כיון דודאי עתיד לבוא זמן האיסור :

יבמות (דף מ' סוניא דמצה תאבל .

(כה) יש לפשוט ספיקו של המשנה למח' דשלא כד"ח אינו יולא ידי אפילת מלה ועיין היטב :

(כו) עיין ש"ך בחו"מ סימן רמ"ז מ"ש על דינו של הסה"ד בחפול עמי דחייב ודאי' מפורסם כדי וקרא כסות דס"פ החובל . והקשה הוה הסם כפי דוקא דהאי לידו בתורה שמירה . ועי' קאס"ח דהסם ס"ע דאין עליו שם חזק כיון שנעשה מדעתו משא"כ בלחי לידו בתורה שמירה חייב בתורה שמירה עיי"ש . והנה לדבריו אם הו' שמירה בבגדים חף דלחי לידו

הביאו הר"ן במס' שבת פ' האורג במעל ביתו ומחזיקין לשמירה ביתו חף דמחזיקין ג"כ שיהיה הלבי לילוד בתוכו מותר והביא מירושלמי דמותר לפרוס מאודה כדי להעלות דגים וחינוק חף שכוונתו לדגים ג"כ כיון שכוונתו לחינוק גם כן דהיינו דבר ההיחר מותר והר"ן חלק שם עליו עיין שם .

וקשה לי לפי דעת הרשב"א היכי קאמר זיל בחד מעשיו והיינו כמו לעיל דאגלאי מילתא למפרע דשפיר עבד דהא הכא חף למפרע ג"כ לאו שפיר עבד דאם היה יודע שהחזיק נפל לים היה יכול לפרוס מאודה כדי להעלות החינוק ואף אם היו הדגים נזידים ממילא לא היה חסור כלל לדעת הרשב"א דאף במחזיקין לדגים מותר ח"כ היאך שייך לומר דשפיר עבד במה שלא כיוון רק לדגים דבזה עשה מלאכה גמורה דאלו היה מחזיקין חף לחינוק ומכ"ש דל"ד כלל למלאכה כחושה בבני מעיים דשם איגלאי מילתא למפרע דיתן שבת לדחות לשחט חטאת זו ששחט אבל לידת דגים לא יתן לדחות כלל דאלו היה מחזיקין להעלות החינוק לא הו' חסור כלל צלילת הדגים . ובשלמא לשיטת הר"ן דסובר דחסור לידת הדגים חף שאינו מחזיקין לדגים כלל משום פסיק רישא ח"ש דס' יתן שבת לדחות לגבי לידת דגים אלו חף שלא ה' מחזיקין לדגים אבל לשיטת הרשב"א קשה . ואף לפי מה שזכרתי שם לכאורה מדעת שלפי הגיבורים שחלק על הרשב"א במחזיקין לדגים ג"כ אבל דמחזיקין רק לחינוק דהו' פסיק רישא לגבי דגים מותר בזה כיון שפועל עם מלאכה יחיד . קשה ג"כ מסוגי' זו היכי קאמר חזקין בחד מעשיו ואי גלאי מילתא למפרע דשפיר עבד הא אי לא הו' מחזיקין לדגים לא הו' כאן מלאכה כלל . ומוכרח לכאורה כדעת הר"ן דאפי' לא נחזיקין לדגים חסור דהו' פסיק רישא וח"כ ח"ש דעכ"פ יתן שבת לדחות לגבי דגים אלו . ולע"ג לכאורה ע"ד הרשב"א ובע"ג גם קשה לי על שיטת הרשב"א הלא מהא דאיתא ביומא דף פ"ד ע"ב ואין לריך ליתן רשות מב"ד ואע"ג דקנייד כוורי ולשיטת הרשב"א מאי רבותא היא זה הא צלילת דגים אין כאן חסור כלל כיון דמחזיקין לדבר המותר ואף בלא פיקוח נפש מותר (ולפוס דהיטא נראה דבהעלאת חינוק על המאודש אין כאן לידת כלל כיון דאין גידולו שם והו' כנוטל לרור מן

לדוד בחמרת שמירה פטור בקרע כסותו כיון
שמדין שמירה אין לחייבו רק מטעם מזיק וכיון
דחזן עליו שם מזיק פטור לפי"מ דקיי"ל פשיעה
בנעלים פטור :

ולענין יש לדקדק על עיקר הסברה כיון
דלמרי' לכוונתו לא הי' לפטור והיו
רק פטומי מילי וכמ"ס החוס' שם א"כ י"ל
דשפיר הוי בכלל מזיק ולא דמי לם' הס"מ
שכביא במפוסה דמדעת' עבדה דאין חיוב קנס
כלל דהסם דהיא שייכה בנזק המעשה ונעשה
על ידו ג"כ לפי' לומר דהוי פטומי מילי ע"כ
אין מקום על תחילה החיוב כלל אבל במזיק
אם לא הי' כוונתו לפטור הוי רק פטומי מילי :
ולענין להטעים דברי הסה"ד מטעם אחר
עפ"י סברה חוס' שם דנחתי לדי

שמירה בלבד ושוב נמלך ונפן לו רשות לקרוע שקיון
דמתחילה נחתי נחן לו לשמור ולא לקרוע
וסתפק קצב עליו מה שאמר אח"כ לקרוע לא
הוי רק פטומי מילי וברייחא שאמר לו מקודם
שנעשה שומר אין חושש אם יקרע וכמ"כ אם
לא עשאו שומר אלא אמר קרע כסותי . ונראה
להסביר דבריהם עפ"מ שכתבו קודם לזה שם
דאיכא דבא לידו בחמרת שמירה י"ל שאומר כן
כדי שישמור ברזון ולא ידאג שמה ידקדק עמו
יותר מדאי רק דתחילה הי' פטר דאפי' בשמור
לו חיבב בשעת מסירת הדבר לשמור שייך ב'
זו וע"ז מקשה לשמור דאחי לדי' משמע וע"כ
הולך לחלק בין אחי לדי' תחלה סתם ובין
כשאמר לו חיבב בשעת מסירה :

ונראה דה"ע דאיכא דאחי לדי' תחלה
בחמרת שמירה סתם ובתחילה כשכא
הדבר לידו הספיד המפקיד על החפץ מוכח
הדבר דמה שאמר אח"כ קרע לא הוי רק
פטומי מילי שלא ידאג שידקדק עמו משא"כ
איכא שאמר לו חיבב בשעת מסירתו וחיבב
כשסמך לו מראה מדבריו שלא הספיד על
השמירה מה"ס לחלות הדבר בפטומי מילי וכמ"כ
בשלא בא לידו בחמרת שמירה כלל דאין מקום
לחלות בפטומי מילי מה"ס ימא דהוי פטומי מילי
וע"כ פטור :

היוצא לנו מה דמס"ה בנחתי לידו בחמרת
שמירה חייב משום ד"ל שלא הי' כוונתו
פטומי מילי דהוי פטומי מילי כד' שישמור
ברזון כמ"ס החוס' רק איכא דסיקף כשכא
לידו אמר כן אין סברה לחלות בפטומי מילי
וע"כ מהסתמא הי' כוונתו לפטור ומס"ה פטור .

ונראה פשוט דכ"ז לא שייך רק באמר לו קרע
כסותי דאם לא תלין בפטומי מילי ליכא למימר
שהי' כוונתו שיעשה כך וישלם דמס"ה יעשה
זאת ויגרוס הפסד לנפשי' אבל באכול עמי ד"ל
שהי' כוונתו שישלם לו מהכ"ה לומר שהי'
כוונתו שיאכל בחנם כיון דמלין למימר שהי'
כוונתו שישלם לו . ואע"ג דאמר להדיא שיאכל
עמו מ"מ אין ראוי שהי' כוונתו שיעטור ועיקר
ראיה הסה"ד לא הוי רק דאע"ג דאמר סתם
שיעשה הדבר לא אמרי' שהי' כוונתו לפטור
איכא דמלין למחלי בדבר אחר כמו בנחתי לידו
ע"ד שמירה דלמרי' שהי' כוונתו שלא ידאג
שידקדק עמו וישמור ברזון וכמ"ס החוס' ונראה
הדברים ק"ו באכול עמי דלא תלין לומר שהי'
כוונתו בחנם כיון ד"ל שהי' כוונתו שישלם לו
ולענ"ד נראה דהדברים נכונים :

(כו) בזה שנראה לי ליישב קושי' שהוקשו על
הפוסקים שהשמיטו דין הירושלמי
בנעמא הקמה לעשות פחות מכשיעור . [ועי'
פ"ה מה שהקשה ונראה דנ"מ איכא דא"י
לעשות רק עיסה אחת שהשעה דחוקה וכדומה]
והנה לגירסת רש"י [בפסחים בשמעתא דבייל
מפרישין חלה בפומא] דס"ל למאי דמוקי
בתחילה הכוגיא כהחיל דאפי' לחוד ולכ"ע עובד
הנאה אינה ממון וא"כ אף לר"א אינו עובר
וע"כ לפי ר"א ז' היתר אפי' לא הוי רק
מזאת והינה לכהן . וע"כ י"ל דאף קצין אין
לעשות להפקיע מזאת חלה . וא"ל אליבא דרמא
דמייחתי הברייחא לדברין הרי הוא עובר בבי'
וע"כ דנעמא דר"א עובד"י ממון וא"כ י"ל
שפיר כדנו של הירושלמי :

אך נראה לפי מה שהקשה השאגת ארי' על
רבי דס"ל בקידושין פוסק"י אינה ממון
א"כ איך פסק כר"א . וז"ל מזאת נתינת חלה
מותר לאפות כיון דאחי לי' הואיל וע"כ שפיר
יש לומר דאין לעשות קצין . ולהירושלמי
לשיטתו אחי שפיר דהנה הירושלמי איחא
לר' אליעזר מניח סתלה באחרונה בחמרת
וא"מ ונשרף מעלמו רק דאין שורפו בידים וע"ז
הקשה לו דעובר על שריפת סדומה ביום טוב .
וקיי ממילא הוא נשרפת . ובין דאף לר"א אינו
מקיים מזאת נתינת חלה . לשבן שפיר י"ל דנעמא
לעשות קצין . אבל לפוס' תלמודא דקין לא
מייחתי הא הירושלמי ומשמע כפשוטו דמפריש
אחר אפי' גורסה לבסוף וכמ"ס הר"ף להדיא .
שפיר י"ל דאין לאפות קצין . וגם מהדרי' ס"ל
מרב

מרבי דס"ל עוה"נ א"מ ואפ"ה פסק כר"א מוכח
דלא כירושלמי שמיניחו לשרפו לר"א דכיון דאין
כאן מצות נתינה לכסן תיקשי לרבי כיון דלא
עובר בבי' למה לא חקרא שם עד שחלפה
ודו"ק :

אך לשיטת הר"ף דס"ל דפליגי בהאיל אי
בעי מיתשיל עלה אם כן שפיר י"ל דלא
משום מצות נתינה פסק רבי כר"א רק משום ב"י
וא"כ שפיר י"ל כדינה דירושלמי לעשות קבין :

ונ"ל דהר"ף כתב דהא דרבי אליעזר שייכא
באידך דר"א דאמר הסל מרפן לחלה .

ותמה הר"ן דאינו עיין זה לזה . גם הקשה
היכי דהוי מתחילה שיעור חלה לא בעינן לירוק
סל וכמ"ס הריב"א בתוס' על רש"י גם כן
דסיכא דהוי מתחילה שיעור חלה לכולי עלמא
יוכל להפריש אח"כ ולא לריך לירוק סל . ועיין
פ"ח שחירן לקושי הראשונה של הר"ן דכוונה
הר"ף רק לדחות שלא נפסק כר' יצחק דאמר
הלכה כבן בחירא משום דבן בחירא משמע
פשוט דס"ל דעובר בבי' . משום הואיל . ואם כן
קשה למה התייר לאפות כמו דס"ל לר"א כיון
דאית ליה הואיל אי בעי מיתשיל עלה מכש"כ
דס"ל הואיל דאפ"י . וע"כ לומר משום דס"ל
אין הסל מרפן לחלה ולא יכול להפריש אח"כ
אך עדיין התמי' קיימת מכאן קושיא השני' דהיכי
דהוי מתחילה שיעור חלה א"ל לירוק סל :

והי' נ"ל לפי מה דאיתא בעור וש"ע להפריש
חלה בעודה עיסה ואם שכח ולא הפריש
יוכל להפריש מן הלחם . ובספרי למד כן ממאי

ורפ"ז י"ל כיון דלר"א אין החיוב חלו בעיסה
יותר מבלחם . ע"כ יוכל להפריש אף
לכתחילה מן הלחם . וי"ל דכזה בעי לירוק סל
אף שבי' קודם כשיעור כדי שיהי' מצות חלה
בחיובו שהפרישה יהי' בשעה ששייך חיוב חלה
ואין כאן דיעבד כלל . וע"כ אחין דברי הר"ף
שפיר ע"ד הפ"ח דפעמא דבן בחירא אף ע"ג
דאית לי' הואיל ואם כן מותר לאפות על ידי
הואיל אפילו הכי אינו רשאי לאפות כדי להפריש
חלה כדין לכתחילה מן העיסה . מה שאין כן
לר"א אין כאן לכתחילה משום דס"ל לירוק חלה
ואחי שפיר :

וא"כ ממילא מוכח דאין מניח החלה בתור
שחשך ולא יקיים מצות נתינה דאם כן
קשה מאי טעמא דר"א דלא קאמר כב"ב חטיל
צזון כדי לקיים מצות נתינה . ולומר דפליגי
אי מהני חטיל לצזון הוא דוחק דאין סבירא
שיפלו בנתינתו וכמ"ס התוס' . גם טעמא שלא
חזר יפה הוא דוחק שיפלו בזה . ע"כ הוכיח
הר"ף לומר דפליגי בלירוק סל וכמ"ס . אך לפי
שיטת הירושלמי דמיתתי הסל דר"י הקשה .
[ע"כ מלאחי] :

[ובמקום אחר מצאתי בסגנון זה ומתוך זה יובן תשלום הענין הנ"ל] .

ליישוב הקושיא שהקשו הגדולים הפ"ח סימן
תק"ז . וגם הל"ח כ"כ דאין כ"מ
דינה של הירושלמי בנפמא הקמה לדין דק"ל
הסל מרפן דיוכל לשרפו אחר כך ועיין פ"ח
שחמה בזה מאוד על הרמ"א . והי' נראה לי
ליישב לפי מה דעובר הירושלמי לר"א אסור
לפלט חלה . וע"כ לריך להניח החלה לשרוק
בתור . ומסוגיא דגמרא לא משמע הכי ור"י
שכל הפוסקים השמיטו ירושלמי זה . ויש לומר
דלפי גירסת הירושלמי שר' יהושע הקשה משריפת
קדשים מוכח כן . מה שאין כן לתלמודא דין

[אמר המ"ל. הנה בחידושי חמדת שלמה על יבמות דף ע"ב תוס' ד"ה משום דלא נשיב שם כתב אא"ז נ"ע פלפול נחמד ונחמד שם בדפוס מאמר הנקשר לזה כאשר יש תחת ידי כתי"ק. לכן העתקתיו פה. ועיין שם היטב מה שכתב עד תומך]:

זני מה שאין כן ביום כפור אם חל בשבת יתבטל לגמרי. ואף אם נרצה לומר דהא דאין תוקעין ביום ראשון של ר"ה ביטול מיקרי ג"כ. אם כי אינו מוכרח ע"כ מנ"ל להקשות. אך בלא זה יש לומר למ"ש החוס' דמשום הכי בשופר גזרו עפי מלולב משום דלא בקיאיין בקביעת דירחא. ולפי זה יום הכפורים של יובל דומה ללולב ולא הוא לי' לגזור כלל. וע"כ לומר כיון דדומה למלאכה אפילו הכי גזרו. מכל מקום יש לומר פשוט כיון דבאמת לא הי' ראוי לגזור כלל די בזה שגזרו לתקוע דוקא בזמן בית דין מה שאין כן בראש השנה דהוי עיקר הגזירה דראוי לגזור כיון דלא בקיאיין בקביעת דירחא גזרו עפי לתקוע בפני בית דין כנ"ל נכון ביישוב קושית הש"א הג"ל:

(ל) **נתיישבתי** ליישב הקושיא שהקשינו על הרמב"ן דסבירא לי' בשופר של עולם משום הכי לא ילא הואיל ובאיסורא קא תקע דמליין לבטל האיסור והקשינו דהא ליתא במעילה כמו שמוציא מעות הקדש בטעם ואף על פי כן מעל. [אמר המ"ל. עי' בשו"ת חמדת שלמה חאו"ח סי' כע] ונתיישבתי לדברי הרמב"ן נכונים די"ל דרבינו מר' יהודה דמוכח לכאורה דלא סבירא לי' מה"כ מכה קשיית רבא אימח מעל. גם אחי כחבתי במקום אחר ראוי דר"י לית לי' מזה הבאש בעצירה ואפילו הכי אמר בשלמים לא ילא. ע"כ חו' כיון דמליין לתקן שלא יהי' איסור כיון. דלא בר מעילה הוא שפיר מליין לתקוני. ואדרבא בזה מיושב קושית רבא על ר"י. רק רבא סבירא לי' מה"כ ע"כ הקשה שפיר. אך הש"א כתב כן לר"י ודבריו תמוסים לענ"ד מחמת קושי' דמעילה אי אפשר לבטל: **ג** קשה לי בשתה בכוס של זהב יומא דלא נהנה דנפשו קלה מחמת האיסור כמו במוכר ונמלא עריפה דאין לריך לשלם לו רק דמי עריפה צול כדאיתא סוף פרק ד' דבכורות. ולפמ"ש אחי הכל על נכון שפיר בעזרת השם יתברך. יקודם ראש השנה תקעו' לפ"ק: [אמר המ"ל. עיין תוספות גיטין דף ל"ד סוף ע"א. ותמלא ראוי מהימנא לתארי זקניו ל"ע]:

(כח) **ע"פ** מה שכתבתי לעיל יש ליישב קושיית הלח"מ על הרמב"ם שפסק ערל פטור מסראי' ולכאורה הוא כר' עקיבא דמשי ערל כעמא רק לפי מה דאיתא ביבמות דף ע"ב ע"כ אמר רבא לא לישתמע תנא וכו' עד 'ההם משום דמאיס לפי' ראשון שבתוספות הוי אף לדין. רק לכאורה כי' ראוי לפיכך כסוגיה דתגינה שהיא במקומה עיין בלח"מ:

ולפמ"ש דמוכח דר' עקיבא לא דרש בו. ור' יהודה דאמר אף עוממטוט ומשמע דמודה בערל כשהיה שם אי יומא דדוקא ר"ע ערל פטור מסראי' יהי' מוכח דר"י ג"כ לא דרש בו. וקשה על כוגיל דפסחים [דף כ"ח ע"ב] בחמץ לפני זמנו מנ"ל לדחוקי לר"י כתיב כהני כהני וכהני כהני. ונ"מ דמליין למיפסק להלכה כר"י דילמא ר"י לשיפתו דלא דרש בו ע"כ ס"ל דחמץ לפני זמנו אסור דשבעת ימים אחי לקבצו חובה בזמן הזה ובערב תאכלו משום אחי לערל ועמא אלא ודאי מוכח דסוגי' דפסחים אולי גם כן בשעת רבא דיבמות ולא מוכח דר"י לא דרש בו רק דקשה מאיכתי חיתי לדחוקי כתיב כהני כהני וכהני כהני אלא ודאי דגמ' רש לאוקמי ר' יהודה כהלכתא כפסק הרמב"ם דחמץ לפני זמנו אסור:

(כט) **השאגת ארי'** הקשה לפרס דס"ל אין עירוב וכו' ליום כפור ע"כ הא דגזרו ביום הכפורים דוקא לתקוע בזמן ב"ד ע"כ דמייירי ביום"כ שחל להיות בשבת דיוה"כ דעלמא אין חשש שמא יעבירו. וא"כ בר"ה גכ"ן כי' להס ג"כ להחזיר בזמן ב"ד. ולמה דוקא בפני ב"ד בשלמא אי הי' הגזירה גופי' ביוה"כ דעלמא י"ל דמח"ס לא רצו לגזור דוקא בפני ב"ד דאם כן יתבטל תקיעת שופר בכל הארצות. אבל לפרס הוי דומיא דראש השנה. וקשה מ"ש עיין שם שדחוק בקושיא זו:

ולענ"ד י"ל פשוט לפמ"ש הר"ן דהא דגזרו שלא יתקעו משום דלא בקיאיין בקביעי דירחא. עיין במג"א. ולפי זה בר"ס לא יתבטל מזה תקיעת שופר שתוקעין ביום

וסיים בברכה שנה בצע"ל. לכן הפתקתי ככתבו וכלשונו :

(לג) **יש** לחקור למאי דק"ל בע"ח אינן נדחין ולכאורה ה' נראה העצם דלא התחיל פדין המלוה ולא שייך דיוחי ואף דכבר נתקדשו קדושת הגוף אפילו הכי אינן נידחין. ולפי זה היה נראה דבכל דבר מלוה לא שייך דיוחי דהוי כמו בע"ח ולא דמי לרס קדשים דסתם כבד החליל מלווה. ועוד ה' אפ"ל דהעצם הואיל ונשתנה אח"כ. רק דקיימא ע"ז משעיר במשתלח דאמרינן גם כן בע"ח אינן נידחין ואם מה של שם יקח זוג לשני. ואם כן מוכח דלאו משום אישתני ולא אישתני הוא ול"ע. ולפ"ז נראה דל"ש דיוחי בלולב ושופר לדין דקיימא לן בע"ח אינן נידחין זולת בכיכוי הדס. ועוד יש לומר דהחס לא הוי עשי' עדיין. ויש לעיין בזה לדינא : **לקושי** המג"א על הכל בו דצעי שיעור שופר למעלה מההידוק ל"ל דה"ט דלאו שנסדק ודאי אינו מלעוף על ידי ההידוק דהוי שופ"א [וכו'] רק דבלא ההידוק ה' נגדע חלק השופר השלם וע"י ההידוק אינו נגדע השלם וק"ל :

לקושי המפרשים והפוסקים על הרי"ף וסר"מ דפסקו נקפס כשר כר"ע וקשה סוגיא דעלתה בו חמרה דהוי שלא אליבא דהילכתא. ולענ"ד נראה דנ"מ אם ה' השיעור והתמרה משלמה דלכאורה נראה דהתמרה משלמה להשיעור וכן נ"ל לדינא לפע"ד :

רשמי ער"ה שילבי שנת תקס"ד לפ"ק אחלי אל ה' יבוא דרכי לשמור חוקיך ואזכר לתכלית השלימות ומכאן לביאח משיח דקנו במהרה בימינו אמן :

(לד) **בעזה"י** לפ"מ שכתבתי כבר ליישב קושי' החוס' דמש"ס ס"ל לר"י בר"ם חוקעין בשל זכרים וביוצלות בשל יעלים והקשו הא אף ר"י בע"כ אית ל' גז"ש מיוצל דאל"כ מנ"ל ביום ולא בלילה. וס"י נ"ל לחרץ דר"י ס"ל דיש כאן שני סגרות הפניות דהיינו בר"ם כמה דכייף אינש טפי מעלי וביה"כ כמה דפשיט אינש טפי מעלי ע"כ חו' לא מצי למילף גז"ש לענין זה כיון דלא ידעינן אי נקיש ר"ה ליוה"כ או יס"כ לר"ה וע"כ כל חדא חיקוס אדוכתי. וביה הכותחי דרבנן ע"כ לא סבירא לכו' כמה דפשיט טפי מעלי ביוה"כ רק משום דשום לר"ה הוי בפשוטין כמ"ש רש"י דאל"כ הוי קשה על ר' לוי דהוי דלא כמאן : ולפ"ז

(לא) **נראה** לי דאפשר ליישב קושי' הר"ן ושאר' פוסקים על מא' דאיתא בגמ' פ"ד דר"ס מ"ט יו"ט עשה ול"ס ואין עשה דוחס ל"ס ועשה והקשו חתפוק ל' דלא הוי בעידנא וכ' הר"ן דהו"מ למימר הכי. והמג"א בשם הג"ל ח' דעשה דרבים שאני. ולי ה' נראה דההליכה להשתדל שופר למי שאין לו ודאי דהוי בגדר עשה דרבנן דכל עניי דרבנן הוי רק גדר ומשמרת לתורה ואין משמרת גדול מזה להשתדל שיהי' לו שופר :

ונראה פשוט דאף מדאורייתא הוא מחויב בכך וגבי קן לפור הולרסה התורה לכתוב כי יקרא להורות שאינו חייב לחזור אחריו אבל בשאר מלות פשיטא דלריך לחזור אחריו לקיים המלוה ואפי' בליית דאינו חוצה גברא חמר מלאכה לרב קטינא סדינא בקיינא וכו' דנעידן ריתחא מעשין עליו רק דלא הוי גוף המלוה. עכ"פ נגד מלוה דרבנן שחא ג"כ רק הכשר מלוה דאורייתא שלא יעבור על מלוה דאורייתא שפיר י"ל דהוי בעידנא כן נ"ל נכון :

(לב) **המודרמ"פ** חרץ דמש"ה לא גזרו בתקיעה שופר מבוס שמא יתקן כלי שיר דא"כ הוי לריבין לעקור תקיעה שופר לגמרי. והקשה הגאון המנוח מו"ה ליב זצ"ל אב"ד סקאק דהו"ל לתקומי לתקוע כל מקום שיש בו ב"ד כמו ביוה"כ ולא הוי עקירה לגמרי. והנה אם יימא דצעי מומחין לא קשה מידי בשלמא ביוה"כ של יובל שאינו מוכב רק בזמן שכל יושבי' עלי' מסתמא יש מומחין אבל בתקיעה שופר של ר"ה אלו גזרו ביו"ט ה' נחבטל לגמרי ח"ו בזמן הזה במקום שלא ימצאו ב"ד מומחין ע"כ השכילו חז"ל אחרי שראו את הנוול של גזור משום שמא יתקן :

אך לשיטת הרי"ף בכ"מ שיש בו ב"ד אפי' אינם סמוכים הקושי' במקומה עומדה. אך הרי"ף לשיטתו שפי' יאל תקיעה שופר דלא הוי שבות כלל ע"כ קושי' מוהמ"פ מעיקרא ליתא. ואחי שפיר דהולך לאשמועינן דלא הוי שבות שלא נוכח מכה קושי' הג"ל דהפי' הוא כ"מ שיש בו ב"ד היינו מומחין. ולפ"ז י"ל להבדיל לשיטתו דס"ל כ"מ שיש בו ב"ד היינו מומחין ע"כ השיג שפיר על הרי"ף פ"ק דשבת ולא מצי סבר כפי' הרי"ף ודוק היטב :

אמר המ"ל. הן אלא"ז נ"ע. דרבו בקדוש ה' לכתוב בכל ערב ר"ה ויו"כ מעט בד"ס

הכי רחי' וכדמוכח בפ' כיסוי הדם דזה מיקרי ספק ותיקני נחש שמא יתקן כלי שיר ציוס מוכ' וע"כ מוכח דמשום הכי לא גזרינן וע"כ כמה שכתבו החוספות דבשופר לא שייך שמא יתקן אך לשון מוסרמ"פ אינו סובל פי' זה יע"ש . ע"כ נ' הדבר בעלמו נכון ליישב דמשום הכי הוכרח רבה לומר שמא יעצירו :

רפי מה דאיתא בכריתות לר"א דסבירא ליה מחנכ' אדם אשם תלוי בכל יום חוץ מאחר יום הכפורים על כל פנים יכול להביא בספק שומן אף למאן דאמר שחי חתיכות עיי"ש בחום' . וקשה לשיטת הפ"ח דלמאן דבעי חתיכה משחי חתיכות ספק דאורייתא לקולא היאך שייך אשם תלוי בזה הא מותר גמור . וזריך לומר היכא דהספק עומד להחזיר אינו בכלל ספיקא דרבנן לקולא והתם נמי יכול להיות שאשם אחד מכיר . וראי' לזה מהפלות באלו שנג' ולפי זה יש לומר דאף למאן דס"ל דלא בעי חתיכה משחי חתיכות אפילו הכי ספיקא דאורייתא לקולא והא דחייב אשם תלוי היינו באופן הנ"ל היכא דהי' יכול לבוא לידי צירור [רק מר"א דס"ל כו' חייבים אש כן מוכח דס"ל לחומרא] כנלענ"ד הדבר מוכרח לעת עתה :

רשמתי למזכרת ערב ראש השנה ב'הי שנת תקס"ו לפ"ק . יהי רצון שיחידש ה' עלינו ועל כל עמו בית ישראל שנה טובה שנת רצון ועת גאולה ונעלה לליון ברנה ויקוים מקרא שכתוב בחזקתו וקול שופר הריעו לפני המלך ה' ואזכה לקיץ השלימות ביראת ה' ומאולר מחנת חנם יחגני וישלח ברכה והללחה במעשה ידי ויארץ ימי והכלים אלי אמן סלה :

י"ל (לו) טעם הא"ז דס"ל שופר גזול פסול דס"ל טעם סה"מ ל"ש אלא למאן דליקף

שופר מחקצו דהוי דברי קבלה וכיון דטיקף שופר לא כתיב בקרא דאי משום גז"ש דשביעי הא איכא למילף גז"ש דתרועה ממדבר וע"כ כיון דלא כתיב שופר בהדיא י"ל דהשופר לא הוי עיקר לגבי המלוא וע"כ ל"ש גבי' מה"ב ומאן דאמר בירושלמי בקולו הוא יולא י"ל דס"ל כמ"ד ממדבר אבל למאן דלא ליקף ממדבר י"ל דפסול משום מה"ב ובזה י"ל קושי' החום' על רש"י דר"י ס"ל גז"ש דשביעי ועיי"ש מה שהקשו החום' ולפמ"ש י"ל ועוד הארכתי בזה בעז"ר בסוגי' שופר של עולם :

רשמתי למזכרת ערב"ה שלי שנת תקס"ג י"ד ששה השנה בעל"ש שנה מבורכת ואזכה

זרפי י"ל ראי' לשיטת הרמב"ם דכפופין מעבד דביעבד דיל דהר"מ ס"ל דלא פליגי רבנן ור"י ברא דיה"כ כמה דפשיט עפי מעלי וא"כ קשה על ר"ל מנ"ל לאקש' יה"כ לר"ה דתרווייכו בכפופין דילמא להיפוך או דמיא כל חדא חיקום ארובתי' מזה י"ל דסוכיה הר"מ דהא דר"ה כמה כייף עפי מעלי הוי סברא אלימאח ואפי' דביעבד בעי כפופים משא"כ הא דיום הכפורים כמה דפשיט עפי מעלי לא הוי רק לכתחילה וע"כ מוכח לאקש' יום כפור לראש השנה דהוי דאורייתא והא דהרמב"ם כ' דבעי כבש דוקא בל"ז לריך לומר דהא הגמרא ל"מ רק מכפופין דוק :

לכאורה ה' נ"ל לסוכיה היכא דאיסור אחד הוא על שיעור שלם והאיסור שני על חצי שיעור ואכל שיעור שלם . אפילו הכי אין האיסור חל דעכשיו שאוכל שיעור שלם חל האיסור הקדום . וראי' לזה מדלא מקשה הגמ' ליתני שבוטה שלא הוכל חצי שיעור ואכל שיעור שלם חלב ואש כן משכחת לה אף בלא כולל . ואין לומר דלא מיירי בפחות מכשיעור אכילה . חיקצו לשיטת הסוכרים דגרונת הוא פחות מכזית וא"כ מדקאמר ר' מאיר אף אם היחה שבת וכו' וכו' דהוי בפחות מכזית אם כן הוי מצי' למיחני ששבע על פחות מכשיעור . ודוחק לומר דזה הוי ידע דלא מיירי באיסור של פחות מכשיעור רק דקשי' לי' ליתני ששבע על כשיעור דוק דזה דוחק גדול אלא ודאי מוכח מזה כיון דעכשיו אוכל כשיעור הוי איסור חלב קדים . ובזה מיושב קושי' השע"מ על הריצב"א . וגם יש לומר כמה שכתוב בגמרא שאנת ארי' זל"ל דיום כפור הוי מוסף מעטם שלכד"א :

כתבתי זאת ערב ראש השנה שילחי שנת תקס"ה לפ"ק י"ר שיהי' שנה הבע"ל קץ לגלותינו ונחם לביתא משיחנו וכו' שנה הראשונה לשמיטה יהי רצון שחכה למיין שמיטין ויוכלת על פי בית דין הגדול שבירושלים ואזכה לקיץ השלימות ביראת ה' וישלח ברכה והללחה במעשה ידי ויארץ ימי וכל סגולות אלי אמן סלה :

לקושי (לה) המג"א על מוסרמ"פ עפ"ם סר"ן דביום טוב ליכא למיחש ממה נפשך יש לתקן דבריו דהא חגי במתני' מומעט אינו מוילא את מינו ואנדרוגינוס מוילא את מינו ולגבי אנדרוגינוס הוי ספק ואפילו

ואזכה להגות בחוס"ק יומם ולילה ויזילנו מכל
בהלה ותקלה ויהי' שנת רגון ועת גאולה
ומשפט ברכה ישלח לי הרווחה והאלחה לקיין
השלימות ואריך ימי וכל הגלוים אלי ומה
לעלות לקיין ברכה ח"ס :

(לז) רשימת הסוברים דכיון שלא ללא
ודאי אינו יולא וכ"כ המג"א
שהתוקע לגשים יכוון עלמו בכה"כ שלא ללא
כדי שיוכל לברך להם . וראייתו מס' ח' גבי
ליות אין רא' דהתם אחר מדרך פשיטא
שא"י להזילנו בע"כ חיקשי לרבי יהושע למה
יתן מתן אחת הו"ל לכיון שלא ללא ואז
אין שייך כל חוסיק ודוק :

גם קשה לי לפמ"ש הר"ן בראש השנה דאף
דמאות ח"ל כוונה מ"מ היכא שמכיון
למאות אחרת גרע טפי מש"ה המתעסק לא
יאל ולפ"ו קשה עופא מאי מקשה הגמ' מהי
קורא בתורה אם כיון לבו מוכח למאות לריכות
כוונה הא התם שאני שכיון עכ"פ למאות לימוד
תורה ע"כ אינו יולא בזה ידי חובה ק"ש
וע"ג לפוס רהיטא :

כתבתי בספר ערב ר"ה הבעל שנת חק"ט
לפ"ק . י"ר שיהי' השנה הבע"ל
שנה מצורכת ואזכה להגות בחוס"ק יומם ולילה
ואזכה לקיין השלימות ויזילנו ה' מכל בהלה
ותקלה וישלח לנו הגואל דק ואריך ימי וכו'
וימלא כל משאלים לבי בכלל כל ישראל לעובה
יראו עינינו וישמח לבנו בבי" ח"ס :

(לח) הקושי הג"ל י"ל עפמ"ש הרמב"ן
דבקדשים לא בעי כוונה
ומש"ס אף דקי"ל מלות ז"כ אפ"ס קי"ל
כר"י דעובר על כל חוסיק עי"ש . וקושי'
השני י"ל ג"כ לשיטת הרמב"ן דס"ל כוונה
קרי' הוי כוונה המזוה וא"כ ע"כ הי' קורא
בתורה סיינו בלא כוונה קריי' וא"כ אין כאן
מלות ח"ת ועיין היטב . וי"ל בעז"י להאריך
בענין זה קלת ואין כאן מקומו :

כתבתי זאת ער"ה הבע"ל שנת חק"ט לפ"ק
ויקום תקע בשופר גדול לחירותנו
והא השנה הבע"ל שנה מצורכת ומואלחה לקיין
השלימות להדבק ביראת ה' ובחוס"ק ויסיר
ה' מאחנו ומעל כל ב"י כל בהלה ותקלה ואריך
ימי וכו' ולא ימוש ד"ח מפי ומפי זרעי ומז"ז
מעשה וע"ע ח"ס :

(לט) י"ר שיעלה זכרונינו לעובה . העליתי
לזכרון לרשום אי"ה אחר י"ע

הבע"ל מה שלמדתי בעז"י ברוב רחמי וחסדי
בקץ הלז . ראשון לקיין ישוב בגמ' על הא
דאמר שמואל אפי' רץ אחריהם . רא' לזה
לדברי הרמב"ם דמושב מפ' אחרים לריך
לענות אמן . ועוד רא' להר"מ באומרת מה
בעלי אינו גובה רק עיקר כתובה . וקושי'
על הר"ן בשבועה שלא אישן מסוגי' דינמות :

תמי' לי על הש"א סוף ר"ה ש"כ למאן
דס"ל אחת מד"ת לית לי גז"ש דיוכל
וקשה לפ"ו מאי דקאמר הגמ' לתלמודו הוא
בא משמע להדיא דתרווייהו ז"ל וע"כ דגוף
התירושה יליף מיוכל והא דמקשה הגמ' לקמן
ליליף פשוטה לפני' נמי מהתם משמע למאן
דס"ל אחת מד"ת לא יליף מהתם ע"כ ז"ל
דהגמ' רזה לדמות דכמו דיליף מיום הכפורים
ולא ס"ל דאורחי' דקרא הוא ס"כ הוי לי'
למילף מהעברת העבירו אע"ג דמליין למימר
אורחי' דקרא הוא . אף שגראה קלת דוחק .
ג"ל מוכרח ורא' לזה מדמקשה פשוטה לפני'
נמי ליליף מהתם וקשה הא בלא זה מוכרח
דיליף גז"ש מדס"ל שחיס מד"ת וקאמר הגמ'
להדיא זכרון תרועה והעברת שופר תרועה ודוק
היטב ול"ע :

כתבתי ער"ה שלח שנת חק"ט לפ"ק והוא
ער"ה של שנת חק"ט . י"ר שיהא
השנה הבע"ל שנת רגון ועת גאולה ירחם ה'
עלינו ועל כל עמו ישראל ויסיר לב אבן מאחנו
ויתן לנו לב . בשר לעבדו שכם אחד ולדבק
לבבינו בזהבנו ויראחו ומאולר מתנת חנם יחגי
וירחם עלי ועל כל נפשי ביתי ברב חמלא חגא
וחסדא ואריך ימי וכו' ויפתח לבי בתורתו
לקיין השלימות ויסיר מעלי ומעל כל עמו ישראל
כל מחלה ונגע וישלח ברכה והאלחה במע"י חס"ו :

(מ) י"ר שיעלה זכרונינו לעובה ויתחדש עלינו
שנה טובה ומתוקה . הקושי' על
הר"ן נחישב לי בעז"י ואזכרנא מאותו הגמ'
בבאחי רא' להר"ן וקושי' עומה על הר"מ
וכתבתי בהשבעה ראשונה להאזין אבד"ק ליסא
שיח' . בל"כ ליקח מועד לעיין בדיון ע"א דאמן
באזכורין וכו' . האזין בס' ט"א הסקשה למה
עומעוים אינו מוילא וכו' [אמר הכ"ל לא
העתקתי עי' בשו"ת חמדת שלמה חא"ע סי'
י"ז ותמאל] :

רשמתי זאת שלחי שנת חק"ט ובר"ה
הבע"ל הוא שנת עקב"ת משיחא
לפ"ק י"ר שיח' שנת רגון ועת גאולה וישועה
וירחם

(מג) להגאון אב"ד דק"ק זאמושטע ע"ד
הקושיות אכתוב הנלע"ד
בעז"י. ע"ד קושי הראשונה ביצמות דף
ה' תוספות ד"ה שכן ישנו. [אמר המ"ל.
לא העתקתי קושי זו ותירונו של אב"ד נ"ע.
אלא המה כתובים בחידושי חמדת שלמה ליצמות
יע"ש וחרוה למאורן]:

ער מה שהקשה לשיטת הר"מ קשה די"ל כיו
הוי איחזוק איסורא דמחילת הוי ודאי
בהמה. [אמר המ"ל. הנה אב"ד נ"ע קולר
והכוונה לשיטת הרמב"ם דספד"א מה"ח לקולר
ועי' ביומא ר"פ יוה"כ ועי' בפר"ח יו"ד סי'
ק"י ותבין]. למאי דאסיק בפ' או"כ דר"ט לא ס"ל שה
אפי' מקלף שה נראה פשיט דה"ה חבל לא הוי אפי'
מקלף חלב שור וע"כ לא איחזוק איסור כלל:

הקושיא על דברי הי"ש. לפוס רהיטא
י"ל לפמ"ש הר"מ וסודא בריש ה'
דריש דדברים הבאים לתקן דעת' המה משוברים
ומאז לידור וע"ז נאמר דריש סיג לפרשנות
נראה דזה לא מיקרי דשיל"מ שפי' רש"י דודאי
יתיר אותם וזה אין מזה להחיר אותם.
ובל"ז יש מקום ספק די"ל נדר דרבנן דאף אם יעבור
לא יעשה איסור וכו' רק כעין ס' דרבנן י"ל דאין מזה
להחירם ול"מ דשיל"מ וא"ש דברי הי"ש. אך הדי'
הראשון נראה פשיט דר"מ בנדר לכון דעוהיו:

הקושיא על מס' שמחות. [אמר המ"ל
עי' במזיר דף מ"ג ע"ב וע"ד ע"א
ובמס' שמחות פ"ד הלכה ז']. הנה לפי
הנראה הוא במזיר פלוגתא דתנאי ולפי גי' דידן
ר' יוחנן בנימין דדריש טעמא דקרא ודאי
ל"ק רק לפי הגי' שם ר'. לזות כהן הנכתב
בגליון. גם י"ל דזה הוא הטעם דאלו לא היו בזויה
עליו ה' מזה לעמא בהם רק הואיל שלא יהי' בזויה
עליו אין כאן מזה וע"כ אסור לעמא זה הנלע"ד
לפוס רהיטא וסולרתי לכתוב בקולר מחמת יריעת
בעה"ד וזה יתענג על רוב שלום:

וירחב ה' עלינו וירוס קרמנו למעלה למעלה שיה'
לבינו פנו לעבודתו ולחורו וליראתו ואסבתו לעבדו
כדלנו ויתן לנו אריכות ימים ושנים וישלח ברכה
וסלחה במ"י וישלח לנו גאול דק בנ"י א"ס:

(מא) לעיין בעז"י ע"ד הר"מ בהמחו וגמטו
דכ' דשיעורו הוא פריעית וסא
לכאורה נד הגמ' דחולין ק"כ ויש מקום ליישב
ע"פ מחמ' דמעילה פ"ד עיי"ש בחו"ט ובמזיר
פ"ו משנה ראשונה אמר עד שיטעה רביעית יין.
[אמר המ"ל ואם תראה לעמוד על רמזים אלו עי' בשו"ח
חמדת שלמה חו"ד סי' ע"ו וע"י ותבין]:

עיה"ב שנת עקב"ח משיחא לפ"ק י"ד שמה
לנאולה שלימה ולראות ארמון על
משפטו וכה"ג עובד עבודתו הקדושה לכפר על עמו
ועל עדת בני ישראל אחי יכונו דרכי לשמור חוקך
ביראה ה' כל היום ברכת כהנים ק"ש להדבק
בהירור קדושה וענוה ויראתו הנכונה א"ס:

(מב) י"ל שיטת רש"י דאפי' באינו מוכן המעות
שייך תקנה מריש דלולי זאת ואת רק
ברוה להחיר המעות א"כ אין זה תשו'
מעליא דרוה להיות חמסן משא"כ כשחקנו
ח"ל אפי' קודם ריאו לחור דמים מיקרי שלו ואין
עליו רק חיוב חור דמים הוי תשו' מעליא דזק:

וי"ל רא' לס' ושיטת רש"י מדקאמר ממאי
מדקאמי דומיא דר"ה דקרקע לא דידי'
משמע דל"מ לאשטחי כלל בגזל עניים זולת
בעשוי בר"ה וזהו מילתא דל"ש עיין פני יסווע
משא"כ באינו רואה [להחיר] המעות זהו סכס גזל
דלולי זה הוי חמסן אבל לשיטת רש"י א"ס וכבר כתבתי
בעז"י בחידושי הברכה לשיטת רש"י ע"פ שקלא וטריא:
ערב הה"ס אחי אל ה' ברוב רחמין וחסדיך
תשק"ח עיי' בחו"ק ללמוד
וללמד לשמור ולעשות כאשר עם לבבי ולהוסיף
אומץ כדאוי כאשר הורגלתי מנעורי יחדש ה'
ימי נקדם ימלא כל משאלות לעובד אבי"ר רנו
לדיקס בה' לפ"ק לשה הבא בא"י אבי"ר:

הנהות וחידושים יקרים ער שיע אהע.

שהועתק מן הגליון הש"ע הנמצא בעצם כת"י של אב"ד המחבר נ"ע.

בפסול דרבנן א"ל לגבי ז' ברכות. עד כאן הגה"ס:
בסי' ס"ב סעיף ד' ס"ק ה' בב"ש אלל
סיבת ונראה בכל פלוגתא אלו
אמרי' ספק ברכות להקל. נ"ב עיין תשו' הב"ח סי'
ק"ט ע"כ בשביל זה לעשות חופת חלמה אחר
הפלת

בסי' ס"א סעיף א' ס"ק ו' בחלקת מתוקק
אלל סיבת וסגי לי' בברטת
הראשונות. נכתב בידו. עיין לקמן סי'
ק"נ מי שגירש אשתו ויש ספק בגט ומחירה
באין לגבי ז' ברכות ועיין בב"ש דאפי' רק

בסי' פ"ב סעיף ו' זכג"ה. מחס האם אין

אם אמה יכולה לכוף שיהיה הצניע

עמה. כ"ז עיין כנה"ג אר"ל ל"ו בחי' הטור שהאריך

בדין זה אלא אם אמה. ולפי הנראה הוא סובר שיש

עדיפות לאם אמה בפרט אם לפי אומדן כ"ד נראה

שטוב יותר להיות אלא אם אמה עיי"ש. עכ"ה :

בסי' צ' בהג"ה סעיף ג' אלא חיבת הבעל

יורש כח אקטו טור. כ"ז עיין

חשו' שב יעקב סי' כ"ו. עכ"ה :

בסי' צא סעיף י"ז בהג"ה אלא חיבת דלא

אמרין כן אלא בנכסים שמוכר

וכו'. כ"ז עיין תשובת הרמב"ן העטס דדוקא

בסילוק הדיעבוד שייך לומר נחת רוח עשיתי לבעלי

מה שאין כן במחייבת עולמה ע"ש. עכ"ה :

בסי' צו סעיף ו' סעיף קטן כ"א זכ"ש אלא

חיבת דכל אשר לו משועבד לה

ורוב הפוסקים וכו'. כ"ז עיין בהר"ן פרק ב'

דכתובות בשערות לאו בני גוביאל נינהו אם

לא משום שיעבודא דר"י באת לי' נכסי' ולפי'

דברי הט"ז נכונים עיי"ש. עכ"ה :

בסי' צ"ט סעיף ב' בהג"ה אלא חיבת

אפי"ה מחמתו שלה. כ"ז עיין

בב"י בענין תכשיטי כסף וזהב שנותן החתן

להכלה שפסק בשם הריב"ש דשמן אפי' בנדרשה

עיין שם. ועיין בספר בית מאיר וחשו' חוות

יאיר. עכ"ה :

בסי' קא"ו סעיף ו' ס"ק כ"ז זכ"מ אלא

חיבת לאו דוקא לפני א' וכו'.

כ"ז עיין פסקי מהרא"י סי' רכ"ז דלפי דבריו

שם י"ל דמיידי ברגלים לדבר ואפי"ה אינה

אסרה רק משום שווי נפשי' חד"א לא נכנס

לחא דבעל וע"כ שפיר חוכל להכחש ע"א עיי"ש

ס' מחודשת וז"ע במסרי"ק. עכ"ה :

בסי' קי"ט סעיף ה' זכ"ש ס"ק ח' אלא

חיבת ויתן גט ליד השליח.

כ"ז עיין משנה למלך פ"ו מהל' גירושין מ"ש

המגי' שם לפקפק בגט כזה. ובפני יאושע

פ' מי שאחזו דף ע' ע"כ ובחשו' מודע ביחודה

סי' ג'. עכ"ה :

בסי' הנ"ל סעיף ו' בהג"ה אלא חיבת

אבל בעתים שטות ובעתים

חלומה. כ"ז עיי' בפ"י פי' עתים שטות

ועתים חלומה דס"ל דבעי דוקא זמנים קבועים

ותווים עיי"ש. עכ"ה :

בסי' קד סעיף ג' במחבר אלא חיבת

אם הי' בלוחו מקום שיש

ששמותיה

תפלת ערבית סמוך לערב יעיי"ש. עכ"ה :

בסי' ע"ז סעיף א' ס"ק י"ז זכ"ש אלא

חיבת לפ"ז חייב בקבוצה כי

נכ"ס וכו'. כ"ז אינו מבין לפ"ז לא חוכל

להוליא בחייה ול"כ מטעם ס"ס. עכ"ה :

בסי' הנ"ל סעיף ג' ס"ק כ"ו זכ"מ אלא

אם תפסה וכו'. כ"ז לבאורה

נראה דכל זמן שלא נשלמו סי"ב חודש לריכה

להחזיר לבעל מה שתפסה עדיין הוא ברשות

ובאחריות הבעל ואומרים לה הב"ד להחזיר רק

מה שלא החזירה ונשאר בידה לאחר י"ב חודש

לזה מהני תפיסה. ולריך לי עוד עיון בזה אף

שלאם רשיפא ג"ל פשיט כח"ש. עכ"ה :

בסי' הנ"ל ובסעיף הנ"ל בס"ק כ"ז זכ"ש

אלא חיבת ואין להקשות למה

בטענות שקר וכו'. כ"ז לפמ"ש לעיל בגליון

יש ליישב קושי' זו כיון דלא מהני מטעם מאים

עלי נהי דהוי כמו בעינא לי' ומאשרנא לי' מ"מ

כיון דעדיין לא שלמו הי"ב חודש מולידין מידה

ומתנין להבעל דעכשיו אין לה שום זכות בנ"כ

ועדיין הוי ברשות הבעל לגמרי אבל אחר י"ב

חודש אין נראה דל"מ תפיסה כיון דאינה

לריכה עוד לשום זמן ע"כ זכחה חיקף ול"ע

בזה. ולפי תי' סר"מ קשה דמה שתפסה מנכסי'

משמע אפילו כ"מ מחזירין ולפי מה שכתבתי

א"ש. עכ"ה :

בסי' הנ"ל סעיף ה' ס"ק ל"ג זכ"ש אלא

חיבת ומדינים אלו נשמע וכו'.

כ"ז עיין יורה דעה סי' רכ"ח סעיף כ' בהג"ה.

עכ"ה :

בב"ש דיני המורדת האומרת מאים עלי

ולא הכתובה וכו'. כ"ז עיי' חשו'

הרא"ש שטביא בגמ' משמע דאפי' תובעת

כתובתה שייך דינא דמתיבתא כיון דנותנת

אמתלא ברורה ל"ח לעיני' נחנה בלחך. עכ"ה :

רקמן זכ"ש אלא חיבת ומ"מ יכול למחות וכו'.

כ"ז עיי' לעיל זכ"ש ס"ק י"ז. עכ"ה :

רקמן זכ"ש סי' ב' אלא חיבת או יכול לגרש

אחיה מיד וכו'. כ"ז עיי"ל זכ"ש ס"ק

י"א מ"ש עוד קשה על סר"מ רמ"א וכו' דלשיטה

זו אינו יכול לגרשה מיד. עכ"ה :

רקמן דיני מורדת בהשגת החמ"ח על פסק

הב"ח בסימן ב' אלא חיבת שהר"ן

כתב' סימן כ"ז כתב וכו'. כ"ז עיין זכ"ש ס"ק

כ"ח ובקלור דינים סימן ג' ובח"מ לעיל ס"ק

כ"ו. עכ"ה :

א"ל גע אחר . נ"ב עיין תשו' חכ"ן סי' נ"ו שכ' דאין להקל נגד דעת רבי' אפי' במומרת עיי"ש . עכ"ה :

בסי' קמ"א סוף סעיף ו' קודם גאס

רמ"א . נ"ב עיין ב"ש"ע . עכ"ה :

בסי' הנ"ל סעיף ס"ח בס"ק ק"ו ב"ש

אלל תיבת י"ל דאין ש"ס חשש איסור וכו' . נ"ב עיין לקמן סי' קנ"ו

ב"ש"ס ס"ק י"ח וברש"י בסוגיא גיטין דלא אפשר ועי' משנה למלך פ"ג מס' גירושין בסוף סי'

קמ"ב אלל הג"ה י"א דאס הביא השליח גע מקיים וכו' . נ"ב עיין לקמן סוף קנ"ב

ובתשו' נודע ביהודה ח"ג סי' קל"ז . עכ"ה :

בסי' קמ"ג סעיף ב' ס"ק א' ב"ש אלל תיבת

וה' . נ"ב ועיי"ש ב"ש"מ שכ' שיאמר לה הרי זה גיטך בלא שום תנאי . עכ"ה :

בסי' וסעיף ה"ל ס"ק ו' ב"ש אלל תיבת

ודבריו ואינם מוכיחים לי חדא וכו' . נ"ב עיין לקמן סי' קמ"ד ס"ק ה' ב"ש

לשיטת הרא"ש בפ"ט מש"ס גירסה אמו לא מת וכו' לא שייך ביטול גס לשיטת הר"ן אינו

דומה קיום התנאי לביטול דהתם תליא בקפידא דבעל אבל הכא לא יתקיים התנאי בל"ז דו"ק . עכ"ה :

באותו סי' סעיף ה' ס"ק ו' ב"ש אלל תיבת

אפי' קבלת אס המעות אפי' בע"כ לכ"ע הוי נתינה . נ"ב עיין ח' רשב"א

בסוגיא זו מ"ש למע לא מוכיח מגע' דנתינה בע"כ שמי' נתינה מוכח דלא כב"י בשם מורו

וכן ממ"ש הרשב"א דף ע"ז פ"ד ד"ה אינעליח בשם התוס' מוכח ג"כ דאף בקיבלה לא מהמי

אי נתינה בע"כ ל"ש נתינה דאל"כ לא הוי מקשה מידי דו"ק וז"ע . עכ"ה :

במור אה"ע סי' ז' אלל תיבת משמע

דבשאינו מקבל לבסוף . עכ"ה :

נ"ב עיין ח' הרשב"א שכתב לוכח מגע' דנתינה בע"כ שמה נתינה . ובגמ' בא לריך שיבא

לידה או לחזירה . ולדברי הרב"ר בכה"ג ודאי שמה נתינה א"כ מוכח דרשב"א ס"ל דבסוגיא

מיירי אף בקיבלו בע"כ ואפי' ליישנה קמא לא שמי' נתינה . וכן משמע ממ"ש הרשב"א דף

ע"ד פ"ד ד"ה אינעליחא בקשו בתוס' וכו' א"כ ליפשוט בעיין דנתינה בע"כ שמי' נתינה

ואי בקיבלה לבסוף ודאי שמי' נתינה לא עובח מידי דו"ק דמיירי בקיבלם . וכן משמע ממ"ש

מורכש"ל

שמועיהן שוים ושמות נשותיהם שוות . נ"ב עיין לקמן סי' קל"ז סעיף ו' ב"ש"ה ד"ה אפי' אין שמות נשותיהם שוות לריכים לכתוב

סי' . עכ"ה :

בסי' קב"ט סעיף י"ד ס"ק כ"ד ב"ש

אלל תיבת אפי' דלא נקרא שם יהודה אלל שם ליב וכו' . נ"ב עיין

תשובת נ"ב מהדורא חיינא סי' קי"ט . עכ"ה :

בסי' הנ"ל סעיף ע"ז ב"ש"ה אלל תיבת

ואס א' בלשון לעז כותבין המכונה . נ"ב אס השני שמות של לעז עיין

לעיל ב"ש"ס ס"ק כ"ה . עכ"ה :

לקמן בלשון הג"ה אלל תיבת ואס אינו רגיל

בשני כותבין דמהקרי . נ"ב עיין ס' גע פשוט ותורה גיטין שט"ס ית כאל וז"ל אס

אינו רגיל בשני לריך לכתוב דליתקרי . עכ"ה :

באותו סי' סעיף ל"א ב"ש"ה אלל תיבת

כל תיבה שיש להכתוב בה אס כותבין ח' או כ' . נ"ב עיין לקמן בסדר

גע ראשון מיד בעל וכו' סעיף ק"ח . עכ"ה :

בב"ש בשמות נשים אלל שם דראזנא אין

קורין רבי'ם בפתח . נ"ב עיין לקמן אות ו' בשם לאריש מזה נראה דיש כאל פ"ס

וז"ל דראזנא בלא אלף . עכ"ה :

בסי' קל"ו סעיף ג' ס"ק ב' ב"ש בסוף

אלל תיבת ל"ה גע כלל ועיין בסמוך . נ"ב ועיין ב"י פ' חרש ובתשו' רשב"א

שכתבו דבעסקים בלשון עיין הוי גע אס אמר לו כחסי שט"ח ועיין בר"ן פ' חורק . עכ"ה :

בסי' קל"ט סעיף ב' במחבר אלל תיבת

ואח"כ בא . נ"ב ז"ל בלא שם כן הגי' בעור שדפס בספר הב"ח וכן נכון . עכ"ה :

בסי' ק"מ סעיף ג' במחבר אלל תיבת ודינו

כדון האשה וכו' . נ"ב עיין משנה למלך פ"ז מהלכות גירושין סלכה א' . ועיין

חמ"ח ס"ק כ"ה סעיף ז' ב"ש"ה . עכ"ה :

לעיל בס"ס קל"ט בסעיף י"ח ס"ק כ"ח

ב"ש אלל אס וותן לחזירה והיא לא היחה שם וכו' . נ"ב עיין לעיל ס"ב וכן בגיטה

וחזירה בלון כאלה וכו' וז"ע ועיין ב"ח שם . עכ"ה .

בסי' ק"מ סעיף א' ס"ק א' ב"ש אלל תיבת

וא"ל ליתן לו הקלף והדין אלא שלוחו של אדם כמותו . נ"ב עיין לעיל

סי' ק"ך ס"א . עכ"ה :

בסי' הנ"ל סעיף ה' ב"ש"ה אלל תיבת

אפי' שחורה בה אחר ק

נ"ב ובגט היתן לשליח להולכה לריך לשבע שלא ביטל
ושלא יבעל מכאן ולהבא ואפילו לא ילא בין כחיבה
לנחיה וכן הוא בנוסח הרשאה שנבע שלא יבעל
עיון לקמן בגט שני סי' נ"ב . עכ"ה :

בסדר גט שני מיד הבעל ליד השליח
אלל חיבת אפי' עד מאה
שלושים וכל מקום שחמלאה . נ"ב עיון בנוסח
שכור ש' ליתן גט זה לאשמו כל מקום
שחמלאה וכן נכון . עכ"ה :

באות ל"ו אלל חיבת משביעין אותו שלא
ביטל השליחות . נ"ב גם לריך
לשביעיו שלא יבעל מכאן ולהבא הגט או
השליחות ואפי' לא ילא בין כחיבה לנחיה וכן
הוא בנוסח הרשאה שנבע שלא יבעל . שוב
נראה לי דא"ל כיון שכבר נבע שלא יבעל בשעת
עשיות השליח סי' ק' . והא לריך לשבע שלא ביטל
משום דהו' שבוטל לשבער וחמיר טפי . עכ"ה :

בסדר גט שלישי מיד השליח של בעל
ליד האשה . באות

ג' אלל חיבת יקה הרב אללו שנים חשובים
מן הקהל וכו' . נ"ב עיון לעיל סי' קמ"ב
סעיף ד' בהגהה הרמ"א מוכח שלא יטלו שבר
ול"ל דהיינו בגט ע"י שליח להולכה הואיל וליך
ליתנו לה בפני בית דין וע"כ לא העיר זה בגט
שלישי . עכ"ה :

לעיר בסדר גט ראשון מיד הבעל להאשה .
קודם סי' מ"ה . נ"ב בגט היתן ע"י
שליח עיון בסדר גט שני סי' י"ז עכ"ה :

בסי' מ"ט נ"ב עיון סדר גט שני סי'
י"ח . עכ"ה :

בסי' נ"א אלל חיבת בן איינער ווערט
כשר זיון . נ"ב בלי שום
פקפק עם זיוא וכו' כן הוא לעיל בסדר
בגט . עכ"ה :

בסי' קנ"ה סעיף ג' במחבר נאמן עד א'
וכו' . נ"ב עיון בחי' הרמב"ן
דף קל"ח דבעל גרע מעד דעלמא זולת היבא
דאיכא מינו ועיון בהס"מ פ"ג מהלכות יבוס
מ"ש בשם הרשב"א . עכ"ה :

בסי' קס"ט סעיף ב' ב"ש ס"ק ד' אלל
חיבת והא דפוסל ב"ש לרב
ושמואל וכו' . נ"ב ל"ל לרב שמואל בר יחודה
עכ"ה :

לקמן בסעיף יו"ד במחבר אם היבם נחמלא
זקנו וכו' . עי' ב"ש סי' קע"ב ס"ק
ה' . עכ"ה :

לקמן

מוהרש"ל על הרא"ש לקמן באדרו אינפליח הביאו
הב"ח ופרישה עיי"ש מוכח דאף בקיבלם הוי
נחיה בע"כ . אך מדברי הרשב"א מוכח דכלא
קיבלם לא מיקרי נחיה כלל דאל"כ לא הוי'
מקשה מנע דוק ול"ע לענ"ד עכ"ה :

בסי' זה סעיף ו' ס"ק י' בב"ש אלל חיבת
ואירי להרא"ש בנחיה בע"כ וכו' . נ"ב עיון
בסוגיא זו בחידושי הרשב"א ד"ה אינפליח . עכ"ה :

בסי' זה בסעיף ט"ז ס"ק כ"ט בב"ש אלל
חיבת קשה למס כ' הטור בתנאי וכו' .
נ"ב לפוס רהיטא נ"ל לחלק בין ביטול התנאי
ובין להטות תנאי אחר דעיי' ויכל להתבטל
הגט אם לא תקים התנאי פשוט דהו' אינו יכול לעשות
כיון שכבר בא הגט לידם ולריך עיון . עכ"ה :

בסי' קכ"ב סעיף א' ס"ק ב' בב"ש אלל חיבת
אלל אינו יכול לאסור אם הוא כהן .

נ"ב אינו מוכן למס לא נימא שווי' אופשי'
חתיכה דאיסורא ועיון ס' בית מאיר . עכ"ה :

בסי' קצ"ג סעיף ז' בהג"ה אלל חיבת
באו עדים ואמרו שמענו וכו' .

נ"ב עיון לעיל בב"ש סי' ד' ס"ק כ"ו בסופו
מ"ש בשם הא"ז . עכ"ה :

סעיף י"ב במחבר אלל חיבת אינה יכולה
לינשא בו וכו' . נ"ב עיון לעיל סוף

סימן קמ"ב ועיון תשו' מו"י ח"ג סי' קל"ו . עכ"ה :

בסי' קנ"ד סעיף ג' במחבר אלל חיבת אם
תדלגה היא כופין אותו להוציא

מיד וכו' . נ"ב עיון לעיל סי' ע' סעיף ג'
דין אם אין לו צמח לפירוס . עכ"ה :

בסדר גט ראשון מיד הבעל ליד האשה סי'
י"ט אלל חיבת כותבין שני שמואל או שם

העלם עם כימי שלו דהיינו שכותבין פלוני
המכונה פלוני וכו' . נ"ב כותבין דמתקרי בלא

א' ובאשה דמתקריא ד"מ בשם סדר גיטין
מביאו ב"ש לעיל סי' קכ"ט סעיף י"ד ס"ק

כ"ה . ובטען המכונה עיון ד"מ סי' קכט
ס"ק כ"א החילוק שבין איש לאשה ויש כותבין

המכונה עי' מחבר מאל"י ברשימת הגיטין עכ"ה :

לקמן אות קס"ז לריך לייבש החתומות . נ"ב
עיון בס' בית מאיר סי' קכ"ט סעיף

בשם תשו' הרדב"ז לריך לייבש הכתיבה קודם
שיחתמו העדים וכו' שם טעם נכון . וכן הוא

בסדר הגט בשלחן ערוך לעיל וכמ"ש בסדר גט
זה סי' קנ"ו . עכ"ה :

לקמן אות רט"ו אלל חיבת ישבענו עתה
הרב בשבועה חמורה שלא ביטל הגט .

בשם הראב"ד ז"ל. וכו"י כתב שם שהוא ע"ס
וה"ל כח"ש בפנים. עכ"ה :

שם סימן נ"ב במחבר אצל חיצת ותחפוס
רגלו בידה השמאלית. נ"ב שם ב' מלות
חליצה ותחפוס רגל של היבס ביד שמאלה כדי
שלא ינוד ולא יזוז ומגבהת ביד ימינה את
רגל היבס קלה מן הארץ ושומטת המנעל מן
העקב ואחר כך מן כל קף הרגל הכל ביד
ימינה ובשמאל לא חסייע. עיין ב"י. בשם
הסמ"ק משמע גם כן שהגבהת הרגל יהי' בימינה
ללא מזל שם שמאל כלל. עכ"ה :

בסוף ס"ק ע"א ב"ש אצל חיצת ג"ז
בסמ"ג. נ"ב בסמ"ק כן
הגירסא ב"י. עכ"ה :

בס"ה אות פ"י אצל חיצת ויאמר אל הג'
דיינים ואל ב' הנוספים תראו הרוק
וכו'. נ"ב עיין לעיל בפ' סדר חליצה אות ע"ח
בעיני ראיית היבס הרוק ובב"ש ס"ק מ"ח כתב
שצריך היבס לראות הרוק. עכ"ה :

סי' קע"ב סעיף ה' ס"ק ה' ב"ש אצל
חיצת ובאמת מחוס' ה"ל לא
משמע כלום. נ"ב ולע"ז קשה יותר דמחוספות
משמע דנתמלא זקנו לא מהני להיות כשתי
שערות. דאי הוי כמו שתי שערות למה נקט
בברייתא אין לו זקן פשיטא דע"כ מיירי כן.
דאם לא כן הרי הביא שתי שערות ואינו סרים
בדחייתא להדיא בברייתא. ודו"ק :

רקמן סעיף כ"ח אצל חיצת ממעל לאזני
המנעל. נ"ב עיין יס"ש יבמות פ'
מלות חליצה סי' ו' וסוף הפרק. עכ"ה :

רקמן ס"ק כ"ו ב"ש אצל חיצת ח"ל הלבוש
ויכרוך הרצועות סביב הרגל וכו'. נ"ב
חסר כאן בהערתה הלבוש ח"ל שם ויכרוך
הרצועות הארוכות סביב הרגל ג' פעמים כמשפטן
מן הארבעה למטה דהיינו במקום שהמנעל
פתוח מאחורי הרגל שתי חורין ובין חורין
הוא שלם יכרוך הרצועות הארוכות בין הלולאות
עד שיגיעו באחורי הרגל חוץ החור התחתון ויניח
שם הרצועות מכוונות זו אצל זו ויכרוך סביב
הרגל פעם שנית עד שיגיעו באחורי הרגל
בחור העליון ויניחם גם כן שם מכוונות זו אצל
זו. ואחר כך יכרוך הרצועות פעם שלישית
עד שיגיעו למעלה מן הלולאות על הרגל מלפניו
שקורין שינב"ן דעל השינב"ן נמי מעל ועלו
נקרא עכ"ל הלבוש. עכ"ה :

סעיף ר"ב בס"ק ל' ב"ש אצל חיצת
נ"ב העור בשם הרי"ף
והרמב"ם וכו'. נ"ב עיין בס' משנת דרבי
עקיבא תשובה ארוכה מעיני זה. עכ"ה :

בסדר חליצה בסעיף י"ח ס"ק ל"א ב"ש
אצל חיצת וגם כשהוא הולך
חולץ נעלו. נ"ב. כן ז"ל. וגם כשהוא הולך
ראש נעלו הולך למטה מרגלו כן הגירסא בעור

אמר המ"ל. אציג פה מה שמצאתי כתוב איזה חידושים מאת
אמרי' וללה"ה. והיות זכה לימול חלקי בחי"ם אצל קבר אותו צדיק.
וי"ע. לזאת אספח כאן מחידושו. וזה לשונו :

זה נמצא בגמרא כמה פעמים בסנהדרין ובמדה
ועוד בכמה מקומות ובכולם נאמר מקיש נגעים
לריבים לעיני קרובים כי לא נמצא שום מקום
בנגעים למעט קרוב רק מהסיקא לריבים. ור"י
לומר שבעל המדרש הלן ס"ל כמבואר בספרי
הובא ברש"י פרשת בהעלותך על הפסוק אל נא
תהי כמות וגו' משם מוכח שאין קרוב רואה
את הנגעים. ומעתה שפיר קאמר המדרש מקיש
ריבים לנגעים לעיני קרובים. אבל כד דייקת
בדברי המדרש תראה כי לא הלך בזה הדרש כי
המדרש כתב מקיש נגעים לריבים וריבים לנגעים
מעתה אם המדרש סבירא ליה דמפרשת בהעלותך
מוכח

(א) **במדרש רבה** ריש פרשת שופטים
איתא הלכה קרובו
של אדם מה שיהי' מותר לישב בדינו וכו'.
הקיש נגעים לריבים וריבים לנגעים מה נגעים
ביום אף ריבים ביום. ומה ריבים פרע לקרוב
אף נגעים פרע לקרוב עכ"ל. והמדרש הזה
הוא חמוה הלא רואה להוכיח שבדינים קרוב
פסול ומביא הדרש מה ריבים פרע לקרוב כלל
ע"ז אלו דמין :

וראיתי במדרש מדפוס יתן נאמר בו הגירסא
להיפוך מה נגעים פרע לקרוב אף
ריבים פרע לקרוב. והוא גם כן חמוה כי הדרש
מו

הגמ' מאי הקשה אביי לרבה מעל מנת שיראה
אבא הלא כל סדרת רבה שסוגר דאיהו לריכה
גט היינו משום שסמך עליו שנתקיים התנאי
מחמת שרואה שמינסבא ליה כמ"ש רש"י ז"ל .
והתינה בעל מנת שאין עליך דברים ומומין דהוא
בעצמה יודעת האמת אם כן יש לו הוכחה שכלי
ספק נתקיים התנאי על כן אינו בועל לשם קדושין
אבל בעל מנת שיראה אבא גם היא אינה יודעת ואין
לו הוכחה כלל על כן מספק בועל לשם קדושין
ומה הקשה אביי לרבה .

וע"ב לריך לומר דקושי' אביי היה רק על רבה
דאמר דברי הכל אינה לריכה גט הלא
יש מליאות לאשכוחי שריכה גט כגון בחנאי שגם
היא אינה יודעת אם נתקיים אם לאו חלל לאביי
דסבר דבעל פליגא ולרב לריכה גט הוא דוקא
בכנסה סתם אבל בכנסה על תנאי אינה לריכה
גט אף לרב ולא קשה מהבירייתא דעל מנת שיראה
אבא שריכה גט אף שהיה התנאי בשעת הכניסה
כי אם לא שייך למימר שסמך שנתקיים התנאי
כל"ל ע"כ בעל לשם קדושין אף שהיה בשעת
כניסה אבנ בחנאי עומין ונדרים שהיה יודעת
האמת ויש לו הוכחה שנתקיים התנאי אינה לריכה
גט רק בכנסה סתם אבל בכנסה על תנאי סבר
עליו על הנאי שרואה שנתקיים התנאי מדמינסבא
ליה כמ"ש רש"י ז"ל :

(ד) דף ע"ד תוס' ד"ה לריכה הימנו גט הקשו
לרב מצרייתא דקידשה
בטעות דהא גם ר'אן דסבר דלא בעלו קו
מאי סבר דלא כרב . ולא זכיתי להבין כוונתם
בזה אי משום דרב סבר אף בלא בעל לריכה
גט ושם נאמר רק בבעל . הלא ה"ן זה קושיא
כי רב מאי סבר כמ"ד אם בעלו קנו ושם
נקטו רק אם בעלו בשביל קנו שקידש
ובפחות משו"פ אבל בקידושי טעות והיינו קידשה
על תנאי אה"נ דאף בלא בעל לריכה גט כרב
אליבא דרבי אלעזר . ואם כוונת התוס' שאין
לרב ראי' ממ"ד אם בעלו קנו וממ"ד א"ב לא
קנו קשי' לרב א"כ כמאן ס"ל לרב אליבא דר'
אלעזר . תמיהי הלא כשהא אליבא דר"א קיימין
ובפירות כתבו התוס' לעיל ד"ה לא תימא כי
הסוגיא ביבמות דף ק"ז חזלא אליבא דר"א
וגרס א"ר לפי שאין תנאי בחופה וז"ה ג"כ
סברי שאין תנאי בחופה א"כ סבר רב כוונתו'
ממילא אמרינן שגם הת"ק מסבירייתא שחומר
אם בעלו קנו נקט אם בעלו קנו רק בשביל
קנו שקידש ופחות משו"פ אבל קידושי טעות
היינו

מכאן דאין קרוב רואה הנגעים : למה מביא קאן
מקום נגעים לריבים לא היה לו לומר רק מקום
ריבים לנגעים :

אשר ע"כ נראה לפענ"ד ליישב ששתי הגירסות
המה האמיתיים רק שניהם ביחד . וכן
לריך להיות בהמדרש מה נגעים ביום אף ריבים
ביום . ומה ריבים פרט לקרוב אף נגעים פרט
לקרוב . ומה נגעים פרט לקרוב אף ריבים פרט
לקרוב . וכך הוא הפירוש בהמדרש דמקשינן
נגעים לריבים לעיני פסול קרובים היינו לריבים
מפורש בחורה שעדות קרובים פסולים מלא
יומחו וגו' כן בנגעים קרוב פסול לראות הנגעים
ובנגעים אין שייך עדים רק ה"כך רואה את
הנגע וכו' כמו דין דנינים אחרים . ומעתה כיון
שמכאן מהקישא דנגעים לריבים שכהן קרוב אין
רואה את הנגע . הדר מקשינן ריבים לנגעים
מה נגעים פרט לקרוב כן צריכים דין קרוב לא
דין כן ולענ"ד צדדני המדרש הלו :

במסכת שבת (דף סח ע"ב)

(ב) תוס' ד"ה כ"ש שחוספות הקשו כיון
דפערני חינוק שנשבה מה"ע יפערנו
ומי בהכיר ולכסוף שכן . ולענ"ד נראה ליישב
דכה"ק הוא שוגג למחד לעיני ידיעה בשעת
מעשה שהיה חייב דבלא הסיקס הו"א דהעור
דהו' מיד ע"כ קא הכירק שיהי' חייב אבל
לא לפעור אם אין לו ידיעה בשעת מעשה .
א"ל נכין ידיעה קודם עשיית העצירה ע"כ
הסיקס הוא שהיה פטור בלא ידיעה כלל מקודם
כמו : ז"ל שבה"ש דאין לומר דהסיקס הוא שהיה
חייב אם יש לו ידיעה מקודם דלזה לא לריך ההיקס
מה"ה לא יהיה חייב בשיש לו ידיעה מקודם
כיון שהוא שוגג בשעת עשיית העצירה :

ובזה יש ליישב קושי' הפ"י על פי' הרשב"א
דהסיקס הוא רק לידיעה בשעת מעשה לחיוב
והכנין אב הואיל ומיד קרוי חטא אתי לפעור
הינוק שנשבה ובה פי' דברי הגמ' מ"ע דמוכז
עיי"ש והקשה הפ"י מושמרו בני ישראל את השבת
עיי"ש . ולהל"ל לא קשה מיד כי נראה לדעת
הקלושה :

(ג) כתובות דף ע"ג תוס' ד"ה אלא טעמא דרב
הוכיחו מקושי' הגמ'
מעט מנת שיראה אבא דאף בכנסה על תנאי לריכה
גט לרב אליבא דאביי . ולפע"ד איני רואה שום
סברא לדון זה . ולכאורה קשה לי על קושיא

וקושיחו. שהקשה ע"ז ל"ק כלל להמעיין בחוס' ד"ה כל גיטא וכו' שחיראו דלכך לא הוי שיעור בקידושין משום דלאחר ל' תופסין קידושין כמו לפני ל' ומעשה לק"מ דלכך כתב הרמב"ם דוקא על הסדר הזה משום דאם קידושי השני מעכשיו ולאחר מ' הוי קידושי שיעור כמ"ס הסוסי' ואף דהרמב"ם פסק בפרק זה דשיעור בקידושין הוי ספיקא מ"מ בכהן לא ה' לריך גט משום דהוי ס"ס דלמא הלכה כר"ש וא"ל גט מאמנעי ואף מהאחרון הוי ג"כ אליבא דרב ספק תנאי ספק חזרה ואח"ל הלכה כר"י הוי קידושי שני שיעור אם אמר מעכשיו ולאחר מ' וזה ברור :

ואף דהרשב"א כתב ג"כ דאם אמר השני מעכשיו ולאחר מ' לריך גט משני . הרשב"א לשיטתו אזיל שהוא סובר דשיעור בקידושין הוי . עיין בחידושי הרשב"א קדושין דף ס"א ובגיטין ריש פרק המגרש ותמא' כי דברי נכונים . ובה מיושב קושיא שהקשה הבית מאיר למה ל' לאבוי למימר בג' מקדשין ה"ל לומר בשנים ואמר השני מעכשיו ולאחר מ' וא"ל גט משני הוי שמעיין ג"כ דאין לספק לזה בתנאי ולזה בחזרה . ולפי ה"ל ח"ס דאי הכי ה"ל דעמא דרב משום דמספקא אי תנאי אי שיעור כמ"ס הפ"י וא"ל גט משני כ"ל דאפי' לר"י נמי ל"ל גט משני משום דהוי שיעור . אבל בג' מקדשים שמעיין שפיר דעמא משום ס"ת ס"ת : עכ"ל אאמיר זללה"ה .

היינו קידשה ע"ת אף בלא בעל קנו כב"ש וז"ה . ובל אכול להבין כוונת החוס' בקושיא הלזו אשר לער"ד אין הסתלה כלל :

ומה שהקשה המהרש"א גם לשמואל אליבא דר"א כמאן ס"ל להרי גם המ"ד ח"ב קנו מ"י סבר דלא כוונתי דרך שם קנו משום שאין תנאי אבל בקידשה ע"ה מ"ינו למימר דאחנאי סמוך ולא בעל לשם קידושין :

פריאה דעת ממנו למה לן לשבש הברייחא ולהקשות על שמואל הלא בהברייחא לאמר גם קידשה בטעות ממילא הוא ממש כמו שמואל שמודק בבטל דלריכה גט אף בקידשה ע"ת ומה דנקט הברייחא בבטל הוא גם משום קידשה בטעות דדוקא בבטל לריכה גט ולרב הוא רק משום קנו שקידש ומעשה לא קשה קושי' המהרש"א ולא קושי' החוס' וז"ע :

קידושין (ר"פ האומר)

(ה) **עיינ** ברמב"ם פ"ז מה"א אפי' סן מאה על סדר הזה לריכה גט מכוין מספק ותמה עליו הר"ן מ"נ אי פסק כרב ושמואל לא ה' מלריך גט מאמנעי ואי פסק כר"י ה"ל דלא קידושין ואי מספקא ל' אי כרב ושמואל ואי כר"י למה כתב על הסדר הזה דא לר"י הוי מטעם שיעור אפי' אמר השני לאחר מ' נמי הוי קידושין גם הכ"מ הקד' קושי' זו על הרמב"ם ע"ש : **ורפעינ** דנראה ליישב דברי הרמב"ם כמ"ס כר"ן דמספקא ל' להרמב"ם

אמר הס"ל . אציג פה איזה קושיות בשם אאמיר זללה"ה .

נחורין (דף י"ט ע"ב)

ושמעתי ממנו כי שאל קושי' זו לגדולים ולא מלאו מענה . ויש לעיין לפמ"ש הש"ך ביו"ד סי' ל"ד ס"ק ו' דדוקא בנקבים שיש בהם חסרון שיך סברת הר"ן אבל בנקבים שאין בהם חסרון אפי' אין בין נקב וכו' אין השלם מלערף ע"ש :

(ז) **הנימוקי יוסף** בפרק החולץ בזה דק"ל אינו גר עד שימול ויעבול הביא דעת הרמב"ן ז"ל דאם עובל קודם המילה עלתה לו עבילה ולא חשיב כעובל ושרץ בידו ע"ש . ותמנעי מאחמו"ר ז"ל שהקשה קושי' עזומה דליהוי בערלה חליצה וכל דבר שחולץ בעבילה חולץ בגר כדאמר' שם . וראי' דזה הוי חליצה הראש ל' מהתוס' בחולין דף ע"ג שהקשו על הא דתנן כל ידות הכלים שהן ארוכות ועמיד לקלן מעביל עד מקום מדה וסקשו דלידך ליסוי חליצה

(ו) **שחט** ופגע בו נקב מהו ומסקינן מכדי מ"שחט שחט מה לי במקום נקב מה לי פגע בו נקב ע"ש . והכי קי"ל ביו"ד סי' כ"א דכשיהיה והקשה אחמו"ר זללה"ה דהא קי"ל לקמן דף מ"ה דהיכה כנפה מלערפי' לרובה וביש בהן חסרון מלערפי' לכאוסר וכתב שם הר"ן ז"ל דאם אין בין נקב לנקב כמלא נקב אין מה שביניהם מתקיים ורואין אותו כאלו אינו ע"ש . וא"כ הכא כשי' חלי קנה פגום בלדו הפנימי . כשמגיע בשהיטפה משהו קודם הפגם אין בין נקב לנקב כמלא נקב ולא שחט אפי' החלי ודוחק לומר דאין השחיטה ממש כנקב משום דהכשר שחיטה בכך . דסוף סוף כיון דהפגום דרואין כאלו אינו גם הכא שיך סברא זו :

שבעות שמים צתדא דאף דק"ל חלי שיעור
אסור מה"ת מ"מ בשבועה אינו אסור רק
בכזית דאין דעתו רק על כזית ולא אמרי' בזה
חזי לאיטרופי ע"ש :

והנה קי"ל אין איסור חל על איסור זולת
בכולל או מוסיק ואיסור חמור לא חשיב
מוסיק לדעת החוס' בחולין דף ק"א שדחו דעת
רש"י . וא"כ משכחת לה שישבע בערב יוה"כ
קודם הלילה שלא יאכל וממילא כשיגיע ליל יוה"כ
לא יחול איסור יוה"כ על איסור שבועה הקדום .
ואף דיוה"כ חמור מ"מ לא חשיב מוסיק לשיטת
החוס' הג"ל . [ואין לומר דיהי' מוסיק שניתוסף
איסור לאכסים שלא נשבעו בעיוה"כ ומגו דחיל
עליהו יהי' חל על הנשבע . זה לא חשיב
מוסיק כמ"ש העטע"מ פי"ו מהא"כ הלכה ח'
משום דלא ניתוסף אחפאל אלא הזמן הוא האיסור
ולא דמי לתרומה ונעשה חמץ לכיון דנתחמץ
עיסה הזאת הרי חימונו עליו וחתיכה זו נעשית
איסור כמו שנעשה מחר עיי"ש . והא דיוה"כ
מיחשב כולל . היינו בגבילה דכולל חתיכות
כשידוע אבל הכא קודם יוה"כ אסור מלד
שבועה כיוה"כ . ואין לומר דיהי' כולל מלד איסור
מלאכה . מכל מקום משכחת לה שנשבע שיהי'
כיוה"כ גמור לכל דבריו ועיי' בשאגת ארי' דכתב
שיום הכיפורים מיחשב כולל מלד דאסור אף שלכד"א
ע"ש . אך כבר האריך אה"ז ג"ע בחי' חמדת
שלמה סוף חלק הראשון ותמצא כי אין דברי
הש"א צדוקים בזה ע"ש . ויש לעי' מפסחים
כ"ד ע"ב ע"ש בחוס' . וא"כ לפי הגנה זו
מוחר לאכול ביוה"כ חלי שיעור כיון דליכא
איסור יוה"כ רק איסור שבועה ובשבועה הא
מוחר ח"ש כדעיה הג"ל . ואין לומר דכיון דליכא
איסור שבועה בח"ש שוב חייל איסור יוה"כ
כדאמרי' מיתלא תלי וכו' . זה אינו דהא
הטעם דח"ש אסור משום חזי לאיטרופי והכא
אם ילערך לכזית לא יהי' אסור מלד יוה"כ
דהא יהי' איסור שבועה . [ויש לדון בזה לפמ"ש
העטע"מ דכל האיסורין חסובים מוקדמין לאיסור
שבועה משום מושבע ועומד ע"ש . אך אין
דעת מהרמ"ע מפאני כן כמ"ש בעלמו שם] .
והוא עולה עמוקה :

חליה ותיארנו דאירי בידות הכלים העשויין כעין
חוליות כאותן שלשלחות של כדור העשויין בעצמות
ע"ש מבואר להדיא דלולי זאת היו חליס . והכא
ג"כ הא עמיד לקלו' אחר הטבילה . ולא שמעתי
ממנו חידוש על זה . וראוי יותר מפורשת מדברי כ"י
ביו"ד סי' קל"ח בבשר ונפורן הפורש דחשיב חליה כיון
דעמיד לקלו' . וה"נ דכוותי' . ועיי' בש"ע יו"ד
סי' רס"ח שכתב דמילה קודם טבילה וע"ש בט"ו
שהביא בשם הרמב"ן דמלין קודם דאי פריש
יפרוש ואי טבל קודם מהני ע"ש . נראה מדבריו
דאף הש"ע פוסק כהרמב"ן . וחיקקי סילכתא
האילכתא ולע"ג :

(ח) ביבמות דף ל"ד ע"ב כתבו החוס'
דלרבי עקיבא בחממותו לאחר
מיחה דליכא שריפה מ"מ כרת איכא וכן פסקו
הב"י והרמב"ם ז"ל . והקשה אהמור"ר ז"ל דלעיל
בריש מילתין מקמי' ליחסי חמותו ברישא דעיקר
שריפה בחממותו כתיבא ע"ש והשתא תיקשה דהא
רש"י ז"ל פי' שם חמותו שמה בעלה וגשאה אחיו
ומה בלא בנים ע"ש ובאמת יש עוד גוונא
אחרינא כגון דאחיו הי' בעל חמותו מתחילתו רק
דמחה הבת [ועיי"ש במהר"מ מלובלין שכתב על
פירש"י דה"ה דהומ"ל למימר הכי . רק הא
דרש"י ז"ל לא כ"כ י"ל דאזיל לשיטתו דלר"ע
ליכא רק איסורא בעלמא ואף דלר' ישמעאל איכא
שריפה לא רגס להבנים במחלוקת ופי' אליבא
דכ"ע] וא"כ דילמא בכוונה תני התנא חמותו
באמנע דמקודם תני ובת ובת וכו' עד חמותו
דהמה חייבי שריפה ואח"כ חשיב אחותו וכו' דהמה
חייבי כריתות ובאמנע תני חמותו דכולל בגוונא שלייר
רש"י ז"ל דאיכא שריפה וכולל ג"כ בגוונא הג"ל דליכא
רק כרת ולכך לא מלי למיתני ברישא כדי שיהי' חמותו
אחרון לחייבי שריפה וראשון לחייבי כריתות . אלא ודאי
מוכח כשיטת רש"י ז"ל בסנהדרין פ' הנשרפין וכן
דעת הסמ"ג והרמב"ן והרשב"א ז"ל דליכא רק איסורא
דלרור שוכב עם חותנתו :

(ט) עיר זאת אכתוב מה ששמעתי ממנו
בחליו בעת שהרופאים אמרו שלא
יתענה ביוה"כ . אמר ע"ה נפלאה שיח' היתר
עפ"י דיעה אחת לאכול חלי שיעור ביוה"כ .
והוא . עפ"י מה שכתב הר"ן בשבועות פ'

העליתי אלה הדברים מעט מחידושי תורתו למען יהי' לו לזכרון במקום קדוש תנצב"ה :

תם ונשלם שבת לאר בורא עולם

הספריה הלאומית

S 23 A 5797

ליפשיץ, שלמה זלמן בן יצחק אי
פר חמדת שלמה :

C.1

1982338-10

GGI